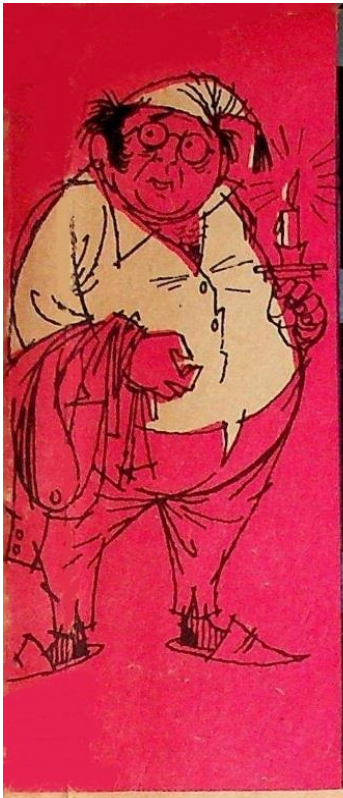

DEFOE SWIFT FIELDING

THACKERAY DICKENS WILDE

STERNE GOLDSMITH AUSTEN

CHESTERTON ELIOT JEROME

PRIESTLEY CARROLL SHAW

SMOLLETT GRAVES

PROZĂ UMORISTICĂ ENGLEZĂ

EDITURA TINERETULUI

PROZĂ UMORISTICĂ ENGLEZĂ
Ediție îngrijită și prefațată de
VERA CĂLIN și SILVIAN IOSIFESCU

CUVÂNT ÎNAINTE

— În literatura engleză, umorul ocupă un loc covârșitor. În fiecare literatură, bucuria de a trăi și spiritul critic față de viciile societății își găsesc o formă specifică de exprimare. Și deși e foarte greu să închizi într-o sumară etichetă complexitatea unei mari literaturi, există expresii care sugerează existența unor domenii și trăsături specifice.

Se vorbește astfel despre un umor specific englezesc.

Firește, vorbind despre umor în literatura engleză, trebuie să pornim de la umorul poporului englez, ca trăsătură caracteristică a acestei națiuni.

Categoria umorului n-ar apărea cu atâta frecvență în literatură, dacă nu și-ar afla rădăcinile în atitudinea de viață a maselor. Acest umor străbate în producțiile folclorice engleze, iar în opera unui poet atât de autentic popular ca Robert Burns, regăsim perspectiva umoristică asupra vieții și oamenilor, care este a omului din popor.

Ne izbește, din capul locului, faptul că în literatura engleză, ca și în celelalte, funcția majoră a acestui umor este critica socială. Răspunzând unor realități inacceptabile cu atitudinea care s-a numit umoristică, scriitorii veacurilor au folosit procedee diferite, dar au urmărit, în esență, același lucru: distrugerea cu ajutorul râsului a ceea ce este vechi, pesimist, nejust.

Alegoria fantastică la Rabelais sau Swift, ficțiunea străinului la Montesquieu sau Goldsmith, tehnica picarescă la Cervantes sau Fielding, utopia satirică la But Ier, paradoxul la Bernard Shaw, comicul absurd la Mark Twain — și enumerarea procedeelor mai poate continua — fiecare dintre ele a avut o justificare dictată de împrejurările momentului. Călătoriile fantastice se asociază cu perioadele de mare curiozitate geografică sau cu necesitatea prudenței într-un regim autoritar; aventurile picaro-ului — personaj vagabond și mizer — cu existența unor straturi subterane ale vieții sociale; ficțiunea străinului cu interesul pentru societățile primitive prielnice — după scriitorii veacului al XVIII-lea — dezvoltării virtuților în opoziție cu societatea descompusă a timpului etc., etc. Fiecare dintre aceste moduri de exprimare, dintre aceste procedee umoristice, are drept esență critica unor instituții sociale perimate.

Nu intră în obiectul acestor rânduri să încerce o cercetare, sistematică a umorului în literatura engleză, dar cea mai fugară privire îi confirmă și extinderea și rosturile.

Deși fiecare literatură își are particularitățile ei și în preocupări și în procedee, putem observa că împrejurări sociale similare generează tipuri literare asemănătoare.

În zorii vieții moderne în secolul al XIV-lea vitalitatea unui Chaucer se exteriorizează printr-un haz suculent, printr-o explozie de voioșie și exuberanță, printr-o înclinare spre aspectele savuroase ale vieții, spre comicul gras. Din acest punct de vedere, autorul Povestirilor din Canterbury *se înrudește cu contemporanul său italian, Boccaccio care, în* Decameronul, *a exprimat sentimentul eliberării din cadrele constrângătoare ale vieții medievale, prin același triumf al râsului sănătos, aceeași bună dispoziție, care preferă să privească existența sub aspectul ei terestru, aceeași înclinare pentru comicul suculent.*

Există un Shakespeare comic, ironist, umorist. Alternarea dintre tragic și grotesc, dintre patosul grav și orgia comică din opera marelui elisabetan e, evident, produsă de sentimentul frenetic generat de descoperirea unor noi continente ale simțirii omenești, sentiment care a fost al oamenilor Re nașterii în mai toate țările Europei.

În veacul al 18-lea, veacul luminilor, satira socială folosea în Franța, de pildă, acel mijloc de critică ce s-a numit în istoria literară „ficțiunea străinului". Comparația dintre ordinea nedreaptă, pe care scriitorul urmărește să o discrediteze, și cea „Naturală", a unor ținuturi socotite de către prejudecata curentă primitive și sălbatice, e pusă în gura unui exotic, oriental sau sălbatic, care, cu falsă ingenuitate și cu mirarea străinului neprevenit, observă și compară. Ceea ce era socotit etern și absolut devine astfel relativ și supus schimbării.

E plină literatura veacului de persani, chinezi, americani, siamezi, insulari exotici, care se miră cu prefăcută candoare și discreditează astfel ceea ce trebuie să piară. În Franța îi întâlnim pe persanii lui Montesquieu, pe huronul lui Voltaire. În An glia, pe chinezul lui Oliver Goldsmith.

Călătoria fantastică a avut și ea adepții ei. Arătând societăți imaginare cu proporții răsturnate, astfel de narațiuni evidențiau puțina soliditate a instituțiilor sociale contemporane. Călătoriile lui Gulliver *de Swift și, după modelul lor, povestirea* Micromegas *de Voltaire, ilustrează deopotrivă genul.*

Utopia, ca mijloc de satiră socială, reprezintă un capitol interesant al istoriilor literare moderne. De la utopiile Renașterii (Thomas Morus, Campanella), *trecând prin cele patriarhale din secolul al 18-lea* (Călătoria lui Gulliver în Țara Cailor înțelepți), *până la cele ale veacului al 19-lea* (Erewhon de Butler) *și, depășind literatura cu intenții înnoitoare, până la utopiile reacționare ale epocii imperialiste (Huxley,* Cea mai bună dintre lumi), *distanța este tot atât de mare în concepție ca și cea reprezentată în durată și înfățișare istorică de epocile respective. Și aci, ca și în alte procedee satirice și umoristice, elementul hotărâtor îl reprezintă mai degrabă determinările istorice decât spiritul popoarelor.*

Umorul indulgent și înduioșător, colorat de tandrețe pentru omul simplu și mărunt, umor care imprimă un timbru particular operei atâtor romancieri englezi de la Goldsmith la Dickens și George Eliot, își are și el coordonatele sale social-istorice.

El însoțește de obicei prăbușirea păturilor intermediare din Anglia veacului al 18-lea și al 19-lea, pauperizarea meseriașilor, fermierilor, micilor burghezi, procese

adânci care au răscolit viața societății engleze. Revoluția industrială, exproprierea rurală au adus spectrul mizeriei în fața unor categorii sociale trăind până atunci tihnit, într-o Anglie încă patriarhală. În umorul tandru al unui Goldsmith și Dickens, deslușim solidaritatea romancierilor cu victimele unei epoci, a cărei asprime nu i-a cruțat nici pe ei, scriitori răsăriți din lumea celor mărunți. Umorul acesta, care emană simpatie și duioșie și ne face să zâmbim printre lacrimi, umor cu care sunt privite mai ales personajele din lumea celor modești și necăjiți, devine, în același timp, un antidot față de teoreticienii personalității puternice. Aceștia, printre ei Carlye, susțineau că făuritorii istoriei sunt eroii, marii oameni, și că societatea omenească trebuie să se întemeieze pe cultul lor.

Este evident că umorul, satira, până și mijloacele sau procedeele satirice capătă semnificații deosebite în împrejurări istorice deosebite. E locul să stabilim unele disocieri între aceste categorii ale comicului, ale râsului, care se confundă adesea și se enumeră mereu laolaltă: umor, satiră, ironie.

Vom aminti că satira exprimă, în general, o atitudine depreciativă și că ironia pe care o mânuiește autorul satiric înjosește, desființează obiectul satirizat. Există însă umorul care se colorează cu simpatie. El surprinde aspecte comice — fie și slăbiciuni omenești — care nu compromit personajul.

Deosebirea este, adesea, de atitudine. Acest fel de umor și satira nasc deopotrivă Tisul, dar sunt, dacă nu de esențe deosebite — cel puțin extremități ale unei game foarte bogate. E deopotrivă comic Don Quijote, dincolo de ale cărui slăbiciuni aparente deslușim merite adânci, ce nasc stimă, cât și Monsieur Jourdain, care ia lecții de dans, de scrimă, de literatură și se miră că „face proză fără să știe”.

În cazul acestuia din urmă, deslușim dezaprobarea autorului față de un viciu condamnabil: snobismul burghez.

Confuzia între cele două atitudini (gama e, în realitate, mult mai bogată, dozajele sunt variate, iar obținerea umorului sau ironiei chimic pure a ne voioasă, dar ne putem opri pentru nevoile demonstrației la cele două trepte extreme ale scării) provine din faptul că, artistic, ele generează nu numai comicul, ci și varietăți stilistice echivalente ale comicului. De fiecare dată însă, conținutul atitudinii afective a autorului e transparent. Cavalerul Tristei Figuri se luptă cu morile de vânt în zelul lui justițiar; Joe Gargery, fierarul lui Dickens din Marile

Speranțe, intimidat de prezența fostului său prieten, micul Pip, astăzi gentleman londonez, își mânuiește cu atâta stângăcie pălăria, încât o face să nimerească într-un castron cu apă. Amândoi sunt ridicoli, dar acest ridicol nu-i depreciază ci — și acesta este miracolul umorului — sporește stima și admirația cititorului, fiindcă inadaptabilitatea, ciocnirile lor cu realitatea rezultă din trăsături în cel mai înalt grad umane și demne de respect.

Am pomenit doar două atitudini, două extremități ale gamei atât de bogate a umorului și satirei.

Dar resursele umorului și ironiei engleze, tonalitățile literaturii engleze satirice sunt infinit mai bogate, și ele nu pot fi analizate exhaustiv prin enumerarea câtorva

procedee, câtorva timbruri. Pagi nile ce urmează vor familiariza, nădăjduim, cititorii cu tonurile sarcasmului greu, ale ironiei dureroase, ale umorului negru ce-l caracterizează pe Swift; cu comicul savuros de situații, pe care-l realizează romanele de tip picaresc ale lui Defoe, Fielding, Smollett sau Jerome K. Jerome; cu fantezismul cerebral al lui Sterne; cu umorul tandru al unui Goldsmith și Dickens; cu umorul fantastic al lui Carroll și Butler; cu ironia corozivă a lui Thackeray; cu satira istoriei prin bagatelizare și despre ciere întreprinse de un Bernard Shaw sau Robert Graves. Ele vor convinge poate de permanența acestor categorii ale spiritului omenesc, de permanența umorului și a râsului. Subtil produs deopotrivă al inteligenței și al afectivității omenești, umorul a salvat atâtea opere de îmbătrânire. Căci dacă putem astăzi citi și reciti romanele unor sentimentaliști ca Goldsmith și Sterne și — de ce să nu *spunem. — romanele lui Dickens, în timp ce lectura romanelor sentimentale ale unui Richardson reprezintă o grea încercare pentru cititorul modern, lucrul se datorează, între altele, umorului, ironiei care însuflețesc paginile autorilor amintiți. Capacitatea umorului de a fixa cu luciditate tipuri și împrejurări sociale asigură viață artistică operei.*

VERA CĂLIN

DANIEL DEFOE
1660 - 1731

Daniel Defoe este cunoscut pe tot întinsul globului ca autorul romanului *Robinson Crusoe.* Această creație, socotită unică, a împins în umbră una dintre cele mai pitorești figuri ale istoriei literare și una dintre cele mai bogate și variate opere scriitoricești.

Fiul măcelarului prezbiterian din Londra, Daniel Defoe, a fost martorul cumplitei ciume a Londrei, pe care a imortalizat-o în *Jurnalul din anul ciumei* și a participat cu zel la luptele politice ale vremii, trecând fără scrupule dintr-o tabără într-alta. Dedicat bisericii, a renunțat curând la cariera clericală pentru îndeletniciri mult mai lumești și mai practice. E atras de negustorie, speculații, afaceri și nu e cruțat de neplăcerea falimente lor. Pamfletar de vervă și ironist, Defoe are o carieră jurnalistică uimitor de fecundă.

Oricare ar fi fost însă partidul, clica pe care o slujea cu pana lui, Defoe a vorbit mereu ca un fiu al burgheziei mărunte, întreprinzătoare și neconformiste. Era gata oricând să ironizeze morga, aroganța englezului snob și mulțumit de sine, așa cum face în poemul satiric *Englezul bine crescut.* Pamfletul Cea *mai expeditivă cale cu disensioniștii,* în care, cu un sarcasm demn de Swift, recomandă bisericii desființarea sectelor prin spânzurarea predicatorilor și exilarea credincioșilor drept cea mai expeditivă soluție, îi aduce o condamnare la stâlpul infamiei, condamnare pe care Defoe o salută cu un *Imn stâlpului infamiei.*

Când a început să scrie romane, Defoe era aproape un veteran al scrisului

polemic. Și în domeniul beletristicii a fost de o fecunditate rară. În cei doisprezece ani de viață ce i-au mai rămas, a îmbogățit literatura engleză cu: romane de aventuri extraordinare și călătorii, ca *Robinson Crusoe, Regele piraților, Căpitanul Singleton;* istorii senzaționale, ca *Povestea și aventurile domnului Duncan Campbell* — surdo-mutul; memorii sau pseudomemorii, atribuite unor personaje existente, ca *Jurnalul din anul ciumei;* biografii fictive, unele de inspirație picarescă, aducând în literatură oameni din subteranele societății, hoațe și prostituate, ca *Moll Flanders,* curtezane aventuroase, ca *Roxana* etc., etc. E evidentă atracția exercitată asupra scriitorului de caracterele vitale, de oamenii puternici, gata să înfrunte natura și societatea, pătrunși de spirit practic și capabili de eforturi statornice și îndelungi. În mare măsură, aceasta era fi rea lui Defoe, el însuși om de acțiune, burghez tenace și întreprinzător, gata oricând, după orice înfrângere, să ia viața de la capăt.

Aventurile nemaipomenite ale hoației de buzunare și prostituatei Moll Flanders nasc umorul prin sinceritatea amorală cu care-și con semnează personajul feminin întâmplările vie ții, prin nevinovăția aparentă cu care își mărturisește ea duplicitatea și necinstea în momentele ce i-ar fi solicitat, în cel mai înalt grad, dăruirea de sine și devotamentul. Pungășiile și le justifică această femeie cu un cinism ingenuu, care o caracterizează de altfel.

Contrastul dintre candoarea povestirii și grozăvia faptelor relatate dau întregului roman *Moll Flanders,* ca și altor romane ale lui Defoe, o tonalitate umoristică specifică romancierului englez. Și această particularitate a personajului intensifică forța satirică a cărții, pentru că în contact cu Moll Flanders personajele onorabile și puritane ale timpului își dezvăluie adevărata față.

MOLL FLANDERS

Pe scurt, m-am încumetat să nu semnez contract tul și pricina era că doamna care-mă poftea să plec cu ea în Lancashire stăruia mereu și-mi făgăduia noroace atât de grozave și atâtea minunății, încât eram ispitită să mă duc și să încerc. Poate că, îmi ziceam eu, se drege situația, și n-aveam mustrări de cuget la gândul c-o să-l părăsesc-pe cetățeanul meu cel de ispravă, de care nu eram însă chiar atât de îndrăgostită încât să nu-l las pentru unul mai bogat.

Ca să nu lungesc vorba, m-am ferit de contract, dar i-am spus că plec în nordul țării, ca să știe unde să-mi scrie în legătură cu treaba ce i-o încredința sem; că-i dădeam o garanție destul de mare a respectului ce i-l purtam, lăsându-i pe mină aproape tot ce aveam pe lume; și îi dădeam cuvântul că, dacă-mi trimite o dovadă, de îndată ce sfârșește cu divorțul, mă întorc la Londra și atunci vom vorbi serios despre chestiunea asta.

Trebuie să mărturisesc că plecam cu un gând josnic, deși eram poftită cu un gând și mai josnic, cum vor arăta cele ce urmează. Și așa am plecat cu prietena mea, cum o numeam eu, spre Lancashire.

În tot timpul drumului, m-a copleșit cu manifestările celei mai sincere și neprefăcute iubiri; mi-a plătit toate cheltuielile drumului, în afară de costul rădvanului; iar frate-său ne-a primit la Warrington cu o caleașcă de nobil, și de acolo am fost duse la Liverpool, cu toată pompă pe care ne-o puteam dori.

Am fost frumos găzduite, vreo trei-patru zile, în casa unui negustor din Liverpool, al cărui nume mă feresc să-l dau, din pricina celor ce urmează. Pe urmă, ea mi-a spus că mă duce în casa unui unchi de-al ei, unde voi fi găzduită regește; și unchi-său, cum îi spunea ea, a trimis după noi o caleașcă cu patru cai, care ne-a dus cale de aproape patruzeci de mile, nici eu nu știu încotro.

Până la sfârșit, am poposit la reședința unui gentleman, care avea familie mare, un parc întins și o societate într-adevăr neobișnuită și unde ei i se zicea verișoară. I-am spus că dacă avea de gând să mă aducă într-o astfel de societate ar fi trebuit să mă lase să-mi fac rost de haine mai bune. Doamnele au prins vorbele mele și mi-au spus cu bunăvoință că, în ținutul acela, oamenii nu erau atâta prețuiți după haine, ca la Londra; că verișoara lor îi înștiințase despre rangul meu și că n-aveam nevoie de haine ca să mă înfrumusețez; pe scurt, nu se purtau cu mine cum s-ar fi purtat cu femeia care eram într-adevăr, ci cum s-ar fi cuvenit să se poarte cu femeia care își închipuiau ele că eram, adică o văduvă cu mare avere.

Prima descoperire pe care am făcut-o a fost că toată familia era catolică și verișoara de asemenea; totuși, nimeni nu s-ar fi putut purta mai frumos cu mine; oamenii mi-au arătat tot respectul de care aș fi avut parte, dac-aș fi fost de o credință cu ei.

Adevărul e că eu n-aveam principii de niciun fel, așa că nu-mi stătea bine să mai fac nazuri în ce privește religia; și curând am învățat să vorbesc frumos despre biserica din Roma; le spuneam, mai ales, că nu vedeam altceva decât o prejudecată de prinsă prin educație în neînțelegerile dintre creștini cu privire la religie și că dacă s-ar fi întâmplat ca taică-meu să fie catolic nu mă îndoiam că aș fi fost la fel de mulțumită cu credința lor cum eram cu a mea.

Cuvintele astea i-au îndatorat la culme și, după ce că eram zi și noapte asaltată de o societate aleasă și de cuvinte plăcute, am avut parte și de vreo două, trei doamne bătrâne, care mă tot pisau în legătură cu credința. Eram atât de binevoitoare, încât n-am șovăit să iau parte și la o slujbă a lor, ba chiar să le imit toate gesturile, dar nici nu m-am vândut prea ieftin; i-am făcut doar să spere că mă voi converti la catolicism, după ce voi fi deprins doctrina, cum ziceau ele, și lucrurile au rămas aici.

Am petrecut acolo vreo șase săptămâni; după aceea, călăuza mea m-a dus înapoi într-un sat, la vreo șase mile depărtare de Liverpool, unde fratele ei, Chipurile, veni să mă vadă cu caleașca lui, însoțit de doi lachei în livrele elegante, și, niciuna nici două, s-a apucat să-mi facă curte. După câte mi se întâmplaseră, vă veți închipui că nu era ușor să mă păcălească cineva, și așa credeam și eu, mai ales că ce era al meu era pus deoparte acasă și eram hotărâtă să nu las vrabia din mână pe cioara din par.

Totuși, după cum se arăta, fratele ăsta era o partidă la care merita să plec

urechea, iar moșia lui, care se afla toată în Irlanda, îi aducea cel puțin 1.000 de livre pe an, deși soră-sa zicea că aduce 1500 de livre.

Eu care eram o femeie putred de bogată, fiindcă drept asta treceam, eram mai presus de întrebările cu privire la avere; iar fătarnica mea prietenă, luându-se după un zvon prostesc, o ridicase de la 500 la 5.000 de livre, ba când am ajuns la țară ajunsese să vorbească despre 15.000 de livre. Irlandezul, fiindcă asta înțelesesem eu că ar fi, era nebun de-a binelea după prada lui; pe scurt, îmi făcea curte, îmi trimitea daruri și s-a îndatorat ca un zănatec ca să facă față cheltuielilor de curtezan. Ca să fiu dreaptă cu el, arăta ca un gentleman de soi; era înalt, bine făcut și avea purtări minunate; vorbea atât de firesc despre parcul și grajdurile lui, despre caii și pădurarii lui, despre pădurile, arendașii, ser viitorii lui, de parcă s-ar fi aflat chiar atunci într-un conac, iar eu aș fi văzut toate astea în jurul meu.

Nici măcar nu m-a întrebat despre situația și ave rea mea, ci m-a asigurat că de îndată ce vom ajunge la Dublin, va pune pe numele meu niște pământ, cu un venit de 600 de livre pe an, și că se va lega să perfecteze acest lucru printr-un act de punere în posesiune sau printr-un contract.

Zău că nu prea fusesem învățată cu limba asta, așa încât am pierdut orice măsură; mai era și diavolița aceea, care se ținea scai de mine, tot spunându-mi în fiecare ceas, pe ce picior mare trăiește frate-său. Câteodată, el venea ca să-i dau porunci cum aș dori să mi se vopsească trăsura și cum să mi-o căptușească; altă dată să spun cum vreau să-mi îmbrace pajul; pe scurt, îmi luase ochii, pierdusem orice putere de a mă împotrivi și, ca să nu mai lungesc vorba, am primit să mă mărit; dar ca totul să se petreacă mai intim, am fost duși undeva, departe, la țară și cununați de un preot despre care am fost asigurată că ne va cununa în lege, ca orice pastor al bisericii anglicane.

Nu pot spune că n-aveam mustrări de cuget când mă gândeam cât de necinstit îl părăsisem pe cetățeanul meu cel cumsecade, care mă iubea din toată inima și care, ostenindu-se să scape de o târfă nerușinată, o femeie care se purtase groaznic cu el, își făgăduia o fericire fără margini alături de noua lui aleasă, aleasă ce se dădea altuia cu aproape tot atâta nerușinare ca și o târfă.

Dar strălucirea unei averi mari și a unor lucruri frumoase, pe care înșelatul — acum înșelătorul meu — mi le flutura în fiecare clipă înaintea ochilor, mă zorea și nu-mi dădea răgaz să mă gândesc la Londra, la nimic din ce lăsasem acolo, și cu atât mai puțin la datoria mea față de un om de mult mai mare preț decât tot ce se afla acum în fața mea.

Dar lucrul se întâmplase; eram acum în brațele noului meu soț, care mai era încă același ca înainte; darnic până la măreție, așa încât îi trebuia o mie de livre pe an și niciun ban mai puțin, ca să întrețină luxul lui obișnuit.

La vreo lună după căsătorie, începu să mă în demne să plec la West Chester, ca să mă îmbarc de acolo spre Irlanda. Totuși nu mă zorea, fiindcă am mai zăbovit vreo trei săptămâni, în care timp, el a trimis la Chester după o caleașcă care trebuia să ne aștepte la Black Rock, cum se numește locul, dincolo de Liverpool. Într-acolo ne-am îndreptat, cu o barcă frumoasă de șase vâsle, care prin partea locului se

numește caic; servitorii lui, caii și baga jele călătoreau pe un bac. El și-a cerut scuze că nu cunoaște pe nimeni la Chester, dar a spus că va merge înainte ca să-mi găsească o locuință frumoasă într-o casă particulară. L-am întrebat cât o să stăm la Chester. El mi-a răspuns că în niciun caz mai mult de o noapte sau două, fiindcă va închiria numaidecât caleașca până la Hollyhead. Atunci i-am spus că nu face să-și — bată capul ca să găsească locuință într-o casă particulară, pentru o noapte sau două, fiindcă într-un oraș mare ca Chester, nu mă îndoiam că sunt hanuri bune și destule locuri unde să înnoptezi; așa încât am tras la un han, care nu mai țin minte ce firmă avea, nu departe de catedrală.

Aci soțul meu, tot vorbindu-mi despre plecarea în Irlanda, mă întrebă dacă n-am treburi de lichidat la Londra, înainte de ne îmbarcăm. I-am răspuns că nu, nimic însemnat, doar lucruri ce se puteau orândui tot atât de bine din Dublin, printr-o scrisoare.

— Doamnă — spuse el respectuos — îmi închipui că cea mai mare parte a averii dumitale, despre care soră-mea mi-a spus că se află mai toată în bani depuși la Banca Angliei, se găsește în siguranță, dar în caz că e nevoie de vreun transfer sau schimbare de titluri, ar fi cu cale să ne repezim până la Londra și să rânduim totul înainte de plecare.

Eu am făcut ochi mari și i-am spus că nu. Înțeleg ce spune; că, după câte știam, n-aveam niciun fel de efecte la Banca Angliei și sper să nu susțină că a aflat una ca asta de la mine. Nu, zice el, nu eu îi spusesem, dar soră-sa pomenise că cea mai mare parte a averii mele acolo s-ar afla.

— Și eu am amintit de asta, draga mea — zice

— Numai pentru cazul că ar fi nevoie să rânduim ceva sau să dăm vreo dispoziție, ca să nu riscăm greutățile unei alte călătorii; fiindcă — mai adăugă — nu-i plăcea să mă știe prea mult pe mare.

Pe mine, vorbirea asta mă uimea și mă osteneam să-i descopăr înțelesul; mi-a trecut numaidecât prin minte că prietena mea, care-i spunea lui frate, mă zugrăvise în culori care nu mi se potriveau; și mi-am zis că trebuie să descopăr adevărul înainte de a pleca din Anglia și înainte de a încăpea cine știe pe mâinile cui, într-o țară străină.

Cu gândul ăsta am chemat-o a doua zi de dimineață pe soră-sa în odaia mea și, înștiințând-o despre cele ce vorbisem în ajun cu frate-său, am rugat-o din tot sufletul să-mi dezvăluie ce-i spusese lui și pe ce temeiuri încheiase ea căsătoria asta.

Mi-a mărturisit a-i fi spus că sunt putred de bogată și m-a încredințat că așa aflase și ea la Londra.

— Ai aflat? am întrebat-o eu cu năduf; ți-am spus eu vreodată una ca asta?

— Nu — zice — e adevărat că eu nu-i spusesem niciodată, dar pomenisem de mai multe ori că sunt stăpână pe tot ce-i al meu.

— Asta am spus — am răspuns eu repede — dar niciodată n-am suflat vreo vorbă că aș avea ceea ce se numește avere; nici măcar că aș avea 100 de livre sau ceva în valoare de 100 de livre. Și cum se potrivește cu averea mea — zic eu

— faptul că am venit în nordul Angliei cu dumneata, numai fiindcă aci se trăiește mai ieftin?

La cuvintele astea, pe care le-am rostit tare, cu glas înfierbântat, bărbatul meu a intrat în odaie și eu l-am poftit să șadă, fiindcă am ceva important de spus în fața amândurora și. El trebuie neapărat să audă.

Omul s-a tulburat un pic când a auzit cu ce siguranță vorbesc și s-a așezat lângă mine, după ce a închis mai întâi ușa; după care, eu am spus ce am avut de spus, fiindcă îmi ieșisem din pepeni.

— Mă tem — zic, întorcându-mă spre el — dragul meu (cu el vorbeam politicos), că ai căzut pradă unei mări înșelăciuni și că te-ai ales cu o pagubă de care n-ai să scapi niciodată, prin căsătoria cu mine.

Și fiindcă eu n-am nicio vină în treaba asta, doresc să fiu dezvinovățită așa cum se cuvine, iar învinuirea să cadă pe cine trebuie, nu pe altcineva, de oarece, cât mă privește, eu mă spăl pe mâini.

— Cu ce pagubă mă pot alege, draga mea — zice el — căsătorindu-mă cu tine? Nădăjduiesc că va fi în toate privințele spre cinstea și folosul meu.

— Am să te lămuresc numaidecât — zic eu — și tare mă tem că n-o să ai de ce să socotești că te-ai ales cu vreun folos; dar am să te încredințez, dragul meu — zic eu iarăși — că eu n-am niciun amestec în treaba asta.

Îl vedeam acum înspăimântat și furios, fiindcă începea, cred, să bănuiască ce avea să urmeze; totuși, uitându-se la mine, a spus numai atât:

— Spune mai departe — și ipe urmă a rămas tăcut, ca și cum s-ar fi pregătit să asculte ce mai aveam eu de spus; așa încât, eu am vorbit mai departe:

— Te-am întrebat aseară — zic, uitându-mă spre el — dacă m-am lăudat vreodată față de tine cu averea mea sau dacă ți-am spus vreodată că am bani la Banca Angliei sau în orice alt loc, și ai recunoscut că nu mă lăudasem niciodată, și ăsta-i adevărul adevărat; și te rog să spui aici, de față cu sora dumitale, dacă ți-am dat vreodată motiv să crezi una ca asta despre mine sau dacă a fost vreodată vorba între noi despre așa ceva.

Și el iar a recunoscut că nu fusese vorba, dar a adăugat că-i părusem totdeauna o femeie cu avere și el se bizuia pe acest lucru, nădăjduind că nu va fi păcălit.

— Eu nu te întreb dacă ai fost păcălit — zic eu — deși mă tem că ai fost, și eu la fel, ci mă spăl pe mâini de orice amestec în păcăleala dumitale. Adineauri am întrebat-o și pe sora dumitale dacă i-am pomenit vreodată de banii sau, averea mea sau i-am dat vreun amănunt în privința asta; și a recunoscut că nu-i pomenisem niciodată de una ca asta. Și te rog, doamnă, zic, să ai bunătatea de a mă învinui, dacă poți, în caz că am susținut vreodată că am avere; și să spui de ce era nevoie, dacă aveam avere, să plec cu dumneata la țară, tocmai ca să economisesc bruma de avut și să trăiesc ieftin?

Ea n-a putut să tăgăduiască nimic, dar o ținea morțiș că la Londra aflase că am avere mare, de pusă la Banca Angliei.

— Și acum, scumpe domn — zic eu, întorcându-mă iarăși spre noul meu soț — fii bun și spune-mi cine ne-a înșelat pe amândoi în așa hal, făcându-te să crezi

că-s bogată și îndemnându-te să-mi faci curte cu gândul de a mă lua de soție?

El nu era în stare să scoată un cuvânt, dar arăta spre ea; apoi, după câteva clipe de tăcere, și-a ieșit din minți de furie, cum n-am mai văzut în viața mea un om ieșindu-și din minți; o blestema și-o făcea de târfă și de toate lucrurile îngrozitoare care-i treceau prin minte; îi spunea că-l nenorocise, că-l asigurase că am 15.000 de livre, ba ceruse chiar 500 de livre pentru că-i mijlocise partida. La urmă a adău gât, întorcându-se spre mine, că nu era soră-sa, ci că fusese târfa lui cu doi ani mai înainte; că el îi dăduse 100 de livre în contul târgului și că, dacă lucrurile stăteau așa cum spuneam eu, era pierdut și, în furia lui, se jura c-o s-o ucidă pe loc — ceea ce o înspăimânta și pe ea și pe mine. Ea striga cât o ținea gura că așa aflase în casa unde locuiam eu.

Dar asta l-a scos și mai rău din minți, fiindcă zicea că-l împinsese spre însurătoare și dusese lucrurile atât de departe nebizuindu-se pe niciun alt temei decât pe un zvon; după aceea, întorcându-se din nou spre mine, mi-a spus cu sinceritate că se teme că suntem pierduți amândoi.

— Fiindcă, draga mea — zice — ca să fiu cinstit, bani n-am; puținul pe care-l aveam l-am băgat, la îndemnul acestui diavol, în echipaj.

Ea s-a folosit de momentul când el îmi vorbea serios, ca s-o șteargă din odaie și de atunci n-am mai dat ochii cu ea.

Acum eram și eu la fel de înmărmurită ca și el și nu știam ce să spun. Credeam că ce era mai rău aflasem; dar curând el mi-a spus că-i pierdut, fiindcă n-are nicio lețcaie. Credeam că înnebunesc.

— Bine — i-am spus eu — dar asta-i o înșelăciune drăcească, fiindcă iată-ne căsătoriți pe baza unei îndoite coțcării; e drept că dumneata ești pierdut, pare-se, — de pe urma acestei dezamăgiri: dar dacă eu aș fi avut avere, aș fi fost și eu înșelată, de vreme ce spui că n-ai lețcaie.

— Ai fi fost într-adevăr înșelată, draga mea – zice el — dar n-ad fi fost pierdută, fiindcă, în ținutul ăsta, am fi trăit amândoi foarte bine cu 15.000 de livre; și eram hotărât să-ți dedic fiecare ban; nu te-aș fi păgubit nici cu un șiling, iar pentru rest, te-aș fi despăgubit până la capătul zilelor, prin dragostea și grija mea pentru tine.

Ce spunea el era foarte Cinstit și cred într-adevăr că așa și gândea, și că omul ar fi fost în stare, datorită firii și purtărilor lui, să mă facă mai fericită decât ar fi putut oricare altul; dar faptul că n-avea avere și că se îndatorase în tot ținutul, de dragul istoriei ăsteia caraghioase, făcea ca viitorul să-mi apară trist și înfricoșător, de nu știam ce să mai zic și ce să mai gândesc.

I-am spus că e păcat ca atâta dragoste și o fire atât de bună cum găsisem la el să sfârșească în nenorocire; că nu vedeam înaintea ochilor decât ruină; cât despre mine, eram îndurerată că puținul pe care-l aveam nu ne ajungea nici pentru o săptămână și, spunând asta, am scos din buzunar o hârtie de 20 de livre și unsprezece guinee, despre care i-am spus că le economisisem din micul meu venit; căci, luându-mă după vorbele femeii aceleia, despre traiul în ținutul din nord, socoteam că o s-o scot la capăt cu banii aceia trei sau patru ani; că dacă rămân și fără banii ăștia, sunt pe drumuri, și el știe ce se poate întâmpla cu o femeie care n-

are un ban în buzunar; totuși, dacă vrea să-i ia ai lui să fie.

El mi-a răspuns, plin de grijă pentru mine — și mi s-a părut că văd lacrimi în ochii lui — că nu se va atinge de ei, că-l îngrozea gândul să mă despoaie și să mă nenorocească; că el mai avea cincizeci de guinee care erau tot ce-i mai rămăsese și, scoțând banii, i-a aruncat pe masă. M-a rugat să-i iau, fiindcă lui nici nu-i pasă dacă rămâne muritor de foame.

I-am răspuns cu aceeași grijă față de el, că nu puteam «îndura să-l aud vorbind astfel; că, dimpotrivă, dacă știe vreo cale de a încropi o viață omenească, eu sunt gata să fac orice îmi stă în putință și să trăiesc oricât de modest îmi va cere.

El m-a rugat să nu-i mai vorbesc așa, fiindcă simte că înnebunește; zicea că e gentleman cu educație, deși scăpătase, și că nu se putea gândi decât la o singură cale, însă nici asta nu era bună, decât dacă-i puteam răspunde. la o întrebare, la care totuși nu stăruia să-i răspund. I-am spus că sunt gata să-i râs pune cinstit, deși nu știu dacă va fi sau nu spre mulțumirea lui.

— Ei, atunci, draga mea, spune-mi deschis — zice el — dacă puținul pe care-l ai ne poate ajunge la amândoi, în orice situație și în orice loc, sau ba?

Spre fericirea mea, nu-i dezvăluisem nimic despre mine și starea mea, nici chiar numele nu i-l spuse sem; și văzând că, oricât ar fi părut omul de cumsecade și de cinstit, nu mă puteam aștepta la altceva decât să trăiesc din niște bani, despre care știam că se vor irosi curând, am hotărât să țin totul ascuns, în afară de biletul de bancă și cele unsprezece guinee; și tare aș fi fost mulțumită să pierd banii ăștia, dar să mă găsesc din nou în — locul de unde mă luase el. E adevărat că mai aveam la îndemână o hârtie de 30 de livre, dar asta era tot ce luasem cu mine, ca să am din ce trăi la țară, gândindu-mă că nu se știe ce se poate ivi; fiindcă femeia aceea, mijlocitoarea care ne trădase pe — amândoi, îmi băgase în cap lucruri ciudate în legătură cu măritișurile bănoase ce se puteau ivi, și nu voiam să rămân fără un ban, orice s-ar fi întâmplat. Hârtia asta am ținut-o ascunsă, ceea ce mi-a îngăduit să fiu mai darnică cu restul, ținând seama de starea în care se afla el și fiindcă, într-adevăr, mi se rupea inima de mila lui.

Dar să mă întorc la povestea noastră: i-am spus că niciodată nu-l înșelasem de bunăvoie și nici nu-l voi înșela vreodată. Îmi părea tare rău să-i spun că puținul pe care-l aveam nu ne va ajunge; că nici măcar pentru traiul meu singură, în ținutul de sud, nu era de ajuns și doar din pricina asta mă și dădu sem pe mâna acelei femei, care-i spunea lui frate, fiindcă ea mă încredințase că pot trăi foarte bine cu vreo 6 livre pe an, într-un oraș cu numele de Manchester, unde eu încă nu fusesem niciodată; și cum tot venitul meu nu depășea 15 livre pe an, mă gândeam c-am s-o scot la capăt cu atât, în așteptarea unor timpuri mai bune.

El a clătinat din cap în tăcere și am petrecut împreună o seară foarte tristă; totuși, am luat masa împreună și am dormit împreună în noaptea aceea și, când masa era pe sfârșite, el arăta un pic mai bine și mai voios și am cerut o sticlă de vin.

— Hai, dragă — zice el — deși lucrurile stau prost, n-avem de ce să ne lăsăm doborâți. Hai, ia-o cât poți mai ușor, eu o să-mi dau osteneala să găsesc un mijloc

sau altul de trai; și dacă tu poți să te întreții singură, tot e mai bine decât nimic. Eu trebuie să-mi croiesc deci un drum; doar un bărbat trebuie să gândească bărbătește; să te descurajezi.

Înseamnă să te lași doborât de nenorocire. Zicând acestea, a umplut paharul și a închinat în sănătatea mea, ținându-mă de mână cât timp vinul îi aluneca pe gât și declarând mereu că gândul lui e numai la mine.

Era un om cu adevărat sincer și curtenitor și durerea mea era cu atât mai mare. E totuși o ușurare să te nenorocească un om de onoare, mai degrabă decât un ticălos; numai că, de data asta, rămăsese el cu buzele umflate, fiindcă omul cheltuise o groază de bani și e nemaipomenit de la ce temeiuri șubrede pornise femeia aceea. Mai întâi băgați de seamă ce făptură josnică era, de vreme ce, ca să se aleagă ea cu 100 de livre, fusese în stare să-l pună pe el să cheltuiască de trei, patru ori pe atât, deși poate că asta era tot ce avea omul, ba poate chiar mai mult decât avea; iar despre mine, n-avea alt temei să spună că sunt bogată sau am avere sau mai știu eu ce, decât niște palavre auzite la ceai. E drept că și planul de a trage pe sfoară o femeie bogată, așa cum eram socotită eu, era destul de josnic, să te fălești cu lucruri mari, când tragi mâța de coadă, e o înșelăciune și încă dintre cele mai urâte; dar totuși exista o deosebire și asta în favoarea lui, fiindcă nu era un pungaș dintre cei a căror meserie e să tragă femeile pe sfoară și care, cum făcuseră unii, să adune șase sau șapte averi una după alta iar pe urmă să fugă cu banii; el era un domn nenorocit și scăpătat, care o dusese bine pe vremuri; și deși, dac-aș fi fost bogată, aș fi turbat de ciudă la gândul că paceaura aia mă trădase, totuși, gândindu-mă ce fel de om este el, îmi spuneam că nu i-ar fi stat rău să aibă avere, căci — ce-i al lui — era plăcut, mărinimos, cu scaun la cap și plin de voie bună.

În noaptea aceea, am stat de vorbă mult și cu sinceritate, fiindcă de niciunul din noi nu se lipea somnul; el se căia în așa hal de a fi pus la cale toată înșelăciunea asta împotriva mea, ca și cum ar fi fost vinovat de înaltă trădare și trimis la osândă: mi-a oferit din nou să-mi dea ultimul ban pe care-l mai avea la el, spunând că se va înrola în armată și va căuta să se rostuiască.

L-am întrebat cum de-i venise gândul rău de a mă duce în Irlanda, când acolo puteam să aflu că el nu mă poate întreține. Atunci mă luă în brațe.

— Draga mea — zice — nici prin gând nu-mi trecea să plec în Irlanda și cu atât mai puțin să te duc pe tine acolo, dar am venit aci ca să scap de ochii oamenilor, care prinseseră de veste despre ce aveam de gând și pentru ca nimeni să nu-mi ceară bani, înainte ca eu să fiu în stare să plătesc.

— Dar atunci — zic eu — unde trebuia să ne ducem?

— Uite, draga mea — zice el — am să-ți dezvălui tot ce plănuisem: aveam de gând să te întreb de averea ta, așa cum știi că am și făcut, și după ce tu aveai să-mi dai, așa cum mă așteptam, o seamă de amănunte, m-aș fi scuzat că trebuie să amân călătoria noastră în Irlanda pentru câtăva vreme, și am fi plecat la Londra. Pe urmă, draga mea — zice el — eram hotărât să-ți mărturisesc adevărul despre situația mea și ți-aș fi arătat de ce șiretlicuri mă folosisem ca să obțin mâna ta,

spunând că acum nu-mi rămâne altceva de făcut decât să-ți cer ier tare și să mă ostenesc din tot sufletul să te fac să uiți trecutul prin fericirea viitorului.

— Zău — i-am spus eu — că m-ai fi cucerit curând; durerea mea este că nu sunt în stare să-ți arăt ce ușor m-aș fi împăcat cu tine și ți-aș fi trecut cu vederea toate înșelăciunile, ca răsplată pentru voia ta bună. Dar, dragul meu — zic — ce putem face acum? Suntem amândoi lefteri; și la ce ne folosește că ne-am împăcat, dacă n-avem din ce trăi?

Ne-am gândit noi la o mulțime de căi, dar niciuna nu ne îngăduia să începem cu nimic. Până la urmă, m-a rugat să nu mai vorbesc despre asta, fiindcă, zicea, îi sfâșiam inima; așa încât am vorbit despre altele până când, într-un târziu, și-a luat un rămas bun bărbătesc de la mine și s-a culcat.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

JONATHAN SWIFT
1 6 6 7 — 1 7 4 5

Cartea care a adus faima lui Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver* a avut parte de o soartă paradoxală. Concepută ca una dintre cele mai înverșunate satire, în paginile că reia autorul a distilat un sarcasm ucigător și, pe alocuri, un pesimism negru, lucrarea a de venit, în urmă, una dintre cele mai populare cărți pentru copii. Autorul ei, descendent al unei familii sărace de pastori anglicani din Yorkshire, s-a născut pe pământul Irlandei și a îmbrățișat de timpuriu cauza nenorocitului popor irlandez. Destinat carierii clericale, întră apoi în slujba nobilului englez Temple, silit fiind, în funcția lui de secretar, să măgulească veleitățile literare ale lordului diletant. Luptele politice dintre partidele *whig* și *tory* îl prind câtăva vreme în vârtejul lor, și câteva din pamfletele politice ale lui Swift sunt scrise în serviciul unui partid sau al celuilalt. Curând însă, peregrinările dintr-un partid într-altul se sfârșesc. Dezgustat și mâniat de josnicia manevrelor politice, Swift se retrage în parohia lui din Irlanda, cu sentimentul unei adânci dezamăgiri. Solidaritatea cu poporul irlandez îi dictează câteva violente pamflete, printre care *Modesta propunere pentru a-i împiedica pe copiii oamenilor săraci de a deveni o povară a părinților și pentru a-i face folositori publicului.* Literatura engleză încă nu cunoscuse o violență a limbajului, un sarcasm, o ironie de intensitatea celor conținute în aceste pamflete. Dar debutul în literatură și-l face Swift cu satira alegorică *Povestea unui butoi.* E ușor de deslușit prin transparența fabulei despre un tată care lasă moștenire fiilor săi Petre, Jack și Martin o haină și un testament, ironia la adresa disputelor religioase ale vremii și a luptei pentru supremație dusă între cele trei biserici: catolică, luterană, calvină. Disputele de ordin cărturăresc ale vremii nu le-a privit Swift cu mai multă bunăvoință decât pe cele religioase.

În *Bătălia Cărților,* Swift bagatelizează, tot prin mijlocirea unei alegorii satirice, aspectul scolastic, sterp, pe care-l luase vestita — Ceartă între „antici” și „moderni”, — adică între partizanii literaturii vechi și cei ai literaturii moderne, dispută care-a

străbătut veacul al XVII-lea și o bună parte din cel următor, atât în Anglia cât și în Franța.

Cu *Călătoriile lui Gulliver,* Swift ne dă o satiră generală a societății timpului. De data aceasta scriitorul alege forma călătoriei fantastice. Ficțiunea de tip utopico-fantastic a fost în secolul al XVIII-lea, ca și în altele, socotită un mijloc eficace pentru deprecierea unor stări nesatisfăcătoare. Swift folosește din pun — acest mijloc, plimbându-și eroul prin țări ale închipuirii, unde datorită proporțiilor râs turnate (Gulliver e uriaș în Liliput și — pitic în Brobdingnag) critica socială apare și mai izbitoare. Gulliver el însuși este supus unor schimbări răvășitoare, de perspectivă, în cursul peregrinărilor sale și nu este cruțat nici el – ca produs al unei societăți corupte — de iro mă autorului. Cartea ne comunică o imagine fidelă — așa cum o permite ficțiunea de tip fantastic — a împrejurărilor din Anglia vremii. Luptele dintre cele două partide, corupția sistemului politic, intrigile de la curte, ridicolul regalității, exploatarea colonială, toate acestea sunt prezente în lucrarea satiricului.

Cea de a patra călătorie a lui Gulliver, întreprinsă în Țara Cailor, pare să reprezinte orânduirea socială recomandată de Swift: republica patriarhală. Cartea sfârșește, așa dar, printr-o utopie. *Călătoriile lui Gulliver ne* îngăduie cunoașterea unuia dintre cei mai virulenți ironiști pe care i-a dat literatura engleză. Călătoria fantastică, procedeul numit „Al lumii pe dos”, reducerea la absurd, alegoria — toate aceste mijloace satirice au fost folosite pentru denunțarea nemiloasă a nedreptății, a abuzurilor, a prostiei suficiente și îmbuibate.

CĂLĂTORIILE LUI GULLIVER
CĂLĂTORIA ÎN LILIPUT
Cap. II

În acest timp, împăratul mă onorase adeseori cu vizita sa, căci îi plăcea să dea o mână de ajutor profesorilor care mă învățau. Și așa am început să și stăm câte puțin de vorbă, în felul nostru; și primele cuvinte învățate de mine au fost acelea de care aveam nevoie pentru a-i împărtăși dorința mea de a-mi recăpăta libertatea; aceste cuvinte le repetam zilnic în genunchi. Răspunsul lui, după câte ghiceam eu, spunea că timpul îmi va îndeplini dorința, că nimic din cele ce ceream eu nu se putea face fără sfatul sfetnicilor lui și că, mai întâi, trebuie să *lumos kelmin pesso desmar lon emposs,* adică să fac un legământ de pace cu el și cu împărăția lui. Totuși îmi făgăduia că lumea se va purta față de mine cu toată blândețea. Și mă sfătuia să câștig prin răbdare și purtare cuviincioasă dragostea sa și a supușilor lui. Mai dorea să nu-i iau în nume de rău dacă va da poruncă unor anume o fi ți eri să mă percheziționeze, căci s-ar putea să port asupra mea unele arme care, fără îndoială, trebuie să fie primejdioase, de vreme ce sunt făcute pe măsura unei ființe atât de uriașe. I-am spus că maiestatea sa va fi satisfăcută, căci eram gata să mă dezbrac și să-mi golesc buzunarele în fața lui.

Acestea i le-am împărtășit jumătate prin vorbe, jumătate prin semne. Mi-a

răspuns că, după legile împărăției, trebuie să fiu cercetat de doi ofițeri; că el știe că asta nu se poate face decât cu învoirea și ajutorul meu, dar că are o părere atât de bună despre mărinimia și firea mea dreaptă, încât — este gata să încredințeze făpturile celor doi ofițeri mâinilor mele; că tot ce-mi vor scoate din buzunare, îmi va fi înapoiat sau plătit la prețul pe care îl voi hotărî eu, când voi părăsi țara. Eu îi luai pe cei doi ofițeri în palmă, îi băgai mai întâi în buzunarele hainei și apoi, pe rând, în toate buzunarele pe care le aveam, în afară de două ascunse și de un alt buzunar secret, pe care nici prin gând nu-mi trecea să las să mi-l scotocească și în care țineam câteva mărunțișuri, care nu aveau importanță decât pentru mine. Într-unul din buzunarele acestea ascunse se afla un ceasornic de argint și în celălalt o pun guță cu câțiva galbeni. Cei doi domni aveau pene, cerneală și hârtie la îndemână, așa încât făcură un inventar exact al tuturor lucrurilor pe care le vă zură; după ce sfârșiră, mă rugară să-i așez pe pământ pentru ca să se poată duce să înmâneze hârtia împăratului. Acest inventar a fost, mai târziu, tradus de mine în limba engleză și sună, cuvânt cu cuvânt, după „cum urmează:

Imprimis. „În buzunarul din dreapta al hainei omului-munte (cam așa trebuie să traduc cuvintele *quinbus flestrin)* n-am găsit, după amănunțită cercetare, decât o bucată mare de postav aspru, destul de mare pentru a fi folosită drept covor în sala de sfat a maiestății voastre. În buzunarul din stânga, am găsit o ladă uriașă de argint, cu un ca pac făcut din același metal, pe care noi, cercetătorii, nu am fost în stare să-l ridicăm. L-am rugat să ne-o deschidă și unul dintre noi intrând înăuntru s-a trezit înfundat până la genunchi într-un fel de praf; praful stârnit ni se ridică în față și ne porniram amândoi să strănutăm în cor. În buzunarul din dreapta al vestei, i-am găsit o legătură ciudată, fă cută dintr-o substanță albă, subțire, care se poate împături și are mărimea a trei oameni; obiectul era legat cu o sârmă puternică și avea niște semne negre pe el; aceste semne sunt, după umila noastră părere, slove, și fiecare din ele are o mărime de aproape o jumătate de palmă. În buzunarul din stânga se află un fel de mașină, din care ies două zeci de prăjini lungi, asemănătoare cu ulucile din fața curții maiestății voastre: cu aceasta bănuim că își piaptănă omul-munte părul; căci noi nu l-am mai supărat mereu cu întrebările noastre, când ne-am dat seama cât de greu ne înțelege. În buzunarul cel mare, în partea dreaptă a acoperământului din mijloc (așa tălmăcesc eu cuvântul *ranfu-lo,* prin care ei înțelegeau pantalonii), văzurăm un stâlp găunos de fier, cam de lungimea unui om, care era prins de o bucată solidă de cherestea, mai mare decât stâlpul, și de o parte a stâlpului se vedeau niște bucăți uriașe din fier, de forme ciudate, care ieșeau în afară și despre care noi nu înțelegeam ce vor să însemne. În buzunarul din stânga am găsit o mașină de același fel. În buzunarul mai mic din partea dreaptă, se aflau câteva bucăți turtite, de diferite mărimi, făcute din metal alb și roșu; cele albe, care păreau de argint, erau atât de mari și de grele, încât tovarășul meu și cu mine cu greu le-am putut ridica. În buzunarul din stânga se aflau doi stâlpi negri de forme neregulate: nu ne-a fost ușor să ajungem până în vârful lor, așa cum stăteau în fundul buzunarului. Unul din ei era acoperit și părea făcut dintr-o bucată; dar celălalt avea la capă tul de sus un corp alb și rotund, cam

de două ori mai mare decât capetele noastre. În fiecare din acești stâlpi se afla închisă o fâșie de oțel; i-am poruncit omului-munte să ne-o arate, fiindcă ne-am dat seama că aveam de-a face cu niște mașini primejdioase. El a scos fâșiile de oțel din adăposturile lor și-ne-a spus că în țara lui avea obiceiul să se bărbierească cu una din fâșiile de oțel și să taie carnea cu cealaltă. Mai erau două buzunare în care n-am putut să intrăm; pe acestea el le numea buzunare secrete; erau două tăieturi mari în partea de sus a acoperământului din mijloc, dar care stă te-au strâns lipite de trup din pricina apăsării pântecelui omului-munte. Din buzunarul din dreapta atârna un lanț mare de argint, care avea o mașină minunată la capăt. I-am spus să scoată tot ce se afla la capătul lanțului și s-a dovedit că lanțul se sfârșea cu un glob, făcut pe jumătate din argint și pe jumătate dintr-un metal străveziu; în partea străvezie am văzut niște semne ciudate, zugrăvite în cerc, și am crezut că le putem atinge; ne-am dat însă seama că degetele noastre sunt oprite de substanța cea lucioasă. El a dus. La urechile noastre mașina aceasta, care făcea un zgomot neîntrerupt, de parc-ar fi fost o moară de apă; bănuim că e vorba fie de vreun animal necunoscut, fie de zeul căruia el i se închină; suntem mai curând împinși spre părerea aceasta din urmă, pentru că el ne-a încredințat (dacă am înțeles bine, căci se exprimă cu multă greutate) că rareori face ceva fără să se sfătuiască cu această mașină. A numit-o oracolul lui și a mai spus că ea îi arată timpul potrivit pentru fiecare faptă a vieții. Din buzunarul secret stâng, a. Scos apoi o plasă, care ar fi destul de mare pentru un pescar, dar pe care el se pricepea să o deschidă și să o închidă ca pe o pungă, și de care se și folosea în acest scop; înăuntru am găsit câteva bu câți groase de metal galben, care dacă ar fi de aur adevărat, ar fi neprețuite.

După ce i-am cercetat astfel cu mare atenție toate buzunarele, supunându-ne poruncii maiestății voastre, am văzut o cingătoare în jurul mijlocului său, făcută din pielea unui animal cum nu s-a mai po menit, o sabie lungă cât cinci oameni puși cap la cap; iar în dreapta, un sac sau o pungă, împărțită în două încăperi, fiecare din ele destul de mare ca să cuprindă trei din supușii maiestății voastre. În una din aceste încăperi se aflau câteva globuri sau mingi, făcute dintr-un metal nespus de greu, de mărimea capetelor noastre, pe care numai un om cu multă putere în mână le-ar putea ridica; în cealaltă încăpere se afla o grămadă de grăunțe negre, nu prea mari și nici prea grele, căci fiecare din noi am izbutit să ținem câte patruzeci în palmă.

Acesta este inventarul a ceea ce am găsit asupra omului-munte, care s-a purtat cu multă omenie și cu respect față de însărcinarea pe care ne-a dat-o maiestatea voastră. Semnată și pecetluită în ziua a patra a lunii a optzeci și noua a rodnicei domnii a maiestății voastre”.

Cleirin Frelock
Marsi Frelock

Cap. III

Într-o zi, împăratului îi trecu prin cap să mă dis treze cu câteva reprezentații teatrale de-ale lor și pot spune că oamenii aceștia întrec toate popoarele pe care le-am cunoscut, atât în pricepere cât și în măreție. Niciuna din reprezentațiile lor nu m-a dis trai atât ca aceea a dansatorilor pe frânghie, care dansau pe un fir întins, alb și subțire de vreo două picioare lungime și așezat la o înălțime de doisprezece inch de pământ; asupra acestui lucru, rog pe cititor să-mi îngăduie să stărui puțin.

Spectacolele de acest fel sunt încredințate numai acelor oameni care doresc să obțină mari slujbe în stat și să se bucure de trecere la curte. Aceștia în viață arta de care vorbeam, din tinerețe, dar nu sunt întotdeauna oameni de neam mare și cu creștere aleasă. Când vreo slujbă de mare însemnătate se întâmplă să fie liberă, fie prin moartea cuiva sau prin căderea vreunui demnitar în dizgrație (ceea ce se întâmplă adeseori), cinci sau șase dintre acești candidați cer îngăduința împăratului de a distra pe maiestatea sa și pe curteni cu un dans pe frânghie și acela care sare cel mai sus fără să cadă, capătă slujba. Foarte des se întâmplă ca înșiși miniștrii să primească porunca de a-și arăta priceperea, pentru a-l încredința pe împărat că nu și-au pierdut ușurința. Despre Flimnap, vistiernicul, știe toată lumea că sare cu cel puțin un inch mai sus decât orice nobil din toată împărăția. L-am văzut făcând tumba, de câteva ori de-a rândul, pe o scândură prinsă de o frânghie, nu mai groasă decât sfoara de împachetat pe care o întrebuințăm noi în Anglia. Prietenul meu, Reldresal, primul secretar al treburilor interne, este, după părerea mea, dacă nu cumva judec cu părtinire, al doilea după vistiernic; ceilalți mari slujbași sunt cam egali între ei.

Aceste distracții dau adeseori prilej la accidente nenorocite, — astfel de lucruri s-au întâmplat de multe ori. Chiar și eu am văzut doi sau trei candidați frângându-și câte o mână sau un picior. Dar primejdia este mult mai mare când înșiși miniștrii primesc porunca să-și arate priceperea; căci, dornici să se întreacă pe ei înșiși și pe tovarășii lor, ei fac sfor țări atât de cumplite, încât rar se întâmplă să scape vreunul fără să cadă o dată, ba chiar de două sau trei ori. Mi s-a spus că, cu un an sau doi înainte de sosirea mea, Flimnap și-ar fi frânt cu siguranță gâtul, dacă o pernă de-a regelui, care se afla din întâmplare pe jos, n-ar fi îndulcit căzătura.

Mai există un spectacol care nu se reprezintă decât în fața împăratului, a împărătesei și a primului ministru, și asta numai în împrejurări deosebite.

Împăratul întinde pe masă trei fire subțiri de mă tase, lungi de câte șase inci fiecare: unul albastru, altul roșu și al treilea verde. Aceste fire vor fi date drept răsplată acelora pe care împăratul are de gând să-i cinstească în chip deosebit. Ceremonia aceasta are de obicei loc în sala de sfat a maiestății sale, unde candida ții sunt supuși unui examen de îndemânare, foarte deosebit de cel pomenit mai sus; în nicio țară din lumea veche sau nouă nu am văzut vreodată ceva care să semene măcar de departe cu cele ce am să vă povestesc. Împăratul ține în mână un băț așezat paralel cu orizontul, în timp ce candidații înaintează, unul câte unul, sărind câteodată peste băț, alteori târându-se pe dedesubt, când înainte, când înapoi, și tot așa de câteva ori, după cum bățul este ridicat sau coborât. Uneori împăratul nu

ține decât un capăt al bățului, iar primul-ministru îl ține pe celălalt; alteori ministrul ține singur bățul. Cel care face toate aceste mișcări cu cea mai mare îndemânare și se dă bătut ultimul la sărit și la târât este răsplătit cu firul de mătase albastră, firul roșu este dat următorului, iar cel verde celui de-al treilea; cu aceste fire, câștigătorii își încing de două ori mijlocul, și sunt puțini oameni de seamă la curte care să nu fie împodobiți cu cingători de acest fel.

Cap. IV

Într-o dimineață, cam vreo două săptămâni după ce-mi recâștigasem libertatea, Reldresal, primul secretar al statului (cum îl numesc ei) pentru treburile interne, veni la mine, însoțit de un singur servitor. El porunci vizitiului să-l aștepte la o oare care depărtare și îmi spuse că dorește o întrevedere de o oră cu mine; eu am încuviințat numaidecât.

Mai întâi din pricina rangului și a însușirilor lui personale și apoi din pricina nenumăratelor servicii pe care mi le făcuse, sprijinind cererile pe care le înaintam curții. M-am oferit să mă culc pe jos, ca să ajungă mai ușor la urechea mea, dar el s-a ară tat mai bucuros să stea în mâna mea în timpul con vorbirii. Începu prin a mă felicita cu privire la li

bertatea recăpătată, spunând că jucase și el un rol în câștigarea ei; dar adăugă totuși că, dacă lucrurile n-ar fi stat la curte așa cum stăteau, poate că n-aș fi câștigat-o așa curând. Căci, spuse el, oricât de înfloritoare ar părea treburile noastre străinilor, totuși suntem apăsați de două mari poveri: mai întâi o dezbinare crâncenă între oamenii noștri și apoi primejdia unei năvăliri, cu care ne amenință un dușman puternic dinafara granițelor țării. În ceea ce privește prima pacoste, află că de peste șaptezeci de luni se războiesc două partide la noi în țară, anume partidul *Tramecksan* și partidul *Slamecksan.,* care și-au luat numele după tocurile înalte și joase ale pantofilor, prin care se deosebesc între ele. Se spune că tocurile înalte sunt mai prielnice vechii noastre constituții; dar, oricum ar sta lucrurile, maiestatea sa a hotărât să nu folosească în treburile administrative decât tocuri joase, de asemenea și în toate slujbele care au vreo legătură cu coroana, după cum ai putut vedea și dumneata; ai băgat, cred, de seamă că tocurile maiestății sale împăratul sunt cel puțin cu un *drurr* mai joase decât acelea ale oricărui curtezan *(drurrul* este o unitate de măsură; cam a patrusprezecea parte dintr-un inch). Dușmănia dintre aceste două partide este atât de crâncenă, încât oamenii din cele două tabere nu vor să mănânce și să bea împreună și nici se vorbească unii cu alții. Am făcut socoteala că partidul *Tramecksan,* al tocurilor înalte, ne întrece în număr, totuși puterea este de partea noastră. Ne temem că alteța sa imperială, moștenitorul coroanei, are oarecari înclinări către tocurile înalte; este lesne de văzut că are un toc mai înalt decât celălalt, ceea ce îl face să șchiopăteze puțin. Și, în toiul acestor dezbinări lăuntrice, suntem amenințați de năvălirea locuitorilor din insula Blefuscu, a doua mare împărăție a lumii, aproape tot atât de mare și de puternică cum este aceea a maiestății sale împăratul nostru. Cât despre

ceea ce ne-ai spus dumneata, cum că ar fi și alte împărății și state pe lume locuite de făpturi omenești tot atât de mari ca dumneata, filozofii noștri se cam îndoiesc și bănuiesc mai curând că dumneata ai căzut din lună sau dintr-o stea; căci este lucru sigur că o sută de muritori de mărimea dumitale ar nimici în scurtă vreme toate fructele și turmele de pe pământurile maiestății sale; în afară de asta, cronicile noastre, vechi de șase mii de luni, nu pomenesc de niciun alt ținut în afara celor două mari împărății: Liliput, și Blefuscu.

Aceste două mari puteri, după cum spuneam, au pornit un război înverșunat, care ține de treizeci și șase de luni. Începutul a fost așa: este lucru neîndoielnic că, de când e lumea, ouăle se sparg la capătul mai lat înainte de a fi mâncate; dar s-a întâmplat ca o dată, în copilărie, bunicul maiestății sale, vrând să mănânce un ou și spărgându-l după vechiul obicei, să se taie la un deget; după această întâmplare, împăratul, tatăl său, a dat un edict, prin care poruncea tuturor supușilor să spargă oul în partea mai îngustă, amenințându-i cu pedepse grele în caz de nesupunere. Oamenii s-au supus cu greu acestei legi, și istoricii noștri spun că din pricina aceasta s-au iscat șase răscoale: într-una din ele un împărat și-a pierdut viața iar altul coroana. Aceste neliniști lăuntrice au fost tot timpul atâtate de monarhii din Blefuscu; și ori de câte ori erau înăbușite, surghiuniții noștri găseau adăpost în împărăția din Blefuscu. S-a făcut socoteala că unsprezece mii de oameni au preferat moartea decât să se supună și să spargă ouăle în partea mai îngustă. Multe sute de cărți groase au tratat despre această dezbinare, dar cărțile partizanilor Capetelor late sunt de multă vreme oprite, iar membrilor acestui partid îi se interzice prin lege îndeplinirea oricărei slujbe. În timpul acestor tulburări, împărații din Blefuscu ne-au făcut adeseori imputări prin ambasadorii lor; ei ne-au învinuit că facem o schismă în religie, nesocotind doctrina de temelie a marelui nostru profet Lustrog, doctrină ce se află înscrisă în capitolul al cincizeci și patrulea al Blundecralului, care este Alcoranul lor. Totuși se crede că ar fi vorba de o simplă răstălmăcire a textului, căci cuvintele sunt următoarele: toți adevărații credincioși să-și spargă ouăle la capătul potrivit; care este însă capătul potrivit, mi se pare, după biata mea minte, că trebuie să hotărască fiecare om după cum îl sfătuiește cugetul, sau cel mult marele judecător. Surghiuniți!, partizani ai Capătului lat, au găsit atâta încredere la curtea împăratului din Blefuscu și au fost atât de îmbărbătați de partidul lor de la noi din țară, încât de treizeci și șase de luni cele două împărății poartă un război sângeros; izbânda este când de o parte, când de cealaltă; în acest răstimp, noi am pierdut patruzeci dintre cele mai de seamă corăbii și un nu măr foarte mare de vase mai mici, și, în același timp, treizeci de mii dintre cei mai buni marinari și soldați; se pare însă că pagubele suferite de duș man sunt ceva mai mari decât ale noastre. Totuși, acum ei au înarmat o flotă mare și se pregătesc să năvălească în țara noastră, iar maiestatea sa, care are mare încredere în vitejia și puterea dumitale, mi-a poruncit să-ți înfățișez această dare de seamă.

L-am rugat pe secretar să-i transmită omagiul meu împăratului și să-i spună că, după părerea mea, mie, ca străin, nu mi se potrivește să mă amestec în certurile dintre partide; dar că sunt gata, cu primejdia vieții mele, să apăr persoana sa și

Statul, împotriva tuturor năvălitorilor.

CĂLĂTORIA ÎN BROBDINGNAG

Cap. III

Regina, cu toată îngăduința de care trebui să dea dovadă față de greșelile mele de vorbire, s-a mirat totuși nespus când a văzut atâta înțelepciune și atâta bun simț la un animal așa mărunțel. Mă luă în mâna ei și mă duse la rege, care se afla singur în camera lui de lucru. Maiestatea sa, care era un cârmuitor foarte ursuz și măsurat în mișcări, nevăzându-mă bine din prima clipă, o întrebă nepăsător pe soția sa de când îndrăgise un *splacnuck.* Căci, se pare, că mă credea un animal din acesta, culcat pe burtă cum stăteam în mina dreaptă a maiestății sale.

Dar regina, care era foarte hazlie și veselă, mă așeză frumușel în picioare pe masă și-mi porunci să-i vorbesc maiestății sale despre mine, ceea ce și făcui, în puține cuvinte; iar Glumdalclitch care stătea în ușa odăii — căci nu putea suferi să mă scape din ochi — fu lăsată să intre și întări spusele mele cu privire la cele petrecute, de la sosirea mea în casa tatălui ei.

Regele, deși era unul dintre oamenii cei mai învățați din țara lui — învățase filosofia și mai cu seamă știința matematicilor — totuși când mă privi mai de aproape și văzu că stau în două picioare, socoti că trebuie să fiu vreo figurină de ceasornic, făcută de un meșter mare (ceasornicăria fiind un meșteșug pe care locuitorii acestei țări l-au dus la desăvârșire); aceasta, bineînțeles, înainte de a mă auzi vorbind. Dar când îmi auzi glasul și văzu că ceea ce spun sunt vorbe gândite și la locul lor, nu-și putu ascunde mirarea. Însă nu se mulțumi de fel cu cele spuse de mine despre chipul cum ajunsesem împărăția lui; credea mai degrabă că-i îndrugam o poveste pe care o plăsmuise Glumdalclitch împreună cu taică-său și că acesta din urmă mă învățase câteva cuvinte ca să mă vândă cu un preț mai bun. Urmărit de gândul acesta, regele îmi mai puse câteva întrebări la care primi răspunsuri foarte la locul lor și care nu păcătuiau decât din pricina ac centului străin, a necunoașterii limbii și din pricina celor câteva fraze țărănești, pe care le învățasem în casa fermierului și care nu se potriveau cu politețea ce domnea la curte.

Maiestatea sa trimise după trei mari învățați, care erau primiți săptămânal la curte, după obiceiul care domnea în țara aceea. După ce mă priviră îndelung și cu multă bunăvoință, oamenii se dovediră a fi de păreri deosebite în ceea ce mă privea. Erau cu toții siguri că nu se putea să fi fost zămislit după legile firii, căci nu eram înzestrat cu putința de a-mi păzi viața, nici prin iuțeala picioarelor, nici prin putința de-a mă cățăra în copaci, sau a-mi săpa găuri în pământ. Dinții mei, la care se uitară cu multă luare aminte, le spuneau că sunt un animal carnivor, totuși, deoarece toate lighioanele în patru picioare mă întreceau cu mult în mărime, iar șoarecii de câmp și alte câteva animale din soiul lor erau mult mai iuți de picior decât mine, oamenii nu-și puteau închipui din ce trăiam; în afară doar dacă nu mă

hrăneam cu melci și insecte, lucru pe care ei erau gata să dovedească cu multe argumente savante că nu puteam cu niciun chip să-l fac. Unul dintre acești preaînvățați era pornit să creadă că sunt un făt sau embrion. Dar această părere fu respinsă de ceilalți doi, când văzură că părțile trupului meu erau fără cusur și desăvârșite și că aveam în urma mea câțiva ani de viață, ceea ce nu era greu de văzut după tuleiele de barbă pe care ei le descoperiră ușor când mă priviră cu lupa. Dar nici nu voiau să recunoască în mine un pitic, micimea mea întrecând orice închipuire, căci piticul favorit al reginei, cel mai mic ce fusese vreodată cunoscut în țara aceea, era înalt de aproape treizeci de picioare. După multă sfadă, hotărâră cu toții că nu sunt decât un *relplum scalclath.* Ceea ce înseamnă, dacă tălmăcim cuvânt cu cuvânt, *un lusus naturae*[1]*;* o concluzie dragă și filosofiei moderne din Europa, unde învățații, disprețuind vechea portiță de scăpare a puterilor ascunse, cu ajutorul căreia urmașii lui Aristot se osteneau zadarnic să-și ascundă neștiința, au născocit această soluție minunată a tuturor greutăților, spre negrăitul progres al cunoștințelor omenești.

CĂLĂTORIA ÎN LAPUTA, BALMBARBI, LUGGNAGG, GLUBBDUBDUB ȘI JAPONIA
Cap. V

Academia aceasta nu este alcătuită dintr-o singură clădire, ci din câteva case, așezate pe ambele părți ale străzii; aceste case, după ce rămăseseră pustii, fuseseră cumpărate și folosite în acest scop.

Am fost bine primit de către președinte, așa în cât m-am dus câteva zile în șir la academie. În fie care încăpere se afla unul sau mai mulți plănuitori; și nu cred că erau mai puțin de cinci sute de încăperi.

Primul academician pe care-l văzui avea mâinile și fața negre de funingine, părul lățos și barba lungă; era zdrențăros și avea pielea arsă în mai multe locuri. Hainele, cămașa și pielea lui aveau toate aceeași culoare. De opt ani lucra la un plan care urmărea scoaterea razelor de soare din castraveți; razele trebuiau strânse în flacoane bine închise și folosite la încălzire în verile reci și aspre.

Era încredințat că, după încă opt ani, va fi în stare să încălzească grădinile guvernatorului cu raze de soare, fără cheltuieli prea mari, dar se plângea că nu prea stăteau bine cu banii și mă rugă să-mi dau și eu obolul, ca să-i dau curaj în muncă, mai ales că anul acesta recolta de castraveți fusese foarte să tacă. Făcui o mică danie, mai cu seamă că gazda mea îmi dăduse ceva bani tocmai cu scopul acesta, căci aflase omul de la alții, care fuseseră înaintea mea acolo, de obiceiul academicienilor de a cerși.

Am intrat într-o altă încăpere, dar mă grăbii să o iau din loc, din pricina unei duhori înăbușitoare.

---

[1] În limba latină : capriciu al naturii, (n. t.)

Călăuza mea mă rugă însă să înaintez, prevenindu-mă în șoaptă să nu aduc oamenilor vreo jignire ce n-ar putea fi ușor uitată, și prin urmare, nici să mă țin de nas n-am îndrăznit. Supraveghetorul acestei încă peri era cel mai bătrân membru al academiei; fața și barba îi erau gălbui iar mâinile și hainele, pline de jeg. Când i-am fost prezentat, m-a strâns în brațe, binefacere de care m-aș fi lipsit bucuros. De când intrase în academie nu se îndeletnicea decât cu o operație care urmărea prefacerea excrementelor omenești în hrana pe care pe vremuri o alcătuiseră, prin despărțirea elementelor componente, îndepărtarea culorii pe care o primesc excrementele de la fiere și înlăturarea mirosului și a spumei, produsă de salivă. Acest academician primea de la obștea orașului un dar săptămânal care consta într-un vas plin cu scârnă omenească, mare cam cât un butoi de Bristol.

Mi-a fost dat să mai văd și un alt academician care lucra la prefacerea gheții în praf de pușcă și acesta îmi arătă un tratat scris de el, cu privire la maleabilitatea focului, tratat pe care avea de gând să-l publice.

Se mai afla acolo un arhitect nespus de priceput, care născocise un fel nou de a clădi casele, începând de la acoperiș și coborând spre temelie; și el își îndreptăți născocirea dându-mi drept pildă obiceiurile a doua insecte foarte înțelepte: albina și păianjenul.

Am mai văzut un om orb din naștere, care avea câțiva ucenici orbi și ei; treaba cu care se îndeletniceau era să amestece culori pentru pictori, culori pe care dascălul îi învăța pe școlari cum să le de osebească prin pipăit și miros. Nenorocul meu a fost că i-am prins cu lecția cam neînvățată, dar, de altfel, și profesorul lor se cam înșela de obicei.

Trebuie să adaug că artistul acesta este foarte prețuit și respectat de toată obștea.

Într-o altă încăpere, avui plăcerea să găsesc un plănuitor, care descoperise un mijloc de a lucra pământul cu ajutorul porcilor, scăpându-i astfel pe țărani de pluguri, vite și muncă. Mijlocul era următorul: pe un acru de pământ, la o adâncime de opt inci și la o depărtare de șase inci între ele, se meni ghindă, curmale, castane și alte fructe și le gume, care le plac mult porcilor. Apoi aduci șase sute de porci pe câmp: în câteva zile aceștia vor scurma tot pământul în căutarea hranei, făcându-l bun de semănături și îngrășându-l totodată cu gunoiul lor; e drept că încercând acest mijloc, au descoperit că munca și cheltuielile sunt duble și că recolta este proastă sau nu este de loc. Totuși, nu încape îndoială că această invenție poate fi considerabil îmbunătățită.

Am intrat într-altă odaie ai cărei pereți și tavan erau plini cu pânze de păianjeni, în afară de o mică trecătoare prin care artistul putea să intre și să iasă.

Când intrai, el îmi strigă să nu stric pânzele. Academicianul acesta mi se plânse de neștiința lumii care, de atâta timp folosește viermi de mătase, când se află în casă așa belșug de insecte, care întrec, fără doar și poate, viermii de mătase, pentru că se pricep nu numai să toarcă, ci și să țesă. Și academicianul spuse mai departe că prin întrebuințarea păianjenilor, vom fi scutiți de vopsitul mătăsurilor;

lucru de care mă încredințai și eu, când îmi arătă nenumărate muște, nespus

de frumos colorate, cu care hrănea păianjenii, dovedindu-mi că pânzele vor lua culoarea muștelor, și cum avea gâze de toate culorile, nădăjduia să mulțumească pe toată lumea, numai că trebuia mai întâi să găsească hrana potrivită pentru muște, de pildă anumite uleiuri și alte lucruri unsuroase pentru ca firele să aibă tărie.

Mai era și un astronom, care-și luase însărcina rea să așeze un cadran solar pe morișca de vânt din vârful primăriei, potrivind mișcările anuale și zilnice ale pământului și ale soarelui în așa fel încât să coincidă cu mișcările întâmplătoare ale vântului.

Fiindcă mă plângeam de dureri de stomac, călăuza mea mă duse într-o încăpere unde sălășluia un mare doctor, vestit pentru felul cum lecuia această boală, prin operații deosebite executate cu unul și același instrument. Avea o pereche de foaie mari în mână cu o țeavă foarte — lungă și foarte subțire de fildeș.

Doctorul vâra țeava la o adâncime de opt inch în trupul omenesc și spunea — că suflând prin ea gonea toate vânturi-le din pântece și făcea intestinele netede — ca o bășică uscată. Când durerile erau mai afurisite, băga țeava mai adânc, iar foalele pline cu aer le descărca în trupul pacientului. Pe urmă scotea instrumentul ca să-l umple din nou, izbind cu putere degetul cel mare de orificiul anusului. După ce repeta această mișcare de trei sau patru ori, spunea el, aerul băgat în trup va ieși afară luând cu el și vânturile (așa cum curăță apa o pompă) și astfel pacientul se însănătoșește. L-am văzut încercând amândouă experiențele asupra unui câine, dar n-am băgat de seamă vreo schimbare. Cel puțin după a doua încercare, animalul era gata să plesnească și se descărca în chip foarte neplăcut pentru mine și călăuza mea. Câinele muri pe loc, iar noi îl părăsirăm pe doctor, care încerca să-l învie prin același mijloc.

Am mai vizitat multe alte încăperi, dar nu vreau să-l plictisesc pe cititor cu toate ciudățeniile pe care le-am văzut, deoarece vorba lungă nu mi-e dragă de fel.

Până acum nu văzusem decât o parte a academiei, cealaltă fiind închinată deschizătorilor de drumuri în ceea ce privește știința speculativă; voi spune câte ceva și despre aceasta, după ce voi fi pomenit mai întâi de încă un om vestit, pe care ei îl numesc „Artistul universal”. Acesta ne spuse că de treizeci de ani își închina gândirea progresului științei omenești. Avea două odăi pline de curiozități dintre cele mai rare și cincizeci de oameni care lucrau pentru el. Unii condensau aer până ce îl prefăceau într-o substanță uscată, scoțându-i azotul și lăsând părticelele apoase să se evaporeze; alții muiau marmura și făceau perne și pernițe de ace din ea;

alții împietreau copitele unui cal viu, ca să nu mai fie nevoie să-l potcovească. Iar artistul era preocu pat în vremea aceea de două mari planuri: primul să semene ogoarele cu pleavă, care după părerea lui conține adevărata putere germinativă, ceea ce îmi și dovedi de altfel prin câteva experiențe pe care eu nu aveam destulă pricepere să le înțeleg.

Celălalt plan era să împiedice creșterea lânii la doi mieluși, cu ajutorul unui amestec de uleiuri minerale și vegetale puse pe piele; și omul nădăjduia că, în timp

nu prea lung, va izbuti să răspândească soiul acesta de oi golașe prin toată țara.

Am trecut drumul spre cealaltă parte a academiei, unde, după cum am mai spus, sălășluiau cercetătorii pe tărâm speculativ.

Primul profesor pe care-l văzui stătea într-o încăpere mare și era înconjurat de patruzeci de învățăcei. După ce ne dădurăm bună ziua, profesorul văzând că mă uit nedumerit la o mașină care ocupa cea mai mare parte din lungimea și lățimea odăii, mă întrebă dacă mă miră faptul de a-l vedea prins de un plan — ce urmărește progresul cunoștințelor speculative prin operații practice și mecanice. Îmi spuse că în curând, lumea își va da seama de folosul acestui lucru, iar el se măgulea că un gând atât de înalt și de nobil nu mai — încolțise în mintea niciunui alt om. Fiecare știe cât sunt de anevoioase metodele obișnuite de — cunoaștere în artă și știință; dar, datorită născocirii lui, până și omul cel mai obișnuit poate, cu un preț modest și cu puțină muncă fizică, să scrie — cărți de filosofie, de poezie, politică, drept, matematică și teologie, fără să aibă nevoie pentru aceasta de geniu sau studii speciale.

Apoi mă duse la mașină, în jurul căreia stăteau înșirați toți învățăceii. Mașina aceasta avea vreo douăzeci de picioare pătrate și era așezată în mijlocul odăii. Suprafața era făcută din bucățele de lemn, asemănătoare cu niște zaruri, dar nu toate la fel de mari. Bucățelele erau prinse unele de altele, cu ajutorul unor sârme subțiri și deasupra lor erau lipite niște bucățele de hârtie, pe care se aflau scrise toate cuvintele limbii, la diferitele moduri, timpuri și declinări, dar în — dezordine. Profesorul mă rugă să iau aminte: căci avea de gând să-și pună mașina în mișcare. La porunca lui, elevii apucară fiecare câte un mâner de fier, căci se aflau patruzeci de astfel de mânere de jur-împrejurul mașinii și — când răsuceai mânerele, ordinea cuvintelor se schimba cu desăvârșire. Apoi profesorul porunci la treizeci și șase din elevii săi să citească încetișor câteva rânduri, pe măsură ce acestea apăreau în mașină i și unde vor găsi trei sau patru cuvinte alăturate, ce ar fi putut face parte dintr-o frază, să le dicteze celorlalți patru băieți, care făceau pe caligrafii. Această treabă se repetă de vreo trei sau patru ori și de fie care dată mașina era în așa fel potrivită, încât cuvintele își schimbau locurile, în timp ce pătrățelele de lemn se răsturnau.

Studenții se îndeletniceau cu treaba aceasta șase ore pe zi*; iar* profesorul îmi arătă câteva volume mari și groase, pline cu fraze de acestea trunchiate, pe care el avea de gând să le împreuneze, iar din această bogăție de material, să dea lumii o vedere generală asupra tuturor artelor și științelor; și-mi mai spuse că sistemul iar putea fi îmbunătățit iar timpul de învățătură mult scurtat, dacă lumea ar strânge bani pentru ca să se facă cinci sute de astfel de mașini la Lagado și dacă conducătorii așezămintelor de felul acesta ar fi siliți să-și folosească averile în devălmășie.

Mă asigură că această invenție îi frământase mintea încă din tinerețe; că pusese în ea toate cuvintele limbii și că făcuse socoteala care este proporția în cărți între numărul substantivelor, al verbelor și al celorlalte părți ale vorbirii.

Am mulțumit cu plecăciune acestui mare om pentru bunăvoința sa și i-am

făgăduit că dacă voi avea vreodată norocul să mă întorc în țara mea de baș tină, voi spune tuturor că el este singurul inventa tor al acestei minunate mașini; ba l-am și rugat să-mi îngăduie să însemn pe hârtie forma ei și felul de întrebuințare. I-am mai spus că, deși la noi în Europa, învățații au obiceiul să-și fure unul altuia invențiile, ceea ce nu aduce alt folos decât că se iscă ceartă între ei, după care se hotărăște cine este adevăratul proprietar, totuși voi avea grijă ca lui să-i revină toată cinstea acestei născociri.

Pe — urmă, ne-am dus la școala de limbi, unde am găsit trei profesori, care se sfătuiau cum s-o în drepte pe cea a țării dor.

Prima propunere a fost să se scurteze vorbirea, prefăcându-se cuvintele din mai multe silabe în cuvinte cu o singură silabă și înlăturându-se verbele și participiile, căci la urma urmelor, toate lucrurile ce se pot închipui nu sunt decât substantive.

Cealaltă propunere spunea să se desființeze toate cuvintele, de orice fel ar fi ele; aceasta ar fi foarte prielnic pentru sănătate și ar însemna o mare economie de timp. Căci e lucru știut că fiecare cuvânt pe care-l rostim înseamnă, în oarecare măsură, o micșorare a plămânilor noștri prin roadere și, prin urmare, grăbește sfârșitul vieții. Așadar s-a propus ca, deoarece cuvintele nu sunt decât numele lucrurilor, ar fi mult mai bine ca oamenii să poarte la ei lucrurile de care au nevoie pentru a se face înțeleși.

Și, fără îndoială că această născocire ar fi prins, spre marea ușurință și sănătate a supușilor, de n-ar fi fost femeile, care, ajutate de oamenii de rând și neînvățați, au amenințat că fac răscoală dacă nu li se dă libertatea de a vorbi pre limba lor, așa precum făcuseră și strămoșii; ceea ce dovedește cât sunt de vrăjmași științei oamenii de rând. Totuși mulți dintre oamenii cei mai învățați și cei mai înțelepți s-au hotărât să se folosească de noua metodă care nu are decât un singur cusur, anume că dacă treaba pe care o are omul e legată de obiecte mari și felurite, el este nevoit să care în spinare o legătură cu lucruri, dacă cumva nu-și poate îngădui să umble cu două slugi puternice după el. Și am văzut pe doi dintre acești înțelepți, striviți aproape de greutatea poverilor lor, umblând așa cum umblă pe la noi negustorii de haine vechi; și când se întâlnesc pe stradă, oamenii aceștia își pun sacii pe pământ, îi desfac și se așază la sfat pentru o oră întreagă; apoi își pun uneltele la loc, se ajută unul pe altul să-și ridice sacii în spinare și se despart.

Dar pentru conversații mai scurte, omul poate să-și ducă uneltele — de câte ori are nevoie — în buzunar sau sub braț; iar când se află la el acasă, totul merge strună. De aceea odaia unde se întâlnesc adepții acestei arte este plină de tot felul de lucruri așezate la îndemâna oricui, spre înlesnirea noului fel de a vorbi.

Un alt mare folos legat de această invenție este că ea poate fi întrebuințată ca o limbă universală, care să poată fi înțeleasă de toate popoarele civilizate; căci bunurile și uneltele acestor popoare sunt de obicei de același fel sau cel puțin asemănătoare, așa încât întrebuințarea lor ar putea fi lesne înțeleasă. Și astfel ambasadorii ar fi în stare să ducă tratative cu cârmuitori străini sau cu miniștri, ale căror limbi ei nu le cunosc de fel.

Am fost și la școala de matematică, unde profesorul își învăța elevii după o

metodă pe care noi, europenii, cu greu ne-am putea-o închipui. Teoremele și demonstrațiile erau scrise frumos pe o prăjitură mică, cu o cerneală compusă din tinctură cefalică.

Școlarul trebuia să înghită prăjitura pe stomacul gol și timp de trei zile să nu ia altceva decât pâine și apă. Pe măsură ce prăjitura e mistuită, tinctură cefalică se urcă la creier, ducând — cu ea și teorema.

Totuși, până acum nu s-ar putea încă vorbi de rezultatele bune ale acestei metode, în parte, din prin cina unei greșeli în ceea ce privește cuantumul sau compoziția prăjiturii și, lân parte „din pricina răutății școlarilor, cărora această înghițitură li se pare atât de grețoasă, încât, de obicei, se furișează afară și o varsă, înainte ca ea să-și poată face efectul; și, afară de asta, nici n-au putut fi siliți să rabde de foame — atât timp cât este nevoie.

CĂLĂTORIE ÎN ȚARA HOUYHNHNM-ILOR
Cap. III

Îmi dădeam cea mai mare osteneală să învăț limba pe care stăpânul meu (căci așa îl voi numi de acum înainte), copiii săi și toți slujitorii casei erau dornici să mi-o bage în cap; căci ei socoteau o adevărată minune ca un simplu animal să dea dovadă de atâtea asemănări cu o ființă gânditoare.

Eu arătam spre toate lucrurile pe care le vedeam și întrebam cum se numesc; numele lucrurilor le scriam în jurnalul meu când rămâneam singur, iar pronunțarea greșită mi-o îndreptam, rugându-i pe cei din casă să rostească fiecare cuvânt de câteva ori. Pentru îndeplinirea acestor treburi, călușul roib, una dintre slugile casei, se dovedi gata să-mi dea o mână de ajutor.

Caii vorbeau pe nas și din fundul gâtlejului, iar limba lor eu o asemănăm cel mai mult cu limba olandeză sau cu cea germană, totuși, limba *houyhnhnm-ilor* mi se părea mai dulce și mai bogată în înțelesuri.

De altfel, împăratul Carol al V-lea n-a fost de parte de părerea mea, când a spus că dacă ar trebui să vorbească cu calul său, i-ar vorbi în olandeză.

Curiozitatea și nerăbdarea stăpânului meu erau atât de mari, încât folosea aproape toate clipele de ră gaz pe care le avea ca să mă învețe. Era sigur (după cum avea să-mi spună de multe ori după aceea) că sunt un yahoo; dar ușurința cu care învățam, pur tarea mea respectuoasă și curățenia de care dădeam dovadă îl mirară nespus; căci acestea erau însușiri cu totul nepotrivite cu firea — lighioanelor acelora. Iar hainele mele aproape — că îl uluiră; bie tul de el se întreba dacă nu cumva făceau parte din trupul meu; — căci eu nu mi le scoteam niciodată până — ce nu se culca toată familia, iar dimineața mi le îmbrăcam înainte de a se deștepta el. Stăpânul meu era nerăbdător să afle de unde veneam, să știe cum se face că mă port ca o ființă grăitoare și voia să-mi audă povestea chiar din gura mea, ceea ce nădăjduia că se va întâmpla curând, văzând sârguința cu care învățam și pronunțam — cuvintele și propozițiunile din limba lor. Ca să-mi ajut memoria, scriam cuvintele cu ajutorul alfabetului englez și le tălmăceam. Până la urmă, mă

încumetai să fac aceasta în fața stăpânului meu. Îmi trebui multă bă taie de cap ca să-l fac să înțeleagă cu ce mă îndeletniceam astfel, căci — locuitorii acestei țări nu știau ce sunt cărțile și ce înseamnă să scrii.

Până în zece săptămâni m-am simțit în stare să înțeleg cele mai multe din întrebările stăpânului meu, iar până în trei luni, știam să-i răspund destul de bine. El era foarte curios să știe din ce parte a țării vin și cine m-a învățat să imit — făpturile gânditoare, pentru că *yahoo*-ii (cu care el vedea că semăn întocmai — la cap, mână, față — adică la acele părți pe care le-putea vedea la mine), deși păreau vicleni și erau foarte răi din fire, dăduseră totuși dovadă că sunt dobitoacele cele mai greu de strunit. I-am răspuns — că vin de peste mări și țări, dintr-un loc unde se aflau mulți oameni de teapa mea și că sosi sem într-un vas mare și gol pe dinăuntru, făcut din trunchiuri de copaci; că cei de pe vas mă siliseră să debarc pe coasta țării lui și că apoi mă părăsi seră, lăsându-mă să mă descurc cum pot.

Toate acestea i le-am spus ou mare greutate și cu ajutorul multor semne. El — îmi răspunse că pesemne mă înșel sau că spun lucruri ce nu sunt (căci în limba lor nu există niciun cuvânt pentru minciună sau prefăcătorie). Mai spuse că, după părerea lui, nu e cu putință să existe vreo țară dincolo de mare, și nici ca o ceată de dobitoace să urnească pe apă un vas de lemn încotro le plăcea. Era sigur că niciun *houyhnhnm* n-ar fi fost în stare să facă un astfel de vas și că nici vreunui *yahoo* nu i l-ar încredința să-l facă.

În limba lor, cuvântul *houyhnhnm,* înseamnă cal, iar dacă îl tălmăcim etimologic: desăvârșirea naturii. I-am spus stăpânului meu că-mi lipseau multe cuvinte, dar că nădăjduiam să fac progrese rapide și în curând să-i povestesc adevărate minuni. Iar el îi sfătuia pe clapa lui, pe mânji și pe toți servitorii familiei să se folosească de toate prilejurile pentru a mă învăța și, în fiecare zi, timp de două sau trei ore, își închina chiar el timpul învățăturii mele. Câțiva cai și câteva iepe cu vază din vecini veneau adeseori pe la noi, căci se răspândise zvonul despre un *yahoo* minunat, care vorbea ca un *houyhnhnm* și care dădea dovadă, prin fapte și cuvinte, de adevărate licăriri de gândire. Acești oaspeți erau încântați să poată sta de vorbă cu mine:

Îmi puneau nenumărate întrebări și ascultau răspunsurile pe care eu mă simțeam în stare să le înfirip. Datorită acestor împrejurări, făcui progrese atât de mari, încât cinci luni după sosirea mea, înțelegeam tot ce se spunea și știam să vorbesc destul de bine.

Houyhnhnm-ii, care veneau la stăpânul meu, cu gândul de a mă vedea și de a-mi vorbi, nu voiau să creadă că sunt un adevărat yahoo, căci trupul meu avea un alt înveliș decât trupul semenilor mei. Se mirau când vedeau că n-aveam părul și pielea la fel ca ei decât pe cap, față și mâini; dar în urma unei întâmplări, fui nevoit să-i dezvălui stăpânului meu această taină.

Am mai spus cititorului că, în fiecare noapte, după ce toată familia se ducea la culcare, aveam obiceiul să mă dezbrac și să mă acopăr cu hainele;

Într-o zi însă, dis-de-dimineață, se întâmplă ca stăpânul să-l trimită pe călușul roib, care era servi torul lui, după mine; eu dormeam tun, iar hainele căzuseră de

pe mine, în timp ce cămașa mi se ridicase până deasupra brâului. Mă deșteptai din prin cina zgomotului pe care-l făcu el și-mi dădui seama că era cam tulburat în timp ce-mi spunea porunca stăpânului; apoi se duse da stăpânul său și îi povesti, cu mare spaimă și în chip nu prea lămurit, cele văzute; eu îmi dădui numaidecât seama de ceea ce se petrecuse căci, ducându-mă, de îndată ce mă îmbrăcasem, să-l salut pe preacinstitul meu stăpân, el mă întrebă ce însemnau vorbele slugii sale, care spunea că atunci când dorm nu sunt la fel ca de obicei; servitorul îi mai spusese că în unele locuri sunt alb, în altele galben — adică nu chiar atât de alb — iar pe alocuri cafeniu.

Până atunci, nu dădusem în vileag taina hainelor mele, ca să mă deosebesc, pe cât era cu putință, de neamul acela blestemat al yahoo-ilor; dar acum mi se păru că n-are rost să mai tăinuiesc nimic. În afară de asta, îmi spuneam că, în curând, hainele și încălțămintea mi se vor strica, fiindcă și așa ajunseseră într-un hal fără de hal și că va trebui să le înlocuiesc cu piei de *yahoo,* sau de alt ani —, mal, așa încât toată lumea va afla taina mea. De aceea i-am spus stăpânului meu că în țara de unde veneam eu, cei de soțul meu își acopereau trupurile cu pieile anumitor animale, lucrate cu deosebită măiestrie, atât pentru mai multă cuviință cât și pentru a ne feri de asprimile vremii, uneori prea caldă, alteori prea rece; și că, în ceea ce mă privea, îl voi încredința numaidecât de adevărul spuselor mele, dacă el îmi poruncea să o fac; doar că îl rugam să mă ierte dacă nu-i voi dezgoli și acele părți ale trupului pe care natura ne-a învățat să le ascundem. El îmi spuse că vorbele mele erau foarte ciudate, mai cu seamă ultimele, căci el nu înțelegea de ce ne-ar învăța natura să ascundem ceea ce tot ea ne-a dat; că nici el și nici cei din familia lui nu se rușinează de nicio parte a trupului, dar că pot face cum îmi place. Atunci eu mi-am descheiat mai întâi haina și am scos-o. Tot așa am făcut și ou vesta. Mi-am descălțat pantofii și ciorapii, mi-am scos pantalonii, mi-am dat jos cămașa până la brâu iar poalele mi le-am ridicat, prinzându-le de mijloc în chip de cingătoare.

Stăpânul se uita la mișcările mele dând semne de mare curiozitate și de admirație. Apoi îmi Ridică hainele, una câte una, cu piciorul, le privi cu luare aminte și-mi mângâie ușurel trupul, uitându-se la mine din toate părțile; după aceea îmi spuse că e limpede că sunt un *yahoo,* dar că mă deosebesc foarte mult de semenii mei prin albeața și netezi mea pielii; prin lipsa părului în unele locuri ale trupului; prin forma și scurtimea ghearelor de la labele dinainte și dinapoi; și prin faptul că mă străduiam să umblu tot timpul pe picioarele dinapoi. Mai mult nici nu mai dorea să vadă; și îmi îngădui să-mi îmbrac din nou hainele, deoarece tremuram de frig.

Îi spusei cât îmi este de neplăcut faptul că el îmi dă mereu numele de *yahoo,* un animal atât de ne suferit, pentru care nu aveam decât ură și dispreț.

Îl rugai să nu-mi mai spună așa și să poruncească acest lucru atât familiei sale cât și prietenilor lui, cărora le îngăduia să mă vadă. De asemenea, îl mai rugai ca taina pe care o aflase — anume că învelișul trupului meu nu-mi era dăruit de la natură — să nu o mai știe nimeni, în afară de el, cel puțin atât cât vor mai ține hainele acestea; cât despre căluțul roib, servitorul lui, înălțimea sa va putea să-i

poruncească să tacă.

Toate acestea stăpânul meu le încuviință cu multă bunăvoință, și astfel taina mea fu păstrată, până ce hainele începură să mi se strice și fui nevoit sa de înlocuiesc prin felurite mijloace, pe care le voi pomeni în curând. Stăpânul meu mă rugă să învăț mai departe limba lor, cu tot atâta sârguință ca și până atunci, căci darul vorbirii și al gândirii îl mira mai mult la mine decât trupul meu, fie el acoperit sau nu, și mai adăugă că așteaptă cu nerăbdare să audă minunile pe care i le făgăduisem.

De atunci încolo îmi dădu lecții cu sârg îndoit; mă ducea în orice fel de societate și-i silea pe toți să se poarte frumos cu mine, căci, după cum le spunea el în taină semenilor săi, aceasta mă va înveseli și mă va face mai plăcut celorlalți.

În fiecare zi, în timp ce mă aflam în preajma lui, în afară de osteneala pe care și-o da ca să mă învețe, îmi punea și câteva întrebări cu privire la mine, la care eu răspundeam cât puteam mai bine; în felul acesta află de la bun început câte ceva despre persoana mea, dar nu prea mult. Ar fi plictisitor să povestesc fiecare pas pe care îl făcui întru învățarea limbii lor; dar primele lucruri pe care i le-am zugrăvit mai pe larg și într-o formă mai legată au fost cam acestea: că veneam dintr-o țară foarte îndepărtată — după cum mai încercasem să-l fac să înțeleagă — împreună cu încă vreo cincizeci de ființe din același soi cu mine; că făcusem o călătorie pe mări într-un vas de lemn, gol pe dinăuntru și mai mare decât casa luminăției sale. I-am descris corabia, cum am putut mai bine și, cu ajutorul unei batiste desfăcute, l-am lămurit cum era împinsă de vânt. I-am spus că în urma unei neînțelegeri ce se iscase, am fost lăsat pe coastă și că am pornit-o mai departe, fără să știu unde mă aflu, până ce m-a scăpat el de mizeriile nesuferiților acelora de yahoo. El m-a întrebat cine făcuse corabia și cum se poate că *houyhnhnm-ii* din țara mea să o fi lăsat să încapă pe mâna unor dihănii?

I-am răspuns că nu îndrăznesc să povestesc mai departe, decât dacă-mi dă cuvântul lui de cinste că nu se va simți jignit de vorbele mele și că atunci îi voi povesti minunile pe care i le-am făgăduit de atâtea ori. El primi, iar eu l-am încredințat că vasul era făcut de ființe asemănătoare mie, că, în toate țările prin care călătorisem, ca și în a mea, acestea erau singurele ființe gânditoare și deci și stăpânii, și că la sosirea mea aici, eram tot atât de mirat văzându-i pe *houyhnhnm-i* purtându-se ca niște ființe gânditoare, cum ar fi el sau prietenii lui, dacă ar găsi dovezi de gândire la o făptură pe care lor le place să o numească *yahoo.*

Am recunoscut că semăn în toate privințele cu ființele acestea și am spus că nu pot pricepe cum de au ajuns în așa hal de decădere.

Am mai adăugat că dacă norocul mă va mai duce vreodată în țara mea de baștină și-mi voi povesti călătoriile așa cum aveam de gând să fac, toată lumea va crede că spun lucruri ce nu sunt sau că am născocit toată povestea din capul meu;

și-i mai spusei, după cei primii făgăduiala lui că nu va fi jignit, că în ciuda respectului pe care i-l pur tam lui, preacinstitei lui familii și prietenilor săi, cei din țara mea nu vor crede că e cu putință ca un *houyhnhnm* să fie făptura cea mai

însemnată într-o țară iar yahoo-ul doar un dobitoc.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

POVESTEA BUTOIULUI

A fost odată un om, oare avea trei fii, toți de la aceeași nevastă și toți născuți o dată, așa încât nici moașa nu era în stare să spună cu siguranță oare era cel mai vârstnic. Tatăl s-a prăpădit cât erau copiii încă tineri, și de pe patul de moarte le-a spus:

— Fiii mei, dat fiind că moșii n-am cumpărat, nici n-am moștenit, m-am gândit multă vreme ce lucru de preț să vă las moștenire; și, în cele din urmă, cu multe frământări și cu multă cheltuială, v-am înzestrat pe toți trei aci de față cu câte o haină nouă. Ceea ce trebuie voi să înțelegeți este că hainele astea au două însușiri: una că, dacă le purtați cu grijă, o să vă țină toată viața; alta că vor crește odată cu trupurile voastre, lungindu-se și lărgindu-se de la sine, ca să vă fie mereu pe măsură. Încercați-le acum, înainte de mor eu. Așa, foarte bine; vă rog, copii, păstrați-le curate și periați-le des. În testamentul meu (iată-l) veți găsi amănunte despre felul cum trebuie să purtați și să îngrijiți hainele; trebuie să urmați voința mea întocmai, ca să vă feriți de pedepsele prevăzute de mine pentru fiecare încălcare sau nebăgare de seamă și să știți că de asta atârnă de aci înainte soarta voastră. V-am mai poruncit prin testament să trăiți laolaltă în aceeași casă, ca niște frați și prieteni, fiindcă numai așa și nu altminteri e sigur că veți propăși.

Când ajunse aci, glăsuiește povestea, bunul părinte și-a dat duhul și cei trei frați au pornit laolaltă în căutarea norocului.

Nu vă voi plictisi cu înșirarea pățaniilor lor în primii șapte ani, atât doar voi aminti că au urmat întocmai testamentul tatălui, păstrându-și hainele în bună rânduială; apoi că au călătorit prin câteva țări, au avut de furcă cu puzderie de uriași și au pus pe fugă câțiva balauri.

Și acum, fiind la vârsta potrivită pentru a se arăta în lume, s-au întors la oraș și s-au îndrăgostit de niște doamne, mai cu seamă de trei, care în vremea aceea se bucurau de mare faimă: ducesa *d'Argent;* madame de *Grands-Titres* și contesa *d'Orgueil.* Prima dată când au scos capul în lume, călătorii noștri au avut parte de — o primire proastă; dar curând, dibuind ei pricina, începură să-și îmbunătățească însușirile cerute la oraș; începură, prin urmare, să scrie și să înjure, să facă poezii și să cânte, să vorbească fără să spună nimic; să bea și să se încaiere, să preacurvească, să doarmă, să ocărască și să tragă tutun pe nas. Se duceau la piese noi în prima reprezentație, hălăduiau prin cofetării, se băteau cu gărzile și se alegeau cu boli rușinoase; înșelau vizitiii, se îndatorau la negustori și se culcau cu nevestele lor; omorau portărei, goneau lăutarii cu picioare în dos, mâncau la

Locket[2] și-și pierdeau vremea la Will[3]; vorbeau despre saloane în care nu puseseră piciorul; luau masa cu lorzi pe care nu-i văzuseră niciodată; șopteau în urechile duceselor fără să spună nimic; dădeau notele spălătorese! drept scrisorele de amor; mereu soseau de la curte, fără să fi fost vreodată pe acolo; erau de față când se trezeau personajele simandicoase *sub dio*[4]*;* învățau pe dinafară o listă de lorzi într-o societate și o depănau cu mare familiaritate, în altă societate. Și, mai presus de toate, erau nelipsiți la acele întruniri de senatori care sunt tăcuți în parlament și gălăgioși la cafenea, unde se adună noapte de noapte ca să rumege nutrețul politicii și unde sunt înconjurați de o ceată de învățăcei, care așteaptă să prindă și ei ce pică de la cei mari. Cei trei frați căpătaseră patruzeci de alte deprinderi, de același soi, prea plicticoase ca să le înșirăm pe toate aici; și, ca urmare, fură pe bună dreptate socotiți cei mai desăvârșiți oameni din oraș. Dar toate astea nu erau de ajuns, și mai sus-pomenitele doamne rămâneau fără îndurare. Și pentru lămurirea ciudățeniei trebuie, ajutat de bunăvoința și răbdarea cititorului, să aduc în fața dumisale unele întâmplări însemnate, cu zugrăvirea cărora scriitorii veacului nu s-au îndeletnicit îndeajuns.

S-a întâmplat că a apărut în vremea aceea o sectă, ai cărei susținători au pătruns și s-au întins mai ales în Grand-Monde, prin toate locurile elegante. Aceștia se închinau unui soi de idol care, după cum glăsuia doctrina lor, zămislea zilnic oameni, scoțându-i ca din fabrică…

……

Cei care se închinau acestei zeități aveau o credință a lor ce părea că se întemeiază pe următorul principiu. Ei socoteau că universul este o uriașă haină, care înveșmântează totul; că pământul e învăluit de aer; aerul e înveșmântat de bolta cerească; iar stelele sunt înveșmântate de Primum mobile. Priviți acest glob pământesc și veți vedea că e o haină desăvârșită și elegantă. Ceea ce numim noi ogoare, nu reprezintă oare o mantie verde?

Iar marea, o vestă de mătase albastră? Dacă te în drepți spre amănuntele Creațiunii, îți dai seama ce ciudat meșter s-a dovedit Natura, când i-a împodobit pe filfizonii lumii vegetale: observați ce perucă bătătoare la ochi împodobește creștetul fagului și ce vestă elegantă de satin alb poartă mesteacănul.

În încheiere, ce este omul decât o microhaină sau, mai bine zis, un costum complet eu toate zorzoanele pe el? Cât despre trupul omului, aci nu încape nicio discuție. Dar chiar dacă cercetăm darurile minții lui, ne dăm seama că ele contribuie toate, rând pe rând, la alcătuirea unui veșmânt. Ca să nu dau decât o singură pildă: oare religia nu e o manta, cinstea o pereche de ghete, pe care le porți când e noroi, iubirea de sine un surtuc, deșertăciunea o cămașă, iar conștiința o pereche de

---

[2] Taverne londoneze ale vremii, (n. t.)

[3] Taverne londoneze ale vremii, (n. t.)

[4] În limba latină : înainte de revărsatul zorilor, (n. t.)

nădragi, pe care, deși îți acoperă rușinea și murdăria, îi lepezi ușor ca să le slujești pe amândouă.

Premizele de mai sus fiind socotite adevărate, urmează de la sine că acele făpturi pe care lumea le numește pe nedrept haine, sunt de fapt cele mai alese soiuri de animale; sau, ca să ne ridicăm mai sus, sunt făpturi raționale, cu alte cuvinte, oameni.

Căci nu e vădit că ele trăiesc, se mișcă, vorbesc și îndeplinesc toate funcțiunile vieții omenești?

Oare nu sunt frumusețea, duhul, chipul și bunele purtări însușiri de care nu le putem despărți? Pe scurt, doar pe acestea le vedem, doar de acestea auzim. Și atunci, aceste însușiri nu sunt, de fapt, chiar ele cele care umblă pe străzi, umplu parlamentul, cafenelele, teatrele și bordelurile? E drept că aceste animale, numite în mod vulgar haine sau rochii, capătă, după felul cum sunt alcătuite, nume deosebite. Dacă o lighioană din asta e împodobită cu un lanț de aur, o mantie roșie, o vergea albă și un cal mare i se spune *Lordul Primar;* dacă i se atârnă anumite blănuri de ermină într-un anumit fel îi spunem *Judecător;* un anumit veșmânt de pânză fină și mătase neagră o preface în *Episcop.*

……

Curând după aceea ajunseră la modă niște căptușeli foarte frumoase de mătase, având culoarea focului; iar negustorul a adus numaidecât o bucată din mătasea asta celor trei frați, spunând: „Rog luminățiile voastre să afle că Lordul C. și sir J. W. au purtat aseară căptușeli chiar din această bucată; se cumpără pe rupte și până mâine la zece dimineața n-o să-mi rămână nici măcar o bucățică din care să fac nevesti-mii o perniță de ace”.

Auzind asta, frații se apucară să răscolească testamentul, căci cazul de față cerea o învățătură lămurită, având în vedere că scriitorii drept-credincioși socoteau căptușeala a fi esența hainei. Făcură îndelungi cercetări, dar nu găsiră nimic privitor la chestiunea dezbătută, în afară de un mic sfat strecurat de tatăl lor în testament, sfat prin care li se spunea să aibă grijă de foc și să stingă luminările înainte de culcare. Cu toate că vorbele astea le erau de mare ajutor și ar fi trebuit să-i convingă, totuși ele nu păreau destul de răspicate pentru a fi socotite o poruncă. Dar, fiindcă frații se hotărâseră dinainte să nu se mai încurce în chichițe și să se ferească de prilejuri de ceartă, cel care era socotit cel mai învățat dintre ei spuse: „Mi-amintesc a fi citit în testamente despre codiciluri adăugate în urmă, care fac parte din testament, și al căror cuprins are aceeași greutate ca și restul. Acum eu m-am tot gândit la testamentul acesta, pe care-l avem în față, și aflați că nu-l pot socoti întreg, fiindcă-i lipsește un astfel de codicil. Prin urmare, am să prind eu unul la locul potrivit, cum m-oi pricepe mai bine. Îl port la mine de câtăva vreme, a fost scris de păzitorul clinilor bunicului meu și vorbește cu de-amănuntul (spre norocul nostru) tocmai despre mătasea de culoarea focului”. Propunerea a fost pe dată încuviințată de ceilalți doi; s-a adăugat un sul de pergament vechi, după toate regulile artei în chip de codicil, iar mătasea a fost cumpărată și purtată.

În iarna următoare, un actor plătit anume de breasla ceaprazarilor și-a jucat rolul

într-o comedie nouă, acoperit fiind de sus până jos cu ciucuri de argint și, după bunul obicei al timpului, a dat naștere unei noi mode. Cercetând testamentul tatălui, frații au descoperit, spre marea lor mirare, aceste cuvinte: „De asemenea, poruncesc celor trei fii ai mei să nu poarte niciun fel de ciucuri de argint pe sau odată cu numitele haine, etc”. Pedeapsa prevăzută în caz de neascultare e prea lungă ca s-o mai înșir aici.

Totuși, după un răstimp de tăcere, fratele pe care l-am amintit de atâtea ori pentru știința lui, priceput în chestiuni de critică cum era, a descoperit, într-un autor oarecare, al cărui nume zicea el nu-i nevoie să-l pomenească, că acel cuvânt ce se numește ciucure în testament mai înseamnă și coadă de mătură; și fără îndoială că în acest paragraf trebuie înțeles astfel.

Unuia dintre cei doi frați nu d-a plăcut interpretarea, din pricina epitetului „de argint”, care — se dădea el unul cu părerea — nu se poate aplica de către un om întreg la minte unei cozi de mătură.

Dar i s-a răspuns că acest epitet era luat într-un înțeles mitologic și alegoric. Totuși, a spus celălalt, de ce să-i fi oprit tatăl lor să poarte o coadă de mătură pe haină, măsura aceasta de prevedere părând nefirească și fără rost. Omul a fost luat de scurt, ca unui care vorbește fără respect despre o taină ce e fără îndoială plină de tâlc și de înțeles, dar nu trebuie răscolită cu prea multă curiozitate și nici nu trebuie judecată prea cu de-amănuntul.

Pe scurt, acum că autoritatea tatălui lor scăzuse simțitor, frații și-au luat pe calea asta îngăduința de-a purta din belșug ciucuri de argint.

……

Dar, fiindcă în vremea aceea moda se schimba fără încetare, fratele cel învățat s-a plictisit să tot caute portițe de ieșire și să tot împace veșnice contradicții. De aceea s-a și hotărât, fie ce-o fi, să se supună modei lumești. Frații s-au sfătuit între ei și au căzut cu toții la înțelegere să încuie testamentul tatălui într-o casă de bani, adusă din Grecia sau Italia (am uitat exact de unde), și să nu-și mai frământe creierii cu cercetarea, ci doar să se sprijine pe autoritatea testamentului, ori de câte ori vor orede ed de cuviință. Drept care, când nu mult după aceea a ieșit moda broderiilor, mai ales în fir de argint, învățatul a decretat ex *cathedra*[5] că broderia este, fără doar și poate, *jure paterno*[6], după cum își aminteau ei foarte bine. E drept că moda cerea mai mult decât era pomenit în testament; dar ei, ca moștenitori legali ai tată lui lor, aveau puterea să închipuie și să adauge anumite clauze spre folosul public, chiar dacă ele nu puteau fi deduse *totidem verbis*[7], din litera testamentului căci *multă absurda sequerentur*[8]. Lucrul a fost socotit drept canonic și, prin urmare, în

---

[5] De la înălțimea catedrei (în limba latină în text), (n. t.)

[6] După dreptul părintesc (idem), (n. t.)

[7] Din însăși vorbele (în limba latină în text). (n. t)

[8] Ar urma multe lucruri absurde (idem), (n. t.)

următoarea duminică, frații au venit la biserică, acoperiți de sus până jos cu broderii.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

HENRY FIELDING
1 7 0 7 — 1 7 5 4

Primul roman al lui Fielding *Joseph Andrews* a fost gândit de autorul lui ca o parodie a mult cititului roman sentimental de Richardson, *Pamela.* Așa cum virtuoasa slujnică Pamela rezistă încercărilor de seducție ale stăpânului ei, pentru a-i deveni apoi soție.

Joseph Andrews, fratele Pamelei, trebuie să lupte cu asalturile pe care stăpâna sa, lady Booby, le întreprinde împotriva virtuții servitorului ei. Era un act de curaj să încerci a parodia romanul, care storsese lacrimi cititorilor de ambe sexe de pe tot întinsul Europei.

Dar râsul lui Fielding nu putea să nu sancționeze interminabilele scrisori ale virtuoasei, sentimentalei și calculatei Pamela. E important de stabilit că la începutul drumului de romancier al lui Fielding, se află o operă de polemică antisentimentală.

Fielding aparținea unei familii de nobili să răciți. A studiat dreptul și și-a împărțit viața între două cariere: cea de magistrat și cea literară. A început prin a scrie teatru. O comedie satirică îndreptată împotriva ministru lui Walpole duce la închiderea teatrului lui Fielding și instaurarea în Anglia a cenzurii asupra tuturor pieselor de teatru. Fire boemă, Fielding cunoaște alternanța dintre prosperitate și mizerie, prilejuită succesiv de câte o moștenire neașteptată și de risipirea nesocotită a ultimului ban. Romanul de debut, *Joseph Andrews,* din 1742, îl consacră ca romancier. Fielding începuse romanul cu gândul de a parodia romanele sentimentale ale lui Richardson. Pe drum însă, Fielding uită de scopul pe care și-l propusese și scrie un roman realist, conceput după modelul picaresc, cu personaje vii și cuceritoare. Printre ele, trebuie amintită figura pastorului Adams. Adams e un amestec de bunătate, simplicitate, erudiție, pedanterie, spontaneitate. Extravaganța nu lip sită de ridicol a acestui personaj e dintre ace le-a care nu depreciază. Căci Adams e privit cu umor și nu cu ironie. Romanul următor, *Istoria lui Jonathan Wild cel Mare* (1743), se asociază cu experiența de judecător a lui Fielding. În această calitate el cunoaște vaga bonzi, pungași, hoți de buzunare, prostituate, spărgători, asasini, lumea subterană a Londrei, universul declasaților. Jonathan Wild a existat. Era șeful bandiților din Londra prin 1720 și și-a sfârșit viața la spânzurătoarea din Tyburn. Importanța și sensul satiric al romanului constă în faptul că Fielding asimilează ne întrerupt viața și ascensiunea brigandului său cu drumul oamenilor politici care fac carieră prin viciu și mârșăvie. Cu romanul *Torn Jones sau Istoria unui copil găsit,* Fielding inițiază un nou tip de roman, drept care istoriile literare îl numesc pe romancier părintele romanului englez modern. Romanului de tip picaresc ce ne cucerește prin înlănțuirea aventurilor și al cărui

interes rezidă în peripeție îi urmează, în cariera lui Fielding, romanul axat în jurul unuia sau mai multor personaje, roman al cărui interes constă în istoria caracterelor. „Tom Jones” oferă o sinteză a vieții engleze din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, privită cu ochii unui satiric și ai unui umorist. Personajul principal e un tânăr plin de vitalitate, generos și capabil de iubire, dar nu un puritan.

Entuziast, sincer și curajos, dar plin de neastâmpăr, el comite greșelile vârstei și, între ele, chiar pe cea a infidelității, deși îl leagă o sinceră afecțiune de iubita lui, Sofia. Viața, o experiență bogată îl aduc însă pe Tom Jones la prețuirea adevăratelor valori, și în asta constă caracterul educativ al cărții. Romanul abundă în figuri privite cu ironie, ca violentul și colericul squire Western, tatăl Sofiei, altele creionate caricatural, ca teologul Thwackum și filosoful Square, dascălii lui Tom Jones, altele, în sfârșit, evocate cu un umor plin de afecțiune, ca Tom Jones el însuși sau pitorescul învățător — bărbier Partridge.

JOSEPH ANDREWS

Nici două zile nu umblase, fermecat — de speranța de a o vedea în aurind pe iubita lui Fanny, când pe o potecă îngustă îl întâmpinară doi găligani, poruncindu-i să se oprească și să se predea. El le dădu de bunăvoie toți banii pe care-i avea, adică ceva mai puțin decât două lire; și le spuse că nădăjduia că vor fi atât de mărinimoși, încât să-i înapoieze câțiva șilingi, pentru a acoperi cheltuielile drumului până acasă.

Unul dintre pungași îi răspunse cu o înjurătură.

— Da, îndată o să-ți dăm ceva, dar mai întâi dezbracă-te și du-te naibii.

— Dezbracă-te — țipă celălalt — că altfel îți zbor creierii.

Joseph, amintindu-și că haina și pantalonii îi luase împrumut de la un prieten, și că i-ar fi mai mare rușinea să trebuiască să se scuze că nu-i poate înapoia, răspunse că speră ca ei să nu mai stăruie asupra hainelor, care nu valorează prea mult, și să se gândească în schimb la frigul nopții.

— Ți-e frig, așa-i, ticălosule? făcu unul din bandiți. Te încălzesc eu cu o chelfăneală !

Și înjurându-l, îndreptă pistolul spre tâmpla lui Joseph. De îndată, celălalt îi trase *o* lovitură cu ciomagul pe care Joseph, priceput cum era la jocul cu bastoanele, o prinse ou ciomagul lui și întoarse lovitura cu atâta succes împotriva adversarului, încât îl întinse lat la picioarele sale. Dar în același timp, primi din spate o lovitură cu mânerul pistolului de la celălalt bandit, lovitură care-l doborî la pământ, fără simțire.

Între timp, hoțul care fusese trântit la pământ își venise în fire și acum amândoi se apucară să-l ciomăgească pe bietul Joseph, până ce se încredințară că se terminase cu sărmana lui făptură. Atunci îl dezbrăcară de tot, îl aruncară într-un șanț și plecară cu prada.

Nenorocitul, care zăcuse mult timp fără mișcare, tocmai începea să-și vină în

fire, când o diligență trecu pe acolo. Poștalionul, auzind gemete, opri caii și spuse vizitiului că este sigur că, în șanț, zace un mort; fiindcă-l auzise gemând.

— Mergi înainte, omule — spuse vizitiul — suntem al naibii de întârziați și n-avem timp să vedem de morți.

O doamnă, care auzise vorbele poștalionului și de asemenea și gemetele, îi strigă vizitiului să se oprească și să se uite ce s-a întâmplat. Acesta îl pofti pe poștalion să coboare și să se uite în șanț.

Poștalionul făcu întocmai și se întoarse spunând că se afla acolo un om, așezat în capul oaselor, gol cum l-a făcut maică-sa.

— O Doamne, Iisuse Christoase ! făcu doamna. Un om gol! Dragă vizitiule, ia-o înainte și lasă-l acolo !

La aceste cuvinte, domnii ieșiră din diligență, iar Joseph îi rugă să aibă milă de el, căci fusese jefuit și bătut măr.

— Jefuit — strigă un domn în vârstă — s-o luăm la sănătoasa cât mai iute, ca să nu fim jefuiți și noi !

Un tânăr, care studiase dreptul, răspunse că ar fi fost mai bine dac-ar fi trecut fără să-l ia în seamă, — dar ca acum se putea dovedi că ei au fost în tovărășia lui cei din urmă; și că dacă moare, ar putea fi trași la răspundere pentru moartea lui. Prin urmare, el socotea mai cuminte să salveze viața bietului om, dacă se putea; asta pentru binele lor; cel puțin pentru ca juriul să nu descopere că ei au fugit, în caz că omul ar muri. Prin urmare, părerea lui era ca omul să fie pus în diligență și dus până la hanul următor. Doamna stăruia să nu intre în diligență, fiindcă dacă-l adu ce-au înăuntru, ea va coborî. Vizitiul declară că nu putea admite să-l ia în diligență dacă nu se găsește cineva care să plătească un șiling pentru cele patru mile de drum. Ceea ce domnii refuzară.

Dar avocatul, care se temea că putea intra în vreo încurcătură dacă nenorocitul era părăsit în starea în care se afla, spuse că niciodată nu poți fi destul de prevăzător în astfel de împrejurări și că-și amintea de niște cazuri nemaipomenite, citite în cărți. Îl amenință pe vizitiu și spuse că dacă refuză să-l ia pe nenorocit, o face pe propria lui răspundere, căci dacă omul moare, el, vizitiul, va fi învinuit de crimă și dacă trăiește și se adresează jude cății, tot el, vizitiul, va fi printre acuzați.

Aceste cuvinte avură un efect vădit asupra vizitiului, care-l cunoștea bine pe omul ce le rostise; iar domnul în vârstă, gândindu-se că omul gol îi va da nenumărate prilejuri de a se arăta spiritual în fața doamnei, se oferi să contribuie, împreună cu ceilalți, la o halbă de bere, plătită în contul călătoriei; până când, în parte îngrijorat de amenințările unuia, în parte ispitit de făgăduielile celuilalt, și poate și puțin mișcat la vederea nenorocitului care stătea, plin de sânge și tremurând de frig, vizitiul încuviință. Joseph se apropie acum de diligență, când, văzând pe doamna care ținea evantaiul în fața ochilor, refuză cu hotărâre — măcar că era atât de nenorocit — să intre, înainte de a i se da un veșmânt, care să-l împiedice de a jigni câtuși de puțin buna-cuviință.

Într-atât de modest era acest tânăr și atât era de puternică înrâurirea ce o avusese asupra lui exemplul neprihănit al drăguței Pamela și predicile minunate

ale pastorului Adams!

TRADUCERE: VERA CĂLIN

TOM JONES
Cap. IV

Orologiul bătu cinci ceasuri când Jones se trezi dintr-un somn de șapte ore. Somnul îl întremase și-i refăcuse atât de bine forțele și buna dispoziție, încât hotărî să se dea numaidecât jos din pat și să se îmbrace. Desfăcu geamantanul! și scoase rufărie curată și un costum nou; deocamdată însă se îmbrăcă într-un fel de halat și coborî la bucătărie să ceară ceva de mâncare, spre a-și potoli neastâmpărul stomacului. Aci o găsi pe gazdă; salutând-o cu multă politețe, o rugă să-i spună ce are demâncare.

— Demâncare? repetă gazda. Iată într-adevăr o oră potrivită pentru așa ceva ! N-avem deocamdată nimic și focul e aproape stins.

— Cu toate astea, va trebui să-mi pregătiți ceva, orice s-ar găsi, fiindcă trebuie să știi că în viața mea n-am fost mai flămând ca acum.

— Mi se pare c-a rămas niște friptură rece cu morcovi. Îți convine?

— Perfect! Ți-aș fi însă foarte îndatorat dacă-ai vrea s-o pui la încălzit.

Gazda se învoi și-i spuse zâmbind că e foarte mulțumită să-l vadă refăcut, deoarece voia bună și firea deschisă a eroului nostru erau aproape irezistibile. Gazda, de altfel, nu era nici ea o femeie rea la suflet, dar iubea atât de mult banul încât ajunsese să urască tot ce i se părea c-ar avea vreo legătură cu sărăcia.

În timp ce se pregătea dejunul, Jones urcă în odaia lui ca să se îmbrace. Peste câteva clipe, se ivi și bărbierul, după care trimisese mai înainte.

Bărbierul acesta, cunoscut sub numele de Micul Benjamin, era un mare mucalit, a cărui voioșie înnăscută și al cărui spirit mehenghi îi pricinuiseră multe neplăceri mărunte, ca de pildă palme, picioare în spate, oase frânte și așa mai departe.

Căci nu oricine era în stare să prețuiască o glumă, iar cei care erau se mâniau adesea când gluma îi țintea chiar pe ei. Se vede treaba însă că la el acest cusur era fără leac; cu toate că îndurase multe de pe urma lui, de îndată ce un — gând poznaș îi trecea prin minte se și grăbea să-l rostească fără să mai țină seama de timpul, de locul sau de persoana în fața căruia se afla.

Firea lui mai avea și multe alte ciudățenii, pe care nu le voi mai pomeni, întrucât cititorul — va putea să le observe singur când va avea putința să cunoască îndeaproape personajul acesta mai mult decât neobișnuit.

Jones, grăbit pentru o pricină lesne de bănuit, găsi că bărbierul pierdea cam prea mult timp cu săpunitul, astfel că-l rugă să se zorească.

— Domnule — răspunse acesta cu aerul cel mai grav, deoarece obrazul lui nu-și schimba niciodată expresia — *„festina lente”*[9] e un proverb pe care l-am auzit

---

[9] Grăbește-te încet (în limba latină în text) (n.r.).

cu mult înainte de-a fi pus mâna pe brici.

— Oh, oh, prietene — zise Jones — bag de seamă că ești savant.

— Un biet savant prăpădit, domnule; dar, *non omnia possumus omnes*[10].

— Iarăși! strigă Jones. Dumnezeu să mă ierte, dar după câte înțeleg, ești o adevărată grădină de versuri.

— Vă rog să mă iertați, domnule, *non tanto me dignor honore*[11]. Și începându-și operația, adăugă: De când mă ocup cu arta bărbieritului, n-am descoperit, domnule, decât două motive pentru care omul trebuie să se radă: primul, ca să dea putință bărbii să crească, al doilea, ca să scape de ea. Presupun, domnule, că n-a trecut prea multă vreme de când v-ați ras din întâiul motiv. Dar, pe cinstea mea, ați avut mare succes; fiindcă se poate spune pe drept cuvânt că barba dumneavoastră e *tondenți gravior*[12].

— Iar eu — zise Jones — presupun că ești un mare mucalit, dar totodată și un om de duh.

— Vă înșelați cum nici nu vă puteți închipui, domnule — răspunse Micul Benjamin; am lăsat prea mult frâu liber înclinărilor mele pentru studiul filosofiei; *hinc illae lachrymae*[13] — iată nenorocirea mea, domnule.

— Mărturisesc — zise Jones — că ești mult mai învățat decât sunt de obicei tovarășii dumitale de breaslă, dar nu înțeleg întrucât asta a putut să fie pricina nenorocirii despre care îmi vorbești.

— Vai, domnule, asta e pricina pentru care tata m-a dezmoștenit. El era maestru de dans și fiindcă eu am învățat să citesc cu mult înainte de a fi învățat să dansez, a început să mă dușmănească și întreaga moștenire, până la cel din urmă gologan, a lăsat-o celorlalți copii. Să vă rad și perciunii?

Ah, vă cer iertare! Mi se pare că aci e un *hialus în manuscriptis*[14]. Am auzit că plecați la război, dar bag de seamă că a fost o greșeală.

— De ce? întrebă Jones.

— De ce? repetă bărbierul. Pentru că sunteți un om prea înțelept ca să porniți la război cu capul spart. Ar fi ca și cum ai turna o găleată cu apă în mare.

— Pe cuvântul meu — exclamă Jones — ești un mare mucalit și-mi plac glumele dumitale. Îmi vei face plăcere dacă, după dejun, vei veni să bem un pahar împreună. Aș vrea să te cunosc mai bine.

— Oh, scumpul meu domn, aș putea să vă fac o plăcere de douăzeci de ori mai mare, dacă doriți.

— Ce vrei să spui? întrebă Jones.

---

[10] Nu fiecăruia îi stă în putință totul (în limba latină în text) (n.r.).

[11] Nu sunt vrednic de atâta cinste, (idem), (n. r.).

[12] Greu se supune briciului (idem), (n. r.).

[13] De aici aceste lacrimi (idem), (n. r.).

[14] Lacună în manuscris (în limba latină în text), (n.r.)

— Că voi bea bucuros în tovărășia dumneavoastră și-o sticlă, nu numai un pahar. Nimic nu mă încântă mai mult ca bunătatea sufletească și dacă dumneavoastră ați descoperit că sunt un om glumeț, ar însemna să n-am niciun fel de pricepere de a citi în fizionomia oamenilor dacă n-aș vedea că sunteți omul cel mai bun la suflet din lume.

După ce se îmbrăcă, Jones coborî; nici trăsăturile frumosului Adonis însuși nu cred că erau mai armonioase decât ale lui. Totuși, ele nu produseră nicio impresie asupra gazdei, care n-avea nici trăsăturile, nici gustul fin al încântătoarei Venus. Bine ar fi fost pentru Nancy, camerista, dacă l-ar fi privit pe Jones cu aceiași ochi ca și stăpâna; dar după cinci minute, biata copilă se îndrăgosti ca o nebună, iar pasiunea avea s-o coste, până la urmă, multe suspine. Această Nancy era foarte frumoasă, însă pe cât de frumoasă pe-atât de sfioasă și rezervată; ea luase în râs omagiile unui tejghetar de la han și ale câtorva tineri fermieri din vecinătate, dar flacăra ochilor eroului nostru izbuti să topească gheața într-o singură clipă.

Când Jones intră în bucătărie, fața de masă nu era încă întinsă și nici nu era nevoie de așa ceva, deoarece gustarea lui se afla *în statu-quo,* ca și focul care trebuia s-o dezmorțească. Întâmplarea l-ar fi scos din răbdări pe orice filosof, dar nu păru să aibă vreo înrâurire asupra lui Jones, care se mulțumi să spună cu blândețe că, întrucât era. Atât de greu să se încălzească friptura, o va mânca rece.

Însă fie din compătimire, fie de rușine, fie din altă cauză — n-aș putea spune — gazda începu să certe slugile că nu-i aduseseră la îndeplinire poruncile, pe care nu le dăduse niciodată. Apoi îl însărcină pe băiatul de prăvălie să așeze masa în Odaia Soarelui și se ocupă serios de gustarea lui Jones, care fu pregătită în câteva clipe.

Odaia Soarelui în care Jones fu condus pe dată, își merita numele de *lucus a non lucendo*[15], căci acolo razele soarelui nu pătrunseseră aproape niciodată și era cea mai proastă încăpere din cuprinsul hanului. Jones era însă prea flămând ca să se mai plângă. Dar, după ce se îndestulă, îi porunci băiatului să-i aducă o sticlă de vin într-o odaie mai ca lumea și-și arătă nemulțumirea pentru faptul că fusese găzduit într-o astfel de vizuină.

Băiatul se supuse și după câtăva vreme se arătă și Micul Benjamin, care nu s-ar fi lăsat așteptat atâta timp, dacă n-ar fi trebuit să asculte, în bucătărie, cuvintele gazdei; hangița îi strânsese cerc în jurul ei pe toți ai casei și-i pusese la curent cu întreaga poveste a lui Jones, alcătuită pe de o parte din cele câteva mărturisiri ale eroului nostru, iar pe de alta din născocirile ei care de care mai minunate; așa, de pildă, spunea că Jones era un copil găsit, crescut în casa domnului Allworthy, ca un fel de ucenic de slujitor boieresc, dar alungat acum pentru faptele lui rele și îndeosebi pentru că îndrăznise să-și ridice ochii asupra stăpânei, dacă nu cumva

---

[15] În traducere literară: *lucus* (pădurice) provine de la lipsa de lumină (*a non lucendo*). Foarte cunoscut exemplu de etimologie absurdă „prin contrast”, dat de mulți filosofi romani. (n.r.)

mai furase și ceva de prin casă.

— Altfel — adăugă ea — de unde ar fi putut lua el cei câțiva gologani pe care-i are? Iată cine-i gentilomul vostru!

— A fost în serviciul domnului Allworthy? ex clamă bărbierul. Cum îl cheamă?

— Mi s-a spus că-l cheamă Jones — răspunse gazda; dar s-ar putea întâmpla ca numele lui adevărat să fie altul. Mi-a spus de asemenea că domnul Allworthy l-a crescut ca pe fiul său, deși sunt certați acum.

— Dacă numele său e Jones, înseamnă că ți-a spus adevărul — glăsui bărbierul; am rude care locuiesc prin părțile acelea; mulți oameni declară că ar fi chiar fiul domnului Allworthy.

— Atunci pentru ce nu poartă numele părintelui său? întrebă gazda.

— Asta n-aș putea s-o spun. Nu sunt puțini aceia care nu poartă numele tatălui lor.

— Pe cinstea mea — exclamă gazda — dacă aș ști că e fiul unui gentilom, puțin mi-ar păsa că e bastard sau nu, și m-aș purta cu el cu totul în alt chip. Mulți bastarzi ajung până la urmă oameni mari; și, după cum spunea bietul bărbatu-meu din ții, pe un client de familie bună nu trebuie să-l superi niciodată.

Cap. VI

În dimineața următoare, Jones simți o oarecare nelinişte văzându-se părăsit de chirurg, căci se temea ca nu cumva să-l amenințe vreo primejdie din pricină că rana nu-i fusese pansată. De aceea îl întrebă pe servitor dacă nu putea să-i găsească un alt chirurg prin apropiere. Băiatul răspunse că era unul care locuia pe aproape, dar că în mai multe rânduri refuzase să-i îngrijească pe bolnavii care se adresaseră mai întâi altor confrați de-ai săi.

— Domnule — adăugă el — dacă ați vrea să ascultați o vorbă și de la mine, nu există în toată țara om care să se priceapă mai bine la astfel de treburi ca bărbierul cu care ați petrecut aseară. Noi socotim că prin partea locului nu se află altul mai îndemânatic decât el dacă-i vorba de vindecarea unei răni. Nu locuiește aci decât de vreo trei luni și a făcut adevărate minuni.

Băiatul primi poruncă să se ducă numaidecât să-l caute. Micul Benjamin, aflând în ce calitate era solicitat, căută să se îmbrace cât mai îngrijit și se înfățișă cu un aer atât de deosebit de cel pe care îl avusese când ținuse ligheanul sub braț, încât a ne voie l-ai fi recunoscut.

— Așa, bărbierule — îi spuse Jones — care vasăzică n-ai numai o meserie. De ce nu mi-ai mărturisit nimic aseară?

— Chirurgia — răspunse Benjamin foarte grav – e o profesie și nu o meserie. Nu v-am mărturisit aseară că profesez această artă, deoarece mi-am închipuit că vă aflați probabil sub îngrijirea unuia dintre confrații mei și nu-mi place să m-

amestec în treburile altora. *Ars omnibus communis*[16]. Acum însă, dacă binevoiți, voi cerceta rana și, după o examinare foarte amănunțită, îmi voi da părerea.

Jones nu prea avea mare încredere în noul doctor. Totuși, îi îngădui să scoată bandajul și să cerceteze rana. De cum sfârși, Benjamin începu să mormăie și să clatine tare din cap, ceea ce nu-l prea încântă pe Jones, care se adresă cam enervat bărbierului, cerându-i să lase prostiile și să spună ce crede despre rană.

— Să vă răspund în calitate de prieten sau de chirurg?

— Să-mi răspunzi ca un prieten și cât se poate de serios.

— În acest caz, domnule — glăsui Benjamin – vă declar pe sufletul meu că va trebui să fiu fără seamăn de îndemânatic ca să vă pot vindeca rana după câteva pansamente; dacă însă îmi veți da voie să folosesc un leac de-al meu, garantez de succes.

Jones acceptă și bărbierul îi lipi un fel de oblojeală peste rană.

— Și acum, domnule — zise Benjamin — n-am decât să fiu din nou ceea ce am fost aseară; dar atunci când operezi, se cuvine să-ți iei un aer grav, căci altminteri nimeni nu s-ar mai lăsa îngrijit de tine. Nu vă puteți închipui cât de necesară e o înfățișare solemnă, când exerciți o profesiune gravă.

Un bărbier își poate îngădui să vă facă să râdeți; dar un chirurg trebuie să vă facă mai curând să plângeți.

— Domnule bărbier — exclamă Jones — domnule chirurg, sau domnule bărbier-chirurg…

— Oh, scumpul meu domn — răspunse Benjamin întrerupându-l — *infandum, regina, jubes renovare dolorem*[17]. Dumneavoastră îmi reamintiți că aceste două bresle, altă dată strâns unite, au» fost cu multă cruzime despărțite, spre paguba amândurora, efect de neîndurat al oricărei despărțiri, după vechea zicătoare: *Vis unita fortior*[18], a cărei învățătură ar fi ușor de pus în practică dacă s-ar găsi cineva vrednic, în una din cele două profesiuni surori.

— Pe cinstea mea, orice titlu ți-ar face plăcere să folosești, dumneata rămâi unul dintre oamenii cei mai hazlii și originali din câți mi-a fost dat să-ntâlnesc până astăzi. Povestea vieții dumitale e de bună seamă plină de ciudățenii și trebuie să mărturisești că aș avea dreptul s-o ascult.

— Mărturisesc — glăsui Benjamin — și am să v-o povestesc cu cea mai mare plăcere, atunci când veți avea răgazul să mă ascultați, căci vă rog să credeți că e o povestire care ne va răpi mult timp.

Jones îl încredință că niciodată n-ar fi putut avea mai mult răgaz decât acum.

— Ei bine, în cazul acesta mă voi supune; dar mai întâi să închidem ușa, ca nu

---

[16] Arta e un bun al tuturor (în limba latină în text), (n.r.)

[17] Virgiliu, Eneida (II, 3). „Tatăl Aeneas atunci din scaun, de sus le vorbește: — „Dido, tu ceri o-nnoire nespusului vaier al nostru”. (Trad. G. Coșbuc).

[18] Forțele unite sunt mai puternice (în limba latină în text), (n.r.)

cumva să ne-ntrerupă cineva.

După ce luă această măsură, se reîntoarse lângă Jones și îi declară cu un aer solemn:

— Trebuie să încep prin a vă destăinui, domnule, că dumneavoastră ați fost cel mai mare dușman pe care l-am avut vreodată.

Neașteptata mărturisire îl făcu pe eroul nostru să tresară.

— Eu, dușmanul dumitale? exclamă el cu uimire, dar și cu oarecare încruntare în privire.

— Stați, nu vă mâniați — zise Benjamin — fiindcă vă asigur că nu sunt supărat de fel. Sunteți cu totul nevinovat și nu mi-ați vrut nicio clipă răul, căci pe vremea aceea erați în fașă. Dar cred că va fi de ajuns să-mi rostesc numele, ca să se dezlege întreaga enigmă. Ați auzit vreodată vorbindu-se de un oarecare Partridge, care a avut cinstea să treacă drept părintele dumneavoastră și nenorocirea de-a se fi ruinat pentru că i s-a făcut această mare cinste?

— De bună seamă c-am auzit și am crezut totdeauna că sunt fiul lui.

— Ei bine, domnule, eu sunt acel Partridge; dar vă scutesc de orice respect filial, fiindcă vă asigur cu toată tăria că nu sunteți fiul meu.

— Cum — strigă Jones — e cu putință ca o falsă bănuială să fi atras asupra dumitale toate nenorocirile pe care le cunosc foarte bine?

— E foarte cu putință, de vreme ce lucrurile s-au întâmplat chiar așa. Dar cu toate că stă în firea omului să urască chiar și cauza nevinovată a suferințelor sale, vă încredințez că eu sunt un om din cu totul altă plămadă. După cum v-am mai spus, dragostea mea pentru dumneavoastră dăinuiește de când am aflat cât de generos v-ați purtat cu bietul George. Întâlnirea noastră de necrezut m-a convins că sunteți sortit să mă despăgubiți de tot ce-am suferit din pricina pomenită. De altfel, în ajunul zilei când v-am întâlnit, am visat că m-am împiedicat de un scaun și nu m-am lovit, ceea ce mi-a arătat fără putință de tăgadă că mă așteaptă o întâmplare fericită. Noaptea trecută din nou am visat, și de data asta se făcea că străbăteam un drum împreună, iar eu călăream la spatele dumneavoastră pe-o iapă albă ca laptele, vis minunat, care vestește mult noroc și de îndemnul căruia sunt hotărât să ascult, întovărășindu-vă la drum, afară numai dacă nu veți avea cruzimea să mă alungați.

— Domnule Partridge, aș dori din toată inima să-mi stea în putință să te despăgubesc pentru tot ce-ai avut de suferit din pricina mea, deși în clipa de față nu prea văd cum. Te încredințez totuși că nu-ți voi refuza nimic din ceea ce îmi va fi posibil să-ți înlesnesc.

— Fără nicio îndoială că vă stă în putință, căci nu vă cer decât îngăduința de-a vă urma în expediția pe care ați pus-o la cale. Simt o dorință atât de puternică de-a vă însoți, încât dacă m-ați refuza ar însemna să ucideți cu un singur gest și un bărbier și un chirurg.

Jones îi răspunse zâmbind că ar fi nespus de mâhnit să pricinuiască o asemenea pierdere. Totuși căută să folosească diferite argumente cu gândul de a-l face pe Micul Benjamin (pe care-l vom numi de acum înainte Partridge) să-și

mute gândul. Dar fu în zadar. Partridge nu putea să uite visul lui cu iapa albă ca laptele.

— La urma urmei — glăsui el — eu însumi iubesc cu ardoare cauza pe care ați îmbrățișat-o și, fie că m-ați îngădui sau nu în tovărășia dumneavoastră, eu tot voi pleca.

Jones, care era tot atât de încântat de Partridge, pe cât era Partridge încântat de el, avea în vedere, atunci când se străduia a-l convinge să nu-l întovărășească, mai puțin propria-i dorință decât interesul bărbierului; dar văzându-l atât de hotărât, se declară în sfârșit de acord. După care căzu un timp pe gânduri și-apoi zise:

— Dumneata crezi poate, domnule Partridge, că sunt în stare să te întrețin și pe dumneata, dar să știi că nu sunt.

Rostind aceste cuvinte scoase punga și lăsă să i se rostogolească-n palmă nouă guinee, mărturisind că ele erau întreaga lui avere. Partridge răspunse că nu-l interesa bunăvoința lui decât în viitor, întrucât era încredințat pe deplin că Jones își va vedea împlinite foarte curând toate dorințele.

— Deocamdată, domnule — adăugă el — constat că eu sunt ceva mai bogat decât dumneavoastră, dar tot ce am vă stă la dispoziție. Stăruiesc să primiți în întregime acest mic avut și nu cer să vă urmez decât ca slugă. *„Nis desperandum. Est Teucro duce et auspice Teucro”*[19].

Dar Jones nu vru cu niciun chip să primească generoasa ofertă.

Plecarea urma să aibă loc a doua zi dimineață, când se ivi o mare greutate din pricina bagajelor, cufărul lui Jones fiind atât de încărcat încât ar fi fost nevoie de un cal ca să-l ducă în spinare.

— Dacă-mi poate fi îngăduit să-mi spun părerea — glăsui Partridge — cred c-ar fi mai bine să lăsați cufărul aci, cu tot ce se află în el, afară doar de câteva cămăși pe care le voi duce eu însumi; celelalte lucruri ar fi bine să-și găsească adăpost la mine acasă.

Propunerea lui fu acceptată numaidecât și bărbierul se retrase ca să facă pregătirile de călătorie.

……

Cap. IX

Umbrele se întindeau coborând dinspre munți;

lumea întraripatelor se retrăsese la odihnă. Cei mai sus-puși dintre muritori se așezau la masa lor îmbelșugată, pe când lumea săracă se mulțumea cu ce da Dumnezeu. Într-un cuvânt, băteau orele cinci în clipa când Jones își lua rămas bun

---

[19] Atâta vreme cât suntem sub conducerea lui Teucer, nu trebuie să pierdem nădejdea. (Horațiu, Ode, 7, 27) (în limba latină în text).
Teucer — erou mitologic grec, al cărui noroc a devenit proverbial, (n.r.)

de la orașul Gloucester. Era cam pe la mijlocul iernii și la acel ceas degetele murdare ale nopții ar fi tras perdeaua ei cernită peste întreaga fire, dacă luna nu ar fi împiedicat-o, smulgându-se din culcușul unde dor mise toată ziua și începându-și veghea nocturnă prin a-și arăta obrazul la fel de roșu și rotund ca cel al veselilor muritori care, ca și ea, fac din noapte zi. După câteva clipe de mers, Jones își plăti tributul de admirație față de această planetă și, întorcându-se spre tovarășul său, îl întrebă dacă mai văzuse vreodată o seară atât de fermecătoare.

Apoi, constatând că răspunsul se lăsa așteptat, în cepu să istorisească fel de fel de lucruri cu privire la frumusețea lunii și Cită câteva pasaje din Milton, care fără nicio îndoială că a întrecut pe ceilalți poeți în descrierea aștrilor cerești. Îi povesti apoi lui Partridge istoria aceea pe care o citise în „Spectator”, despre doi îndrăgostiți care hotărâseră să se delecteze, când vor fi departe unul de altul, privind fiecare luna la o anumită oră, spre a se putea bucura la gândul că amândoi, în același timp, aveau privirile ațintite asupra aceluiași obiect.

— Acești îndrăgostiți — adăugă el — aveau pe semne un suflet în stare să simtă în întreaga ei curățenie cea mai sublimă dintre pasiunile omenești.

— Se prea poate — zise Partridge — dar îi pizmuiesc mult mai mult dacă sunt cumva înzestrați cu darul de a nu simți frigul. Eu, drept să spun, am înghețat tun și mă tem să nu-mi las cumva pielea pe drum, înainte de-a ajunge la vreun adăpost. Într-adevăr, ne-am putea aștepta la cine știe ce pedeapsă dumnezeiască pentru nebunia ce am săvârșit părăsind, în toiul nopții, unul din cele mai bune hanuri în care am călcat vreodată. N-am întâlnit în viața mea mai multe bunătăți ca acolo și cel mai mare senior din țara asta nu s-ar putea simți în castelul lui mai bine ca în hanul acela. Și să părăsești o astfel de casă ca să pornești Dumnezeu știe unde, per *devia rura viarum*[20]! în ce mă privește, n-am nimic de zis; dar s-ar putea ca anumiți oameni să nu fie chiar într-atât de milostivi încât să rămână la părerea că suntem în toate mințile.

— Dă-o-ncolo, domnule Partridge, fii mai inimos!

Închipuiește-ți că ești încleștat în luptă cu vrăjmașul. Cura se poate să te înfricoșezi de puțin frig?

Iacă, acuma eu aș fi tare bucuros să avem o călăuză care să ne sfătuiască pe ce drum din astea două e bine s-apucăm.

— Îmi poate fi îngăduit să-mi rostesc părerea? *Interdum stultus opportuna loquitur.*[21]

— Bineînțeles. Ei, pe care zici s-apucăm?

— Pe cinstea mea că nici pe unul, nici pe celălalt. Singurul drum de care putem fi siguri e cel pe care am venit. Dacă iuțim pasul, într-o oră suntem îndărăt la Gloucester; pe câtă vreme, dacă mergem înainte, Dumnezeu știe de vom putea găsi un locșor pentru adăpost. Văd la mai mult de cinci zeci de mile înaintea noastră

---

[20] Luând-o razna (în limba latină în text), (n. r.).

[21] Și prostul o mai nimerește câteodată (idem), (n. r.)

și nu zăresc nici urmă de casă.

— Perspectiva ce ți se prezintă e neasemuit de frumoasă și razele scânteietoare ale lunii îi adaugă un farmec deosebit — glăsui atunci Jones. Întâmplă-se orice, voi porni pe drumul din stânga, căci pare că duce de-a dreptul la poalele dealurilor despre care ni s-a spus că se găsesc în apropiere de Worcester. Dacă ești dispus să mă părăsești, poți să faci cale-ntoarsă; eu sunt hotărât să merg înainte.

— Nu-i prea frumos din partea dumneavoastră să mă socotiți în stare de-o asemenea intenție. Când mi-am spus părerea m-am gândit atât la dumneavoastră, cât și la mine. Dar, dacă ești hotărât să mergem mai departe, și eu sunt hotărât să te urmez. *I prae, sequarte.*[22]

Străbătură câteva mile fără să-și mai vorbească. Jones ofta din când în când, iar Partridge gemea la fel de armonios, deși din cu totul alte cauze. În cele din urmă Jones se opri deodată și exclamă:

— Cine știe, Partridge, dacă cea mai drăgălașă dintre toate făpturile nu-și ațintește în această clipă ochii asupra lunii pe care o contemplu și eu!

— Se prea poate, domnule; dar dacă ochii mei ar fi ațintiți asupra unui mușchi la grătar, aș da dracului și lună și multe altele.

— Ce răspuns de barbar! exclamă Jones. Spune-mi, Partridge, n-ai cunoscut niciodată dragostea, sau vremea a șters din inima dumitale orice urmă?

— Oh, domnule, ce bine ar fi fost pentru mine, dacă n-aș fi cunoscut-o niciodată! *„Infandum, re gina, jubes renovare dolorem* !” Da, de bună seamă, am gustat toată voluptatea, toată frumusețea și toată amărăciunea acestei pasiuni.

— Iubita a fost oare crudă cu dumneata?

— Foarte crudă, într-adevăr, domnule. Fiindcă m-a luat de bărbat și pe urmă a devenit cea mai cumplită nevastă din lume. Dar, slavă Domnului, am scăpat de ea. Dacă aș ști cumva sigur că s-a dus în lună, care, după cum am citit într-o carte, e locul unde sălășluiesc duhurile morților, n-aș mai privi nicicând astrul acesta, de teamă să n-o zăresc.

Aș vrea însă, pentru dumneata, domnule, ca luna să fie o oglindă, în care să poți vedea imaginea domnișoarei Sofia Western.

— Ce gând minunat, dragul meu Partridge! Sunt sigur că un astfel de gând nu se poate ivi decât în mintea unui îndrăgostit. Oh, Partridge, dac-aș putea nădăjdui s-o mai văd vreodată ! Dar vai, toate aceste visuri de aur s-au risipit pentru totdeauna și singura scăpare din ghearele nenorocirii ce mă amenință e să uit femeia care odinioară m-a făcut fericit.

— Cum, e chiar adevărat c-ai pierdut orice nădejde de-a o mai revedea pe domnișoara Western?

Întrebă Partridge. Ehei, dacă mi-ai asculta povața, aș fi în stare să-mi pun gâtul c-ai revedea-o, ba chiar c-ai și strânge-o în brațe.

— Ah, nu trezi în inima mea astfel de gânduri!

---

[22] Mergi înainte, că te urmez (în limba latină în text), (n. r.)

M-am chinuit destul și până acum ca să-mi pot înfrâna orice dorință de soiul ăsta.

— Să știi că ești un îndrăgostit cum nu cred să mai fi fost mulți pe lume, dacă nu dorești să-ți strângi iubita în brațe.

— Bine, bine — răspunse Jones — să lăsăm asta.

Spune-mi, mai curând, care-i povața aceea?

— Ca să mă folosesc de-un limbaj milităresc, cum se și cade, de vreme ce suntem ostași: stânga-mprejur. Să ne întoarcem pe unde-am venit;

mai putem încă ajunge la Gloucester astă-seară, deși cam târziu? pe câtă vreme, dacă o ținem tot înainte, după câte bag eu de seamă, o să mergem până ni s-o urî și tot nu vom da de un adăpost.

— Ți-am spus că-s hotărât să-mi urmez drumul; te povățuiesc însă să te întorci la Gloucester. Îți mulțumesc mult — că m-ai întovărășit pân-aici și te rog stăruitor să primești această guinee ca pe o slabă dovadă a recunoștinței mele. Ar fi o cruzime din parte-mi să te silesc să-mi ții tovărășie mai de parte, deoarece, ca să-ți vorbesc limpede, singura mea țintă, singura mea dorință, e să-mi aflu o moarte glorioasă, slujindu-mi țara și apărându-mi credința.

— Cât despre banii dumitale, domnule — zise Partridge — n-ai decât să ți-i păstrezi pe fundul pungii. Nu primesc nimic de la dumneata acum, fiindcă bănuiesc că deocamdată eu sunt cel mai bogat dintre noi amândoi. Dacă hotărârea dumitale e de-a merge înainte, a mea e aceea de-a te urma. Mai mult chiar: prezența mea în preajma dumitale mi se pare cu atât mai de trebuință cu cât ai intenții atât de deznădăjduite; ale mele, te încredințez sunt mult mai înțelepte dacă dumneata ești hotărât să faci tot ce-ți stă în putință ca să mori în război, eu sunt și mai hotărât să nu m-aleg nici cu cea mai mică zgârietură. Am însă mângâierea de-a crede că primejdia nu va fi prea mare, fiindcă un preot papistaș mi-a spus mai acum câteva zile că lucrurile se vor încheia foarte curând cu bine și, după părerea lui, fără să se dea vreo bătălie.

— Eu am auzit — replică Jones — că nu trebuie să-l crezi niciodată pe un preot papistaș, când vorbește în favoarea credinței lui.

— De bună seamă; acesta însă, departe de-a vorbi în favoarea credinței lui, m-a asigurat că bieții catolici nu se așteaptă la cine știe ce câștig, deoarece prințul Carol e mai protestant decât toți protestanții din Anglia și că el și întregul partid catolic s-au făcut iacobiți numai pentru a-și păstra drepturile.

— Cred în protestantismul prințului Carol tot.

atât cât și în drepturile lui, și nu mă-ndoiesc nicio clipă de izbânda noastră, care însă nu poate fi câștigată decât prin luptă. Așa că văd lucrurile într-o lumină mai puțin roză decât preotul dumitale papistaș.

— Nu mai încape nicio îndoială, domnule, că toate profețiile pe care le-am citit vestesc că va curge mult sânge în încăierarea asta; și morarul cel cu trei degete, care se află acum în viață, va ține frâiele cailor celor trei regi, stând el până la genunchi în sânge. Dumnezeu să se milostivească de noi și să ne aducă timpuri mai bune!

— Cu câte prostii ți-ai împuiat capul! Asta trebuie să fie tot vreo ispravă de-a preotului papistaș.

Monștrii și ciudățeniile sunt cel mai bun argument al doctrinelor monstruoase și absurde. Cauza regelui George e cauza libertății și a credinței adevărate; cu alte cuvinte, e cauza bunului simț și îți garantez că ea va triumfa, chiar dacă Briarius[23] însuși ar lânvia din morți cu cele o sută de mâini ale sale și s-ar preface în morar.

Partridge nu răspunse nimic. Cuvintele lui Jones îl aruncaseră în cea mai cumplită încurcătură; căci, pentru a-i dezvălui cititorului un secret pe care n-am avut încă ocazia prielnică să-l dăm pe față, Partridge era în realitate iacobit și crezuse că Jones împărtășea aceleași idei, fiind de fapt hotărât să se alăture rebelilor. Părerea nu era lip sită de orice temei; căci femeia înaltă și cu șolduri prelungi descrisă în Hudibras — monstrul înarmat cu atâția ochi, cu atâtea limbi, cu atâtea urechi și cu atâtea guri, de care vorbește Virgiliu.[24]

— Povestise cearta dintre Jones și ofițer cu obișnuitul ei respect pentru adevăr; schimbase numele Sofiei în acela de Pretendent și răspândise zvonul că un toast ridicat de Jones în sănătatea prințului Carol fusese cauza încăierării. Partridge auzise toate astea și credea în ele cu toată convingerea.

Nu e deci de mirare că se înșelase în părerile lui asupra lui Jones și că se dăduse de gol aproape pe de-a-ntregul mai-nainte de-a fi băgat de seamă că a săvârșit o greșeală. Dar în această privință cititorul va fi și mai puțin surprins dacă va binevoi să-și amintească fraza cam în doi peri prin care Jones îi comunicase lui Partridge hotărârea sa de a purta armele; de altfel, chiar dacă cuvintele lui ar fi fost mai puțin nelămurite, Partridge le-ar fi dat același înțeles, încredințat cum era că neamul întreg susținea, în adâncul inimii, cauza Pretendentului. Călătoria lui Jones în tovărășia ostașilor nu-i putea schimba în niciun fel gândurile, fiindcă despre adevăratele sentimente ale armatei avea aceeași părere ca despre ale restului populației.

Dar, oricât de legat ar fi fost Partridge de Jacob sau de Carol, se simțea și mai apropiat de Micul Benjamin; astfel, de îndată ce izbuti să cunoască principiile politice ale tovarășului său, socoti de trebuință să renunțe la ale sale, sau cel puțin să le-ascundă față de un om pe care-l socotea unealta izbânzilor lui viitoare. Nu credea cu niciun chip că legăturile se stricaseră cu desăvârșire între Jones și domnul Allworthy, căci în corespondența pe care o întreținea cu câteva persoane din cuprinsul ținutului i se vorbise într-un chip exagerat despre marea iubire a domnului Allworthy pentru tânărul acesta, din care gândea să facă — se spunea — unicu-i moștenitor; fapt care-l întărea și mai mult în credința că-ntr-adevăr Jones era fiul lui Allworthy.

---

[23] Potrivit mitologiei grecești, Briarus era un uriaș, fiu al cerului și pământului, care avea 50 de capete și 100 de mâini. (n.r.)

[24] Zvonul (Eneida, IV. 173—192). (n. r.)

Își închipuia, deci, că oricare ar fi fost pricina neînțelegerii, totul. Avea să se liniștească îndată după înapoierea lui Jones, eveniment de pe urma căruia își făgăduia mari foloase din partea acestui tânăr, dacă s-ar folosi de prilej pentru a-i câștiga simpatia și dacă, prin cine știe ce mijloc, ar fi de venit inițiatorul reîntoarcerii plănuite, neîndoindu-se câtuși de puțin, după cum am văzut, că pe aceeași cale va câștiga și bunăvoința domnului Allworthy.

Am arătat mai demult că Partridge era un om bun la suflet și își mărturisise solemn dragostea pentru Jones și pentru felul lui de a fi. S-ar fi putut întâmpla însă ca îndoita nădejde ce-l însufleța, și despre care am vorbit, să fi avut un oarecare amestec în hotărârea lui de a-l întovărăși pe tânăr în această expediție sau în orice caz de a nu-l părăsi nici chiar după ce descoperise că, deși călătoreau împreună în cea mai intimă familiaritate, aveau convingeri potrivnice. Mă îndeamnă să cred acest lucru faptul că, deși iubirea, prietenia, stima și toate celelalte sentimente asemănătoare pot avea o mare înrâurire asupra spiritului omenesc, interesul e totuși un element pe care oamenii înțelepți îl uită foarte rareori atunci când vor să se slujească de alții întru atingerea scopurilor lor. Interesul este într-adevăr un leac minunat și sigur, asemănător pilulelor lui Ward care ajung de-a dreptul și fără cea mai mică rătăcire în acea parte a corpului unde dorim să intervină și, fie asupra limbii, fie asupra mâinii, fie asupra oricărui alt mădular, e cu neputință să nu producă efectul urmărit.

TRADUCERE: AL. IACOBESCU
REVIZUITĂ DE ION PAS

LAURENCE STERNE
1 7 1 3 – 1 7 6 8

Sentimentalism și ironie par două noțiuni ce se exclud reciproc. Opera lui Laurence Steme dovedește compatibilitatea lor. Scrisul lui Steme se opune deopotrivă raționalismului iluminist cât și interminabilelor romane sentimentale, dulcegi și puritane ale unui Richardson.

Născut pe pământul Irlandei, care a dăruit literaturii engleze pe atâția scriitori neconformiști, Steme este fiul unui ofițer sărac și cunoaște din copilărie peregrinările dintr-o garnizoană într-alta. Destinat bisericii, acceptă cariera clericală nu din înclinație, ci atras de perspectiva unei vieți tihnite. După ce participă, scurtă vreme, la luptele între partidele *whig* și *tory,* se retrage sceptic din Tumultul vieții politice. Umorul lui avea să considere de aci înainte cu indulgență nepăsătoare aspectele neplăcute legate de succesiunea la putere a celor două partide. Își începe târziu cariera literară, după ce gustase cu deliciu că te va din capodoperele literaturii universale și se impregnase de atmosfera lor: *Don Quijote* al lui Cervantes, eseurile lui Monbaigne, epopeea comică a lui Rabelais ș.a.

Aparține literaturii prin două opere de o deosebită originalitate: *Tristram Shandy* și *O călătorie sentimentală prin Franța și Italia.*

Viața și opiniile lui Tristram Shandy primește numele de roman, pentru că

romanul – cea mai receptivă și mai deschisă specie literară — a fost și singura care a lângă duit desfășurarea nestingherită a fanteziei lui Sterne. În realitate, istoria — rămasă până la urmă nescrisă — a lui. Tristram Shandy i-a folosit scriitorului drept pretext pentru desfășurarea nestingherită a subiectivității sale. E o carte ciudată, unică în felul ei, în care epicul se pulverizează, iar autorul își îngăduie cele mai neașteptate invenții stilistice. Fraze neterminate, nenumărate digresiuni, pagini albe, pagini negre, toate menite să redea gândirea capricioasă, fantezia paradoxală a autorului. E un soi de frondă față de gândirea didactică a contemporanilor, o. Încercare de a zgudui ideea unui tot armonios, sub înfățișa rea căruia concepeau raționaliștii veacului omul și universul. E ca o parodie a romane lor solide, bine construite, descriind sistema tic viața și aventurile unui erou, din momentul nașterii, până în clipa când tânărul se căpătuiește. Deși romanul se numește *Viața și opiniile lui Tristram Shandy,* eroul încă nu s-a născut în cartea a V-a și nu depășește vârsta de cinci ani la sfârșitul cărții. Omul e, privit de Sterne cu umor indulgent, cu sensibilitate sceptică. *Călătoria sentimentală* nu e nici ea Lipsită de o intenție parodică. Ea parodiază nenumăratele relatări de călătorie ale veacului, impregnate de didacticism. Călătorul sentimental, a cărui figură o creionează Sterne, nu pornește niciodată cu intenția de a se instrui. Drumul lui nu trece prin orașe și sate, ci doar prin mintea lui. Călătoria lui este o simplă succesiune de stări sufletești.

Înțelegem în mare parte scepticismul ți umorul indulgent și fantezist ale lui Steme, dacă ne gândim la optimismul burgheziei engleze, stăpână în secolul al XVIII-lea pe destinele Angliei. Opera lui Steme vizează în primul rând această categorie socială mărginită și foarte mulțumită de sine”.

TRISTRAM SHANDY
CARTEA I
Cap. 21

— Mă întreb ce-o fi gălăgia și tropăiala care se aude sus — spuse taică-meu, adresându-se, după o oră și jumătate de tăcere, unchiului Toby, care – trebuie să știți — ședea de cealaltă parte a focului, pufăind fără încetare din luleaua lui de societate, în timp ce-și contempla tăcut perechea cea nouă de pantaloni de pluș, cu care se îmbrăcase. Ce-or fi făcând, frate? spuse taică-meu. Aproape că nu ne putem auzi vorbind.

— Cred — răspunse unchiul Toby, scoțându-și luleaua din gură și mângâindu-i de vreo două, trei ori capul, cu unghia degetului mare de la mâna stângă, înainte de a începe fraza — cred —, spuse…

Dar ca să înțelegeți cum se cuvine sentimentele unchiului Toby în această privință, trebuie mai întâi să pătrundeți puțin în firea lui, ale cărei trăsături vreau să vi le zugrăvesc; după care, voi merge mai departe cu dialogul dintre el și taică-meu.

Rogu-vă, cum îl chema pe cel care a spus (scriu cu atâta grabă, încât n-am timp să-mi amintesc sau să cercetez), cel care a spus mai întâi că e ceva nestatornic în Aerul și clima noastră”? Oricine o fi fost, a spus un lucru adevărat și drept. Dar

concluzia care s-a tras de aci, anume că „din pricina asta ne-am ales cu atâtea firi sucite și ciudate”, nu vine de la el; a descoperit-o altul, cu cel puțin un veac mai târziu. Pe urmă, că acest depozit îmbelșugat de ființe originale ar fi cauza firească pentru care comediile noastre sunt cu mult mai bune decât cele franțuzești, sau decât oricare alte comedii care au fost sau ar putea fi scrise pe continent — descoperirea asta n-a fost desăvârșită până pe la mijlocul domniei regelui William, când marele Dryden, scriind una din lungile lui prefețe (dacă nu mă înșel), a desăvârșit-o. Într-adevăr, spre sfârșitul domniei reginei Ana, marele — Addison a început să încurajeze această idee și a lămurit pe deplin lumea asupra ei în două numere din al său Spectator, dar descoperirea n-a făcut-o el. Pe urmă, în al patrulea și ultimul rând, faptul că ciudățenia climei noastre, ducând la o atare ciudățenie a firii noastre, ne despăgubește totuși într-un fel, fiindcă ne îngăduie să ne înveselim cu ceva chiar atunci când vremea nu ne îngăduie să ieșim din casă — asta e descoperirea mea; și mi-a trăsnit prin cap chiar în această zi ploioasă de 26 martie 1759, și anume între orele nouă și zece dimineața.

Și așa, dragi colaboratori și tovarăși întru această bogată recoltă a învățăturii, care se coace în fața ochilor noștri, așa, încetul cu încetul, prin câștiguri întâmplătoare, cunoștințele noastre fizice, metafizice, fiziologice, polemice, nautice, matematice, enigmatice, tehnice, biografice, romantice, chimice și obstetrice, cu cincizeci de alte ramuri ale lor (cele mai multe sfârșind, ca și acestea, în ice) au crescut cu încetișorul înspre acel άχρα[25] de desăvârșire, de care, dacă judecăm după progresele ultimilor șapte ani, nu putem fi departe.

Când vom ajunge acolo, nădăjduim că se va sfârși cu orice fel de scriere; lipsa oricărui fel de scriere va pune capăt oricărui fel de lectură și, cu timpul, se va sfârși cu orice fel de cunoștință, și atunci va trebui s-o luăm de la capăt; sau, cu alte cuvinte, ne vom afla chiar în locul de unde am pornit.

— Fericite! De trei ori fericite timpuri! Aș fi dorit că era în care am fost zămislit, ca și felul zămislirii mele să fi fost altele sau poate să fi fost amânată zămislirea mea — odată cu toate plăcerile de care ar fi putut să se bucure tata și mama – peste vreo douăzeci și cinci de ani, când un om va putea să aibă în lumea literară un dram de noroc.

Dar îl uit pe unchiul meu Toby, pe care l-am lăsat în tot timpul ăsta să-și scuture luleaua de scrum.

El aparține soiului acela deosebit care face cinste atmosferei noastre; și nu m-aș fi dat în lături să-l pun în rândul exemplarelor celor mai alese, dacă n-aș fi deslușit la el prea multe trăsături ale familiei, ceea ce arată că ciudățenia firii sale se datorează mai degrabă sângelui decât vântului, apei sau oricărui fel de transformare și amestec între ele. De aceea, m-am și mirat adesea că taică-meu — deși cred că avea el motivele lui — când vedea ciudățenii în purtările mele de băiat, nu se gândea niciodată să le pună pe seama atmosferei: căci toți cei din

---

[25] Culme, (n. t.)

familia Shandy erau originali din cap până-n picioare — toți, adică bărbații — femeile n-aveau personalitate de fel, firește, cu excepția mătușii mele Dinah, care acum vreo șaizeci de ani s-a căsătorit și a făcut un copil cu vizitiul, drept care taică-meu, credincios teoriei lui cu privire la numele de botez, obișnuia să zică că femeia n-are decât să mulțumească nașilor ei pentru cele întâmplate.

Pare lucru ciudat, deși aș înclina mai degrabă să propun cititorului o ghicitoare — ceea ce n-am de gând să fac — decât să-l pun să ghicească cum s-a putut ca un eveniment de soiul ăsta să tulbure, atâția ani după ce s-a întâmplat, pacea și unirea care domneau îndeobște între taică-meu și unchiu-meu Toby.

S-ar fi spus că nenorocirea s-a cheltuit și s-a Is lovit o dată pentru totdeauna în familia noastră la începuturile ei, așa cum se întâmplă de obicei. Dar la noi în familie nimic nu s-a petrecut vreodată după obicei. Poate că pe vremea când s-a întâmplat nenorocirea asta, familia a avut alte necazuri care s-o întristeze; și cum necazurile ne sunt trimise spre binele nostru și cum acest necaz nu făcuse niciodată vreun bine familiei Shandy, pesemne că aștepta împrejurări prielnice care să-i îngăduie să-și îndeplinească slujba. Băgați de seamă că nu spun nimic hotărât în legătură cu asta. Sistemul meu să atrag atenția, spre folosul celor curioși, asupra mai multor căi de cercetare, care să-i ducă pe cititori la cauza dintâi a întâmplărilor pe care le istorisesc; nu cu o nuielușă de pedant sau cu siguranța lui Tacit, care îl face pe cititor și pe el însuși să se simtă sărac cu duhul, ci cu umilința neobosită a unui suflet care nu dorește decât să-i ajute pe cei curioși; către aceștia scriu și de ei voi fi citit până la sfârșitul lumii — dacă vreo scriere ca asta va să dureze atât.

Prin urmare, de ce acest izvor de durere a fost astfel rezervat pentru tatăl și unchiul meu nu poate fi lămurit de mine. Dar cum și în ce fel, după ce el a început să acționeze, a înrâurit pentru a deveni o pricină de nemulțumire între cei doi, asta pot lămuri întocmai; și iată cum s-au petrecut lucrurile:

Unchiul meu, Toby Shandy, scumpă doamnă, era un domn care, pe lângă virtuțile ce alcătuiesc de obicei caracterul unui om cinstit și drept, mai stăpânea una în grad foarte înalt, virtute trecută rareori sau poate niciodată în catalog — avea o fire de o modestie nespusă și fără seamăn; retrag cuvântul „fire”, pentru a nu impieta asupra unei probleme pe care vreau s-o propun îndată urechilor dumneavoastră, anume dacă modestia lui era firească sau câștigată. Pe orice cale s-o fi ales unchiul Toby cu ea, era totuși modestie în înțelesul cel mai adevărat, nu al cuvântului, doamnă, căci avea nenorocirea de a nu ști să se folosească prea bine de cuvinte, ci al lucrului; și soiul ăsta de modestie îl stăpânea într-atât și ea atingea o atare culme la el, încât aproape că se putea compara — dacă una ca asta e cu putință — cu modestia femeii; acea gingășie femeiască, doamnă, acea curățenie a minții și a închipuirii, care la dumneavoastră, femeile, ne înspăimântă atât de mult pe noi, bărbații.

Vă veți închipui, doamnă, că unchiu-meu Toby a deprins modestia de la sursă, adică și-a petrecut o mare parte din Timp conversând cu femeile; și că mulțumită unei cunoașteri temeinice a domniilor voastre și a puterii imitației, putere pe care asemenea pilde frumoase o fac de neînvins, s-a ales cu această cuceritoare

înclinație.

Aș dori să pot spune așa, dar lăsând la o parte pe cumnată-sa, adică soția tatii și mama mea, nu știu dacă unchiul Toby a schimbat trei vorbe cu seminția femeiască în tot atâția ani. Nu, doamnă, darul i-a venit dintr-o lovitură. „O lovitură?!" Da, doamnă, lovitura unei pietre, smulsă de o ghiulea din para petul unei fortificații, la asediul Namurului, piatră care l-a nimerit pe unchiul Toby în partea de jos a pântecelui. „Și cum l-a putut înrâuri?" Povestea asta, doamnă, e lungă și interesantă; dar dac-o spun aici, îmi răstoarnă toată istoria. Am păstrat-o pentru un episod ce vine mai târziu, și toate împrejurările care se leagă de ea vă vor fi înfățișate la locul potrivit, întocmai cum s-au petrecut. Până atunci, nu stă în puterile mele să arunc mai multă lumină asupra acestei chestiuni, nici să spun mai mult decât am spus până acum, anume că — unchiul meu Toby era un om de o modestie fără seamăn, subtilizată și subțiată de căldura mândriei familiale și amândouă împreună așa îl lucrau pe dinăuntru, încât omul nu putea să asculte povestea mătușii Dinah decât cu mare emoție. Cea mai mică aluzie era de ajuns pentru, a-i goni tot sângele în obraz, dar când taică-meu se apuca să povestească istoria cu de — amănuntul, într-o societate amestecată — lucru pe care era silit să-l facă adeseori pentru ilustrarea ipotezei sale – rușinea ce se abătuse asupra uneia dintre ramurile cele mai frumoase ale familiei făcea ca cinstea și modestia unchiului Toby să sângereze; și adesea îl lua pe taică-meu deoparte, într-o stare de înfrigurare greu de închipuit, ca să-i explice și să-i spună că-i dă orice dorește, numai să termine odată cu povestea asta.

Taică-meu avea, cred, pentru unchiul Toby, cea mai sinceră și caldă dragoste pe care a purtat-o vreodată un om fratelui său și ar fi făcut orice lucru pe lumea asta, pe care un frate îl poate cere cu îndreptățire altuia, ca să-l mulțumească pe unchiul Toby într-o privință sau alta. Dar asta era mai presus de puterile lui.

Tatăl meu, cum vă spuneam, era filosof din fire, un filosof speculativ și sistematic, iar povestea mătușii Dinah era o treabă tot atât de importantă pentru el, cum era pentru Copernic retrogradația pla netelor. Alunecările planetei Venus în orbita ei au întărit sistemul copernician, numit astfel după nu mele învățatului; iar alunecările mătușii mele Dinah în orbita ei au avut aceleași urmări pentru stabilirea sistemului tatălui meu, care sistem am credința că va fi de aci înainte până-n vecie numit sistemul shandean, — după numele tatii.

În orice chestiune privind cinstea familiei, tata avea, cred, un simț al rușinii la fel de ascuțit ca oricare — alt om; și nici el, nici — îndrăznesc să spun — Copernic n-ar fi divulgat povestea sau n-ar fi scos-o la lumină spre știrea — lumii, dacă n-ar fi fost obligația pe care o aveau, cum socoteau ei, față de adevăr!

„Amicus Plato — zice taică-meu, traducându-i cuvintele unchiului Toby, pe măsură ce înainta – *Amicus Plato*[26]*;* cu alte cuvinte Dinah mi-era mătușă; — *sed magis amica veritas* — dar Adevărul mi-e frate".

---

[26] Platon mi-e prieten, (n. t.)

Nepotrivirea asta dintre tata și unchiul meu era pricina multor ciondăneli între ei. Unul nu suferea să audă povestindu-se istoria despre rușinea familiei, iar celălalt nu lăsa-o zi să treacă fără a aminti de ea.

„Pentru numele lui Dumnezeu — striga unchiul Toby — de dragul meu și de dragul nostru, al tuturor, frate Shandy, lasă povestea asta despre mă tușa noastră să se odihnească în pace, împreună cu țărâna femeii; cum poți, cum poți avea așa puțină simțire și compătimire pentru familia noastră?"

„Ce înseamnă numele unei familii pe lângă o teorie? răspundea tata. Ba chiar, ce înseamnă viața unei familii?"

„Viața, unei familii!" spunea unchiul Toby, aruncându-se în fotoliu și ridicând mâinile, ochii și un picior.

„Da, viața — spunea tata, susținându-și punctul de vedere. Câte mii de familii nu se dau la fund în fiecare an (cel puțin în țările civilizate) dar ce înseamnă asta față de o teorie!"

„După cât mă duce mintea pe mine — îi răspundea unchiul Toby — toate exemplele astea înseamnă asasinat în lege și să-l facă cine-o vrea".

„Vezi, aici greșești — îi răspundea tata; căci, în *Foro Scientiae*[27] nu există Asasinat, nu există decât Moarte, frate".

Unchiu-meu Toby nu catadicsea să răspundă la asta prin alt argument, ci doar fluierând vreo șase măsuri din Lillabullero. Trebuie să știți că ăsta era canalul prin care se ușura el de obicei de pasiuni, ori de câte ori îl supăra sau îl mira ceva care lui I se părea fără noimă.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

O CĂLĂTORIE SENTIMENTALĂ PRIN FRANȚA ȘI ITALIA

UȘA ȘOPRONULUI

Calais

În tot timpul acesta nu lăsasem din mâna doamnei; și-o ținusem atâta timp, încât ar fi fost necuviincios să-i dau drumul, fără s-o ating mai întâi cu buzele; făcând aceasta, sângele și spiritele mele[28] care se îndepărtaseră de ea, năvăliră din nou spre mâna ei.

Cei doi călători care-mi vorbiseră în curtea hanului, trecând din întâmplare pe acolo tocmai în acest moment de criză și văzând felul cum comunicam, își băgată,

---

[27] În ochii științei (în limba latină în text), (n. t.)

[28] Aluzie la „spiritele animale" de care pomenește Descartes în "Tratatul despre pasiuni" (n.t.)

firește, în cap că suntem soț și s-o ție; așa încât, oprindu-se de îndată ce ajunseră la ușa șopronului, unul dintre ei, care era călătorul curios, ne-a întrebat dacă pornim spre Paris a doua zi de dimineață. I-am spus că nu pot răspunde decât în ceea ce mă privește; iar doamna a adăugat că ea pleacă spre Amiens.

— Am cinat acolo, ieri — spuse călătorul, simplu.

— Treceți drept prin inima orașului — adăugă celălalt — când mergeți spre Paris.

Eram gata să-i adresez mii de mulțumiri pentru știrea că Amiens se află pe drumul spre Paris; dar, scoțând din buzunar cutiuța de corn a sărmanului călugăr, ca să prizez puțin tutun, m-am înclinat îi liniștit și, după ce le-am urat să ajungă cu bine la Dover, oamenii ne-au lăsat în pace.

Și acum, ce păcat aș face dacă aș ruga-o pe această doamnă părăsită să împartă cu mine rădvanul? Și ce rău ar putea să iasă din asta?

Toate patimile josnice și toate pornirile rele ale firii mele se arătară îngrijorate la această propunere.— O să fii nevoit să închiriezi al treilea cal, spuse Zgârcenia, adică ai să scoți douăzeci de livre din buzunar.— Nu poți ști cine e, spuse Prevederea, sau în ce încurcături ai să mai intri, șopti Lașitatea.— Poți fi sigur, Yorick! zise Buna-cuviință, o să se spună c-ai fugit cu o ibovnică și c-ai avut întâlnire cu ea la Calais.— Niciodată după asta – strigă Fățărnicia cu glas tare — n-o să poți scoate capul în lume.— Sau — făcu Josnicia — să stai în picioare în biserică. — Sau să ocupi alt loc în parohie — spuse Trufia — decât pe cel de enoriaș nenorocit. — Dar așa s-ar cuveni — am spus eu, și cum de obicei ascult de primul îndemn și deci nu mă iau decât rareori după zâzanii dintr-astea, care, după câte știu, nu urmăresc alt scop decât să împietrească inima — m-am întors cu fața spre doamnă…

Dar doamna plecase pe nesimțite în timpul dezbaterilor și apucase să facă vreo zece, doisprezece pași la vale, pe stradă, până să ajung eu la o hotărâre; așa încât, am pornit după ea cu pași mari, ca să-i fac propunerea cu toată iscusința de oare eram în stare; dar văzând că umblă cu obrazul sprijinit în palmă, cu pasul încet și măsurat al omului căzut pe gânduri și cu ochii în pământ, urmărind fiecare pas, m-am gândit că și ea dezbate același proces ca și mine.

„Dumnezeu s-o ajute ! mi-am spus. O fi având și ea, ca și mine, vreo soacră, vreo mătușă fățarnică sau vreo bătrână sucită, cu care trebuie să se sfătuiască”; așa încât, nevrând să întrerup procesul și socotind că e mai politicos s-o iau cu încetul decât prin surprindere, am făcut cale întoarsă și am dat o raită prin fața șopronului, în timp ce ea, în partea cealaltă, umbla dusă pe gânduri.

PE STRADĂ

Calais

Deoarece hotărâsem în sinea mea, de cum dădu sem ochii cu această doamnă, că e „o ființă aleasă”, și apoi am adăugat o a doua axiomă, la fel de indiscutabilă

ca și prima, anume că e o văduvă și i se citește durerea pe față, m-am oprit aci. Găsisem îndeajuns temei pentru situația care-mi surâdea — și dacă doamna ar fi stat alături de mine până la miezul nopții „aș fi rămas. Credincios sistemului meu și aș fi privit-o numai sub unghiul acesta teoretic.

Dar nici douăzeci de pași nu se depărtase de mine și ceva mă îmboldi spre o cercetare mai amănunțită — poate se ivise gândul unei despărțiri; poate n-o s-o mai văd niciodată — inima vrea să păstreze ce se poate păstra; așa încât voiam să găsesc făgașul prin care dorințele mele își puteau croi drum până la ea, în caz că eu n-aveam s-o ajung niciodată; pe scurt, doream să-i cunosc numele de botez, numele de familie, starea; și fiindcă știam încotro merge, voiam să știu de unde vine; dar nu era chip să aflu toate astea; mii de piedici gingașe îmi stăteau în cale. Făuream puzderie de planuri deosebite. Nu era chip s-o întreb de-a dreptul, era cu neputință.

Un mic căpitan, care cobora voios și în pas de dans strada, mi-a arătat că era lucrul cel mai lesnicios din lume; căci, răsărind între noi doi, tocmai când doamna se întorcea spre ușa șopronului, mi s-a recomandat, și de-abia își spuse numele, că mă și rugă să-i fac cinstea de a-l prezenta doamnei. Eu însă nu mă prezentasem încă, așa încât, întorcându-se spre ea, s-a descurcat singur, întrebând-o dacă vine din Paris?

— Nu, într-acolo merg — spuse ea.

— Vous *netes pas de Londres?*[29]

Nu, nu era.

— Atunci, *madame* trebuie să fi venit prin Flandra. *Apparemment vous êtes Flamande*[30]*?* întrebă căpitanul francez.

Doamna a răspuns că așa era.

— *Peut-être de Lille?*[31] adăugă el.

Ea răspunse că nu era din Lille.

— Nici Arras? nici Cambrey, nici Gand? Nici Bruxelles?

Ea i-a răspuns că e din Bruxelles.

Avusese cinstea — îi spuse el — să fie acolo în timpul bombardamentului din războiul trecut, mai spuse că orașul era frumos așezat, *pour cela* și că s-a dovedit plin de *noblesse* când armatele împăratului au fost izgonite de franțuzi (doamna făcu o ușoară plecăciune); și tot istorisindu-i faptele și partea lud în desfășurarea lor, i-a cerut onoarea de a-i afla numele, și încheie făcând o plecăciune.

— *Et madame a son mari*[32]? mai întrebă, privind înapoi, după ce făcuse doi pași și, fără să mai aștepte răspuns, coborî strada, dansând.

---

[29] Nu sunteți din Londra? (în limba franceză în text), (n r)

[30] Pare-se că sunteți flamandă (idem), (n r)

[31] Poate din Lille ? (idem), (n. r.)

[32] Doamna are și soț ? (în limba franceză în text), (n. r.)

Dacă aș fi făcut șapte ani ucenicie la școala bunei creșteri, tot nu m-aș fi descurcat ca el.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

TOBIAS SMOLLETT
1 7 2 1 — 1 7 7 1

Scoțian de origine, medic și chirurg de vas, Tobias Smollett s-a simțit atras mai ales de romanul picaresc, care, pentru a putea trece zeflemitor în revistă stări sociale cât mai variate, descrie existenta plină de peripeții a unor eroi, adesea certați cu legea și practicând profesiuni dubioase. Un astfel de personaj este Fathom, din romanul *Aventurile lui Ferdinand conte Fathom,* un răufăcător mai degrabă sumbru și deci deosebit de derbedeul simpatic, de picaro-ul multor romane ale veacului. Cu *Roderick Random* (1748), Smollett deschide în literatura engleză seria romanelor de aventură marină, gen ce va avea parte de o descendență bogată. Eroul romanului *Roderick Random,* scoțian și chirurg de bord, soldat, aventurier, victimă a nenumărate nedreptăți, e transfigurarea literară a scriitorului. Roderick Random trăiește nenumărate aventuri, unele comice, altele de un tragic grotesc, și peripețiile lui vădesc înclinarea autorului spre umorul negru, sunt pătrunse de un sarcasam greu, care se explică prin dușmănia romancierului față de o lume ce i-a oferit puține satisfacții.

Tonul lui Smollett este adesea brutal, iar limbajul lui violent depășește uneori limitele decentei. Romanul epistolar *Humphrey Clinker* (1771) e străbătut de un umor mai blajin, generat mai ales de personalitatea lui Matthew Bramble, un posac cu inima de aur, și de excentricitățile surorii lui, Tabitha. În general Smollett excelează în tipuri pitorești și ciudate: bătrâni lupi de mare, colerici generoși, pedanți.

HUMPHREY CLINKER

Către Sir Watkin Phillips, Jesus College, Oxon
Londra, 24 mai

Dragă Phillips,

Fără să aștept răspunsul la ultima mea scrisoare, purced la o dare de seamă asupra călătoriei noastre la Londra, care n-a fost cu totul lipsită de peripeții.

Marțea trecută, seniorul și-a ocupat locul într-o caleașcă închiriată, cu patru cai, însoțit fiind de sora dumisale, de a mea, de asemenea de slujnica domnișoarei Tabby, Winifred Jenkins, a cărei menire era să-l țină pe Chowder pe o pernă, în poala ei.

Cu greu mi-am stăpânit râsul când, uitându-mă în caleașcă, am văzut prin fereastră lighioana așezată în fața unchiului meu, ca orice alt călător. Seniorul,

rușinat de această situație, a roșit până-n albul ochi lor; și, strigând poștalionului s-o pornească, mi-a ridicat geamul în nas. Eu și servitorul lui, Thomas, îi însoțeam călare.

Nu s-a întâmplat nimic vrednic de a fi pomenit, până când am ajuns la marginea pășunilor din Marlborough. Dar acolo, unul dintre cei patru cai s-a poticnit, în timp ce cobora dealul în trap; iar poștalionul din spate, străduindu-se să oprească, a împins caleașca într-o parte, într-un șanț, unde s-a răsturnat frumos.

Eu o luasem înainte călare, cale de vreo două sute de yarzi; dar, auzind țipete, am pornit-o înapoi în galop și. Am coborât, ca să le dau ajutor, atât cât îmi stătea în puteri. M-am uitat în caleașcă, dar n-am putut desluși nimic altceva, decât partea de jos a lui Jenkins, care dădea din picioare și țipa cât o ținea gura. Deodată, unchi-meu scoase la iveală capul lui plešuv și țâșni prin fereastră, spun ten ca o lăcustă, folosindu-se de dinapoiul bietei Win, ca de o scară, în ascensiunea lui. Servitorul (care coborâse și el de pe cal) a tras-o afară pe nefericita domnișoară mai mult moartă decât vie, prin aceeași deschizătură. După aceea, domnul Bramble, smulgând dintr-odată ușa din țâțâni, a apucat-o pe Liddy de braț și a scos-o la lumină, foarte speriată, dar nevătămată. Sarcina de a o elibera pe mătușa Tabitha, care-și pierduse pălăria în luptă, mi-a re venit mie; și cum domnișoara era aproape nebună le turbare și spaimă, întruchipa destul de bine pe una dintre Furiile care păzesc poarta infernului. Nu se arătă îngrijorată cu privire la frate-său, care alerga prin frig, fără perucă, și ajuta cu multă pricepere la desprinsul cailor de caleașcă: în schimb, țipa, cu glas de nebună:

— Chowder! Chowder! Scumpul meu Chowder! Cu siguranță că bietul meu Chowder a fost ucis!

Dar asta nu se întâmplase. După ce, în învălmășeala căderii, îl mușcase pe unchi-meu de picior. Chowder se retrăsese sub canapeaua trăsurii și de acolo valetul îl scosese ținându-l de ceafă; în schimbul cărui serviciu, fu mușcat la deget, până la os. Omul, care e de felul lui arțăgos, s-a supărat atât de tare din pricina acestui atac, încât a salutat coastele dobitocului cu un picior dat din toată inima și a strigat:

— Să-l ia naiba de dobitoc scârbos și pe ăi de-l cresc!

O binecuvântare care n-a scăpat neîmblânzitei maștere de stăpână-sa. Totuși, frate-său a convins-o să se retragă în casa unui țăran, nu departe de teatrul acțiunii, și aci capul lui și al ei avură parte de un acoperământ, iar biata Jenkins căzu în nesimțire. Următoarea noastră grijă fu să lipim un plas ture peste rana de pe piciorul care mai purta urmele dinților lui Chowder, răstimp în care unchiul meu nici n-a deschis gura împotriva făptașului. Îngrijorată de această scenă, domnișoara Tabbya început:

— Nu spui nimic (țipă ea), Matt; dar știu ce gândești ! Știu ce pică-i porți bietei și nefericitei lighioane! Știu că te gândești s-o trimiți pe lumea cealaltă!

— Te înșeli, pe cinstea mea (răspunse seniorul, cu un zâmbet sarcastic). N-aș fi în stare de un plan atât de crud împotriva unei făpturi atât de drâglălașe și neprimejdioase; chiar dacă n-ar avea fericirea de a fi favoritul dumitale.

Dar John Thomas nu era așa delicat. Fie că era într-adevăr îngrijorat pentru viața — lui, fie că era ațâțat de dorul răzbunării, omul a intrat și a cerut de-a dreptul să fie împușcat câinele; pe motivul că, dacă vreodată, de aci înainte, o să turbeze, el, care fusese mușcat, se va molipsi. Unchi-meu i-a demonstrat, liniștit, cât de lipsită de noimă e părerea lui, arătând că și el se afla în aceeași situație și că ar fi luat, fără îndoială, măsura de prevedere propusă, dacă n-ar fi fost sigur că nu-i nicio primejdie.

Totuși, Thomas se încăpățâna mai departe și, în cele din urmă, declară că dacă nu e împușcat numaidecât câinele, îi va fi el însuși călău. Această declara ție deschise zăgazurile elocinței Tabithei, elocința ce-ar fi rușinat pe cea mai de seamă oratoare din Bilingsgate[33]. Valetul a răspuns în același stil; iar stăpânul l-a dat afară, după ce însă m-a oprit pe mine să-i trag câteva pentru obrăznicie.

După ce caleașca a fost pusă pe roți, s-a ivit o altă greutate: domnișoara Tabitha nu voia nici în ruptul capului să pășească înăuntru, dacă nu se găsește alt om în locul poștalionului care, spunea ea, răsturnase caleașca din răutate premeditată. După multă ceartă, poștalionul a dat locul unui băiat jerpelit de la țară, care a făgăduit să ne însoțească până la Marlborough, unde se va găsi ceva mai bun; și în locul acela ajunserăm pe la ceasurile unu, fără altă piedică. Totuși, domnișoara Bramble a găsit o nouă pricină de jignire, ceea ce se pricepea să descopere aproape în orice întâmplare a vieții.

De-abia intrasem în odaia ce ni se pregătise la Marlborough, unde am rămas să prânzim, când ea depuse o plângere în lege împotriva bietului om ce înlocuise poștalionul. Zicea că e un derbedeu atât de zdrențăros, că nici cămașă pe el n-are; și avusese neobrăzarea să-i jignească văzul, arătându-și dinapoiul gol, fapt de o indelicatețe pentru care merita să fie pus în fiare. Doamna Winifred Jenkins a întărit afirmația cu privire la goliciunea omului, observând, în același timp, că avea o piele frumoasă ca alabastrul.

— Într-adevăr, e o jignire groaznică (strigă unchi-meu); să vedem ce are de spus vinovatul întru apărarea lui.

Drept care, omul a fost chemat și apariția lui fu pe cât de ciudată, pe atât de mișcătoare. Să fi avut vreo douăzeci de ani, era de statură mijlocie, avea picioare strâmbe, umeri căzuți, o frunte înaltă, părul de culoarea paiului, ochii bolnavi, un nas turtit și o bărbie lungă; fața-i era gălbejită, privirile de om flămând, iar zdrențele pe care le purta ascundeau greu ceea ce cuviința cere să fie ascuns. După ce-l privi cu luare aminte, unchiul meu spuse, cu o expresie ironică:

— Nu ți-e rușine, omule, să faci pe poștalionul, fără o cămașă care să-ți apere dinapoiul de privirea doamnelor din caleașcă?

— Ba da, îmi este, nu vă fie cu supărare — răspunse omul — dar nevoia nu cunoaște lege, după cum e zicala. Și apoi, a fost o întâmplare. Nădragii mi-au

---

[33] Loc unde se ținea un târg vestit pentru peștele ce se vindea acolo și pentru impetuozitatea precupețelor. (n.t.)

plesnit, după ce am încălecat.

— Ești un ticălos neobrăzat — strigă domnișoara Tabby — fiindcă îndrăznești să călărești în fața unor persoane de rang, fără o cămașă pe tine !

— Așa e, nu vă fie cu supărare, dar sunt un băiat sărac din Wiltshire. N-am nicio cămașă, de care să pot spune că-i a mea pe lumea asta, nicio zdreanță, nu vă fie cu supărare, în afară de ceea ce vedeți; n-am nicio rudă, niciun prieten pe lume care să mă ajute; în ultimele șase luni am avut friguri — și am cheltuit tot ce aveam pe doftori, ca să-mi mai pot trage zilele; și, nu vă fie cu supărare, n-am pus nimic în gură de douăzeci și patru de ore.

Întorcându-i spatele, domnișoara Bramble spuse că în viața ei nu văzuse un vagabond mai murdar, și-l pofti să plece; fiindcă, spunea, o să umple casa de păduchi. Frate-său îi aruncă o privire plină de înțeles, când ea se retrase cu Liddy în altă încă pere; și, pe urmă, îl întrebă pe băiat dacă-l cunoștea cineva în Marlborough? Când răspunse că hangiul îl cunoștea din copilărie, omul fu numaidecât chemat; și, întrebat în legătură cu acest subiect, răspunse că numele băiatului era Humphrey Clinker. Că era copil din flori, crescut într-o casă de muncă și dat ucenic de parohie la un fierar de țară, care murise înainte să-și fi terminat băiatul ucenicia! că fusese câtăva vreme ajutor de grăjdar, de asemenea și poștalion de rezervă, până când îl doborâseră frigurile, care-l împiedicaseră — să-și — câștige pâinea; că, după ce-și vânduse sau își amanetase tot ce avea pe lume ca să se vindece și să poată trăi, ajunsese în așa hal de mizerie și jerpeleală, că-i făcea grajdul de râs, așa încât fusese conce diat; dar că n-auzise niciodată nimic rău în legă tură cu firea lui sau în alte privințe.

— Prin urmare, omul fiind bolnav și prăpădit – spuse unchiul meu — l-ai dat afară ca să moară în stradă?

— Plătesc taxa pentru săraci — răspunse celălalt — și n-am dreptul. Să țin la mine vagabonzi, fie ei bolnavi sau teferi; și apoi o făptură atât de nenorocită mi-ar fi făcut casa de ocară.

— Bagă de seamă — spuse seniorul, întorcându-se spre mine — gazda noastră e un creștin simțitor.

Cui i-ar da în gând să osândească moravurile vremii noastre, când până și hangiii dau dovadă de atâta omenie? Ascultă, Clinker, ești un păcătos dintre cei mai înrăiți. Ești osândit pentru boală, foame, mizerie, lipsuri. Dar, fiindcă nu e treaba mea să pedepsesc răufăcătorii, iau asupra mea doar sarcina de a-ți da un sfat. Fă-ți rost de o cămașă și tot ce mai trebuie, pentru ca goliciunea ta să nu mai jignească pe doamnele de rang care călătoresc, mai ales pe fetele vârstnice.

Spunând asta, puse o guinee în mâna bietului om, care stătea privindu-l în tăcere, cu gura căscată, până când hangiul îl dădu afară, din odaie.

După masă, când mătușa noastră se sui în caleașcă, văzu cu mulțumire că poștalionul, care călărea lângă ea, nu mai era un nenorocit zdrențăros, ca vagabondul care-i însoțise până la Marlborough.

Într-adevăr, deosebirea era izbitoare: ăsta era un tânăr elegant, cu o pălărie cu bor îngust, cu fireturi de aur, perucă tăiată scurt, o jachetă albastră, cum se cuvine,

nădragi de piele și o cămașă curată de pânză, care se umfla deasupra cingătoarei. Când am ajuns la castelul de pe Spin-hill, unde ne oprirăm, noul. Poștalion a dus înăuntru, cu mare grijă, toate boccelele; și, în cele din urmă, dezvălui chipul lui Humphrey Clinker care se metamorfozase în acest fel, scoțându-și de la amanet hainele, cu banii primiți de la domnul Bramble.

Oricât de încântat ar fi fost restul societății noastre, de această plăcută schimbare a sărmanului flăcău, domnișoarei Tabitha, care încă nu mistuise jignirea spatelui gol, îi căzu greu la stomac. Strâmbă disprețuitor din nas, spunând că pesemne frate-său îl îndrăgise tocmai pentru că o jignise pe ea cu nerușinarea lui; că un prost n-are parte multă vreme de banii lui; dar că dacă Matt are de gând să ia băiatul cu el la Londra, ea nu mai merge niciun pas mai departe. Unchi-meu n-a scos nici, un cuvânt, deși privirile lui spuneau multe; și, a doua zi de dimineață, Clinker nu se mai arătă, așa încât pornirăm fără altă discuție spre Salthill, unde aveam de gând să luăm masa. Acolo, primul om care se apropie de caleașcă și coborî scărița fu, nimeni altul, decât Humphrey Clinker. Când am întins mâna s-o ajut pe domnișoara Bramble să coboare, aceasta l-a fulgerat cu o privire mânioasă pe băiat și a intrat în casă.

Unchiul meu era încurcat și l-a întrebat, îmbufnat, ce-l adusese încoace. Băiatul a răspuns că înălțimea sa fusese atât de bun cu el, încât n-avea inimă să se despartă de domnia-sa; că o să-l urmeze până la capătul pământului și o să-l slujească toată viața, fără să aștepte leafă sau răsplată.

Domnul Bramble nu știa dacă să-l certe sau să râdă de această declarație. Prevedea multă împotrivire din partea Tabithei; pe de altă parte, nu putea fi decât încântat de recunoștința lui Clinker, ca și de sinceritatea firii lui.

— Dacă m-aș. Gândi să te iau în slujba mea – spuse el — la ce te pricepi? pentru ce ești bun?

— Nu vă fie cu supărare — răspunse originalul — știu să citesc și să scriu, și să fac destul de bine treabă de grăjdar, știu să îngrijesc un cal și să-l potcovesc, să-i iau sânge și să-i dau pinteni; cât despre scopitul porcilor, nu sunt mai prejos de oricare altul din ținutul Wilts. Pe urmă, știu să fac cârnați de porc, ținte de cizmărie și să dreg ceainice și tigăi.

Aci, unchi-meu izbucni în râs și întrebă la ce altceva se mai pricepe.

— Mă pricep să mă bat cu bastoanele și să cânt psalmi — vorbi mai departe Clinker — cânt din drâmbă și mai știu „Susan cea cu ochii negri” și „Arthur din Bradley” și multe alte cântece; știu să dansez giga din Țara Galilor și Nancy Dawson; să mă iau la trântă cu orice băiat de seama mea, când sunt în formă; și, dacă nu greșesc, știu unde se găsesc iepuri, dacă Înălțimea Voastră are chef de vânat.

— Pe legea mea! Ești un tânăr desăvârșit! (strigă unchi-meu, râzând mai departe). Cred că o să te iau în familia mea. Rogu-te, încearcă să te împaci cu soră-mea. Ai jignit-o rău arătându-i fundul gol.

Drept care, Clinker veni după noi în odaie, cu pălăria în mână, și aci, adresându-se domnișoarei Tabitha, strigă:

— Binevoiască Înălțimea Voastră să-mi ierte jignirile, iar eu, cu ajutorul lui Dumnezeu, mă leg ca dosul să nu mi se mai ridice niciodată împotrivă, pentru a vă jigni din nou. Vă rog, scumpă și frumoasă doamnă, înduraţi-vă de un biet păcătos.

Dumnezeu să vă binecuvânteze chipul nobil; sunt sigur că sunteţi prea frumoasă și prea mărinimoasă ca să-mi purtaţi pică. O să vă slujesc în genunchi zi și noapte, pe apă și pe uscat; și totul numai de dragul și din plăcerea de a sluji o doamnă minunată.

Atâtea complimente și atâta umilință o mișcară pe Tabby; dar nu răspunse nimic, iar Clinker, luând tăcerea drept încuviințare, ne servi la masă. Stângăcia lui firească și emoția în care se afla pricinuiră nenumărate încurcături. Până la sfârșit, râs turnă o parte din prăjitură pe umărul ei drept;

apoi, dându-se înapoi, îl călcă pe Chowder, care urlă jalnic. Bietul Humphrey fu atât de speriat de această îndoită greșeală, încât scăpă farfuria de porțelan, care se sparse în mii.de cioburi; apoi, căzând în genunchi, rămase astfel cu gura căscată, într-o poziție de desperare comică. Domnișoara Bramble se repezi la câine și, luându-l în brațe, i-l arătă fratelui ei, spunând:

— Totul e un plan premeditat împotriva acestui animal nenorocit, al cărui unic păcat e dragostea lui față de mine. Iată-l, ucide-l pe loc; și ai să fii mulțumit.

Clinker, auzind aceste cuvinte și luându-le de bune, se ridică grăbit și, punând mâna pe un cuțit de pe bufet, strigă:

— Nu aici, nu vă fie cu supărare, murdărim odaia. Dați-mi-l mie, îl duc eu în șanțul de lângă drum.

La această propunere, nu primi alt răspuns decât o palmă zdravănă în ureche, care-l făcu să ajungă, clătinându-se, până în celălalt capăt al odăii.

— Ce — făcu ea către frate-său — o să mă las insultată de câinele ăsta flămând, pe care l-ai cules de pe drum? Te rog să-l trimiți numaidecât ne vagabond la plimbare.

— Pentru numele lui Dumnezeu, soră, stăpânește-te — spuse unchi-meu — și gândește-te că bietul băiat e nevinovat; n-a urmărit să te jignească.

— Nevinovat ca pruncul nenăscut — strigă Humphrey.

— Văd eu bine — spuse neîndurătoarea domnișoară — că lucrează din porunca ta; iar tu ești hotărât să-i încurajezi neobrăzarea. E o răsplată nepotrivită pentru tot binele pe care ți l-am făcut, pentru că te-am doftoricit când ai fost bolnav, ți-am gospodărit casă, te-am împiedicat să tămâi pe drumuri din pricina nechibzuinței tale. Dar ai să te desparți fie de acest ticălos, fie de mine, acum, pe loc, fără să mai pierdem timp; și lumea va vedea dacă-ți pasă mai mult de cei de un sânge cu tine sau de un cerșetor de pripas, adunat de pe grămada de gunoi.

Ochii domnului Bramble începură să arunce foc și dinții să-i clănțăne.

— Cu alte cuvinte — spuse el, ridicând glasul – întrebarea e, dacă sunt destul de tare pentru a azvârli jugul acesta de nerăbdat, printr-o hotărâre, sau destul de slab pentru a face o faptă crudă și nedreaptă, numai ca să potolesc țâfna unei femei cu toane. Ascultă, domnișoară Tabitha Bramble, îți propun, la rândul meu, o alegere. Sau îl alungi pe favoritul dumitale cu patru picioare, sau dă-mi voie să-ți

spun pentru totdeauna adio. Căci sunt hotărât să nu mai trăiesc sub același acoperiș cu el; și acum, la masă, cu pofta care ți-a mai rămas.

Înmărmurită la auzul acestei declarații, Tabitha s-a așezat într-un colț și, după o pauză de câteva minute, — a spus:

— Zău că nu te înțeleg, Matt!

— Și totuși, am vorbit pe șleau — răspunse seniorul, cu o privire hotărâtă.

— Sir — a continuat maștera, într-adevăr îmblânzită — e dreptul dumitale să poruncești și datoria mea să mă supun. Nu pot să iau vreo hotărâre în legătură cu câinele, aci, pe loc; dar dacă-i dai voie să călătorească în caleașcă până la Londra, îți dau cuvântul că nu te va mai supăra niciodată.

Fratele ei, dezarmat cu totul de un răspuns atât de blând, a declarat că nu-i poate refuza nicio cerere chibzuită; și adăugă:

— Nădăjduiesc, dragă soră, că n-am dovedit niciodată lipsă de înțelegere.

Domnișoara Tabitha se ridică numaidecât și aruncându-se de gâtul lui, îl sărută pe obraz; el îi răspunse foarte mișcat la îmbrățișare. Liddy plângea cu hohote. Win Jenkims chicotea. Chowder fă cea tumbe, iar Clinker o șterse, frecându-și mâinile de bucurie că se împăcaseră.

După ce pacea-a fost astfel readusă printre noi, am sfârșit cu bine masa; și seara am sosit la Londra, fără alte peripeții. Mătușa mea pare cumințită după amenințarea discretă a fratelui ei. A primit cu grație să renunțe la antipatia ei față de Clinker, care a rămas la noi ca valet; și, într-o zi sau două, își va face apariția într-o livrea nouă; dar fiindcă nu prea cunoștea Londra, am luat între timp un valet, pe care îl voi opri apoi ca servitorul meu.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

OLIVER GOLDSMITH
1 7 2 8 – 1 7 7 4

Irlandez de origine, Oliver Goldsmith este cunoscut mai ales ca autorul popularului roman *Vicarul din Wakefield.* Opera lui este însă variată și cuprinde versuri *(Călătorul, Satul părăsit)* teatru, mai ales comedii *(Se umilește spre a cuceri),* eseuri etc. Eseistului îi datorăm colecția de scrisori reunite în volumul *Cetățeanul lumii.* Satira moravurilor engleze este atribuită aci unui oriental, unui chinez înțelept, care cu prefăcută ingenuitate se miră de absurditatea unor practici sociale frecvente în Anglia. Este mijlocul de satiri zare, numit în istoriile literare „ficțiunea străinului”, adesea folosit de scriitorii veacului al XVIII-lea în Anglia ca și în Franța. Comparația dintre ordinea nejustă, pe care autorul o ironizează, și alte orânduiri — în general imaginare — din țări exotice sau sălbatice e des tinată să nască în mintea cititorului îndoiala cu privire la valoarea și trăinicia sistemului social pe care-l cunoaște. Înrudită ca tematică și formă cu *Scrisorile persane* ale lui Montesquieu, colecția de scrisori chineze *Cetățeanul lumii* e totuși mai puțin vehementă decât.ro manul epistolar al iluministului francez, fiindcă nota dominantă

a creației lui Goldsmith o reprezintă un umor indulgent, care îngăduie rar scriitorului virulența de ton a altor autori de ficțiuni cu străini și exotici.

Un astfel de umor se desprinde și din povestirea *Vicarul din Wakefield.* În această idilă încântătoare, sentimentalismul este, spre fericirea cărții, corectat de umorul delicat și grațios care caracterizează personalitatea lui Goldsmith. În duioșia pe care o respiră viața de familie din carte, se simte interesul scriitorului pentru omul mărunt, modest, obișnuit, simpatia lui pentru viețile simple. Din acest punct de vedere și creator al unui tip de umor blajin și binevoitor, Goldsmith descoperă în literatura engleză un domeniu care va fi cultivat în veacul următor de personalități literare ca Charles Dickens sau George Eliot.

VICARUL DIN WAKEFIELD
Cap. I

Părerea mea a fost întotdeauna că un om cinstit, care se căsătorește și întemeiază o familie numeroasă, e mai folositor decât cel care trăiește singur, dar vorbește despre creșterea populației. De aceea, niciun an nu trecuse de când fusesem hirotonisit, și am și început să mă gândesc serios la căsătorie.

Mi-am ales nevasta, după cum și-a ales și ea rochia de mireasă, nu pentru calități strălucitoare de suprafață, ci pentru însușiri ce înfruntă timpul. Ca să fiu drept cu ea, era o femeie de treabă și vrednică de respect; cât despre creșterea primită, erau puține doamne în ținut care s-ar fi putut lăuda cu o educație mai aleasă. Putea citi orice carte englezească, fără a silabisi cuvintele; dar nimeni n-o putea întrece la murături, conserve și gătit. Se mai lăuda că e o gospodină desăvârșită, deși mie nu mi s-a părut că ne-am îmbogățit cât de cât de pe urma gospodăririi ei.

Totuși, ne iubeam din toată inima și dragostea noastră creștea pe măsură ce înaintam în vârstă.

Adevărul e că nimic nu ne putea face să ne supărăm pe lume sau unul pe altul. Aveam o casă plăcută, așezată într-un ținut frumos, și vecini simpatici. Petreceam anul cu desfătări morale sau câmpenești; pe cei bogați fi vizitam, pe cei săraci îi ajutam. N-aveam a ne teme de nicio revoluție, nu eram puși la munci grele; toate aventurile noastre se desfășurau la gura sobei, iar călătoriile noastre, dintr-un pat într-altul.

Deoarece trăiam aproape de drumul mare, adese ori călătorii și străinii veneau la noi și gustau din vinul de coacăze, care ne adusese mare faimă; și mărturisesc, cu cinstea unui istoric, că n-a fost unul care să-i găsească vreun cusur. Verii noștri

— Chiar și cei de a patruzecea spiță — și-aminteau cu toții de rudenia lor cu noi, fără să fie nevoie să consulte oficiul stării civile și veneau adeseori să ne vadă. Mulți nu ne făceau prea mare cinste cu rudenia lor, fiindcă printre ei se aflau orbi, schilozi, ologi. Totuși, deoarece eram de-un sânge, soția mea stăruia ca ei să stea la aceeași masă cu noi. Așa încât, chiar dacă nu eram înconjurați de prieteni foarte bogați, eram totuși înconjurați de prieteni foarte voioși; căci adevărul acesta este

de nestrămutat: cu cât oaspetele este mai sărac, cu atât mai mult se bucură când este ospătat; și, după cum unii oameni privesc cu admirație culoarea unei lalele sau aripa unui fluture, tot așa sunt și eu din fire un admirator al fețelor fericite.

Totuși, când descopeream că vreuna dintre rudele noastre are caracter urât, că e un oaspete supărător sau, în sfârșit, un om de care doream să scăpăm, atunci când pleca de la noi aveam grijă să-i împrumut o haină de călărie sau o pereche de cizme și uneori chiar și un cal, de nu prea mare preț, și aveam totdeauna satisfacția de a constata că nu mai dă niciodată pe la noi pentru a le înapoia.

În felul acesta, scăpăm de toți cei care nu ne plăceau; dar nu s-a pomenit vreodată ca familia din Wakefield să alunge vreun călător sau vreun sărac de la ușă.

Și așa am trăit câțiva ani o viață foarte fericită, nu lipsită însă de acele mici neplăceri pe care ni le trimite Providența, pentru a mări prețul bună voinței ei. Adeseori copiii de școală ne furau fructele din livadă, iar cremele soției mele erau adese ori furate de pisici sau copii. Uneori, seniorul adormea tocmai când eu ajungeam la partea cea mai mișcătoare a predicii mele, iar alteori, în biserică, soția lui răspundea la salutul soției mele cu o politețe care cam lăsa de dorit. Dar noi treceam repede cu vederea neplăcerea pricinuită de astfel de accidente și de obicei, după* trei sau patru zile, începeam să ne mirăm cum de ne-am putut simți jigniți.

……

Cap. XVI

……

Cu prilejul unei vizite pe care soția și fiicele mele au întors-o vecinului nostru Flamborough, au văzut că familia acestuia se lăsase de curând pictată de un pictor care cutreiera țara și făcea portrete cu cincisprezece șilingi de cap. Deoarece între familia aceasta și a noastră era de multă vreme un soi de întrecere în ce privește bunul gust, am fost dintr-odată îngrijorați văzând că ne-o luaseră, pe furiș, înainte; tot ce am spus eu, și-am spus destule, a fost în zadar, așa că s-a hotărât să ne lăsăm și noi pictați.

Prin urmare, după ce-am tocmit pictorul — căci ce era să fac? — următorul nostru gând a fost să ne arătăm superioritatea în gusturi și purtări. Cât privește familia vecinului, erau șapte la număr și fuseseră zugrăviți cu șapte portocale — lucrul cel mai lipsit de gust, de variație și de compoziție din lume. Noi am dorit ceva în stil mai strălucit și după multe dezbateri am ajuns, în cele din urmă, cu toții la părerea să fim pictați laolaltă, într-un grup de familie istoric. Costa și mai ieftin, fiindcă o singură ramă ajungea pentru toți și avea să fie mult mai nobil; fiindcă acum orice familie cu gust se lăsa desenată în felul ăsta. Și cum nu ne dădea în gând vreun subiect istoric mai răsărit, ne-am mulțumit să fim pictați fiecare ca figuri istorice de sine stătătoare. Nevastă-mea a dorit să apară în chip de Veneră, și pictorul a fost rugat să nu economisească diamantele din părul și din cingătoarea

ei. Cei mici trebuiau să stea lângă ea, sub înfățișa rea unor Cupidoni cât despre mine, în mantie și cu brâu, trebuia să-i întind ei cărțile scrise în controversa whistoniană. Olivia avea să fie desenată ca amazoană, șezând pe un mal înflorit, îmbrăcată în haină de călărie verde, cu dantelă aurie și cu bici în mână. Sofia avea să fie păstoriță, înconjurată de atâtea oi câte voia să-pună pictorul, fără supliment de plată; iar Moise trebuia să poarte o pălărie cu pană albă. Gustul nostru a fost într-atât pe placul seniorului, încât acesta a stăruit să apară și el ca unul din familie, la picioarele Oliviei, sub înfățișarea lui Alexandru cel Mare.

Era semn, socoteam noi, că dorește să intre în familia noastră și n-am putut să-i respingem dorința.

Prin urmare, pictorul s-a pus pe lucru și, cum lucra cu râvnă și spor, în mai puțin de patru zile totul a fost gata. Tabloul a ieșit mare și, trebuie să recunoaștem că omul n-a făcut economie la culori; drept care soția mea l-a ridicat în slăvi; dar de-abia după ce tabloul a fost gata, s-a ivit o împrejurare nefericită, care ne-a speriat pe toți. Era atât de mare, încât n-aveam loc în casă unde să-l punem.

Cum de s-a putut să trecem cu vederea un lucru atât de însemnat, nu pot să-mi închipui; dar sigur e că ne zăpăcisem cu toții. Așa încât tabloul, în loc să ne măgulească deșertăciunea, cum nădăj duiam noi, stătea sprijinit, într-un chip de-a dreptul jignitor, de peretele bucătăriei, acolo unde fusese întinsă și pictată pânza, mult prea mare pentru a intra pe vreo ușă și ajunsă acum de râsul vecinilor.

Unul asemuia tabloul cu barca lui Robinson Crusoe, prea mare pentru a fi urnită; altul socotea că seamănă, mai degrabă, cu un mosor într-o sticlă; unii se întrebau cum putea fi scos de acolo, dar cei mai mulți se mirau cum de-a putut fi băgat înăuntru.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

CETĂȚEANUL LUMII

SCRISOAREA XXI

Către același

Englezilor le place să vadă piese de teatru, la fel ca și chinezilor; dar e mare deosebire între cele două feluri de punere în scenă. Noi ne jucăm piesele sub cerul liber, englezii le joacă pe-ale lor sub acoperiș; noi le jucăm la lumina zilei, ei la flacăra torțelor. O piesă de-a noastră durează. Opt sau zece zile în șir; reprezentarea unei piese engleze depășește rar patru ore.

Însoțitorul meu cel îmbrăcat în negru, cu care încep să mă împrietenesc, m-a dus acum câteva seri la un teatru, unde ne-am așezat comod la picioarele scenei. Deoarece cortina încă nu se ridicase, avui răgaz să urmăresc purtarea spectatorilor și să-mi îngădui reflecțiile pe care le inspiră, de obicei, ceea ce este nou.

În general, cei avuți stăteau pe locurile cele mai de jos, iar cei săraci erau cocoțați cu atât mai sus cu cât erau mai săraci. Rânduiala părea aci întoarsă pe

dos; cei care stăteau toată ziua cel mai jos, aveau parte de o înălțare vremelnică, devenind maeștri de ceremonie. Ei erau cei care strigau să înceapă muzica, își îngăduiau orice libertate cât de gălăgioasă, vădind îndrăzneala unor cerșetori triumfători.

Cei ce ocupau locurile mijlocii nu se arătau nici atât de năbădăioși ca cei de sus, nici atât de potoliți ca cei de dedesubt; judecând după înfățișare, mulți dintre ei păreau străini pe acolo, ca și mine; și își petreceau timpul așteptând, mâncând portocale, ci tind piese sau dându-și întâlniri.

Cei ce ocupau rândurile cele mai de jos, cele care se numesc parter, păreau că se socotesc judecători de cinste ai poetului și ai actorilor, că se adunau aci ca să se distreze, dar și ca să-și arate gustul; și ai fi zis că muncesc apăsați de constrângerea celui care-și dă aere de cunoscător superior. Tovarășul meu m-a informat, totuși, că niciunul dintr-o sută n-are habar de critică; că-și luau dreptul de a fi judecători, pentru că nu se afla nimeni care să le tăgăduiască părerile, și că fiecare dintre cei ce se numeau astăzi cunoscători o făceau în toate împrejurările și cu orice scop.

Cei din loji păreau cei mai nefericiți dintre toți.

Ceilalți spectatori veneau doar ca să petreacă; aceștia însă, mai degrabă ca să devină ei înșiși un motiv de petrecere. Nu ne-am putut împiedica de a-i privi ca actori într-o piesă mută, căci nu era plecăciune sau salut de-al lor care să nu fie rodul străduinței, nu era privire sau zâmbet fără scop ucigaș. Doamnele și domnii se holbau unii la alții prin ochelari; însoțitorul meu băgă de seamă că, în ultima vreme, orbirea era la modă; toți se pre făceau a fi nepăsători și a se simți la largul lor, în timp ce inimile le dogoreau de înverșunare. Luminile, muzica, doamnele în rochiile lor bătătoare la ochi, bărbații cu privirile voioase și pline de așteptare, toate împreună alcătuiau un Tablou foarte plăcut și umpleau sufletul privitorului dornic de fericire omenească, cu o nespusă seninătate.

În cele din urmă sosi ceasul când piesa trebuia să înceapă; cortina se ridică și actorii apărură. O femeie, care juca rolul unei regine, intră, făcu o plecăciune în fața spectatorilor, care bătură din palme la apariția ei. Se pare că în Anglia, a bate din palme este un fel de a-ți arăta entuziasmul; e un fel absurd, dar știi doar că fiecare țară își are ciudățeniile ei. Am fost de asemenea uimit văzând că actrița, care ar fi trebuit să se socotească regină, primește aplauzele adunării, înainte de a fi încercat să le merite. După ce s-au sfârșit preliminariile între ea și adunare, a început dialogul între ea și un tânăr plin de speranțe, care juca rolul prietenului de încredere. Amândoi păreau nespus de nefericiți, căci, pare-se, regina pierduse un copil, cu vreo cincisprezece ani în urmă, a cărui amintire scumpă o mai păstra încă în inimă, iar însoțitorul ei.com pătimind-o, lua parte la durerea reginei.

Jelania ei devine din ce în ce mai puternică, i se spun vorbe de mângâiere, dar ea nici nu vrea să audă de asta, îi poftește pe toți să spună vorbe de mângâiere vântului. La aceste cuvinte intră soțul ei, care văzându-și regina atât de îndurerată, cu greu își poate stăpâni lacrimile și vrea să împărtășească această dulce durere. Și după ce jelesc astfel timp de trei scene, cade cortina și primul act s-a sfârșit.

— Zău — i-am spus eu însoțitorului meu — regii și reginele astea se frământă prea tare pentru niște nenorociri nu chiar așa de grozave; sunt sigur că dacă oameni mai umili s-ar purta în felul ăsta, s-ar spune că sunt lipsiți de bun simț.

Nici n-apucasem să sfârșesc, și cortina se ridică din nou, iar regele apăru, zguduit de o patimă puternică. Pare-se că soția lui respinsese mângâierea lui și disprețuise îmbrățișarea regală; iar el părea hotărât să nu supraviețuiască acestei groaznice jig nici. După ce s-a perpelit așa, și s-a mai perpelit și regina de-a lungul întregului act doi, cortina a căzut iarăși.

— Îți dai seamă — zise însoțitorul meu — că regele este un om de duh și simțitor nevoie mare; un fiu al lutului, flegmatic cum sunteți voi, ar fi lăsat-o pe regină să facă ce vrea și să-și vină încet-încet în fire, singură. Dar regele este pentru mângâiere imediată sau moarte fulgerătoare; moartea și dragostea sunt patimile de căpetenie ale oricărui erou modern pe scenă; acum se îmbrățișează și în clipa următoare se străpung, schimbând astfel lovituri de pumnal și sărutări, în fiecare clipă.

Eram gata să-i întăresc spusele, când mă sur prinse ceva nou: intrase un om care legăna o trestie în vârful nasului iar spectatorii băteau din palme cu încântare. Cu ce scop apare făptura asta fără rost, face oare parte din conflict?

— Fără rost, ai spus? mă întrebă prietenul în negru; ăsta e unul dintre personajele cele mai importante ale piesei, fiindcă nimic nu place publicului mai mult decât să vadă o trestie legănată pe vârful nasului; trestia asta e plină de tâlc; în priveliștea asta fiecare găsește ceva pe gustul lui; iar un om înzestrat cu astfel de talente, cu siguranță că va face avere.

Actul al treilea începu cu un actor care ne înștiință că el e ticălosul piesei și că „înainte ca totul să se sfârșească, are de gând să ne înfățișeze lucruri stranii. Pe urmă apăru altul, la fel de pornit pe fapte rele ca și primul; urzelile lor umplură toată partea — aceasta a piesei.

— Dacă ăsta e ticălos — am spus eu — trebuie să fie și tare prost, fiindcă-și dă tainele în vileag fără să-l întrebe nimeni; în ultima vreme, la noi în China, nu se mai înghit mărturisiri din astea.

Din nou gândurile îmi fură întrerupte de zgomotul aplauzelor; un copil de — șase ani învăța să danseze pe scenă, spre încântarea doamnelor și mandarinilor.

— Îmi pare rău — am zis eu — că văd o făptură atât de gingașă învățând atât de timpuriu o mese de atât de păcătoasă; căci presupun că dansul e la fel de disprețuit aci ca și în China.

— Tocmai pe dos — m-a întrerupt tovarășul meu — aci dansul este o îndeletnicire de cinste și nobilă! oamenii se aleg cu onoruri mai mari de pe urma călcâielor decât a capetelor lor. Unul care sare în sus și-și lovește de trei ori degetele de la picioare, înainte de a ajunge pe pământ, capătă patru sute de lire; dar unul care le lovește de cinci ori e de neprețuit și poate să ceară orice plată crede el de cuviință. Și dansatoarele sâni prețuite tot pentru soiul ăsta de săritură cu picioarele încrucișate și ele au o vorbă și anume că are preț mai mare aceea care arată cel mai mult. Dar a început actul al patrulea, hai să fim atenți.

În actul al patrulea, regina își regăsește copilul de mult pierdut, care acum e un tânăr chipeș și foarte înzestrat, drept care, ea socotește în înțelepciunea ei că pe capul lui coroana va sta mai bine decât pe cel al soțului ei, pe care-l știe că-i un ramolit. Regele descoperă planul ei și aci începe tragedia: își iubește regina, dar își iubește și împărăția; prin urmare, ca să le stăpânească pe amândouă, hotărăște că fiul ei trebuie să piară. Regina strigă, îngrozită de cruzimea lui, înnebunește de furie și, în cele din urmă, copleșită de durere, cade în nesimțire; după care cortina cade și actul se sfârșește.

— Urmărește arta poetului — îmi strigă tovarășul meu; când regina nu mai are ce spune, cade în nesimțire. În timp ce ochii i se închid, iar slujnica o sprijină cu brațele, câte grozăvii nu ne putem noi închipui! Simțim groaza cu fiecare nerv. Crede-mă, căderile astea în nesimțire sunt adevărata apoteoză a tragediei moderne.

Începu actul al cincilea, și zău că se petreceau multe pe scenă. Scenele se urmau, trâmbițele sunau, mulțimile strigau, se întindeau covoare, gărzile năvăleau pe o ușă și ieșeau pe alta; zei, demoni, pumnale, torturi, otravă. Dar dacă regele a fost ucis, regina s-a înecat sau fiul a fost otrăvit, asta am uitat cu desăvârșire.

După ce s-a sfârșit piesa, n-am putut să nu mă dau cu părerea cum că personajele dramei păreau la fel de deznădăjduite în primul act ca și în ultimul.

— Cum e cu putință — am întrebat — să le.com pătimești de-a lungul a cinci acte mari? Mila e un simțământ de scurtă durată, nu pot să sufăr să aud un actor spunând în gura mare fleacuri; și nici nu mă mișcă sărituri, încordări, atitudini care n-au motiv; după ce am fost dezamăgit o dată sau de două ori de o sperietură fără rost, inima mea doarme în pace și pesemne că n-o mai mișcă nici durerile adevărate. Actorul, ca și poetul, trebuie să stârnească doar o singură mare pasiune, tot restul trebuie să se supună ei și să-i mărească răsunetul;

prin urmare, dacă actorul jelește cu orice prilej, cu desperare, ne mișcă prea curând; o ia înaintea loviturii, încetează de a ne mai zgudui, chiar dacă ne face să aplaudăm.

Nici nu băgasem de seamă că aproape toți spectatorii plecaseră. Amestecându-ne cu mulțimea, prietenul meu și cu mine ajunserăm în stradă; și aci, ferindu-ne de sutele de piedici pe care ni le întindeau roțile caleștelor și prăjinile baldachine lor, ca unor păsări care zboară printre ramurile unei păduri, am ajuns în cele din urmă teferi acasă.

Rămâi cu bine.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

JANE AUSTEN
1 7 7 5 – 1 8 1 7

Jane Austen și-a câștigat celebritatea datorită romanului *Mândrie și prejudecată,* publicat anonim în 1813. Romanul zugrăvește, într-un stil de o sobrietate elegantă și cu un neîntrecut simț al umorului, viața provinciei engleze, care a fost, în toate timpurile, o sursă copioasă de inspirație pentru umoriștii englezi.

Măruntele rivalități dintre familiile orășelului, bârfelile cotidiene și mai ales eforturile despre rate depuse de nepriceputa, nemanierata doamnă Bennet pentru a-și mărita avantajos pe cele cinci fiice ale ei sunt un izvor nesecat de scene comice. Observatoare subtilă a sufletului și comportamentului omenesc, Jane Aus ten a creat în surorile Bennet cinci caractere convingătoare de tinere fete. Doamna Bennet și pastorul Collins sunt două apariții comice dintre cele mai savuroase.

MÂNDRIE ȘI PREJUDECATĂ
Cap. 19

A doua zi avu loc la Longhourn o nouă scenă. Domnul Collins făcu, după toate regulile cuvenite, cererea în căsătorie. Se hotărâse să nu piardă timp, deoarece concediul său ținea numai până sâmbăta următoare. Niciun sentiment de neîncredere nu-l făcea să se îndoiască ide sine însuși, așa încât procedă foarte metodic, după toate regulile pe care le socotea necesare unei asemenea împrejurări.

Dimineața, după cafea, găsind în sufragerie pe doamna Benett cu Elizabeth și cu una din fetele mai mici, i se adresă cu următoarele cuvinte:

— Pot oare spera, doamnă, că voi obține aprobarea dumneavoastră în cazul când voi solicita onoarea unei întrevederi cu frumoasa dumneavoastră fiică Elizabeth, în cursul acestei dimineți?

Înainte ca Elizabeth să fi avut timpul de a face altceva decât să roșească de uimire, doamna Benett răspunse:

— Vai, cum de nu… Se înțelege… Sunt sigură că Lizzy va fi fericită… Sunt sigură că nu are nimic împotrivă… Haide, Kitty, vino cu mine. Avem treabă sus.

Și strângându-și repede lucrul și croșeta, se grăbi să iasă din odaie, când Elizabeth o chemă înapoi:

— Mamă, nu pleca. Te rog, nu pleca. Domnul Collins să mă ierte. Nu are nimic de spus care să nu poată fi auzit de toată lumea. Plec și eu.

— Prostii, Lizzy. Te rog să rămâi aici.

Și pentru că Elizabeth, cu o privire jignită, încurcată, părea într-adevăr că vrea să fugă, mama ei adăugă:

— Lizzy, te poftesc să rămâi pe loc și să-l asculți pe domnul Collins.

Elizabeth nu voia să înfrunte o asemenea poruncă părintească și, după o clipă de gândire, găsi că Este mai cuminte să pună capăt situației, cât mai repede și cât

mai bine. Se așeză deci din nou la locul ei, văzându-și de lucru și încercând astfel să-și ascundă sentimentele împărțite între despre rare și poftă de râs. Doamna Benett și Kitty ieșiră afară, iar Collins, îndată după plecarea lor, începu:

— Crede-mă, scumpă domnișoară Elizabeth, că modestia nu numai că nu-ți stă rău, dar sporește celelalte calități ale dumitale. Mi-ai fi părut poate mai puțin drăguță, fără această ușoară împotrivire, dar dă-mi voie să te încredințez că am permisiunea stimatei dumitale mame în ce privește această con vorbire. Desigur, știi care este scopul întrevederii noastre, deși delicatețea dumitale naturală te îndeamnă a te preface că nu. Preferința mea a fost destul de lămurită pentru a fi înțeleasă. Aproape din prima clipă în care am trecut pragul acestei case, te-am ales ca tovarășă a vieții mele. Dar înainte de a mă lăsa furat de sentimentele mele în legătură cu acest punct, poate s-ar cuveni să-ți arăt motivele ce m-au determinat să vreau să mă însor și mai ales să vin în Herthofdshire ca să-mi caut o nevastă, așa cum am și făcut.

Imaginea unui Collins copleșit de sentimente, în ciuda solemnei lui înfățișări, o făcu pe Elizabeth aproape să izbucnească în râs, așa încât în scurta pauză dintre fraze, nu avu timp să-l oprească de a continua — așa că el vorbi mai departe:

— Motivele care mă fac să vreau a mă însura sunt, în primul rând, faptul că eu socot de datoria oricărui cleric înstărit (ca mine) să dea un exemplu de căsătorie în parohia lui. În al doilea rând, sunt convins că acest lucru îmi va prinde bine pentru fericirea mea. În al treilea rând — și poate că s-ar fi cuvenit să vorbesc despre acesta mai întâi – este sfatul stăruitor al acelei nobile doamne, pe care am cinstea să o numesc protectoarea mea. De două ori a binevoit a-mi comunica părerea sa – pe care nici n-o cerusem! — asupra acestei chestiuni. Și nu mai departe decât sâmbătă, înaintea plecării mele ide la Hunsford — între două partide de cărți, în timp ce doamna Jerkinson punea scaunul cel mic la picioarele domnișoarei de Bourgh – lady Catherine mi-a spus: „Domnule Collins, trebuie să te însori. Un pastor ca dumneata trebuie să se însoare. Caută cu grijă; caută o femeie distinsă, de dragul meu, iar de dragul dumitale, caută să fie muncitoare, harnică, nu prea răsfățată și chibzuită.

Acesta e sfatul meu. Găsește o asemenea soție, ad-o cât mai repede la Hunsford și voi veni să-i fac o vizită”. Îngăduie-mi, dragă verișoară, să observ cu acest prilej că nu consider atenția și bunăvoința lui lady Catherine de Bourgh ca fiind cel mai mic avantaj ce stă în puterea mea de a-l oferi. Vei vedea că manierele ei întrec orice aș putea spune eu.

Cred de asemenea că spiritul și vioiciunea dumitale îi vor place, mai ales când vor fi moderate de tăcerea și respectul pe care de bună seamă ți le va impune rangul ei. Aceasta am avut de spus despre hotărârea mea, în principiu, de a mă căsători. Mai rămâne acum să spun de ce privirile mi sau îndreptat spre Longhourn și nu spre propriul meu ținut, unde. Te asigur că se găsesc multe domnișoare distinse. Dar deoarece eu urmează să moștenesc moșia aceasta, după moartea tatălui dumitale (căruia totuși îi doresc viață lungă), nu m-am îndurat să nu-mi aleg o soție dintre fiicele lui, pentru ca pierderea să fie mai mică, atunci când tristul

eveniment va avea loc — ceea ce, după cum am spus mai înainte, doresc să se întâmple cât mai târziu.

Acesta a fost motivul meu, frumoasă verișoară, și îndrăznesc a crede că el nu mă va coborî în stima dumitale. Și acum, nu-mi mai rămâne nimic altceva, decât să te încredințez prin cele mai aprinse cuvinte despre înfocata mea iubire. De zestre nu-mi pasă și nu voi cere nimic de la tatăl dumitale, mai ales că sunt informat că nici n-ar putea să-mi dea.

Cât despre suma de o mie de livre cu procente de 4 la sută, care îți va reveni abia după moartea mamei dumitale, este singura avere la care ai putea avea dreptul. Asupra acestui punct voi păstra totdeauna tăcere. Fii sigură că buzele mele nu vor rosti niciodată vreun cuvânt de reproș după nunta noastră.

Aici, întreruperea devenea foarte necesară.

— Ești prea grăbit, domnule — exclamă ea. Uiți că n-am dat niciun răspuns. Ei bine, lasă-mă să ți-l dau fără întârziere. Primește mulțumirile mele pentru măgulitoarea propunere ce mi-o faci. Înțeleg prea bine această mare onoare, dar nu pot. Decât s-o refuz.

— Știu prea bine — spuse Collins cu un gest omagial — că este o regulă de bună-cuviință pentru o tânără domnișoară să-l refuze pe bărbatul care îi cere prima oară mâna, deși în taină e hotărâtă să-l accepte. Se întâmplă ca un asemenea refuz să se repete și a doua, ba chiar și a treia oară. Prin urmare, nu mă las descurajat de vorbele dumitale și sper că te voi duce în curând la altar.

— Pe onoarea mea, domnule — strigă Elizabeth — speranța dumitale este nemaipomenită, după declarația pe care ți-am făcut-o. Te încredințez că eu nu sunt una din acele tinere domnișoare (dacă cumva asemenea tinere domnișoare or fi existând) care își pun în primejdie fericirea, în nădejdea că vor fi cerute a doua oară. Refuzul meu este foarte serios. Dumneata nu mă poți face fericită și sunt convinsă că, la rândul meu, — sunt ultima femeie din lume care te-ar putea face fericit pe dumneata.

Dacă lady Catherine m-ar cunoaște, sunt sigură că m-ar găsi cu totul nepotrivită.

— A! dacă lady Catherine ar fi de părerea aceasta!… spuse Collins foarte grav. Dar nu-mi pot închipui că nu vei fi pe placul excelenței sale. Fii sigură că de îndată ce voi avea onoarea s-o revăd, îi voi lăuda în cuvintele cele mai entuziaste modestia, economia și — celelalte încântătoare calități ale dumitale.

— Zău, domnule Collins, orice laudă adusă mie va fi de prisos. Dă-mi voie să mă pot judeca sân gură și fă-mi plăcerea de a mă crede. Îți doresc să fii fericit și bogat. Refuzându-ți mâna mea, fac tot ce pot ca să nu ajungi altfel. Prin propunerea pe care mi-ai făcut-o, ai arătat delicatețea sentimentelor dumitale față de familia mea și astfel vei putea să intri în posesiunea moșiei de la Longhourn, când va fi să fie, fără nicio — remușcare. Cred, deci, că putem considera discuția încheiată.

Se ridică, și ar fi ieșit imediat din odaie, dacă domnul Collins nu i s-ar fi adresat iarăși:

— Când voi avea din nou onoarea să-ți vorbesc despre această chestiune, sper că voi primi un răspuns mai favorabil decât cel pe care mi l-ai dat acum. Departe

de mine totuși gândul de a te acuza că ai fost crudă, căci, știu, este un vechi obicei al sexului frumos să respingă la început cererea unui bărbat. Poate că și așa ai spus destul pentru a mă încuraja în cererea mea — tot ce îți dădea voie să spui adevărata delicatețe a caracterului feminin.

— Serios vorbind, domnule Collins — strigă Elizabeth cu o oarecare aprindere. Dacă tot ce am spus până acum poate să-ți pară dumitale o încurajare, nu știu cum să mai exprim refuzul meu, pentru ca să te conving că este un refuz.

— Totuși, dă-mi voie să cred, scumpă verișoară, că refuzul dumitale la cererea mea este o simplă formă. Pe scurt, iată motivele mele de a crede acest lucru. Mai întâi, nu am impresia că mâna mea nu merită să fie primită sau că situația pe care ți-o ofer nu e foarte bună. Cariera mea, legăturile mele cu familia de Bourgh și înrudirea cu familia dumitale sunt împrejurări care vorbesc în favoarea mea.

Pe urmă trebuie să ții seama că, în ciuda numeroaselor dumitale calități atrăgătoare, nu e de loc sigur că ți se va mai face altă propunere de căsătorie. Averea dumitale este din nefericire așa de mică, încât va dăuna probabil drăgălășeniei și celorlalte însușiri ale dumitale. Mă văd deci silit să consider că refuzul dumitale nu este serios, și nu pot găsi altă explicație decât pe aceea că vrei, prin amânare, să faci iubirea mea să crească și mai mult — ceea ce este o șiretenie prea obișnuită a femeilor cochete.

— Te asigur, domnule, că nu am de gând să fiu cochetă, chinuind un om respectabil. Aș prefera să-mi faci complimentul de a mă crede sinceră. Îți mulțumesc încă o dată și încă o dată pentru propunerile dumitale, dar mi-e cu neputință să le primesc. Toată ființa mea mă oprește de la aceasta.

Pot oare vorbi mai răspicat? Nu mă lua drept o femeie cochetă care ține să te chinuiască, ci drept o ființă cuminte, care spune din adâncul inimii adevărul.

— Ești încântătoare I exclamă el, stângaci și curtenitor. Sunt convins că văzând propunerile mele aprobate de ambii dumitale părinți, nu vei putea să nu le primești.

La atâta încăpățânată orbire, Elizabeth nu mai găsi răspuns și ieși din odaie fără un cuvânt. Se gândea că dacă domnul Collins va considera și mai departe refuzurile ei repetate drept tot atâtea mă gulitoare încurajări, va cere ajutor de la tatăl ei, care putea să spună un „nu” mai hotărâtor, fără ca cel puțin purtarea lui să treacă drept prefăcătoria unei femei cochete.

Cap. 20

Collins nu fu lăsat multă vreme să cugete la succesul iubirii lui, căci doamna Benett, care își tot căutase de lucru prin vestibul, așteptând să se termine discuția, de îndată ce o văzu pe Elizabeth deschizând ușa și trecând pe lângă ea cu pași repezi, și năvăli în sufragerie, felicitându-l pe el și felicitându-se pe ea însăși pentru viitoarea lor mai strânsă înrudire. Collins primi și întoarse felicitările cu aceeași plăcere. Apoi începu să povestească amănuntele întrevederii, convins că poate fi mulțumit de rezultate, de vreme ce refuzul verișoarei se datora doar unei timide modestii și unui caracter de o mare delicatețe. Pe doamna Benett însă istorisirea o

sperie. Bucuroasă ar fi vrut să poată crede și ea că fata voise prin refuzul ei să-l încurajeze, dar nu îndrăznea să creadă și nu se putu opri să-și spună gândul.

— Dar n-ai grijă, domnule Collins — adăugă ea

— O facem noi pe Lizzy. Să-și bage mințile în cap.

Chiar eu am să-i vorbesc despre asta. E o fată încăpățânată și zăpăcită, care nu-și cunoaște interesul, dar o fac eu să și-l cunoască.

— Mă iertați, doamnă, că vă întrerup — spuse Collins — dar dacă într-adevăr este încăpățânată și zăpăcită, mă întreb dacă este o nevastă potrivită pentru un bărbat ca mine, care caută fericirea în căsnicie. Prin urmare, dacă stăruie în mod serios în a refuza cererea mea, poate că ar fi mai bine să n-o siliți, căci dacă are asemenea defecte, nu văd cum m-ar putea face fericit.

— M-ai înțeles greșit, domnule — zise doamna Benett, alarmată. Lizzy este încăpățânată numai în asemenea chestiuni, dar în orice altă privință este cea mai bună fată din Lume. Mă duc chiar acum la domnul Benett și aranjăm noi repede lucrurile, fii pe pace.

Nu voi să-i dea timp pentru un răspuns și alergând trepede, să-și caute bărbatul, intră în bibliotecă strigând:

— Domnule Benett, vino repede! E mare încurcătură. Trebuie să vii chiar acum și s-o pui pe Lizzy să se mărite cu domnul Collins, că ea susține că nu-l vrea și, dacă nu te grăbești, își schimbă omul gândul și n-o mai ia.

Domnul Benett își ridică ochii din carte și o privi cu multă nepăsare, care nu se schimbă câtuși de puțin, nici când auzi despre ce e vorba.

— Nu am plăcerea să te înțeleg — spuse el când termină ea de vorbit. Ce spuneai?

— Vorbeam despre domnul Collins și Lizzy. Lizzy spune că nu-l vrea pe domnul Collins și domnul Collins începe și el să spună că n-o vrea pe Lizzy.

— Și ce pot face eu în cazul ăsta? Situația mi se pare desperată.

— Vorbește cu Lizzy. Spune-i că vrei să să mărite cu el.

— Cheam-o jos. Să audă și ea părerea mea.

Doamna Benett sună și trimise pe cineva s-o cheme pe domnișoara Elizabeth.

— Vino aici, copila mea — strigă tatăl când o văzu apărând. Te-am chemat pentru o chestiune importantă. După câte înțeleg, domnul Collins te-a cerut în căsătorie. E adevărat?

Elizabeth răspunse că da.

— Foarte bine. Și cererea aceasta ai respins-o?

— Da, tată.

— Foarte bine. Acuma venim la punctul principal. Mama ta îți cere să primești. Nu-i așa, doamnă Benett?

— Ba da, și dacă nu primește, să n-o mai văd în ochi.

— Ești pusă în fața unei alternative dureroase, Elizabeth. De azi înainte va trebui să fii o străină pentru unul din părinții tăi. Mama ta nu vrea să te mai vadă în ochi, dacă nu te măriți cu domnul Collins, iar eu nu vreau să te mai văd, dacă te măriți.

Elizabeth nu se putu opri să nu zâmbească la această concluzie, dar doamna

Benett, care fusese convinsă că soțul ei privea lucrurile după dorința ei, era acum groaznic de dezamăgită.

— Ce vrei să spui, domnule Benett? Mi-ai promis că-i vei cere să se mărite.

— Draga mea — răspunse soțul — am două mici rugăminți. Mai întâi, să-mi acorzi libertatea de a mă folosi în această împrejurare de propria mea judecată, iar pe urmă, de propria mea odaie. Aș fi încântat dacă aș avea biblioteca exclusiv la dispoziția mea, și asta cât mai repede.

Deși dezamăgită, de soțul ei, doamna Benett nu se dădu bătută. Vorbi cu Elizabeth încă o dată și încă o dată, folosind ba mângâieri, ba amenințări.

Încercă s-o câștige pe Jane de partea ei, dar Jane, cu multă blândețe, refuză să intervină. Uneori, cu seriozitate, alteori, glumind, Elizabeth respinse toate atacurile. Mijloacele ei erau schimbătoare, dar hotărârea nu.

Între timp, Collins medita în liniște la cele pe trecute. Avea o prea bună părere despre sine însuși, pentru ca să ia drept bun motivul pentru care verișoara lui îl refuzase, și deși mândria îi fusese jignită, altă cauză de suferință nu avea. Înclinarea lui sentimentală fusese închipuită, iar gândul că fata merita într-adevăr învinuirile mamei îl făcea să nu regrete nimic.

În această tulburare familială, Charlotte Lucas veni să petreacă o zi la ei. O întâmpinase Lydia, alergând spre ea și spunându-i repede, jumătate pe șoptite:

— Ce bine îmi pare c-ai venit! Nici nu știi ce nostim e la noi! Ce crezi că s-a întâmplat azi dimineață? Domnul Collins a cerut-o (pe Lizzy, dar ea nici nu vrea s-audă.

Charlotte nu avu timp să răspundă mare lucru, căci repede veni și Kitty cu aceleași vești. De cum intrară în sufragerie, doamna Benett, care se afla singură acolo, începu să vorbească și ea despre același subiect, cerând să fie consolată de domnișoara Lucas și rugând-o s-o convingă pe Lizzy să se supună dorințelor întregii familii.

— Te rog, domnișoară Lucas — adăugă ea pe un ton. Plângător. Nimeni nu e de partea mea, nimeni nu-mi ia apărarea. Toți mă chinuiesc, nimeni nu se gândește la bieții mei nervi.

Charlotte fu scutită de a răspunde, căci în acel moment intrară Jane și Elizabeth.

— Uite-o că vine — continuă doamna Benett.

Nici nu-i pasă, nici nu se gândește la noi, ca și cum nici n-am fi aici, numai ca să facă ea cum o taie capul… Dar ascultă-mă pe mine, domnișoară Lizzy…dacă ți-ai pus în gând să dai cu piciorul la orice pretendent, n-o să te măriți niciodată… Și nu știu zău cine o să te țină, când o muri taică-tu… eu una n-am să pot… îți spun de pe acum… De azi înainte, am terminat cu tine… Ți-am spus în bibliotecă, ții minte, că n-am să-ți mai vorbesc niciodată, și eu mă țin de cuvânt. N-am ce să vorbesc cu copii ne recunoscători… Nu-i vorbă, că de vorbit, nu-mi place să vorbesc cu nimeni. Când cineva suferă de nervi ca mine, numai de vorbit nu-i arde. Numai eu știu cât sufăr. Dar așa e totdeauna. Când nu te vaiți, nu te compătimește nimeni.

Fetele ascultau în tăcere, dându-și seama că orice încercare de a argumenta

sau de a o îmblânzi ar fi necăjit-o și mai rău. Vorbi prin urmare fără să fie întreruptă de nimeni, până când sosi domnul Collins, care intră cu un aer mai demn ca oricând.

Văzându-l, ea spuse fetelor:

— Și acum, țineți-vă gura și lăsați-mă cu domnul Collins, că avem de vorbit.

Elizabeth ieși liniștită din cameră, urmată de Jane și Kitty, dar Lydia rămase pe loc, hotărâtă să tragă cu urechea cât o putea. Cât despre Charlotte, pe de o parte reținută de politețea domnului Collins care o întrebă cu de-amănuntul despre ea și familia ei, iar pe de altă parte de oleacă de curiozitate, se duse la fereastră, făcându-se că nu aude.

Cu voce îndurerată, doamna Benett începu astfel convorbirea aceea plăcută:

— Vai, domnule Collins!…

— Scumpă doamnă — răspunse el — să lăsăm mai bine tăcerea să acopere cele întâmplate. De parte de mine — continuă el totuși, cu un glas ce-l arăta indignarea — orice necaz pentru purtarea fiicei dumneavoastră. Resemnarea față de inevitabil este datoria noastră a tuturor, dar mai ales datoria unui tânăr, care a avut, ca mine, așa de timpuriu succese. Sunt deci resemnat. Poate mai ales fiindcă mă îndoiesc că aș fi fost fericit, dacă frumoasa mea verișoară mi-ar fi făcut onoarea mâinii sale. Am băgat de seamă că niciodată re semnarea nu este mai deplină decât atunci când favoarea ce ne-a fost refuzată începe să-și piardă din valoare în prețuirea noastră. Sper că nu veți considera ca o lipsă de respect față de familia dumneavoastră, scumpă doamnă, dacă îmi retrag cererea, fără a vă mai ruga pe dumneavoastră sau pe domnul Benett să interveniți cu autoritatea de părinte în favoarea mea. Mă tem că purtarea mea poate fi greșită, întrucât am primit refuzul din gura fiicei dumneavoastră și nu din gura dumneavoastră personal. Dar suntem cu toții supuși greșelii. Intențiile mele au fost bune. Dorința mea era să dobândesc o tovarășă iubitoare pentru mine, ținând seama și de anumite avantaje pentru familia dumneavoastră, și dacă purtarea mea a fost greșită, dați-mi voie să vă cer scuze.

ELISABETH GASKELL
1810 — 1865

Numele romancierei engleze Elisabeth Gaskell e legat de mișcarea muncitorească engleză de la — începutul veacului al XIX-lea și, mai ales, de mișcarea cartistă. În romanul *Mary Barlon,* scris în plin avânt al cartismului (1848), trăiește ceva din frământa rea acelor ani furtunoși, iar în Romanul *Nord și Sud* (1855), grevele muncitorești sunt prezente, deși cartea este o pledoarie pentru dreptatea patronilor. Romanul *Cranford* (1853) face puțin loc preocupărilor politice. El descrie at mosfera patriarhală a unui orășel de provin de cu fete bătrâne, înțepenite dar duioase, cu mici bârfeli și preocupări miniaturale. În descrierea acestor personaje desuete, pline de manii, ticuri și tabieturi, Elisabeth Gaskell

folosește un umor fin și un apreciabil la lent de caricaturist. Filonul umoristic se amplifică, vădește accente de satiră, atunci, când scriitoarea amintește sau evocă oamenii din lumea înaltă.

CRANFORD

Îmi închipui că printre oamenii de bună familie din Cranford se aflau unii care erau săraci și o scoteau greu la capăt; dar asemenea spartanilor, își ascundeau durerea sub — o față zâmbitoare. Nimeni dintre noi nu vorbea despre bani, fiindcă subiectul ăsta mirosea a comerț și negustorie și, măcar că se aflau și dintre cei săraci printre noi, eram cu toții aristocrați. Cei din Cranford aveau acel *esprit de corps*[34] plin de bunăvoință, care-i fă cea să treacă cu vederea toate înfrângerile, atunci când unii dintre ei încercau să-și ascundă sărăcia.

Când, de pildă, doamna Forrester primea oaspeți în căsuța ei, dar slujnicuța deranja doamnele de pe canapea, rugându-le să-i dea voie să ia tava de ceai de dedesubt, toată lumea socotea acest procedeu nou drept lucrul cel mai firesc din lume; și se discuta mai departe despre marafeturi și ceremonii, ca și cum am fi crezut cu toții că gazda noastră avea un oficiu în lege pentru servitorime, o sufragerie anume pentru ei, o menajeră și un valet care s-o slujească, și nu o fetișcană de la orfelinat, ale cărei brațe scurte și roșii n-ar fi fost niciodată în stare să ducă tava până sus, dacă n-ar fi dat, pe ascuns, o mână de ajutor stăp înă-sa, care trona acum, prefăcându-se că nu știe nici măcar ce fel de prăjituri aveau să se servească; deși ea știa, știam și noi, știa și ea că noi știm, iar noi știam că ea știe că noi știm că toată dimineața muncise, pregătind uscături pentru ceai și prăjiturele.

Această sărăcie generală, dar nemărturisită, ca și această noblețe foarte mărturisită, care nu erau nelalocul Ier și ar putea fi introduse în multe cercuri ale societății spre folosul lor, aveau una sau două urmări. De pildă, locuitorii Cranfordului se culcau devreme și mergeau bocănind spre casă, cu tălpile lor de lemn, călăuziți de un purtător de felinar, pe la orele nouă seara, iar la zece jumătate, tot orașul era în pat și dormea.

În afară de asta, era socotit vulgar” (un cuvânt groaznic la Cranford) să oferi lucruri scumpe în materie de mâncare și băutură, la petrecerile de seară. Onorabila doamnă Jamieson nu dădea decât biscuiți cu unt și uscături. Era cumnata răposatului conte de Glenmire, deși practica atâta „economie elegantă”.

„Economie elegantă”! Ce ușor îți revine în minte frazeologia din Cranford! Acolo, economia era totdeauna „elegantă” și a cheltui bani era „vulgar și bătător la ochi”, era un fel de politică a strugurilor acri, care ne îngăduia să trăim în tihnă și mulțumire. Nu voi uita niciodată groaza răspândită de un oarecare căpitan Brown, venit să trăiască la Cranford, care vorbea deschis despre sărăcia lui, nu șoptind la

---

[34] Spirit de clan. (n.t.)

urechea unui prieten intim, după ce ușile și ferestrele fuseseră mai întâi închise, ci pe stradă și cu o voce puternică, de militar, arătând deschis că nu închiriază o anumită casă, din cauza sărăciei. Din capul locului doamnele din Cranford începură să jelească, fiindcă teritoriul le fusese invadat de un bărbat, un gentleman. Omul era căpitan în retragere și găsise de lucru la o cale ferată din apropiere, lucru condamnat cu tărie de târgușorul nostru; și pe lângă că era de genul masculin și avea legături cu blestemata de cale ferată, mai avea și nerușinarea să vorbească despre sărăcia lui ! Păi, zău că trebuia trimis la Coventry! Moartea era un lucru la fel de adevărat și de obișnuit ca și sără cia totuși, oamenii nu vorbeau despre ea în gura mare, pe stradă. Nu era «un cuvânt pe care să-l rostești în auzul urechilor delicate. Ne înțelesesem în mod tacit să nu credem că cei pe care-i vizitam de la egal da egal puteau fi împiedicați de sărăcie de la orice lucru pe care-l doreau. Dacă, ducându-ne la o petrecere sau întorcându-ne acasă, mergeam pe jos, O făceam pentru că vremea era *atât* de frumoasă și aerul *atât* de înviorător; nu pentru că erau scumpe caretele. Dacă purtam stambă imprimată în loc de mătase, o făceam pentru că preferam țesăturile lavabile; și așa mai departe, până când deveneam orbi în fața adevărului vulgar, că eram, cu toții, oameni cu mijloace foarte modeste. Firește că, în cazul acesta, n-aveam ce face cu un om în stare să vorbească despre sărăcie în așa fel ca și cum n-ar fi o pacoste. Totuși, nu știu cum s-a întâmplat, dar căpitanul Brown s-a făcut respectat în

Cranford; și începu să fie invitat, cu toate că hotărâsem tocmai contrariul. M-am mirat când am fost la Cranford — cam un an după ce se statornicise el în orășel — auzindu-i părerile pomenite cu respectul cuvenit unei autorități. Nici douăsprezece luni nu trecuseră de când prietenele mele se împotrivi seră cu cea mai mare înverșunare oricărei propuneri de a-l vizita pe căpitan și pe fiicele lui; și acum, era primit chiar și la orele interzise dinainte de amiază. E adevărat că-l chemau ca să descopere de ce fumegă căminul înainte de a se aprinde focul, dar totuși, căpitanul Brown urca scara, nimic nu-l speria, vorbea ou un glas. Prea puternic pentru odaia aceea și făcea glume prin casă, întocmai ca un om care a fost domesticit. Fusese orb la micile jigniri și la scăpările din ceremonialul cu care fusese primit.

Se purtase prietenos, deși doamnele din Cranford fuseseră reci; răspunsese cu bună-credință unor mici complimente sarcastice; și cu sinceritatea lui bărbătească, învinsese rezerva care-l întâmpinase pe el, ca bărbat și ca om care nu se rușinează că e sărac. Și, în cele din urmă, minunatul lui bun simț bărbătesc și ușurința cu care născocea leacuri pentru greutățile casnice îi câștigaseră o autoritate ne obișnuită printre doamnele din Cranford. Iar el mergea pe drumul acesta, tot atât de inconștient de aceasta. Popularitate, cum fusese și de contrariul ei; și sfânt sigură că a rămas uimit în ziua când a descoperit că părerea lui se bucură de atâta prețuire, încât un sfat dat în glumă fusese luat drept bun și serios.

Iată despre ce e vorba: o domnișoară în vârstă avea o vacă de Alderney, la care ținea ca la un copil. Nu puteai să-i faci o vizită cât de scurtă, fără să afli despre laptele minunat și inteligența minunată a vitei. Tot orașul știa lucrul ăsta și era plin de bunăvoință față de vaca de Alderney a domnișoarei Betsy Barker; de aceea,

mare a fost compătimirea și regretul când, într-o clipă de neatenție, biata vacă a căzut într-o varniță. Când a început să geamă, oamenii au auzit-o și au scos-o de acolo; dar, între timp, biata lighioană își pierduse aproape tot părul și a ieșit golașă, rece, nenorocită, jumulită. Tuturor a ld s-a făcut milă de biata vită, deși unii nu și-au putut stăpâni zâmbetul la apariția asta caraghioasă.

Domnișoara Betsy Barker a plâns de-a binelea de durere și desperare; se spunea că se gândește să încerce o baie de uleiuri. Leacul ăsta i-o fi fost re comandat de unul dintre cei mulți, cărora le-a cerut sfatul, dar propunerea, dacă a fost propunere, a fost dată peste cap de cuvintele hotărî te ale căpitanului Brown:

— Fă-i rost, domnișoară, de o vestă și niște pantaloni de flanelă, dacă vrei să nu-ți moară. Dar pă rerea mea este să duci biata lighioană la tăiere.

Domnișoara Betsy Barker și-a uscat ochii și i-a mulțumit căpitanului din toată inima; s-a pus pe lucru și m-a trecut mult până când orășelului i-a fost dat să vadă vaca de Alderney mergând cuminte la păscut într-un costum de flanelă de culoare cenușie închisă. Am văzut-o și eu, de multe ori. Oare voi vedeți vreodată vaci îmbrăcate în flanelă cenușie prin Londra?

TRADUCERE: VERA CĂLIN

WILLIAM MAKEPEACE THACKERAY
1 8 1 1 — 1 8 6 3

În anul 1847, apărea în revista umoristică engleză *„Punch* o suită de foiletoane satirice, reunite și târziu sub titlul de *Cartea Snobilor.* Textul și desenele se datorau unui caricaturist — cu pana și creionul — care se impunea acum, după încercările inegale ale începutului, ca un ironist incisiv și scăpărător.

Satira lui viza cu deosebire un fenomen social al Angliei contemporane cu el: snobismul

Autorul foiletoanelor era fiul unui funcționar din colonii. Trăsăturile viitorului cronicar al snobismului apar de timpuriu, din anii de școală și universitate. Din opera lui Thackeray, care cuprinde romane *(Bâlciul Deșertăciunilor, Pendennis, Familia Newcome, Esmond, Cei din Virginia),* eseuri *(Cartea Snobilor, Umoriștii englezi ai veacului al XVIII-lea),* două lucrări sunt mai ales semnificative pentru vocația de umorist și satiric a scriitorului: *Cartea Snobilor* și *Bâlciul Deșertăciunilor.* În prima, Thackeray imaginează o vastă tipologie a snobismului, pentru a sugera răspândirea largă a acestei boli în societatea engleză. El vorbește despre snobi poliției, snobi universitari, snobi clericali, snobi de țară și snobi. Citadini, snobi teatrali și snobi de club.

Ceea ce subliniază peste tot e impostura, ipocrizia socială, care menține cu prețul unor eforturi desperate și ridicole o fațadă clădită pe o temelie putredă. În pasajele cărții care sugerează ridicolul mimării aristocrației de către proaspeții îmbogățiți, găsim sâmburele viitoarelor romane ale lui Thackeray, al *Bâlciului Deșertăciunilor,* înainte de toate. Vehementa demascatoare a acestui roman

Thackeray n-a mai atins-o niciodată. Titlul romanului amintește de o temă alegorică, adesea folosită de scriitori pentru potența ei satirică.

E vorba de compararea societății cu un bilet, cu un târg, (în care totul se vinde și se cumpără, în care negustorii își strigă marfa în fața dughenelor și-și înșală mușteriii. *Bâlciul Deșertăciunilor* este istoria unei parveniri, iar principalul ei personaj, Rebecca Sharp, este un tip de arivist feminin. Ascensiunea realizată prin mijloace lipsite de scrupule a Rebeccăi e permanent însoțită de comentariul satiric al autorului. Căci Thackeray e un romancier al cărui glas ironic, sarcastic, uneori îndurerat, alteori mânios ne plimbă prin paginile romanelor sale, asemenea unui ghid experimentat și sceptic.

Portretist clarvăzător, Thackeray excelează în desenarea caracterelor comice, a scenelor grotești. Critic pătrunzător, ironist, caricaturist, evocator de atmosferă, romancierul ne-a dat într-o largă imagine satirică însăși esența unei lumi.

BÂLCIUL DEȘERTĂCIUNILOR
Cap. XVI

Scrisoare de pe pernița de ace în ce chip s-au căsătorit eroii noștri nu-i câtuși de puțin însemnat pentru toată lumea. Cum să-l împiedici pe un căpitan, care-i major, și pe o tânără domnișoară, care are vârsta legiuită și ea, să ca pete încuviințarea — cuvenită și să se unească în orice biserică din orașul acesta? Și cui trebuie să i se mai repete că, dacă îi trăsnește ceva prin cap unei femei și dacă ea are destulă voință, va găsi cu siguranță mijlocul de a-și împlini dorința? Credința mea este că într-o zi, pe când domnișoara Sharp se dusese să-și petreacă după-amiaza cu scumpa ei prietenă Amelia Sedley, în Russell Square, o doamnă care-i semăna leit putuse fi văzută intrând într-o biserică din City, în tovărășia unui domn cu mustăți cănite, care, după vreun sfert de oră, o conduse la o birjă ce aștepta nu departe — și asta fu întreaga și discreta ceremonie a căsătoriei.

Și care muritor, judecând după pildele pe care le avem zilnic, mai poate pune la îndoială probabilitatea căsătoriei unui gentleman cu o femeie oare care? câți oameni înțelepți și învățați nu s-au însurat cu bucătăresele lor? Oare lordul Eldon însuși, cel mai prevăzător dintre oameni, nu s-a însurat abia după ce și-a răpit nevasta? Oare Achile și Ajax nu erau și unul, și altul, îndrăgostiți de sclavele lor? Și să ne așteptăm atunci ca un dragon greoi, cu pofte violente și puțintel la minte, care nu și-a putut stăpâni niciodată impulsurile, să se transforme pe dată într-un ins chibzuit și să refuze a plăti orice preț pentru o plăcere la care râvnea din toată inima? Dacă oamenii nu s-ar însura decât din chibzuință, ce stavilă s-ar pune creșterii populației !

Dinspre partea mea, eu am impresia că însurătoarea domnului Rawdon era una din cele mai leale fapte pe care ni le putem aminti, indiferent de capitol, din biografia acestui gentleman cu care are de-a face istorisirea de față. Nimeni nu poate sus ține că-i nedemn din partea unui bărbat să se lase cucerit de o femeie sau, odată cucerit, că-i nedemn să se însoare cu ea; iar admirația, bucuria, pasiunea, uimirea,

încrederea nemărginită și frenetica adorație, sentimente pe care, treptat-treptat, le încercase falnicul luptător pentru micuța Rebecca erau sentimente pe care cel puțin doamnele nu le vor găsi cu totul înjositoare pentru unul ca el. Când cânta ea, fiecare notă vibra în sufletul lui amorțit și i se strecura în toată ființa lui uriașă. Când vor bea ea, el își concentra toată puterea minții ca s-o poată înțelege și admira. Dacă făcea ea spirite, el obișnuia să rumege în minte glumele ei și izbucnea în râs jumătate de oră mai târziu, în stradă, spre uimirea valetului care stătea alături de el în cabrioletă, sau a camaradului care călărea cu el pe Rotten Row. Cuvintele ei erau oracole pentru el, iar cele mai mici acțiuni, investite de-o gingășje și înțelepciune fără seamăn. „Ce minunat cântă!

Ce minunat pictează!" își spunea el, „Ce minunat călărea ea iapa aceea nervoasă la Queen's Crawley!" Și, în momentele lor de intimitate: „Să mă ia dracu', Beck, tu ai putea fi comandant-șef sau arhiepiscop de Canterbury, ți-o jur!" Și oare e un caz ieșit din comun acesta? Nu vedem noi zilnic, în societate, atâția Herculi cumsecade, agățați de fustele vreunei Omphale, și atâția Samsoni cu mustăți uriașe prosternați la picioarele Dalilei?

Când Becky îi spuse, așadar, că marea criză se apropie și că sosise timpul să intre în acțiune.

Rawdon declară că e gata să pornească la atac sub ordinele ei, ca și cum s-ar fi pregătit de luptă împreună cu trupa, la comanda colonelului său. N-a mai fost nevoie să pună scrisoarea într-al treilea volum din Porteus. Rebecca găsi ușor mijlocul de a se descotorosi de Briggs, însoțitoarea ei, și în ziua următoare îl întâlni pe devotatul ei prieten „la locul obișnuit". Ea meditase toată noaptea asupra acestei chestiuni și îi aduse la cunoștință lui Rawdon rezultatul hotărârilor sale. El încuviință, bine înțeles, totul; era convins că așa e drept să se întâmple, că tot ceea ce propunea Rebecca era perfect, că domnișoara Crawley avea să cedeze negre șit sau „să se îmblânzească" — cum zicea el – după câtva timp. Dacă hotărârile Rebeccăi ar fi fost cu totul diferite, el le-ar fi urmat cu aceeași supunere. „Ai minte destulă pentru noi amândoi, Beck! zise el. Și sunt sigur că ne vei scoate din încurcă tură. Niciodată n-am văzut pe cineva care să se măsoare cu tine — și doar am întâlnit și eu câțiva oameni isteți în viața mea!" Și cu aceasta. Simplă profesiune de credință, dragonul cu inima rănită de iubire o lăsă pe Rebecca să-i hotărască rolul din planul pe care aceasta îl urzise în interesul amândurora.

Rol care consta, pur și simplu, în închirierea unei locuințe liniștite pentru căpitanul și doamna Crawley la Brompton sau în vecinătatea cazărmii.

Căci Rebecca hotărâse, și din mare prevedere, credem noi, să fugă. Rawdon era încântat la culme de soluția aceasta; el o implorase neîncetat, timp de câteva săptămâni, să ia această măsură. Și purcese h închirierea locuinței respective cu toată impetuozitatea iubirii. El acceptă cu atâta ușurință să plătească două guinee pe săptămână, încât proprietăresei îi păru rău că ceruse numai atâta. Porunci numaidecât un pian, o jumătate de seră de flori și o grămadă de lucruri bune. Cât despre șaluri, mă nu-și de piele de căprioară, ciorapi de mătase, ceasuri franțuzești de aur, brățări și parfumuri le cumpără cu toptanul, cu profuziunea iubirii oarbe și a

creditului nelimitat. Și după ce-și ușura sufletul prin această revărsare de generozitate, se duse să ia masa la club, nervos, așteptând să sosească clipa hotărâtoare a vieții sale.

Evenimentele zilei precedente — purtarea admirabilă a Rebeccăi prin refuzarea unei propuneri atât de avantajoase pentru ea, tainica nefericire care plana asupra ei, suavitatea și resemnarea cu care-și purta povara — o făcuseră pe domnișoara

Crawley mult mai duioasă ca de obicei. Un caz de natura acestuia, o căsătorie sau un refuz, sau o cerere în căsătorie pun în mișcare un întreg regiment de femei și dau de lucru tuturor fibrelor lor nervoase. Ca observator al naturii omenești ce mă aflu, frecventez regulat biserica Saint George din Hanover Square în sezonul căsătoriilor din lumea mare; și cu toate că n-am văzut niciodată vreun prieten de-al mirelui izbucnind în lacrimi, sau ca paracliserii sau preoții care oficiază să fie câtuși de puțin mișcați, nu e nicidecum neobișnuit să vezi femei care nu au niciun fel de legătură cu acțiunea ce se desfășoară tocmai atunci — doamne bătrâne, de multă vreme trecute de vârsta măritișului sau femei frumoase, la jumătatea vieții lor și cu o droaie de băieți și fete după ele, ca să nu mai vorbim de tinerele și drăgălașele făpturi cu bonete trandafirii pe cap, care ies pentru prima dată în lume și pe care trebuie să le intereseze în mod firesc această ceremonie — zic, e cât se poate de obișnuit să vezi femeile acestea suspinând care mai de care, plângând cu sughițuri, smiorcăindu-se, ascunzându-și mutrișoarele în micile lor batiste, lăsându-se pradă unei intense emoții, fie ele bătrâne sau tinere. Când prietenul meu, mondenul John Pimlico, s-a însurat cu drăgălașa lady Belgravia Green Parker, s-a stârnit o vâlvă așa de mare, că până și mica și uscățiva bătrână îngrijitoare a stranelor care m-a condus până la scaun era cu obrazul scăldat în lacrimi. Și pentru ce? Îmi iscodesc propriul meu suflet: nu *ea* urma să se mărite.

Într-un cuvânt, domnișoara Crawley și Briggs, după întâmplarea cu sir Pitt, s-au dedat celui mai neobișnuit acces de sentimentalism, iar Rebecca deveni centrul interesului și al înduioșării lor. În absența ei, domnișoara Crawley se Mângâia cu cele mai. Siropoase romane din biblioteca sa. Micuța Sharp, cu tăinuitele ei necazuri, era eroina zilei.

În seara aceea, Rebecca cântă mai suav și glumi cu mai multă voioșie ca până acum de când se găsea în Park Lane. O cucerise cu totul pe domnișoara Crawley. Discută foarte amuzată și râzând despre propunerea lui sir Pitt, bătându-și joc de ea ca de-o fantasmagorie de om bătrân; și ochii i se umpleau de lacrimi, iar inima domnișoarei Briggs de durerea de negrăit a propriei înfrângeri. Când o auzea spunând că nu-și dorea altă soartă decât aceea de a rămâne pentru vecie lângă iubita ei binefăcătoare.

— Scumpa mea mititică — zicea bătrâna doamnă — nici prin gând nu-mi trece să te las în voia sorții! fii absolut sigură de asta. Cât privește despre întoarcerea dumitale la îngrozitorul acela de frate-meu, după cele ce s-au petrecut, nici nu mai poate fi vorba. Ai să rămâi aici, cu mine și cu Briggs. Domnișoarei Briggs îi place să-și vadă cât mai des cu putință rubedeniile. Briggs, poți să te duci ori de câte ori ai chef. Dar dumneata, draga mea, dumneata trebuie să rămâi cu mine și să ai grijă

de bătrâna doamnă !

Dacă Rawdon Crawley ar fi fost și el de față atunci, în loc să fie la club și să bea, în culmea agitației „pahar după pahar, cei doi interesați ar fi putut cădea în genunchi la picioarele bătrânei domnișoare și mărturisi totul, și ar fi fost iertați cât ai bate din palme. Dar tinerei perechi nu-i era hărăzit asemenea noroc, și asta, fără îndoială, pentru ca istorisirea de față să poată cuprinde numeroasele și extraordinarele aventuri prin care au trecut cei doi — aventuri care n-ar fi >avut loc niciodată, dacă ei ar fi fost ocrotiți de liniștitoarea dar neinteresanta iertare a domnișoarei Crawley.

În casa din Park Lane se găsea sub ordinele doamnei Firkin o fată din Hampshire, care avea îndatorirea, printre multe altele, să bată la ușa domnișoarei Sharp și să-i ducă o cană de apă caldă, căci doamna Firkin ar fi îndurat mai curând chi nurile morții decât să-i fi făcut ea serviciul acesta intrusei. Numita fată, crescută pe lângă casa baronetului, avea un frate chiar în compania căpitanului Crawley, și dacă ar fi să spunem adevărul, îndrăznesc să susțin că ea era în curent cu anumite fapte care au într-o foarte mare măsură de-a face ou povestirea noastră. În orice caz, ea și-a cumpărat din cele trei guinee pe care i le-a dat Rebecca un șal galben, o pereche de ghete verzi și o pălărie cu pană roșie, și cum micuța Sharp nu era prea risipitoare cu banii ei, nu mai există niciun fel de îndoială că Betty Martin fusese mituită pentru serviciile aduse acesteia.

A doua zi după propunerea făcută de sir Pitt Crawley domnișoarei Sharp, soarele răsări ca de obicei, la ora știută, iar Betty Martin, fata de la etajul de sus, bătu la ușa camerei de dormit a guvernantei.

Neprimind niciun răspuns, ea bătu încă o dată. Dar nici cel mai mic zgomot nu tulbură tăcerea; și Betty, cu cana de apă caldă în mână, deschise ușa și intră în cameră.

Pătucul, acoperit cu cuvertura-i albă, era la fel de neatins și de dichisit ca și cu o zi înainte, când însăși Betty, cu mâinile ei, o ajutase pe domnișoara

Sharp să-l facă. Două geamantănașe legate cu frânghie erau puse într-un colț al camerei; iar pe masa din fața ferestrei, pe perniița de ace — o perniță de ace mare și umflată, căptușită cu mătase trandafirie și cu fața de dantelă, ca o bonetă femeiască de noapte — zăcea o scrisoare. Se odihnise, pesemne, toată noaptea acolo.

Betty veni spre ea în vârful picioarelor — ca și cum i-ar fi fost frică să n-o trezească — se uită la ea, apoi de jur-împrejurul camerei, cu un aer de mare uimire și de mulțumire, luă scrisoarea și începu să râdă din toată inima, în timp ce-o întorcea și pe-o parte și pe alta iar în cele din urmă o duse jos în camera domnișoarei Briggs.

Cum de-a bănuit Betty că scrisoarea era pentru domnișoara Briggs, tare aș vrea să știu ! Căci toată învățătura ei se reducea la școala de duminică a doamnei Bute Crawley, și nu putea citi literele de mână, așa cum nu putea citi nici ebraica.

— Hei, domnișoară Briggs ! strigă fata. Oh, domnișoară, pesemne că s-a întâmplat vreo nenorocire

— Nu-i nimeni în camera domnișoarei Sharp; nici n-a desfăcut patul măcar, a plecat și a lăsat scrisoarea asta pentru dumneavoastră, domnișoară !

— Ce/ exclamă Briggs, scăpând pieptenele din mână, iar părul ei rar și veștejit îi căzu pe umeri.

O răpire! A fugit domnișoara Sharp! Ce, ce-i asta?

Rupse plicul cu lăcomie și, după cum se spune, „Devoră” conținutul scrisorii respective.

„Dragă domnișoară Briggs *(scria fugara), inima cea mai simțitoare din lume, așa cum este inima dumitale, își va arăta toată mila și bunăvoința ei față de mine și mă va ierta. Cu lacrimi, cu rugăciuni și cu binecuvântări părăsesc căminul acesta în care biata orfană a fost primită cu atâta bunăvoință și cu atâta dragoste. Căci mă cheamă îndatoriri mult mai grave decât acelea pe care le am față de binefăcătoarea mea. Mă duc acolo unde este datoria mea — unde este* soțul *meu. Da, căci sunt măritată.*

Iar soțul meu îmi poruncește *să-l urmez* în umilul cămin *căruia îi spunem al nostru. Mult iubita mea domnișoară Briggs, dă-i vestea aceasta, așa cum va găsi de cuviință delicata dumitale sensibilitate, scumpei și neprețuitei mele binefăcătoare. Și spune-i că, înainte de-a pleca, am vărsat lacrimi amare pe scumpa ei pernă — acea pernă pe care de-atâtea și de-atâtea ori i-am alinat suferințele-acea pernă pe care doresc din toată inima s-o mai veghez încă — oh, cu ce bucurie mă voi reîntoarce în iubitul meu Park Lane! Ce zbucium până ce voi primi răspunsul care-mi va pecetlui soarta ! Atunci când sir Pitt mi-a făcut cinstea să-mi ceară mâna, cinste de care adorata mea domnișoară Crawley spune că eram* întru totul demnă *(binecuvântările mele s-o însoțească pretutindeni pentru că a socotit-o pe biata orfană demnă de a-i fi soră), i-am spus lui sir Pili că eram* soția. Altcuiva. *Și el m-a iertat. Dar curajul m-a părăsit, căci atunci ar fi trebuit să-i spun totul — că nu puteam, adică, fi soția lui, pentru că* eram fiica lui ! *Sunt măritată cu cel mai bun și cu cel mai generos dintre oameni — căci Rawdon al domnișoarei Crawley este acum Rawdon* al meu. *Mă dau plecată poruncii lui și-l urmez în umilul nostru cămin, după cum l-aș urma și* până la capătul pământului. Oh, *neîntrecuta și buna mea prietenă, pune o vorbă bună pe lângă scumpa mătușă a lui Rawdon al meu, pentru el cât și pentru biata fată, căreia toată* nobila ei familie *i-a arătat o dragoste fără seamăn. Roag-o pe domnișoara Crawley să-și primească* copiii. *Nu pot adăuga nimic altceva în afară de binecuvântări, binecuvântări tuturor celor din scumpa casă pe care o părăsesc.*

A dumitale devotată și recunoscătoare

REBECCA CRAWLEY

Miezul nopții…

Exact în clipa în care Briggs terminase de citit acest mișcător și interesant document, care o re integra în funcția ei de primă confidentă a domnișoarei Crawley, intră și doamna Firkin în cameră:

— A sosit chiar acuma doamna Bute Crawley cu poștalionul de la Hampshire și

vrea un ceai: ești bună să cobori și să pregătești o gustare, domnișoară.

Dar, spre uimirea doamnei Firkin, domnișoara Briggs, strângându-și pe ea capotul, coborî „în goană la doamna Bute, cu sărăcăcioasa șuviță de păr despletit și fluturându-i pe spate, cu moațele strânse ciorchine deasupra frunții și cu scrisoarea, care cuprindea extraordinarele noutăți, în mână.

— Oh, doamnă Firkin ! suspină Betty. Ce mai treabă ! Domnișoara Sharp a spălat puțina cu căpitanul iar acum sunt în drum spre Gretney Green !

Am fi consacrat un capitol întreg pentru a des scrie emoțiile doamnei Firkin, dacă grațioasa noastră muză n-ar fi prea ocupată cu sentimentele stăpânelor numitei doamne.

Când doamna Bute Crawley, care, înghețată după călătoria ei nocturnă, se încălzea în salon la focul de curând ațâțat, află de la domnișoara Briggs vestea despre căsătoria secretă, spuse că era, pesemne, mâna Providenței la mijloc, că sosise tocmai la timp ca să-i poată fi de ajutor bietei și scumpei domnișoare Crawley, până ce va trece șocul — și că Rebecca era o mică și isteață nemernică, în privința căreia își avusese întotdeauna bănuielile ei;

În ceea ce-l privește pe Rawdon Crawley, ea n-a putut niciodată pricepe marea dragoste a mătușii sale față de el, căci l-a socotit toată vremea un risipitor și un desfrânat, o ființă pierdută, iar pur tarea lui incalificabilă, zicea doamna Bute, are să aibă cel puțin urmarea că va deschide ochii bietei și iubitei domnișoare Crawley asupra adevăratului caracter al acestui om fără inimă. Apoi doamna Bute fu servită cu o ispititoare felie de pâine prăjită și cu ceai; și întrucât tocmai se eliberase în casă o cameră, nu mai fu nevoită să tragă la Gloster Coffee House, unde-o lăsase poștalionul de Portsmouth, așa că porunci lacheului de sub ordinele domnului Bowl să-i aducă numaidecât cuferele.

Domnișoara Crawley, trebuie să se știe, nu-și părăsea camera până către amiază — căci dimineața își lua ciocolata în pat, în timp ce Becky Sharp îi citea *Morning Post,* sau își pierdea vremea cu tot felul de nimicuri. Conspiratoarele de la parter căzură de acord să cruțe sensibilitatea scumpei doamne, până când își va face apariția în salon; i se trimise deocamdată vorbă că doamna Bute Crawley venise de la Hampshire cu poștalionul, că trăsese la hotelul Gloster, că-i transmitea domnișoarei Crawley toată dragostea ei și că luase micul dejun în tovărășia domnișoarei Briggs. Sosirea doamnei Bute, care nicicând altă dată n-ar fi fost primită cu prea mare bucurie, fu salutată de data asta din toată inima, căci domnișoara Crawley era foarte doritoare de-a trăncăni cu cumnata ei despre răposata lady Crawley, despre felul în care a avut loc înmormântarea, cât și despre nemaipomenitele propuneri făcute de către sir Pitt Rebeccăi.

Conspiratoarele găsiră de cuviință s-o supună operației respective numai după ce bătrâna doamnă se așeză în fotoliul ei obișnuit din salon și după ce, între cele două doamne, se schimbaseră, după toate regulile, îmbrățișările preliminare și întrebările de rigoare. Cine nu s-a minunat de vicleșugurile și de gingașele aluzii cu care-și „pregătesc” femeile prietenele pentru veștile. Aducătoare de nenorocire?

Cele două prietene ale domnișoarei Crawley făuriră asemenea țesătură plină

de mister înainte de a-i servi noutatea, încât îi aţâţară în măsura cuvenită şi îndoiala, şi neliniştea.

— Şi ea l-a refuzat pe sir Pitt, scumpa mea. Scumpă domnişoară Crawley, pregăteşte-te şi dumneata pentru vestea asta — zise doamna Bute – l-a refuzat pentru că ea nu putea face altfel.

— Bineînţeles că e ceva la mijloc — răspunse domnişoara Crawley. E îndrăgostită de altcineva. Aşa i-a spus ieri domnişoarei Briggs.

— *Îndrăgostită* de altcineva! gâfâi Briggs. Oh, scumpele mele prietene, ea s-a şi măritat!

— Da, s-a şi măritat — confirmă doamna Bute; şi rămaseră amândouă cu mâinile încrucişate, uitându-se când una la alta, când la victima lor.

— Trimiteţi-o la mine imediat ce soseşte ! Mica mizerabilă — cum de-a îndrăznit să nu-mi spună nimic? urlă domnişoara Crawley.

— N-are să sosească aşa curând. Pregăteşte-te, scumpă prietenă; ea a plecat pentru timp mai îndelungat — ea a — ea a plecat definitiv!

— Pentru numele lui Dumnezeu, şi cine-are să-mi mai pregătească ciocolata? Trimiteţi după ea şi să fie adusă numaidecât înapoi; vreau să vină înapoi! porunci bătrâna domnişoară.

— A şters-o astă-noapte — striga doamna. Bute.

— Şi a lăsat o scrisoare pentru mine ! exclamă Briggs. Ea s-a măritat cu…

— Pregăteşte-o mai întâi, pentru Dumnezeu ! N-o chinui atâta, dragă domnişoară Briggs !

— Cu cine s-a măritat? strigă bătrâna domnişoară în culmea nervozităţii.

— Cu — cu o rudă a…

— Doar l-a refuzat pe sir Pitt! strigă iar victima. Vorbeşte odată! Nu mă scoate din fire !

— Oh, doamnă, pregăteşte-o, domnişoara Briggs — s-a măritat cu Rawdon Crawley.

— Rawdon — însurat — Rebecca — o guvernantă — niciodată! Afară din casa mea, Briggs, nebuno, idioato, babă tâmpită, cum de îndrăzneşti?

Faci şi tu parte din complot, tu l-ai silit să se în soare, crezând că-n felul ăsta n-am să-i mai las niciun ban — tu ai făcut asta, Martha! ţipă sărmana bătrână în scurte fraze isterice.

— Eu, doamnă, tocmai eu să cer unui membru al acestei familii să se însoare cu fata unui profesor de desen?

— Mama ei era născută Montmorency! zbieră bătrâna doamnă, trăgând de cordonul clopoţelului cu toată forţa.

— Mama ei era dansatoare la operă şi a jucat pe scenă, dacă nu cumva şi mai rău — rosti doamna Bute.

Domnişoara Crawley scoase un ţipăt final şi leşină. Cele două prietene fură silite s-o ducă înapoi în camera pe care abia o părăsise. Un atac de nervi urmă după altul. Doctorul fu chemat — spiţerul sosi de asemenea. Doamna Bute luă în primire postul de infirmier de la căpătâiul ei, rămas acum liber.

— Toate rudele ar trebui să fie roată în jurul ei — fu de părere această caritabilă femeie.

Abia fusese dusă în camera ei, când o nouă persoană sosi, căreia, de asemenea, trebui să i se povestească toate noutățile. Acesta era sir Pitt.

— Unde-i Becky? întrebă el intrând. Unde-i sunt bagajele? O iau cu mine la Queen's Crawley !

— N-ați auzit încă vestea nemaipomenită despre căsătoria ei secretă? se miră Briggs.

— Ce-mi pasă mie de asta? îi răspunse sir Pitt.

Știu că e măritată. Dar asta n-are nicio importanță, spune-i să coboare numaidecât și să nu mă lase s-o aștept.

— N-ați aflat, sir — zise domnișoara Briggs – de faptul că ea a părăsit acoperișul casei noastre, spre groaza domnișoarei Crawley, care era cât pe-aci să moară auzind-despre căsătoria căpitanului Rawdon cu domnișoara Sharp?

Când sir Pitt Crawley auzi că Rebecca s-a măritat cu fiul său, el dădu drumul unui torent de înjurături pe care n-ar fi cuviincios să le repetăm în asemenea loc, înjurături ce-o goniră pur și simplu din cameră pe biata Briggs, care tremura toată. Și vom închide și noi ușa, odată cu ea, peste chipul acestui bătrân turbat de mânie și de ură sălbatică și ieșit cu totul din minți din cauza zădărnicitelor lui pofte.

A doua zi, de îndată ce ajunse la Queen's Crawley, se năpusti ca un nebun în camera pe care-o ocupase Rebecca, îi sparse cuferele cu piciorul și-i împrăștie toate hârtiile, rochiile și toate celelalte fleacuri. Domnișoara Horrocks, fiica majordomului, luă o parte din ele. Fetițele se îmbrăcară și jucară piese de teatru cu rochiile rămase.

Trecuseră numai câteva zile de când sărmana lor mamă fusese dusă la locul ei liniștit, din cimitir, și așezată, neplânsă și nebăgată în seamă de nimeni, într-un cavou plin de străini.

— Presupune că bătrâna lady nu se îmblânzește — îi spuse Rawdon soției lui, pe când stăteau împreună în mica și tihnita lor locuință din Brompton.

Ea încercase pianul cel nou toată dimineața. Mănușile proaspăt cumpărate îi veneau ca turnate; șalurile cele noi i se potriveau de minune; inelele cele noi străluceau pe micuțele-i mâini, iar ceasul cel nou făcea tic-tac în cingătoarea ei.

— Presupune că nu cedează nici în ruptul capului, ce facem atunci, Becky?

— Atunci am să-ți croiesc eu singură norocul ! zise ea; și Dalila îl lovi ușurel peste obraz pe Samson.

— Tu poți face orice — recunoscu el, sărutând mâna ei mică. Pe cinstea mea că poți; și avem să mergem la *Star and Garter* să mâncăm, al naibii să fiu!

……

Cap. XIX
Domnișoara Crawley și infirmiera

Am văzut că Firkin, camerista onoratei lady, de îndată ce afla vreun eveniment important, privitor la familia Crawley, se grăbea să-l aducă ia cunoștința doamnei-Bute Crawley de la parohie; și am pomenit și cât de deosebit de drăguță și de atentă era această bună doamnă față de femeia de încredere a domnișoarei Crawley. Ea fusese și o gene roasă prietenă a domnișoarei Briggs, domnișoara de companie a cărei bunăvoință și-o câștigase printr-o sumedenie de mici servicii și făgăduieli, care-l costă așa de puțin pe cel care le face, dar, cu toate astea, sunt atât de prețuite și — fac atâta plăcere celui care le primește. Căci orice persoană bine chibzuită și oricine are în grijă o gospodărie, trebuie să știe cât de ieftine și totuși cât de îndatoritoare sunt aceste dovezi și ce gust dau ele în viață, chiar și celor mai simple bucate. Care-a fost imbecilul care-a spus, înșelându-se ca un prostănac, că vorbele frumoase nu pot adăuga unt la spanac”? Jumătate din spanacul societății este servit, și i se dă un gust cât se poate de plăcut cu un sos de felul acesta. După cum nemuritorul Alexis Soyer știe să pregătească, cu o jumătate de penny, o supă mult mai gustoasă decât știa să fiarbă un bucătar nepriceput cu kilo grame întregi de zarzavat și de carne, tot așa un artist dibaci are să obțină rezultate mult mai mari cu câteva fraze simple și bine simțite, decât bănetul risipit fără noimă de cine știe ce nătărău. Ei bine, noi știm că sunt câștiguri substanțiale care îmbolnăvesc adesea anumite stomacuri și ele ar digera cu mai multă plăcere orice cantitate de vorbe frumoase, dorind să mănânce din ce în ce mai des din felul acesta. Doamna Bute le asigurase de atâtea ori, atât pe domnișoara Briggs, cât și pe doamna

Firkin, de trăinicia afecțiunii ei față de ele și de ce ar face ea, dacă ar avea averea domnișoarei Crawley, pentru niște prietene atât de minunate și de credincioase, încât doamnele în chestiune încercau cele mai durabile sentimente față de ea și-i arătau toată recunoștința și încrederea, ca și cum doamna Bute le-ar fi copleșit cu cele mai costisitoare atenții.

Rawdon Crawley, pe de altă parte, ca un dragon leneș și egoist ce era, nu-și dăduse nici cea mai mică osteneală să le îmbuneze pe aghiotantele mătușii sale, ci le arăta, și cât se poate mai fățiș, tot disprețul lui — o dată o pusese pe Firkin să-i tragă cizmele și o trimitea, chiar și pe ploaie, cu treburi mai prejos de demnitatea ei, iar dacă îi dăruia vreo guinee, i-o azvârlea în nas, ca și cum i-ar fi dat o palmă. Și cum mătușă-sa își bătea și ea joc de Briggs, căpitanul îi urma pilda și-i arunca tot felul de glume — glume tot atât de delicate ca și lovitura de copită a calului său, în timp ce doamna Bute îi cerea părerea în chestiuni de — gust sau în probleme și mai complicate, îi admira poeziile și-i arăta cât de mult o prețuiește și prin alte o mie de acte de bunăvoință și de politețe; iar când îi dăruia doamnei Firkin vreun flecușteț de câțiva gologani, îl însoțea de atâtea complimente, încât cei câțiva gologani se transformau în aur în inima recunoscătoarei cameriste, care, în afară de asta, avea în vedere — într-un viitor spre care căta cu deplină mulțumire — și

cine știe ce prodigioasă răsplată care trebuia să-i revină în ziua în care doamna Bute avea să intre în stăpânirea moștenirii.

Purtarea așa de deosebită a acelor două ființe este respectuos semnalată atenției persoanelor care abia intră în viață. Ridică în slava cerului pe ori cine — le spun eu acestora; nu fiți timizi, ci rostiți-vă complimentul cât mai tare și în orice împrejurare, atât în fața cetățeanului, cât și în spatele lui, când crezi că există oarecare posibilitate de-a te auzi din nou. Nu pierde niciodată prilejul de-a spune un cuvânt plăcut. După cum Collingwood nu putea vedea niciodată o palmă de pământ necultivată pe moșiile lui, fără să scoată din buzunar o ghindă și s-o semene, tot așa să faceți și voi în viață cu complimentele voastre. O ghindă nu costă nimic, în schimb s-ar putea preface într-un morman de lemnărie.

Într-un cuvânt, pe vremea prosperității lui Rawdon Crawley, el era ascultat cu un fel de supunere plină de îmbufnare, iar când îi veni dizgrația, nu se găsi nimeni care să-l scoată din încurcătură sau să-l compătimească. Pe când, de îndată ce doamna Bute luă comanda în casa domnișoarei Crawley, garnizoana locală fu încântată să opereze sub asemenea comandant, așteptând tot felul de avansări de la promisiunile, generozitatea și vorbele ei îndatoritoare.

Că el s-ar fi dat bătut după înfrângerea suferită și că n-ar mai avea de gând să facă nicio încercare pentru a-și recâștiga poziția pierdută, una ca asta doamna Bute Crawley nu-și putea imagina în rup tul capului. Ea știa că Rebecca e o femeie prea iscusită, prea înfocată și prea hotărâtă ca să depună armele fără luptă și o simțea pregătindu-se să dea piept cu inamicul, și mai știa că ea trebuia să fie neîncetat cu ochii în patru, căci se putea aștepta în orice clipă la asalt, la cine știe ce lucrătură sau la vreo întâmplare neașteptată.

În primul rând, deși ea era aceea care cucerise pentru moment fortăreața, putea fi oare sigură de principalul ei ocupant? Cât timp avea să reziste domnișoara Crawley? Și nu era oare dorința ei secretă de a primi înapoi adversarul învins? Bătrâna doamnă îi iubea pe Rawdon și pe Rebecca, care o înveseleau. Doamna Bute nu-și putea niciodată ascunde faptul că nimeni din partida ei n-o putea desfăta pe mondena domnișoară în aceeași măsură. „Știu că fetele mele cântă insuportabil în comparație cu mica și îngrozitoarea guvernantă ! își mărturisea candida preoteasă. Domnișoara Crawley se ducea regulat la Culcare când Martha și Louisa își executau duetele. Iar apucăturile grosolane ale lui Jim, deprinse la colegiu, cât și conversația bietului și dragului meu Bute despre câini și despre cai o plictisesc de moarte. Dacă am duce-o la parohie s-ar mânia împotriva noastră și ar lua-o imediat din loc, știu bine c-așa ar fi, și ar putea să intre din nou în ghearele acestui Rawdon și — să cadă victimă acelei mici vipere de Sharp. Deocamdată, pentru mine e limpede că se simte nemaipomenit de prost și că nu se poate mișca din pat — în orice caz, încă vreo câteva săptămâni, în care răstimp trebuie să ne gândim la un plan care s-o pună la adăpost de tertipurile oamenilor ăstora lipsiți de scrupule!”

În momentele ei cele mai bune, dacă pomenea cineva domnișoarei Crawley că se simte prost sau că arată prost, bătrâna domnișoară trimitea îngrijorată după

doctor; și pot afirma că ea se simțea cât se poate de rău după năprasnicul eveniment familial care ar fi fost în măsură să dea gata o constituție și mai robustă decât a ei. În orice caz, doamna Bute crezu că e de datoria ei să aducă la cunoștința medicului, a spițerului, a doamnei de companie, cât și a servitorilor că domnișoara Crawley e într-o stare foarte critică și că ei trebuie să se poarte în consecință. Puse să se aștearnă pe stradă un strat de paie înalt până la genunchi iar ciocanul de la poartă fu înlăturat și înlocuit cu tava domnului Bowl, Stărui ca doctorul să fie chemat de două ori pe zi și-și inunda pacienta tot la două ore cu droguri. Când intra cineva în cameră, ea rostea un ssst ! așa de șuierător și de sinistru, că neferi cita și bătrâna domnișoară se cutremura toată în patul ei și nu putea arunca nicio privire fără să nu vadă ochii holbați ai doamnei Bute fixați stăruitor asupra ei, căci aceasta stătea neclintită în fotoliul de la căpătâiul patului. Și ochii ei arătau foarte strălucitori în întuneric (căci ținea perdelele la sate), în timp ce — se mișca prin cameră cu pași catifelați, de pisică. Aici zăcu domnișoara Crawley zile de-a rândul — multe și nenumărate zile de-a rândul — pe când doamna Bute îi citea cărți religioase; nopți de-a rândul, nopți fără de sfârșit în care n-auzea decât fluierul paznicului și sfârâitul lămpii de noapte; vizitată la miezul nopții de cea din urmă ființă pe care-o vedea, de spițerul care intra pe furiș; și-apoi lăsată să se uite la ochii scânteietori ai doamnei Bute sau la răsfrângerile gălbui pe care le arunca lămpița de noapte pe negrul și mohorâtul tavan. Însăși Hygeia ar fi căzut la pat cu asemenea regim, darămite astă sărmană, bătrână și nervoasă victimă? S-a amintit că atunci când era sănătoasă și voioasă, această venerabilă cetățeană a Bâlciului Deșertăciunilor avea idei tot atât de liberale despre religie și morală, cum și le-ar fi putut dori însuși monsieur de Voltaire, dar, când o ajungea boala, o copleșeau cele mai îngrozitoare spaime ale morții și o frică nemaipomenită punea stăpânire pe doborâta și bătrâna păcătoasă.

Predicile și cugetările pioase în legătură cu boala sunt, cu siguranță, foarte nelalocul lor în romane și nu vom merge până acolo (după moda anumitor romancieri din zilele noastre), încât să înșelăm publicul cu o predică, când cititorul își dă banii ca să citească lucruri vesele. Dar, chiar și fără predici, adevărul tot va ieși la suprafață, cum că zarva și gloria, și râsul, și veselia pe care le arată în public, în Bâlciul Deșertăciunilor, nu-l urmează în totdeauna pe actor și în viața lui particulară, și că uneori îl doboară cele mai adânci depresiuni sufletești și cele mai sfâșietoare căinițe. Amintirea celor mai strălucite ospățuri cu greu ar mai putea încuraja vreun epicurian bolnav. Amintirile celor mai elegante rochii și-ale celor mai strălucitoare succese la baluri au s-aducă prea puține mângâieri frumuseților veștejite. Poate că nici oamenii de stat, într-o anumită perioadă a existenței lor, nu se simt din cale afară de mulțumiți gândindu-se la răsunătoarele lor victorii electorale; atât succesul cât și plăcerea de ieri capătă foarte mică însemnătate când un singur (cu toate că nesigur) mâine ne stă în față, un mâine la care, mai devreme sau mai târziu, trebuie să medităm cu toții. O, frate măscărici! Oare nu sunt momente când cade cineva la pat din cauza prea multor țopăieli și zeflemele și din pricină că-și scutură cu prea multă îndărătnicie tichia cu clopoței? Aceasta,

dragi prieteni și tovarăși, este binevoitoarea mea țintă — să mă plimb cu voi prin bâlci, să-i cercetez prăvăliile și bară cele; și-apoi să ne întoarcem acasă după iluminația și zgomotul și veselia de-acolo și să ne simțim cu totul nenorociți în viața noastră particulară.

„Dacă bietul meu bărbat ar avea capul bine pus pe umeri — își spunea — doamna Bute Crawley – de cât folos ar putea fi el acestei bătrâne și nefericite femei în împrejurările de față! Ar — putea-o convinge să se căiască de îngrozitoarele ei rătăciri; ar putea-o îndemna să-și facă datoria și să-l dezmoștenească pe nemernicul acela odios, care s-a dezonorat și pe el și familia ei, și ar — putea-o îndupleca să facă dreptate scumpelor mele fete și celor doi băieți ai mei, care cer și care merită, sunt sigură, tot sprijinul pe care li-l pot da rudele lor!”

Și, cum a urî viciul înseamnă întotdeauna un pas către virtute, doamna Bute Crawley se silea să-i insufle cumnatei sale o firească și neîmpăcată ură împotriva feluritelor păcate ale lui Rawdon Crawley; păcate despre care soția unchiului său prezentă un asemenea pomelnic, c-ar fi fost cu totul îndestulător pentru osândirea la chinurile veșnice a unui întreg regiment de tineri ofițeri.

Dacă săvârșește vreun om cine știe ce greșeală în viață, nu cunosc niciun moralist mai nerăbdător s-arunce în el cu piatra, decât propriile lui rubedenii; astfel că doamna Bute dovedea o desăvârșită grijă pentru familie cât și o perfectă cunoaștere a vieții lui Rawdon. Era la curent cu toate amănuntele buclucului aceluia în legătură cu căpitanul Marker, cu oare prilej Rawdon, deși nu avea niciun pic de dreptate, sfârșise prin a-l împușca pe căpitan. Știa și cum nefericitul lord Dovedale, a cărui mamă închiriase o casă la Oxford ca el să-și poată face educația acolo, și care niciodată nu pusese mâna pe-o carte de joc înainte de a veni la Londra, a fost corupt de Rawdon la „Cocotierul”, îmbătat criță de către acest groaznic seducător și corupător al tineretului, iar pe urmă jupuit de patru mii de lire. Descria cu cea mai vie exactitate suferințele familiilor din provincie pe care le adusese la sapă de lemn — ai căror băieți îi împinsese pe calea necinstei și sărăciei și ale căror fete le ademenise spre pierzanie. Ea cunoaște și pe sărmanii negustori care dăduseră faliment din cauza extravganței lui — josnicele expediente și pungășiile la care s-a dedat — uluitoarele minciuni cu care a înșelat-o pe cea mai generoasă dintre mătuși și nerecunoștința și bătaia de joc cu care i-a răsplătit el sacrificiile. Ea-i servea domnișoarei Crawley, treptat-treptat, toate noutățile astea și căuta să tragă din ele toate foloasele; simțea că e de datoria ei de creștină și de mamă de familie să procedeze în felul acesta; nu avea nici cea mai mică remușcare sau căință pentru victima pe care-o sacrifica limba ei; nu, și e foarte probabil ca ea să fi găsit ca purtarea asta a ei e cât se poate de lăudabilă și să se fălească cu felul ei hotărât de-a proceda. Da, dacă vrei să clevetești pe socoteala cuiva, orice ai spune, nimeni nu poate s-o facă mai bine ca o rubedenie. Și trebuie să mărturisim, în ceea ce-l privește pe nefericitul și ticălosul ăsta de Rawdon Crawley, că pentru osândirea lui erau de ajuns numai faptele cele adevărate și că toate născocirile și bârfelile erau osteneală de prisos din partea prietenilor săi.

Rebecca, de asemenea, făcând acum parte din familie, își avu și ea, și încă din

plin, porția ei de binevoitoare cercetări din partea doamnei Bute.

Această neobosită iscoditoare a adevărului (după ce dădu ordine stricte ca ușa să fie închisă tuturor emisarilor sau scrisorilor lui Rawdon) luă trăsura domnișoarei Crawley și se duse la vechea ei prietenă, domnișoara Pinkerton, la Minerva House, din Chiswick Mall, căreia îi anunță îngrozitoarea veste a seducerii căpitanului Rawdon de către domnișoara Sharp, și de la care căpătă o mulțime de amănunte ciudate în legătură cu nașterea și copilăria fostei guvernante. Prietena lexicografului era în stare să dea un belșug de informații în privința asta. Domnișoara Jemina fu pusă să aducă chitanțele și scrisorile fostului profesor de desen. Una era scrisă dintr-o închisoare pentru datornici, în alta cerea stăruitor un avans, cealaltă mustea de recunoștință pentru primirea Rebeccăi de către doamnele de la

Chiswick, iar ultimul document datorit penei nefericitului artist era acela prin care, pe patul de moarte fiind, își recomanda copila orfană protecției domnișoarei Pinkerton. Se mai — găseau acolo și scrisori copilărești și cereri de-ale Rebeccăi, o colecție întreagă, implorând ajutor pentru tatăl ei sau arătându-și propria-i recunoștință. Poate că nu există, în tot Bâlciul Deșertăciunilor, satire mai izbutite ca scrisorile. Luați un teanc de la iubitul vostru prieten de-acum zece ani — iubitul vostru prieten pe care, în momentul de față, nu-l puteți suferi. Aruncați-vă ochii peste cele de la sora voastră — cât de legați erați până când v-ați luat de păr pentru o moștenire de douăzeci de lire ! Silabisiți mâzgăliturile copilărești ale fiului vostru, care de atunci încoace v-a frânt aproape inima cu neascultarea și egoismul lui; sau răsfoiți câteva din propriile voastre scrisori, ce respirau nețărmurită pasiune și iubire veșnică, scrisori ce v-au fost înapoiate de iubita voastră când s-a măritat cu Nababul — iubita de care vă pasă în momentul de față tot atâta cât și de regina Elisabeta. Jurăminte, dragoste, făgăduieli, mărturisiri, recunoștință cât de ciudate vi se par, după un răstimp! Ar trebui să existe o lege în Bâlciul Deșertăciunilor, care să ordone distrugerea oricărui document scris (cu excepția recipiselor de plată) după un anumit interval de timp și scurt, și bine chibzuit. Iar șarlatanii și mizantropii aceia care fac reclamă cu cerneala japoneză care nu se șterge niciodată ar trebui nimiciți până la unul, cu păcătoasele lor născociri cu tot. Cea mai bună cerneală pentru nevoile celor din Bâlciul Deșertăciunilor ar fi una care-ar dispărea cu totul după două zile și ar lăsa hârtia curată și albă, ca să mai poți scrie și altcuiva pe ea.

De la domnișoara Pinkerton, neobosita doamnă Bute porni pe urmele lui Sharp, și ale fiicei lui la locuința din Greek Street pe care o ocupase răposatul pictor, și unde portretul proprietăresei în rochie de satin alb și al bărbatului ei în haină cu nasturi de alamă, făcute de Sharp în loc de chirie, împodobeau încă pereții salonului. Doamna Stokes era o persoană limbută și-i povesti într-o clipită tot ce știa despre domnul Sharp; cât de desfrânat și de calic era, cât de binevoitor era totuși și cât de hazliu; cum eră toată vremea vânat de portărei și de creditori; cum, spre groaza proprietăresei, deși ea n-o putuse suferi niciodată pe nevastă-sa, el nu se însură cu aceasta decât puțin înainte de moartea femeii; și ce vulpoaică sălbatică mică și ciudată era fata lui; și cum îi făcea pe toți să râdă cu glumele și

caraghioslâcurile ei; și cum obișnuia ea să se ducă după gin prin cârciumi și cum era cunoscută în toate atelierele din cartier — pe scurt, doamna Bute căpătă o dare de seamă atât de completă în legătură cu nașterea, educația și obiceiurile noii sale nepoate, încât Rebecca nu s-ar fi simțit de loc bine dacă ar fi știut că se făcuseră atâtea cercetări cu privire la persoana ei.

Din toate aceste stăruitoare investigații, doamna Crawley trase profitul cel mai mare cu putință. Doamna Rawdon Crawley era fiica unei balerine, ba încă dansase și ea. Servise ca model pictorilor. Fusese crescută ca o demnă fiică a mamei sale. Bea rachiu de-a valma cu taică-său etc., etc. Era o femeie pierdută care se măritase cu un bărbat pierdut; iar morala care se trăgea din povestea doamnei Bute era aceea că ticăloșia celor doi era fără leac și că nicio persoană care se respectă nu trebuie să-i mai bage vreodată în seamă.

Acesta era materialul pe care-l adunase prevăzătoarea doamnă Bute în Park Lane, proviziile și munițiile cu care-și întărea fortăreața în așteptarea asediului pe care știa că Rawdon și nevastă-sa îl vor da împotriva domnișoarei Crawley.

Dar dacă i se putea imputa vreo greșeală în privința planurilor ei, greșeala consta în aceea că se arăta prea nerăbdătoare; ea ticluise lucrurile mult prea bine; nu era nici urmă de îndoială c-o socotea pe domnișoara Crawley mai bolnavă decât era nevoie; și, cu toate că bătrâna pacientă se pleca sub autoritatea ei, doamna Bute era atât de obositoare și de neîndurătoare, încât victima ar fi fost înclinată să se descotorosească de ea la cel dintâi prilej ce i s-ar fi ivit în cale. Femeile autoritare, podoabe ale sexului lor — femei care orânduiesc totul și pentru toată lumea, și care știu chiar mai bine decât cei interesați ce le prieste vecinilor – nu se gândesc niciodată la posibilitatea unei revolte domestice sau la alte consecințe extreme, care-ar. Rezulta din nepotolita lor sete de autoritate.

Așa de pildă doamna Bute, deși avea, fără îndoială, cele mai bune intenții din lume, obosindu-se până la extenuare, sacrificându-și somnul, masa și plimbările, din iubire pentru cumnata ei bolnavă, mergea atât de departe cu convingerea eidespre starea desperată a bătrânei doamne, încât era cât p-aci să-i comande și coșciugul. Ea atrase într-o bună zi atenția statornicului spițer, domnul Clump, asupra acestor sacrificii și ale urmărilor lor.

— Sunt sigură, dragul meu domn Clump — zicea ea că n-am cruțat nicio osteneală pentru însănătoșirea iubitei noastre bolnave, pe când nerecunoștința nepotului său a aruncat-o pe patul de suferință. Pe mine nu mă sperie niciodată necazurile mele proprii; și nu mă dau în lături să-mi jertfesc propria mea persoană.

— Devotamentul dumneavoastră este, trebuie să mărturisim, minunat — zise domnul Clump cu o plecăciune adâncă — dar…

— Abia dac-am închis ochii de când am venit aici; dar eu las deoparte și somnul, și sănătatea, și orice altă plăcere, în fața sentimentului meu de datorie. Când bietul meu James a suferit de vărsat, crezi c-am îngăduit vreunui străin să se atingă de el? Nici gând !

— Ați făcut ceea ce se cuvenea să facă orice mamă excelentă, scumpa mea doamnă — cea mai bună dintre mame; dar…

— Ca mamă de familie și ca soție de cleric englez, am umila credință că merg pe calea cea mai bună — rosti doamna Bute cu o fericită și gravă convingere — și atâta timp cât are să-mi îngăduie sănătatea, niciodată, niciodată, domnule Clump, n-am să dezertez de la datorie. Alții pot să-i provoace fel de fel de supărări bietei bătrâne și s-o trântească la pat (aici doamna Bute, făcând un semn larg cu mina, arătă spre un bust de culoare cafenie al bătrânei domnișoare Crawley, care stătea în cabinetul de toaletă), dar eu n-am s-o părăsesc niciodată. Ah, domnule Clump ! Mă tem, și știu bine că bolnava noastră are nevoie de asistență spirituală tot atât de mult ca și de cea medicală.

— Ceea ce am băgat eu de seamă, scumpa mea doamnă — aci hotărâtul Clump interveni cu un aer plin de blândețe — ceea ce-am băgat eu de seamă de când ați început a da glas sentimentelor care vă fac atât de multă cinste, este, am impresia, că vă alarmați fără motiv pentru buna noastră prietenă și că, din pricina aceasta, vă sacrificați cu prea multă risipă propria dumneavoastră sănătate.

— Eu mi-aș da și viața pentru împlinirea datoriei mele sau pentru salvarea vreunui membru al familiei soțului meu — interveni doamna Bute.

— Da, doamnă, dac-ar fi necesar; dar noi nu vrem ca doamna Bute Crawley să se transforme în martiră — rosti Clump galant. Doctorul Squills și cu mine am examinat împreună cazul domnișoarei Crawley, cu toată grija și atenția noastră, după cum vă puteți lesne închipui. Am găsit-o deprimată și nervoasă; evenimentele petrecute în familie au tulburat-o.

— Nepotul ei a apucat pe calea pierzării! strigă doamna Crawley.

— Au tulburat-o peste măsură; și dumneavoastră ați venit ca un înger păzitor, scumpa mea doamnă; întocmai ca un înger păzitor, vă dau cuvântul meu, pentru a-i ușura chinul cumplit… Dar doctorul Squills și cu mine suntem de părere că buna noastră prietenă nu-i într-o stare așa de gravă incit să stea la pat. E abătută, dar poate că șederea în pat o deprimă și mai mult. I-ar trebui o schimbare, aer proaspăt, veselie — acestea sunt cele mai plăcute leacuri din toată farmacopeea — zise domnul Clump, zâmbind și. Arătându-și frumoasa lui dantură.

Sfătuiți-o să se scoale, scumpă doamnă, smulgeți-o din pat și din toropeală, stăruiți pe lângă ea să facă mici plimbări cu trăsura. Plimbări care vor învia și trandafirii din obrajii dumneavoastră, dacă mă pot exprima astfel față de doamna Bute Crawley!

— O întâlnire neașteptată cu îngrozitorul ei ne pot în parc, unde mi s-a spus că infamul se plimbă în trăsură alături de nerușinata părtașă a crimelor sale — rosti doamna Bute (dezvăluindu-și, fără să vrea, egoismul pe care-l ținea cât mai ascuns) – i-ar pricinui un asemenea șoc, încât ar trebui s-o urcăm iarăși în pat. Ea nu trebuie să iasă din casă, domnule Clump, și nici n-are să iasă atâta timp cât voi veghea eu asupra ei. În ce privește sănătatea mea, ce însemnătate are asta? Mi-o jertfesc bucuros, domnule. O sacrific pe altarul datoriei mele !

— Pe cuvântul meu, doamnă — spuse categoric domnul Clump — eu nu pot răspunde de viața ei, atâta timp cât are să rămână închisă în camera asta întunecoasă. E atât de nervoasă, încât o putem pierde de la o zi la alta; și dacă

doriți ca Rawdon Crawley s-o moștenească mai repede, vă previn în mod deschis, doamnă, că faceți tot posibilul să-l serviți!

— Dumnezeule, e în primejdie de moarte? strigă doamna Bute. De ce, de ce nu m-ați înștiințat mai curând, domnule Clump?

Cu o seară înainte, domnul Clump și doctorul Squills avuseseră o — consultație (în fața unei sticle de vin în casa lui sir Lapin Warren, a cărui doamnă era pe cale de a-l dărui cu a treisprezecea binecuvântare) cu privire la domnișoara Crawley și la cazul ei.

— Ce mai scorpie e și femeiușcă asta din Hampshire, Clump — observă Squills — care-a izbutit să pună mâna pe bătrâna Tilly Crawley. Strașnică băutură Madeira asta!

— Ce nebun a fost și Rawdon Crawley — răspunse Clump — să se însoare c-o guvernantă! Deși nu era de loc de azvârlit !

— Ochi verzi, ten frumos, față drăguță, frunte splendidă — observă Squills. E ceva de capul ei; dar și Crawley a fost nebun de legat, Clump !

— Nebun cu-adevărat, nu alta, întotdeauna a fost așa — răspunse spițerul.

— Bineînțeles că bătrâna domnișoară are să-l dezmoștenească — zise medicul și, după o pauză, adăugă: Sper că are să lase avere mare după moarte.

— Care moarte? făcu Clump rânjind. Vrei să pierd două sute de lire pe an?

— Femeia aceea din Hampshire are s-o dea gata în două luni, Clump, băiete, dacă mai rămâne lângă ea — îi spuse doctorul Squills. Vârstă înaintată – indigestie — nervi — palpitații — congestie cerebrală — apoplexie — și gata! Pune-o pe picioare.

Clump, și scoate-o la aer, sau de nu, peste câteva săptămâni se duc naibii cele două sute de lire pe an ale tale.

Și în urma acestui îndemn îi vorbi vrednicul spițer cu atâta candoare doamnei Bute Crawley.

Având-o pe bătrâna doamnă pe mâna ei, bolnavă, și pe nimeni altul prin preajmă, doamna Bute dă duse nu o singură dată asaltul pentru a o convinge să-și schimbe testamentul. Dar domnișoara Crawley, cu obișnuita ei spaimă de moarte, se înfricoșa și mai mult când i se făceau asemenea funeste propuneri, iar doamna Bute își dădu seama că trebuie să-și aducă pacienta într-o stare de bună dispoziție și de sănătate, înainte de-a putea nădăjdui să-și poată îndeplini piosul scop pe care-l avea în vedere. Dar unde s-o scoată la aer — asta era întrebarea ! Singurul loc unde ar fi avut norocul să nu-l întâlnească pe odiosul acela de Rawdon era biserica și locul acela n-avea s-o distreze de loc, doamna Bute știa asta prea bine. „Trebuie să ne ducem să vizităm frumoasele împrejurimi ale Londrei! se gândi ea atunci. Aud că sunt cele mai pitorești din lume”; și arătă un interes subit pentru Hampstead și pentru Homsey, și mai descoperi că Dulwich îi place la nebunie, astfel că, urcându-și victima în trăsură, o însoți în locurile acelea rustice, trecându-și timpul acestor mici călătorii în convorbiri în jurul lui Rawdon și a nevestei lui și povestind bătrânei domnișoare orice istorioară care mai putea mări cu ceva indignarea ei împotriva acestei perechi de nemernici.

Poate că doamna Bute întinsese coarda mai mult decât era nevoie. Căci deși o îndemna pe domnișoara Crawley la o meritată aversiune față de neobrăzatul ei nepot, bolnava nutrea o ură neîmpăcată și o adevărată groază ascunsă și față de călăul ei și abia aștepta să se elibereze. Și nu după multă vreme, domnișoara Crawley se răzvrăti definitiv împotriva suburbiilor Highgate și Homsey.

Ea voia să se plimbe în parc. Doamna Bute știa că acolo are să-l întâlnească pe îngrozitorul Rawdon, și avea dreptate. Într-una din zile își făcu apariția și cabrioleta lui Rawdon; Rebecca ședea alături de el. În echipajul inamicului, domnișoara Crawley ocupa locul ei obișnuit, cu doamna Bute în stânga, în timp ce câinele și domnișoara Briggs stăteau pe banchetă. Fu un moment de mare încordare, și inima Rebeccăi bătu neliniștită când recunoscu trăsura! iar când cele două vehicule se încrucișară, ea își încleștă mâinile și se uită la bătrâna domnișoară cu o figură plină de dragoste îndurerată și de devotament. Rawdon tremura și el; iar fața i se împurpură în întregime sub mustățile-i cănite. Dar numai bătrâna Briggs își pierdu cumpătul în cealaltă trăsură, uitându-se cu ochi mari spre bătrânele ei prietene. Pălăria domnișoarei Crawley era cu hotărâre întoarsă spre Serpentine, doamna Bute era, din întâmplare, ocupată cu câinele căruia-i spunea miti telul ei drag și mititelul ei dulce și drăguțul ei răsfățat. Trăsurile mergeau, fiecare în direcția ei.

— S-a zis cu ea, sunt sigur! spuse Rawdon nevesti-sii.

— Mai încearcă o dată, Rawdon! Răspunse Rebecca. Nu poți să te agăți cu roțile cabrioletei tale de roțile trăsurii lor, dragul meu?

Rawdon nu avea curaj să facă asemenea manevră. Când trăsurile se întâlniră din nou, el se ridică în picioare în cabrioletă; își duse mâna la pălărie gata să și-o scoată; privea cu încordare. Dar de astă dată, fața domnișoarei Crawley nu mai cată în altă parte; atât ea, cât și doamna Bute i se uitară drept în față și-și străpunseră fără milă ne potul cu privirile. El căzu pe locul lui înjurând și, părăsind arena, goni înfuriat spre casă.

Era o strălucitoare și neîndoielnică victorie pentru doamna Bute. Dar ea se temea de primejdia prea multor întâlniri de felul acesta, căci își dădu seama de vădita nervozitate a domnișoarei Crawley; și hotărî că era neapărată nevoie, pentru sănătatea scumpei sale prietene, să părăsească pentru p vreme orașul, astfel că-i recomandă în mod cât se poate de stăruitor Brighton-ul.

TRADUCERE: CONSTANȚA TUDOR ȘI ION FRUNZETTI

CARTEA SNOBILOR
Cap. VII
Despre unii snobi respectabili

Uitați-vă la casa care urmează după cea a lui lady Susan Scraper. Locuința cu marchiza deasupra peronului. Diseară baldachinul va fi coborât spre plăcerea prietenilor lui sir Alured și ai lui lady S. De Mogyns, ale cărei petreceri stârnesc, în

aceeași măsură ca și gazdele, admirația publicului.

Livrelele de culoarea piersicii, cu fireturi de argint și pantaloni verzi, fac din lacheii casei De Mogyns mândnia rotondei din Hyde-Park, unde lady de Mogyns, așezată pe perne de satin, cu că țelul în brațe, salută doar crema nobilimii. S-au schimbat lucrurile acum cu Mary Anne sau, cum își spune ea, Marian de Mogyns.

Era fata căpitanului Flack din armata defensivă din Rathdrum, care căpitan și-a trecut regimentul din Irlanda la Caermarthenshire cu ani în urmă, pentru a apăra Țara Galilor de năvălitorul corsican. Cei din Rathdrum erau încartiruita la Pontydwdim, unde Marian a asaltat și a cucerit un De Mogyns, tânăr bancher din partea locului.

Stăruințele depuse de acesta pe lângă miss Flack, la un bal dat cu prilejul curselor de cai, au fost de așa natură, încât tatăl fetei a declarat că de Mogyns trebuie să moară pe câmpul de onoare, sau să devină ginerele său, Tânărul a ales căsătoria. Pe atunci, numele lui era Muggins, iar taică-su, un bancher înfloritor, care aproviziona armata și era contrabandist și, în general, om de afaceri – aproape că l-a dezmoștenit din pricina acestei alianțe. Există și legenda că Muggins-tatăl a fost făcut baronet, fiindcă a împrumutat bani unui Rylprsnge[35]. Eu nu cred. Familia Ryl, de la prințul de Wales în jos, și-a plătit întotdeauna datoriile. Oricum ar fi fost, omul a rămas până la sfârșitul vieții un simplu sir Thomas Muggins, reprezentant timp de mulți ani după război al regiunii Pontydwdim în Parlament. Bătrânul bancher a murit la timp, și ca să folosim expresia plină de simpatie, obișnuită în asemenea împrejurări i-a căptușit bine” pe moștenitorii lui. Fiul lui, Alfred Smith Mogyns, a pus mâna pe grosul averii, moștenind titlurile și mâna însângerată de pe blazon. Nu mulți ani mai târziu, a apărut ca sir Alured Mogyns Smyth de Mogyns, cu o genealogie descoperită spre folosul lui, de editorul Peerage[36]-ului lui, anume Fluke, genealogie care suna astfel în pomenita lucrare:

„De Mogyns — sir Alured Mogyns Smith, al doi le-a baronet. Acest nobil e coborâtor al uneia dintre cele mai vechi familii din Țara Galilor, familie ai cărei strămoși se pierd în noaptea antichității. Familia stăpânește un arbore genealogic începând cu Shem, arbore despre care o legendă, veche de mii de ani, spune că ar fi fost desenat pe papirus de un nepot al însuși patriarhului. Oricum ar fi, nu încape îndoială cu privire la marea vechime a neamului Mogyns.

În vremea Boadiceei[37], Hogyn Mogyn, cel cu o sută de bouri, era curtezanul prințesei și rivalul lui Caractacus la mâna ei. Era un om cu statură de uriaș și a fost ucis de Suetonius, în bătălia care a pus capăt libertăților Britaniei.

Din el descind, în linie directă, prinții de Pontydwdim, Mogyn cel cu harpa de aur

---

[35] Cuvânt obținut prin contractarea cuvintelor „royal personage" — personaj regal, (n. t.)

[36] Carte în care sunt trecuți arborii genealogici ai familiilor nobiliare engleze, (n. t.)

[37] Boadiceea sau Boadicea, regină a Bretaniei, care a dirijat o răscoală împotriva ocupației romane (sec. I al erei noastre).

(vezi Mabinogion al lui lady Charlotte Guest), Bogyn Merdac-ap-Mogyn (demonicul fiu al lui Mogyn) și un șir lung de barzi și războinici, pomeniți atât în Țara Galilor, cât și în Armorica. Neatârnații prinți De Mogyn au ținut multă vreme piept nemiloșilor regi ai Angliei, până când, în cele din urmă, Gam Bogyns s-a supus prințului Henric, fiul lui Henric al IV-lea și, sub numele de sir David Gam de Mogyns, s-a distins la bătălia de la Azincourt. El este strămoșul actualului baronet. (Și aci urmează șirul descendenților în ordine, până la Thomas Muggins, primul baronet de Pontydwdim Castle, vreme de 23 de ani deputat al târgului aceluia, al cărui urmaș Alured Mogyns Smith, actualul baronet, s-a căsătorit cu Marian, fiica răposatului general P. Flack din Ballyflack, regatul Irlandei, aparținând conților Flack din Sfântul Imperiu Roman.) Descendenții lui sir Alured sunt Alured Caradoc, născut în 1819, Marian în 1811, Blanche Adeliza, Emily-Doria, Adelaide Obleans, Katinka Rostopchin, Patrick Flack, mort în 1809.

Blazonul e despărțit în două de o linie întreruptă și o diagonală purpurie. Emblema — un pițigoi la pândă. Motto — Ung Roy ung Mogyns[38].

A trecut mult până când lady de Mogynsa început să strălucească în chip de stea, în lumea elegantă. La început, bietul Muggins era în mâinile celor din neamul Flack, Clancy, Toole, Shanahan, adică a rubedeniilor irlandeze ale soției lud; și, în timp ce nu era decât moștenitor prezumtiv, în casa lui curgeau vinurile de Bordeaux și nectarul național, spre îndestularea rudelor din Irlanda. Tom Tufto a ajuns să se mute din strada unde locuia la Londra, fiindcă, zicea el, „strada prinsese un miros nesuferit de whisky de la casa *ihrlandezilor* ălora”.

Noblețea au deprins-o prin străinătăți. S-au vârât în toate curțile străine și au dat din coate până ce au ajuns în saloanele ambasadorilor. Se repezeau la nobilii care rătăceau prin lume și se aciuiau pe lângă tineri lorzi, călătorind cu profesorii lor. Dădeau serate la Neapole, Roma, Paris. În acest din urmă oraș, au făcut rost de un prinț de sânge regal, care le-a onorat seratele, și aci apărură, pentru prima dată, sub numele de de Mogyns, pe care-l poartă cu atâta strălucire până în ziua de azi.

Se spun tot felul de povești despre strădaniile desperate ale neînvinsei lady de Mogyns depuse spre câștigarea unui loc pe care-l dețin acum până și acei dintre scumpii mei cititori, care trăiesc o viață mediocră. Ei nu cunosc luptele, certurile ticăloase, intrigile, urzelile și dezamăgirile, care, după câte mi-a fost dat să înțeleg, domnesc în lumea înaltă, drept care ar trebui să mulțumească sorții că cel puțin ei nu sunt snobi din lumea bună. Intrigile scornite de familia de Mogyns pentru ca ducesa de Buckskin să le onoreze petrecerile ar umple de admirație pe un Talleyrand. Când i s-a refuzat o invitație la ceaiul dansant al lui lady Aldermanbury, lady de Mogyns s-a îmbolnăvit de meningită și de n-ar fi fost un bal la Windsor ar fi fost în stare să se sinucidă. Am aflat următoarea poveste de la no bila mea prietenă, lady Clapperclaw în persoană, fostă lady Kathleen O’Shaughnessy și fiica

---

[38] Un rege, un Mogyns. ,

contelui de Turfanthunder:

„În vremea când nesuferita aia de *ihrlandeză* deghizată, lady Muggins, se lupta pentru un loc și-o scotea în lume pe urâcioasa de fiică-sa Blanche – spunea bătrâna lady Clapperclaw — (Marian e cocoșată și, prin urmare, nu e scoasă în lume, dar să știi că ea e singura lady din familie), va să zică pe vremea când nenorocita de Polly Muggins o scotea în lume pe Blanche, cu sfecla ei de nas, cârlionții ca niște morcovi și fața ca o ridiche, tare era dornică — având în vedere că taică-său era văcar pe moșia tatălui meu — s-o patronăm noi. Așa încât m-a întrebat de-a dreptul, în mijlocul unei tăceri, la cina oferită de contele Volauvent, ambasadorul francez, de ce nu-i trimisesem invitație la balul meu?

— Fiindcă odăile mele sunt și așa. Prea pline și domnia-voastră v-ați fi simțit prost în înghesuială — zic eu.

Adevărul e că ocupă loc cât un elefant; afară de asta, n-am nevoie de ea; e limpede. Credeam că răspunsul meu o s-o potolească, dar a doua zi, se repede plângând în brațele mele:

— Scumpă lady Clapperclaw — zice — nu pentru mine; te rog pentru draga mea Blanche! Gândiți-vă, fată tânără, care anul ăsta a ieșit prima oară în lume, și să nu vină la balul dumneavoastră! Copila asta delicată o să se topească, o să se prăpădească de supărare. *Eu* nu vreau să vin. *Eu* voi rămâne acasă, și voi îngriji guta lui, sir Alured. Știu că vine și doamna Bolster. O s-o însoțească ea pe Blanche.

— N-ai venit să subscrii pentru fondul de pături și cartofi Rathdrum; dumneata, care ești din aceeași parohie cu mine — zic — și al cărei bunic, om de ispravă, a îngrijit vaci în locurile acelea.

— Ajung douăzeci de guinee, scumpă lady Clap perclaw?”

— Ajung douăzeci de guinee — zic eu, și le-a plătit. Pe urmă, am spus: Blanche poate să vină, dar dumneata nu, bagă de seamă.

Și m-a lăsat în pace, după ce mi-a mulțumit de mii de ori. Dar ce să vezi? În seara balului, nesuferita și-a făcut apariția împreună cu fiică-sa !

— Nu ți-am spus să nu vii? îi spun eu, furioasă.

— Ce-ar fi zis lumea? se văită lady Muggins. Caleașca mea e dusă la club, după sir Alured; lasă-mă să stau doar zece minute, scumpă lady Clapperclaw.

— Dacă tot ai venit, doamnă, poți să stai și la masă — i-am răspuns.

Am lăsat-o și, toată seara, nu i-am mai adresat o vorbă. Și acum — țipă bătrâna lady Clapperclaw, lovindu-și palmele și vorbind cu accent mai irlandez ca oricând — ce crezi că mi-a făcut parvenita aia neobrăzată, păcătoasă, vulgară, nesuferită, fiica văcarului, după ce m-am purtat atât de frumos cu ea? Ieri, la Hyde-Parck, s-a făcut că nu mă vede și nici nu mi-a trimis invitație pentru balul ei de astă-seară, deși se spune că va veni și prințul George”.

Da, acestea sunt faptele. În cursa aceasta mondenă, hotărâta și întreprinzătoarea de Mogyns a întrecut-o pe biata bătrână Clapperclaw. Progresul ei pe drumul nobleței poate fi prețuit, urmărind grupurile de prieteni cărora le-a făcut curte, i-a câștigat, i-a învins, i-a lăsat în urmă. A luptat atât de vitejește pentru o reputație aleasă, încât a câștigat-o, lovind fără milă cu picioarele, pe măsură ce

înainta treaptă cu treaptă.

Snobii din City

Nu putem ascunde faptul că seria aceasta de articole stârnește mare senzație în toate clasele Imperiului.

Scrisorile de admirație (!), de interogație (?), de dojană, de aprobare sau insultă cad cu droaia în cutia domnului Punch[39]. Am fost trași la răspundere pentru că am trădat secretele a trei familii De Mogyns; s-au descoperit nu mai puțin de patru lady Susan Scraper; iar tinerii nici nu mai îndrăznesc să comande o jumătate de porto și s-o soarbă la club, citind *Quarterly Review,* de teamă să nu fie luați drept Sydney Scraper Esq.

„De ce atâta antipatie față de Beker Street?" în treabă o frumoasă reclamantă, care scrie, evident, din cartierul amintit.

„De ce să ataci doar snobii aristocratici? scrie un stimabil corespondent. Oare nu le vine rândul și snobilor snobi?"

„Repede-te la snobii universitari!" mă îndemnă un domn indignat (care scrie „elegant" cu doi l).

„Demască snobii clericali!" îmi sugerează altul.

„Aflându-mă, acum câtva timp, la Hotel Meurice din Paris — mă informează un glumeț — l-am văzut pe lordul B. aplecându-se peste fereastră cu ghetele în mână și strigând: *„Garson, cirez-moi ces bottes"*[40]. N-ar trebui să-l treci și pe el printre snobi?"

Nu, nici gând. Dacă ghetele înălțimii sale sunt murdare, înseamnă că lordul B. umblă. Nu e semn de snobism să ai doar o pereche de ghete, sau o pereche favorită; și, firește, nu e semn de snobism să dorești să-ți fie curățate. Făcând acest lucru, lordul B. a îndeplinit o faptă cu totul firească și de gentleman; drept care, sunt atât de mulțumit de el, încât l-am desenat într-o atitudine favorabilă și elegantă și l-am pus în capul capitolului, la loc de cinste. Nu, în observațiile noastre nevinovate, nu vizăm anumite persoane. Și după cum Phidias a ales ce-i mai bun din douăzeci de frumuseți, înainte de a desăvârși-o pe Venus, tot așa trebuie să observăm și noi o mie de snobi, înainte de a zugrăvi unul pe hârtie.

Snobii din City urmează la rând în ierarhia snobilor și trebuie să-i cercetăm. Dar se iscă o greutate.

E greu să pătrunzi până la snobul din City. Dacă nu ești capitalist nu poți să-l vizitezi în firida lui din banca de pe Lombard Street. Dacă nu ești mlădiță de nobil, e slabă nădejde să-l vezi acasă la el. În firma unui snob din City se află de obicei un asociat, al cărui nume folosește pentru operele de caritate și care frecventează Exeter-Hall; pe un altul (un snob științific de oraș) îl poți zări la seratele lordului N.

---

[39] Punch — revistă umoristică, în paginile căreia a apărut mai întâi Cartea Snobilor, (n. t.)

[40] Băiete, lustruiește-mi ghetele (în limba franceză în text).(n. t.)

sau la conferințele de la London Institution; pe un al treilea (snobul de gust) îl vezi la licitații de tablouri, la vizionări speciale de expoziții, la Operă sau la Filarmonică. Dar intimitatea este, de cele mai multe ori, imposibilă cu această făptură gravă, simandicoasă, înspăimântătoare.

Un simplu gentleman., poate spera să șadă la masa aproape a oricui — să intre la țară în casa ducelui, ba chiar să danseze cadrilul la Buckingham Palace (scumpă lady Wilhelmina Wagglewiggle ! Ți-amintești ce senzație am făcut la balul răposatei și iubitei noastre suverane, regina Carolina, la Brandenburg House în Hammersmith?), dar ușile unui snob de City îi sunt, de cele mai multe ori, închise; așa încât, tot ce se știe despre această importantă clasă, e din auzite.

În alte țări ale Europei, snobul de bancă e mai deschis și mai vorbăreț decât la noi și primește lumea întreagă în cercul lui. De pildă, toată lumea cunoaște ospitalitatea princiară a familiei Scharlaschild la Paris, Neapole, Frankfurt etc. Membrii familiei ospătează lumea întreagă, chiar și peste raci, la sindrofiile lor. Prințul Polonia din Roma și fratele lui, ducele de Strachino, sunt de asemenea cunoscuți pentru ospitalitatea lor. Îmi place, de alt fel, spiritul celui dintâi dintre nobilii amintiți.

Deoarece pe teritoriul Romei titlurile nu sunt costisitoare, l-a făcut pe funcționarul șef al băncii lui marchiz; iar înălțimea sa prințul se pricepe să-ți smulgă un *bajocco*[41] într-o operație de schimb, cu aceeași îndemânare ca și un om obișnuit.

E o plăcere să fii în stare să cinstești măriri din astea cu un ban sau doi; cel mai sărac om simte atunci că și el poate face un bine. Cei din familia Polonia s-au căsătorit cu cele mai vechi familii din Roma, și blazoanele lor (o ciupercă aurie pe un câmp azuriu) se văd în sute de locuri din Roma, alături de cele ale familiei Colonna sau Doria.

Și snobii noștri din City au aceeași manie a căsătoriilor aristocratice. Asta îmi place. Sălbatic și pizmaș cum sunt din fire, îmi place să văd doi pungași care, împărțindu-și între ei, așa cum fac, puterea socială a acestui regat, se urăsc în chip firesc, dar fac pace și se unesc pentru interesele murdare ale fiecăruia dintre ei. Îmi place să văd un bătrân aristocrat, umflat de mândria neamului său, descendentul unor vestiți bandiți normanzi, al cărui sânge s-a păstrat curat vreme de veacuri și. Care privește spre un englez obișnuit, ca un american spre un negru — îmi place să-l văd pe bătrânul Stiffneck[42] silit să-și plece capul și să-și înghită trufia infernală, silit să bea cupa umilinței pe care i-a umplut-o valetul de la Pump & Aldgate. “Pump & Aldgate — spune el — bunicul tău a fost zidar și mistria lui se mai păstrează și acum în banca ta. Arborele tău genealogic începe într-o casă de muncă; al meu pornește din toate palatele regești ale Europei. Am venit pe meleagurile astea odată cu Cuceritorul; sunt văr cu Charles Martel, Orlando

---

[41] Monedă măruntă, având circulație în Statul Papal, (n. t.)

[42] fneck în limba engleză înseamnă „gât țeapăn", (n. t.)

Furioso, Filip August, Petru cel Crud și Frederic Barbarossa. Adăpostesc emblema regală de Brentford pe blazonul meu. Te disprețuiesc, dar am nevoie de bani; și ți-o voi vinde pe scumpa mea fiică, Blanche Stiffneck, în schimbul a o sută de mii de livre, plătibile în ipoteci. O dau în căsătorie fiului tău, iar ea va deveni lady Blanche Pump & Aldgate”.

Bătrânul Pump & Aldgate primește bucuros târgul. E. plăcut să te gândești că obârșia poate fi cumpărată cu bani. Așa înveți s-o prețuiești. De ce s-o socotim noi, care n-o avem, mai de preț decât cei ce o au? Poate că cel mai folositor lucru pe care-l poți face cu cartea numită „Peerage”, este să citești lista de la un capăt la altul și să vezi câți și-au cumpărat și și-au vândut obârșia, cum vlăstare sărăcite ale nobilimii se vând fetelor de snobi bogați din City, cum snobi bogați din City cumpără nobile doamne și să admiri îndoita josnicie a târgului.

Bătrânul Pump & Aldgate cumpără marfa și plătește prețul. Vânzarea fetei e binecuvântată de un episcop, la biserica St. George din Hanover Square și, în anul următor, citești că sâmbătă, la Roehampton, lady Blanche Pump a adus pe lume un fiu și moștenitor.

După acest eveniment interesant, o veche cunoștință, care l-a cunoscut pe Pump pe culoarele băncii din City, îl întreabă, familiar:

— Ce-ți face nevasta, Pump, băiete?

Domnul Pump răspunde, încurcat și dezgustat, după o tăcere:

— Lady Blanche Pump e bine, mulțumesc.

— Ia te uită, și eu care credeam că e nevastă-ta — spune vita de Snooks cu familiaritate, luându-și rămas bun.

Zece minute după aceea, povestea se răspândește prin toată Bursa, unde se mai spune și în ziua de astăzi, de câte ori apare tânărul Pump.

Ne putem închipui viața istovitoare pe care e silit s-o ducă bietul Pump, acest martir al lui Mammon. Gândiți-vă la bucuriile casnice ale unui om a cărui nevastă îl disprețuiește, care nu-și poate chema prietenii în casa lui, care a părăsit rândurile de mijloc ale vieții, dar încă nu e primit în cele de sus; dar care s-a resemnat să primească refuzuri, amânări, umilințe, mângâindu-se cu gândul că fiul lui va avea mai mult noroc.

În unele din cluburile foarte demodate din acest oraș, era obiceiul, când un gentleman cerea să i se schimbe o guinee, mărunțișul să-i fie adus în bani spălați, banii care trecuseră prin mâini de rând fiind socotiți nedemni de a murdări degetele unui gentleman. Tot așa, după ce banii unui snob din City au fost spălați timp de o generație sau mai mult; spălați prin investirea lor în moșii, păduri, castele și case boierești, li se îngăduie să treacă drept monedă cu adevărat aristocratică.

Bătrânul Pump mătură în prăvălie, aleargă după comisioane, devine funcționar de încredere și apoi unul din asociații firmei. Pump al doilea devine patronul întreprinderii, adună bani peste bani și-și însoară fiul cu fiica unui conte. Pump al treilea continuă să fie bancher, dar principala lui misiune este să devină tatăl lui Pump al patrulea, care apare sub înfățișarea unui aristocrat în lege, își ocupă locul în Camera Lorzilor ca baron Pumpington, iar neamul lui domnește cu drept de

moștenire asupra acestei națiuni de snobi.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

CHARLES DICKENS
1 8 1 2 — 1 8 7 0

Dickens e un romancier popular în toată puterea cuvântului. Încă din timpul vieții lui, opera sa a cunoscut o enormă răspândire. Începând cu primul lui roman *Documentele Postume ale Clubului Pickwick,* Dickens și-a publicat cărțile în fascicole. Despre popularitatea pe care aceste cărți au dobândit-o îndată și o păstrează, mereu lărgită, în zilele noastre, se povestesc nenumărate întâmplări. Astfel, un muribund se consola cu gândul că va mai apuca fascicola următoare din *Pickwick.*

Până să se întâlnească cu succesul, Dickens a parcurs un drum aspru, umilitor, pe care ni-l povestește în romanul său, în mare măsură autobiografic, *David Copperfield.* Dintr-o familie mic-burgheză sărăcită, fiul unui personaj pitoresc și fluturatic — zugrăvit în roman prin figura domnului Micawber — Dickens a trebuit de timpuriu să-și câștige din greu existența. Tatăl lui a fost o vreme închis la închisoarea pentru datornici. O putere de voință neobișnuită l-a ajutat pe Dickens să se educe singur, să învețe meseria de stenograf parlamentar. Devine apoi gazetar, publică sub pseudonimul Boz un volum de *Schițe din Londra* și la douăzeci și cinci de ani dă primele fascicole din *Documentele Postume ale Clubului Pickwick.*

Romanul acesta, în care însușirile satirice ale scriitorului aproape debutant apar mature, este construit după calapodul vechilor romane picarești ale lui Fielding sau Defoe. Pe la începutul secolului trecut, membrii unui club de pseudosavanți și pseudosportivi. Pleacă să cerceteze Anglia. La început, fiecare e înfățișat ca având câte o faimă nemeritată, dez mințită de fapte. Picwick e considerat savant și înțelept, fricosul Winkle trece drept sportiv îndrăzneț ș.a.m.d. Dar în desfășurarea ulterioară a romanului, trec pe primul plan în special două personaje: generosul și naivul Pickwick, gata oricând să se războiască cu nedreptățile, și neuitatul Sam Weller, valetul lui, pitoreasca variantă a ghidușului pe care-l cunoaște folclorul tuturor popoarelor, de la Nastratin Hogea la Till Ulenspiegel. Sam Weller e ager, ascuțit la vorbă și cumsecade. Cei doi formează o nouă întruchipare a perechii Don Quijote-Sancho Panza. Aventurile celor doi eroi prilejuiesc lui Dickens o satiră de ansamblu a societății engleze din acea vreme — care lovește în snobismul aristocrației, în ipocrizia puritană, injustiție și în închisorile de datorii.

Satira aceasta avea să fie completată, adâncită, reînnoită de numeroasele romane pe care, cu neobișnuită putere de creație, Dickens le-a plăsmuit până în ultima zi de viață. A murit lăsând neterminat *Misterul lui Edwin Drood.* Prin vastele lui romane, se perindă tipurile și mediile cele mai felurite. Puține rechizitorii literare există care să înfățișeze cu atâta vigoare justiția *(Casa întunecată),* școala *(Nicholas Nickleby* și *David Copperfield),* cumplitele instituții de caritate ale timpului *(Olivier Twist, Poveste de Crăciun).*

Descriindu-le, Dickens nu rămâne impasibil. În scrisul lui străbate simpatia sau indignarea, și ironia lui e adesea vehementă. Dar personajele lui nu sunt construite după capriciul scriitorului. Chiar dacă are preferință vizibilă pentru încheierile idilice, Dickens e în primul rând un excepțional creator de oameni.

Personajele de al doilea și al treilea plan prind viață din câteva trăsături, după cum vie, pătrunzătoare e totdeauna atmosfera cărților lui. Poet al prozei, Dickens surprinde cele mai gingașe, mai insesizabile impresii, și nu există multe pagini în literatura lumii în care mentalitatea și emoțiile copilului, ori melancolia dulce a amintirilor să fie exprimate cu atâta adevăr și farmec.

Forța cu care a știut să observe critic societatea lumii sale și s-o înfățișeze în atâtea robuste personaje îl așază pe Dickens printre marii realiști ai lumii.

DOCUMENTELE POSTUME ALE CLUBULUI PICKWICK
Cap. XXXIV

— Tare aș vrea să știu ce-o fi mâncat azi dimineață primul jurat — spuse d. Snodgrass pentru a întreține discuția în frământata dimineață a zilei de 14 februarie.

— A, nădăjduiesc că s-a ospătat bine — rosti el. Perker.

— Pentru ce? întrebă d. Pickwick.

— Lucrul e deosebit de important, extrem de important, scumpe domn — replică d. Perker; un jurat mulțumit, care s-a ospătat bine, este foarte prețios pentru noi. Jurații nemulțumiți sau flămânzi, scumpe domn, țin întotdeauna cu reclamantul.

— Vai de mine, dar cum așa?! se miră d. Pickwick complet buimac.

— Drept să spun, nu știu — răspunse cu răceală omulețul; ca să economisească timp, îmi închipui.

Când comisia s-a retras și dacă ora mesei este apropiată, primul jurat scoate ceasul și zice: „Vai, domnilor, e cinci fără zece; eu iau masa la cinci”. „Și noi”, spun toți ceilalți afară de vreo doi care ar fi trebuit să mănânce la trei și care, ca atare, sunt și mai zoriți să plece. Primul jurat zâmbește și-și pune ceasul la loc. „Ei, domnilor, ce zicem? Reclamantul sau pârâtul, domnilor? Eu sunt dispus să cred, întrucât mă privește… Sunt dispus să cred — dar nu vreau să vă lăsați influențați de mine — eu cred că reclamantul are dreptate”. Atunci doi-trei jurați vor spune, firește, că și ei cred la fel; după care, fără bătaie de cap, se declară în unanimitate de acord.

„Nouă și zece ! continuă omulețul, uitându-se la ceas. E vremea să pornim, scumpe domn. Curtea-i de obicei plină când este vorba de încălcarea unei făgăduieli de căsătorie. Ar fi mai bine să poruncești să se aducă o trăsură, scumpe domn, altminteri ajungem prea târziu”.

D. Pickwick trase imediat de clopoțel; după ce fu adusă o trăsură, tuspatru pickwickienii se urcară în ea dimpreună cu el. Perker, îndreptându-se spre Guildhall; Sam Weller, d. Lowten și geanta albastră îi urmau într-o cabrioletă.

— Lowten — spuse Perker când ajunseră în sala pașilor pierduți — bagă-i pe

prietenii domnului Pickwick în tribuna stagiarilor; e mai bine ca domnul Pickwick să stea lângă mine. Pe aci, scumpe domn, pe aci.

Grăind astfel, omulețul îl luă pe d. Pickwick de mânecă și-l conduse spre o bancă mai scundă, aflată sub biroul judecătorului, construită anume pentru ca avocații să poată șopti la urechea pledantului instrucțiunile pe care mersul procesului le face necesare. Publicul, în număr mare, nu-i poate vedea pe ocupanții acestei-bănci deoarece ei stau mai jos decât pledanții și decât auditorii, ale căror scaune sunt mai ridicate. Firește, stau cu spatele spre public și pledanți și cu fața spre judecător.

— Îmi închipui că asta e tribuna martorilor – spuse d. Pickwick arătând la stânga un fel de estradă înconjurată de o balustradă de metal.

— Da, scumpe domn, asta-i tribuna martorilor – răspunse Perker scoțând un teanc de hârtii din geanta albastră, pe care Lowten o depusese atunci la picioarele lui.

— Și acolo — întrebă d. Pickwick, arătând la dreapta două bănci împrejmuite de-o bară, stau jurații — nu-i așa?

— Exact, scumpe domn — lămuri d. Perker ciocănind în capacul tabacherei cu tutun de prizat.

D. Pickwick se ridică în picioare, plin de neastâmpăr, și-și aruncă privirile asupra sălii.

La galerie se și aflau grupuri-grupuri de spectatori iar pe banca avocaților pledanți, înșiruiți, un număr mare de domni cu perucă, a căror reuniune înfățișa acea agreabilă și bogată varietate de nasuri și de favoriți pentru care baroul englez este cu drept cuvânt celebru. Domnii care posedau un dosar, îl țineau în modul cel mai vizibil, și-și frecau din când în când nasul cu el spre a atrage și mai mult luarea aminte a spectatorilor. Alții, care nu aveau niciun dosar de arătat, țineau la subsuori tomuri groase, cu etichete roșii la cotor și cu scoarțe de culoarea plăcintei necoapte, binecunoscute sub numele de law calf”. Alții, care n-aveau nici dosare, nici cărți, își vârau mâinile în buzunar și luau un aer cât mai înțelept cu putință; pe când alții umblau foarte zoriți de colo-colo cu o mutră gravă, satisfăcuți că stârnesc astfel admirația și mirarea străinilor neinițiați. Spre marea uimire a domnului Pickwick, ei erau împărțiți în mici grupuri și discutau cu liniștea cea mai desăvârșită despre noutățile zilei, de parcă n-ar fi fost câtuși de puțin pe tapet un proces care urma să fie dezbătut.

Salutul domnului Phunky, când intră să-și ia locul dinapoia băncii rezervată judecătorului, atrase atenția domnului Pickwick; abia îi răspunse la salut, și se arătă d. Avocat Snubbin, urmat de d. Mallard care, după ce depuse pe masă o geantă stacojie, așa de voluminoasă incit avocatul aproape nu se mai vedea de dinapoia ei, strânse mina domnului Perker și se retrase. Intrară alți doi-trei avocați, iar printre ei, un om rotofei, roșu la față, care făcu un semn prietenos din cap domnului Snubbin și-i spuse că dimineața este frumoasă.

— Cine e omul acesta roșu la față care l-a salutat pe avocatul nostru și i-a spus că e o dimineață frumoasă? întrebă încet d. Pickwick.

— E domnul Buzfuz — răspunse d. Perker – avocatul adversarei noastre. Domnul așezat la spatele lui e domnul Skimpin, stagiarul său.

Aflând de mârșăvia pe care omul acesta o făcuse cu sânge rece, d. Pickwick, indignat, se pregătea să întrebe cum cutează d. Buzfuz, avocatul părții ad verse, să-și permită a spune domnului Snubbin, care e avocatul său, că e o dimineață frumoasă — când îl întrerupse ridicarea în picioare a avocaților la strigătul puternic de „liniște” pe care îl scoseseră ușierii Curții. Uitându-se în jur, băgă de seamă că intrase judecătorul.

D. judecător Stareleigh (care judeca în lipsa primului-președinte reținut de o indispoziție) era un bărbat bondoc și așa de gras că părea numai fălci și jiletcă. El dădu buzna în sală pe două piciorușe crăcănate și, după ce salută cu gravitate baroul care, cu gravitate, se înclină, își puse piciorușele sub masă și tichia cu trei colțuri pe masă. După ce d. Judecător Stareleigh făcu toate acestea, nu se mai vedeau din el decât doi ochișori foarte ciudați, o față lată, trandafirie, și cam jumătate dintr-o perucă mare, foarte comică.

De îndată ce judecătorul își ocupă locul, ușierul, care stătea în picioare, în sală, strigă „liniște” pe un ton de comandă, pe urmă alt ușier la galerie strigă „liniște” cu voce mânioasă, și alți trei-patru ușieri răcniră dojenitor, cu indignare: „liniște”.

Apoi, un domn în negru, așezat sub judecător, începu să strige numele juraților. După multe zbierete se descoperi că erau prezenți doar zece juați speciali. D. Buzfuz cerând atunci ca juriul special să fie completat prin înlocuitori, domnul în negru înhăță îndată doi juați obișnuiți, un zarzavagiu și un spițer, care-i veniră la îndemână.

— Domnilor — spuse omul în negru — răspundeți la numele dumneavoastră pentru a depune jurământul. Richard Upwitch?

— Aici — răspunse zarzavagiul.

— Thomas Groffin?

— Aici — spuse spițerul.

— Puneți mâna pe Evanghelie, domnilor. Veți judeca cu credință și sinceritate…

— Rog Curtea să mă ierte — întrerupse spițerul care era înalt, uscățiv și galben — însă nădăjduiesc că mi se va îngădui să nu iau parte la ședință.

— Ce motive ai, domnule? întrebă d. Judecător Stareleigh.

— N-am vânzător în spițerie, milord — răspunse spițerul.

— N-am ce-ți face, domnule. Ar fi trebuit să-ți angajezi.

— Nu-mi pot permite, milord — reluă spițerul.

— Ei bine, domnule, ar trebui să poți! ripostă judecătorul înroșindu-se, căci d. Judecător Stareleigh era iritabil din fire și nu suporta contrazicerea.

— Știu că ar trebui să pot dacă mi-ar merge după cum merit, dar nu-mi merge, milord — răspunse spițerul.

— Pune-l să jure! declară judecătorul, poruncitor.

Slujbașul nu trecuse de „veți judeca cu credință și sinceritate”, când spițerul îl întrerupse iarăși.

— Trebuie să depun jurământul, milord? întrebă el.

— Desigur, domnule — replică îndărătnicul slujitor al justiției.

— Prea bine, milord — glăsui spițerul resemnat.

Dar să știți că până se termină procesul s-ar putea să se-ntâmple o nenorocire. Puneți-mă să jur, dacă poftiți.

Și spițerul depuse jurământul mai înainte ca judecătorul să fi putut rosti o vorbă.

— Milord — reluă spițerul așezându-se cât se poate de liniștit — voiam numai să vă anunț că n-am lăsat în dugheana mea decât un băiat care-mi face comisioanele. Băiat foarte cumsecade, milord, însă care se pricepe foarte puțin la doctorii; și știu că, în capul lui, sarea de Epsom înseamnă acid sulfuric și siropul de siminichie — laudanum. Asta e tot, milord.

După cuvintele acestea, spițerul se așeză comod pe bancă, luă o mutră zâmbitoare și părea pregătit pentru toate veștile rele.

D. Pickwick îl cercetă cu simțământul celei mai profunde înfricoșări, când o zarvă ușoară se produse în sală; nu trecu mult, și d-na Bardell, gata-gata să leșine, sprijinită de d-na Cluppins, își făcu apariția și fu așezată la capătul celălalt al băncii ocupată de d. Pickwick. O umbrelă enormă fu adusă atunci de d. Dodson, și o pereche de galenți de către d. Fogg; amândoi își pregătiseră cu această ocazie figurile cele mai înduioșate și melancolice.

D-na Sanders se ivi apoi, conducând pe d-șorul Bardell. La vederea copilului, d-na Bardell tresări; deodată, venindu-și în fire, începu să-l sărute cu înflăcărare; pe urmă recăzând în stare de inconștiență din pricina nervilor zdruncinați, buna doamnă ceru să i se spună unde se află. Răspunzând întrebării, d-na Cluppins și d-na Sanders își întoarseră capul și începură să plângă, pe când domnii Dodson și Fogg o implorară pe reclamantă să se liniștească. D. Buzfuz își frecă ochii din răsputeri cu o batistă mare albă, aruncând spre jurați o privire rugătoare. Judecătorul părea și el mișcat, iar câțiva spectatori tușiră pentru a-și ascunde emoția.

— Într-adevăr, foarte bună idee — șopti Perker domnului Pickwick. Strașnici băieți, Dodson și Foog ăștia! Iată o scenă de mare efect, scumpe domn, de mare efect.

În timp. Ce vorbea Perker, dina Bardell își reveni treptat în fire, iar d-na Cluppins, după ce examinase cu grijă nasturii și cheotorile respective ale d-șorului Bardell, îl puse să stea în picioare în fața mamei sale; poziție bună care va stârni negreșit mila juraților și a judecătorului. Lucrul nu se putuse însă îndeplini fără o împotrivire grozavă și lacrimi multe din partea tânărului domn, care avea presimțiri sigure că așezarea lui în ochii judecătorului nu era altceva decât începutul unor formalități urmate de osândirea sa numaidecât la moarte sau, cel puțin, la transportarea pe viață, peste mări.

— Bardell și Pickwick — rosti domnul în negru anunțând procesul care se afla cel dintâi pe listă.

— Milord — spuse d. Avocat Buzfuz — eu sunt cu reclamanta.

— Cine mai este cu dumneata, colega Buzfuz? întrebă judecătorul.

D. Skimpin făcu o plecăciune ca să arate că el era.

— Eu îl reprezint pe pârât, milord — declară d. avocat Snubbin.

— Avesti pe cineva cu dumneavoastră, d-le Snubbin? întrebă judecătorul.

— Pe domnul Phunky, milord — răspunse avoca tul Snubbin.

— Avocatul Buzfuz și domnul Skimpin pentru reclamantă — spuse judecătorul scriind numele într-un carnețel și articulând ce scria. Pentru pârât, avpeatul Snubbin și domnul Monkey.

— Cer iertare înălțimii voastre, Phunky.

— A, prea bine I spuse judecătorul. Nu mai avusesem plăcerea să aud numele domnului!

D. Phunky se înclină atunci și zâmbi, dar judecătorul se înclină de asemenea și zâmbi; iar d. Phunky, îmbujorându-se până în albul ochilor, se strădui să aibă aerul de-a nu ști că toată dumea se uită la dânsul, lucru care nu a reușit până în prezent nimănui și care, după toate probabilitățile, nici nu va reuși vreodată.

— Să începem — zise judecătorul.

Ușierii strigară din nou: „liniște”, iar d. Skimpin deschise dezbaterile asupra cauzei respective, și cauza părea să conțină foarte puține amănunte interesante, căci avocatul păstrase pentru sine amă numele pe care le știa; iar când peste trei minute d. Skimpin se așeză da loc, jurații erau tot așa de luminați ca mai înainte.

Avocatul Buzfuz se ridică atunci, cu toată semeția și demnitatea cerute de atmosfera solemnă în care se desfășurau dezbaterile, vorbi în șoaptă cu Dodson, se sfătui pe scurt cu Fogg, își trase roba peste umeri, își potrivi peruca și se adresă juraților.

Avocatul Buzfuz începu prin a spune că niciodată de-a lungul experienței sale profesionale, niciodată de când se consacrase studiului și aplicării legilor, nu s-a apropiat de o cauză cu sentimente de emoție așa de profunde, cu conștiința unei așa de apăsătoare răspunderi impusă sieși; răspundere, putea spune, pe care n-ar fi fost în stare să și-o asume niciodată dacă nu i-ar fi îndemnat și susținut convingerea, îndestul de tare pentru a echivala cu o fermă certitudine, convingerea că această cauză adevărată și dreaptă, sau, cu alte cuvinte, cauza clientei sale, insultată și persecutată, trebuia să triumfe în fața — celor doisprezece domni inteligenți și nobili, pe care îi vedea dinainte-i pe banca juraților.

Avocații încep întotdeauna astfel, deoarece caută să-i facă pe jurați să fie în Termenii cei mai buni cu ei înșiși, făcându-i să creadă că sunt personaje deosebit de agere la minte. Un efect se produse imediat și mai mulți jurați începură să ia cu sârguință note.

— Domnilor, ați aflat de la savantul meu prieten.

— Urmă avocatul Buzfuz, deși știa bine că ascultându-l pe savantul prieten pomenit mai sus, domnii jurați nu aflaseră absolut nimic de — la el; ați aflat de la savantul meu prieten, domnilor, că vi se prezintă o acțiune împotriva nerespectării făgăduielii de luare în căsătorie, în care daunele sunt de o mie cinci sute lire sterline. Însă n-ați aflat de la savantul meu prieten, dat fiind că aceasta nu intra în atribuțiile savantului meu prieten să vă spună, care sunt faptele și circumstanțele ce vor fi relatate amănun țit de mine; ele vor fi confirmate și de ireproșabilele

doamne pe care — le voi așeza în fața dumneavoastră, în bancă.

Accentuând cu o emfază teribilă asupra cuvântului „Bancă”, d. Avocat Buzfuz trânti cu putere un pumn în masă și se uită la Dodson și Fogg. Aceștia dădură din cap în semn de admirație față de avocat, cu în dignare și sfidare față de pârât.

— Reclamanta, domnilor — continuă d. Buzfuz cu glas blând, melancolic — reclamanta este o văduvă.

Da, domnilor, o văduvă. Răposatul domn Bardell, după ce se bucurase mulți ani de stima și încrederea suveranului său, ca unul din păzitorii venituri lor regale, s-a strecurat aproape pe nesimțite din lumea aceasta, spre a căuta aiurea tihna și pacea pe care vama nu le poate acorda niciodată.

Descriind în termeni mișcători decesul domnului Bardell, care fusese lovit în cap cu un țap de bere, în beciul unei cârciumi, glasul avocatului tremură, dar continuă, cu emoție:

— Puțin timp înainte de a muri, el pecetluise asemănarea sa pe fruntea unui băiețaș. Cu acest băie țaș, singurul gaj al iubirii defunctului vameș, doamna Bardell se retrase din lume și își Căută consolarea în liniștea străzii Goswell; aci, ea puse la fereastra salonului un anunț, scris de mână, cu acest conținut:

Camere mobilate pentru domn singur.

A se adresa aici.

Spunând acestea, avocatul Buzfuz făcu o pauză, în timp ce câțiva domni din rândul juraților luau note după document.

— Piesa aceasta nu are nicio dată? întrebă un jurat.

— Nu, domnule, nu are nicio dată — răspunse avocatul Buzfuz; sunt însă informat că anunțul a fost pus în fereastra de la salonul reclamantei exact acum trei ani. Atrag stăruitor atenția comisiei asupra. Termenilor documentului: *Camere mobilate pentru domn singur.* Domnilor, opinia ce doamna Bardell și-o formase despre sexul opus era derivată dintr-o lungă contemplare a calităților neprețuite ale soțului pe care îl pierduse.

— Nu avea temeri, nu avea neîncredere; nu avea bănuieli; era numai și guranță și încredere. Domnul Bardell, spunea văduva, domnul Bardell era un om de onoare… era un om de cuvânt… Domnul Bardell n-a fost un șarlatan.

Domnul Bardell fusese cândva celibatar; unui celiz batar am să-i cer. Protecție, sprijin, mângâiere; în celibatari voi vedea veșnic ceva care îmi va re aminti ce era domnul Bardell când a cucerit tânăra și neprihănita mea afecțiune; unui celibatar, așa dar, voi închiria locuința mea. Îndemnată de acest frumos și mișcător imbold (unul dintre cele mai frumoase imbolduri ale firii noastre imperfecte, domnilor), văduva singură și dezolată își uscă lacrimile, își mobilă primul etaj, își strânse nevinovatul băiețaș la sânul ei matern și puse la fereastra salonului, biletul de închiriat. Și. Credeți că biletul a rămas multă vreme acolo? Nu. Șarpele stătea la pândă, fitilul era aprins, mina era pregătită, geniul răului era la lucru. Nici nu fusese pus de trei zile biletul l-a fereastra salonului… nici trei zile, domnilor! când o ființă care mergea pe două picioare și semăna după aparență a om iar nu a monstru, bătu la ușa doamnei Bardell; se informă; închirie locuința, și chiar de-a doua zi intră

în posesia camerelor. Ființa aceasta era Pickwick, Pickwick pârâtul!

Avocatul Buzfuz vorbise cu atâta înflăcărare, încât fața-i devenise stacojie; se opri să-și tragă răsuflarea. Tăcerea îl trezi pe d. Judecător Stareleigh, care, numaidecât, scrise ceva cu o pană ce nu avea cerneală și luă un aer extraordinar de cugetător, pentru a-i face pe jurați să creadă că gândea tot deauna mai profund când ținea ochii închiși.

Avocatul Buzfuz continuă:

— Despre acest domn Pickwick voi pomeni în treacăt; subiectul prezintă puțină atracție, și eu, domnilor, nu sunt omul, iar dumneavoastră domnilor, nu sunteți oamenii să vă extaziați în fața unei cruzimi revoltătoare și a unei mârșăvii premeditate.

D. Pickwick, — care de câtva timp se zvârcolea în tăcere, tresări violent, ca și cum o vagă idee de a-l ataca pe avocatul Buzfuz, chiar sub ochii augustei justiții și ai legii, îi venise în minte. Un gest povățuitor al domnului Perker îl reținu, astfel că ascultă restul cuvântării savantului domn cu un aer de indignare ce contrasta puternic cu figurile pline de admirație ale d-nelor Cluppins și Sanders.

— Spun mârșăvie premeditată, domnilor — continuă avocatul Buzfuz, privindu-l pe d. Pickwick și adresându-i-se direct; iar când spun mârșăvie premeditată, permiteți-mi să-l avertizez pe pârâtul Pickwick, dacă se află în sală, după cum sunt informat că este, că ar fi procedat mai decent, mai cuviincios, cu mai multă judecată și cu bun gust, dacă se abținea să se înfățișeze. Dați-mi voie să-l avertizez, domnilor, că dacă și-ar permite vreun gest de dezaprobare în această incintă, nu-i va fi de niciun folos, căci dumneavoastră veți ști să-l „apreciați, veți ști câte parale face! Și dați-mi voie să-i mai spun, domnilor, cum vă va spune și milord, că un avocat care își îndeplinește datoria față de clienții săi, nu trebuie să fie nici intimidat, nici amenințat, nici redus la tăcere, și că orice tentativă pentru a săvârși unul sau altul, primul sau ultimul din aceste acte se va întoarce în capul uneltitorului, fie el reclamant sau pârât, numească-se Pickwick, sau Noakes, sau Stoakes, sau Stiles, sau Brown, sau Thompson.

Mica digresiune de la subiectul principal aduse neapărat rezultatul dorit, acela de a îndrepta toți ochii asupra domnului Pickwick. Avocatul Buzfuz, revenindu-și parțial din starea de exaltare morală de care se lăsase biciuit, urmă:

— Vă voi dovedi, domnilor, că timp de doi ani Pickwick a continuat să rămână statornic și fără întrerupere, fără contenire, în casa doamnei Bardell, vă voi dovedi că, toată vremea asta, doamna

Bardell l-a servit, a căutat să-i facă șederea cât mai plăcută, i-a gătit bucatele, i-a adunat rufele ca să le dea în afară, la spălătoreasă, le-a cârpit, le-a că-l cât și l-a primenit când au fost aduse acasă; s-a bucurat în sfârșit de toată încrederea chiriașului ei. Vă voi dovedi că, în multe ocazii, el a dat băiețașului ei câte o jumătate de penny, ba uneori bănuți de șase penny; vă voi dovedi de asemenea, printr-un martor a cărui depoziție îi va fi imposibil savantului meu prieten s-o tăgăduiască sau s-o infirme că, o dată, l-a mângâiat pe mititel pe cap și, după ce i-a pus întrebarea dacă în ultimul timp a mai câștigat *alley tors* sau *commoneys* (din

care înțeleg că e vorba de un anume fel de bile, mult prețuite de tineretul orașului nostru) s-a servit de această remarcabilă expresie: „Ți-ar părea bine să ai iarăși un, tată?” Vă voi mai dovedi, domnilor, că, acum vreun an, Pickwick a început deodată să lipsească de acasă intervale îndelungi de timp, ca și cum ar fi avut intenția să se despartă treptat de clienta mea;

Însă vă voi mai arăta că, în epoca aceea, hotărârea lui nu era destul de tare sau că bunele lui sentimente dominară, dacă el are sentimente bune; sau că farmecul și perfecțiunea clientei mele învinseseră intențiile lui meschine, căci vă voi dovedi că, odată, înapoindu-se de la țară, i-a făcut în chip categoric propuneri de căsătorie, după ce avu grijă totuși să nu fie niciun martor al contractului lor solemn; sunt în măsură să dovedesc, după depoziția făcută de trei prieteni ai lui… martori împotriva voinței lor, domnilor… da, martori împotriva voinței lor… că în aceeași dimineață el a fost descoperit de dânșii ținând-o pe reclamantă în brațe și calmându-i tulburarea cu vorbe dulci și cu mângâieri.

O impresie vădită produse asupra ascultătorilor partea aceasta a cuvântării savantului avocat. Scoțând din geantă două petice mici de hârtie, continuă:

— Și acum, domnilor, încă un singur cuvânt. Între părți au fost schimbate două scrisori pe care pârâtul le recunoaște ca fiind scrise de mâna sa, și care grăiesc cât tomuri întregi. Scrisorile acestea de asemenea dezvălui caracterul omului. Nu sunt scrise într-un limbaj deschis, elocvent, cald, care să nu respire nimic altceva decât o afecțiune pasionată.

Nu, epistolele tăinuiesc ceva, sunt pline de șiretenie, de cuvinte ocolite, însă care, din fericire, sunt mult mai convingătoare decât dacă ar fi conținut expresiile cele mai înflăcărate, imaginile cele mai poetice; scrisori ce trebuie examinate cu un ochi. Precaut și bănuitor; scrisori ce erau destinate, la vremea lor, de Pickwick, să deruteze și să înșele persoanele în a căror mână ar fi putut să cadă. Vă voi citi-o pe întâia, domnilor: „Garraway, amiază. Dragă doamnă Bardell. Cotlete și sos de roșii. Al dumitale, Pickwick”. Domnilor, ce înseamnă asta? Cotlete și sos de roșii. Al dumitale Pickwick! Cotlete! Dumnezeule! Și sos de roșii! Domnilor, fericirea unei femei sensibile și încrezătoare — să fie astfel luată în derâdere prin aceste mârșave tertipuri? Scrisoarea următoare nu are dată, ceea ce prezintă ceva suspect. „Dragă doamnă B. nu voi veni acasă decât mâine dimineață; trăsura a întârziat!” Și apoi această expresie foarte interesantă: „Nu fi necăjită pentru buiotă”. Buiotă ! Ei, domnilor, *cine* se necăjește pentru o buiotă? Când a fost tulburată liniștea unui bărbat sau a unei femei de-o buiotă?

De-o buiotă care în sine e un obiect domestic, ne vătămător, folositor, și voi adăuga, domnilor, plăcut.

De ce este doamna Bardell așa de serios implorată să nu-și bată capul cu buiotă? Pentru că (așa cum nu există nicio umbră de îndoială), cuvântul servește drept capac pentru un foc tăinuit, pentru că nu este scris decât cu scopul de-a înlocui vreo expresie drăgălașă sau vreo făgăduială — totul deghizat printr-un sistem de corespondență plănuit dinainte și dibaci ticluit de Pickwick în vederea unei părăsiri premeditate, sistem pe care nu-l pot descifra acum. Apoi aluzia la

trăsura întârziată!

Căci, după cum văd eu lucrurile, ea se referă chiar la Pickwick, care, fără doar și poate, a fost el însuși trăsura întârziată pe toată durata acestei afaceri; Însă a cărei viteză va fi fără veste accelerată și ale cărei roți, domnilor, după cum va constata pe socoteala lui, vor fi neapărat unse de dumneavoastră.

D. avocat Buzfuz se opri în momentul acesta, spre a vedea dacă jurații zâmbesc la auzul glumei sale; Însă gluma, nefiind pricepută de nimeni, afară de zarzavagiu, a cărui înțelegere în privința aceasta se datora probabil faptului că el își supusese căruța, tocmai în dimineața aceea, operației cu pricina, savantul avocat socoti de cuviință că, înainte de a încheia, să caute din nou să stârnească mila celor de față.

— Domnilor, dar destul. Cu toate acestea — rosti el. Avocat Buzfuz; e greu să zâmbesc cu o inimă sfâșiată; e nepotrivit să glumim când sentimentele celei mai profunde compasiuni ne-au fost stârnite. Speranțele și perspectivele clientei mele sunt distruse, și nu fac o figură retorică atunci când spun că ea nu mai are nicio posibilitate de a-și câștiga existența. Biletul de închiriat nu mai este la fereastră, și cu toate acestea, chiriaș n-are. Celibatari demni de alegere trec în sus și în jos pe stradă, însă pentru ei nu există nicio invitație de „a se adresa aici”. Totul e mohorât și liniștit în locuința doamnei Bardell; chiar și glasul copilului este făcut să tacă; copilul părăsește jocurile-i inocente când mama lui începe să plângă; *alley tors* și *commoneys,* bilele lui, sunt deopotrivă lăsate uitării; nu mai aude strigătul familiar al tovarășilor săi de „zbârci”. A pierdut iscusința de care dădea dovadă la titirez sau la soț-ori-făr-dă. Cu toate acestea, domnilor, Pickwick, distrugătorul nemilos al acestei oaze domestice din deșertul străzii Goswell, Pickwick care a secat izvorul și a aruncat cenușă peste iarbă, Pickwick care se prezintă în fața dumneavoastră astăzi cu nemilosul lui sos de roșii și buiote, Pickwick își ridică încă în fața dumneavoastră fruntea, fără să roșească, cu obrăznicie, și contemplă fără niciun suspin ruina al cărei autor este. Daune, domnilor, daune mari, sunt singura pedeapsă pe care i-o puteți da, singura răsplată pe care o puteți oferi clientei mele. Și pentru aceste daune ea face acum apel la înțelegerea, la spiritul înalt, la conștiința, la justiția, la bună voința, la măreția de suflet a unui juriu compus din concetățeni nepărtinitori.

După frumoasa sa perorație, d. Avocat Buzfuz se așeză, iar d. Judecător Stareleigh se trezi.

— Să fie chemată Elisabeth Cluppins — spuse avocatul Buzfuz — cu o nouă vigoare, ridicându-se după un minut.

Ușierul cel mai apropiat o chemă pe „Elisabeth Tuppins”, altul la o mică distanță strigă: „Elisabeeth Jupkins”, iar al treilea se năpusti în King Street și urlă cu sufletul la gură: „Elisabeth Muffins”, până ce răguși.

În vremea asta, d-na Cluppins, sprijinită deopotrivă de d-nele Bardell și Sanders și de domnii Dodson și Fogg, era condusă sus, spre banca martorilor.

Când fu, în sfârșit, cățărată teafără pe treapta de sus, d-na Bardell se opri pe cea de jos, țintind într-o mână batista și galenții, iar într-alta un clondir în care putea să fie cam o jumătate de sfert de litru de oțet aromat, pregătit pentru caz de nevoie.

D-na Sanders, ai cărei ochi erau ațintiți cu luare aminte asupra figurii judecătorului, se propti chiar lângă d-na Bardell, ținând umbrela voluminoasă și apăsând cu aer grav degetul cel mare de la mâna dreaptă pe resort, ca pentru a arăta că e gata s-o deschidă la momentul trebuitor.

— Doamnă Cluppins — spuse avocatul Buzfuz – vă rog liniștiți-vă, doamnă.

Bineînțeles că, de îndată ce d-na Cluppins fu în demnată să se liniștească, se porni pe un plâns și mai violent, dând diferite semne neliniștitoare de apropiat leșin, pricinuit — după cum mărturisea mai apoi — de emoțiile care o copleșeau.

— Vă aduceți aminte, doamnă Cluppins — i se adresă avocatul Buzfuz după câteva întrebări fără însemnătate — vă aduceți aminte că erați în camera din fund, de la primul etaj, la doamna Bardell, anul trecut, într-o dimineață de iulie, pe când dânsa deretica în apartamentul domnului Pickwick?

— Da, milord și domnilor jurați — răspunse d-na Cluppins.

— Ce făceați în camera din fund, doamnă? întrebă micul judecător.

— Milord și domnilor — strigă d-na Cluppins cu o tulburare ciudată — nu vreau să vă înșel…

— Cu atât mai bine, doamnă — îi spuse micul judecător.

— Mă aflam acolo — reluă d-na Cluppins — fără știrea lu' doamna Bardell; ieșisem cu un coșuleț, domnilor, ca să cumpăr vreo două oca de cartofi care m-a costat cam doi penny jumate, când văz crăpată ușa de la stradă a — lu' madam Bardell.

— Cum?! exclamă micul judecător.

— Întredeschisă, milord — zise avocatul Snubbin.

— A *spus* crăpată — spuse micul judecător cu un aer șiret.

— E același lucru, milord — reluă avocatul Snubbin.

Micul judecător îl privi îndoielnic și declară că va lua notă. D-na Cluppins continuă:

— Am intrat, domnilor, numai ca să dau bună ziua și am urcat și eu, ca om', scările, și am pătruns în odaia din fund… Domnilor, în odaia din față se auzea voci și…

— Și-mi închipui, doamnă Cluppins, că ați ascultat — spuse d. Buzfuz.

— Ba să ne fie cu pardon, domnule — replică d-na Cluppins cu demnitate — una ca asta nu-mi stă în caracter. Dar vocile era așa de tari, domnule, să-ți spargă urechile și mai multe nu.

— Foarte bine, doamnă Cluippins, n-ați ascultat, însă ați auzit vocile. Una dintre ele era a domnului Pickwick.

— Da, domnule, a lui.

După ce declară răspicat că d. Pickwick se adresa d-nei Bardell, d-na Cluppins repetă pe îndelete, ca răspuns la numeroasele întrebări ce i se puseră, conversația pe care cititorii noștri o cunosc. Jurații aveau un aer bănuitor și d. Buzfuz zâmbi, așezându-i-se. Înfățișarea lor deveni de-a dreptul amenințătoare când avocatul Snubbin declară că nu va su pune pe martoră unui nou interogatoriu, deoarece d. Pickwick socotea că relatarea ei era, în substanță, exactă.

După ce sparse gheața, d-na Cluppins crezu bine venit prilejul de-a face o scurtă dizertație asupra propriilor ei chestiuni casnice. Începu deci prin a informa Curtea că, în momentul de față, ea era mama a opt copii și că nutrea speranța de-a prezenta domnului Cluppins, peste vreo șase luni, pe-al nouălea. La punctul acesta interesant, micul judecător o întrerupse foarte mâniat și, ca urmarea întreruperii, virtuoasa doamnă împreună cu d-na Sanders fură în chip politicos, fără multă vorbă, scoase din sală sub escorta domnului Jackson.

— Nathaniel Winkle! spuse d. Skimpin.

— Aici — răspunse o voce slabă…

Și d. Winkle se îndreptă către banca martorilor, iar după ce depuse jurământul cuvenit „salută pe judecător cu un respect considerabil.

— Nu vă întoarceți spre mine, domnule — îi spuse acru judecătorul ca răspuns la salut. Priviți juriul.

D. Winkle se supuse observației și privi spre locul unde presupunea că trebuie să fie juriul căci, în sta rea de tulburare în care se găsea, era absolut încapabil să vadă ceva.

D. Winkle fu apoi interogat de d. Skimpin, care, fiind un tânăr promițător în vârstă de patruzeci și doi sau patruzeci și trei de ani, era, firește, nerăbdător să încurce pe cât era cu putință un martor vădit pre dispus în favoarea celeilalte părți.

— Acum, domnule — rosti el. Skimpin — veți avea bunătatea să comunicați numele dumneavoastră înălțimii sale și juriului?

D. Skimpin lăsă capul într-o parte să asculte cu mare încordare răspunsul și să arunce în același timp o ochire jurații ca și cum ar fi vrut să indice că înclinarea naturală a domnului Winkle pentru sperjur ar putea să-l îndemne a declara alt nume decât acela adevărat.

— Winkle — răspunse martorul.

— Care e numele dumneavoastră de botez, domnule? întrebă mâniat micul judecător.

— Nathaniel, domnule.

— Daniel? Nu aveți alt pronume?

— Nathaniel, domnule… milord, vreau să zic.

— Nathaniel Daniel sau Daniel Nathaniel?

— Nu, milord; numai Nathaniel; niciun Daniel.

— În cazul ăsta, domnule, de ce mi-ați spus Daniel? întrebă judecătorul.

— Nu am spus eu, milord — răspunse d. Winkle.

— Ați spus, domnule! ripostă judecătorul cu o încruntare severă din sprâncene. Cum aș fi putut scrie Daniel, în notele mele, dacă dumneavoastră, domnule, nu mi-ați fi spus?

Argumentul era, evident, fără replică.

— Domnul Winkle are memoria cam scurtă, milord — întrerupse Skimpin aruncând o altă ochire juriului; nădăjduiesc însă că vom găsi mijlocul să i-o împrospătăm, înainte de a fi terminat interogatoriul.

— Vă sfătuiesc să luați seama, domnule — spuse micul judecător martorului,

privindu-l cu un aer sinistru.

Bietul domn Winkle se înclină și se strădui să afecteze că nu se sinchisește; ceea ce, în starea lui de tulburare, îi dădea mai degrabă aerul unui hoț de buzunare prins asupra faptului.

— Acum, domnule Winkle — reluă d. Skimpin – ascultați-mă cu atenție, vă rog, domnule, și dați-mi voie să vă recomand, în propriul dumneavoastră interes, a nu uita îndemnurile lui milord de a fi cu băgare de seamă. Mi se pare că sunteți prietenul în tim al domnului Pickwick, pârâtul, nu-i așa?

— Atâta cât îmi pot aminti în momentul acesta, îl cunosc pe domnul Pickwick de aproape…

— Vă rog, domnule Winkle, nu ocoliți întreba rea. Sunteți sau nu prieten intim cu pârâtul?

— Tocmai voiam să spun, că…

— Vreți să răspundeți la întrebarea mea, domnule, sau nu?

— Dacă nu răspundeți la întrebare, veți fi întemnițat, domnule! strigă micul judecător privind pe deasupra carnetului său de note.

— Haide, domnule, da sau nu? repetă d. Skimpin.

— Da, sunt! spuse d. Winkle.

— A, sunteți! Și de ce n-ați vrut să declarați din capul locului, domnule? O cunoașteți poate și pe reclamantă, nu-i așa, domnule Winkle?

— N-o cunosc, însă am văzut-o.

— Aha, n-o cunoașteți, însă ați văzut-o. Fiți bun acum și spuneți domnilor jurați ce înțelegeți prin *aceasta,* domnule Winkle.

— Înțeleg că nu sunt intim cu dânsa, însă că am văzut-o când mergeam la domnul Pickwick în strada Goswell.

— De câte ori ați văzut-o, domnule?

— De câte ori?

— Da, domnule Wmkle, de câte ori? Vă voi repeta întrebarea de zece ori dacă doriți, domnule.

Și, după ce încruntă cu severitate din sprâncene, savantul domn își puse mâinile în șolduri și zâmbi juraților cu înțeles.

Asupra acestei chestiuni, se stârni controversa edificatoare, obișnuită în asemenea cazuri. La început d. Winkle declară că-i era absolut imposibil să precizeze de câte ori a văzut-o pe doamna Bardell.

Atunci fu întrebat dacă a văzut-o de douăzeci de ori? la care el răspunse: „Cu siguranță că de mai multe ori”. Apoi a fost întrebat dacă a văzut-o de o sută de ori? Dacă ar putea să jure că a văzut-o de mai mult de cincizeci de ori?

— Dacă nu era sigur că a văzut-o de cel puțin șaptezeci și cinci de ori?

și așa mai departe. În cele din urmă se ajunse la concluzia satisfăcătoare că ar fi bine să ia seama la ce spune și la ce face. Când martorul fu redus prin acest procedeu la starea dorită de tulburare, interogatoriul continuă precum urmează:

— Domnule Winkle, vă amintiți că ați fost la pârâtul Pickwick în locuința reclamantei din strada Goswell, într-o dimineață de iulie trecut?

— Da, îmi amintesc.

— Erați însoțit cu prilejul acela de un prieten anume Tupman și de altul anume Snodgrass?

— Da, domnule.

— Ei sunt aici?

— Da, sunt — răspunse d. Winkle privind cu multă seriozitate locul unde se aflau prietenii-săi.

— Vă rog, domnule Winkle, luați seama la ce vă spun eu și nu vă mai gândiți la prietenii dumneavoastră — reluă d. Skimpin aruncând juriului o altă privire cu înțeles. Vor trebui să povestească istoria lor fără să aibă o consultație prealabilă cu dumneavoastră, dacă nu cumva vor fi avut-o. (Altă privire juriului.) Acum, domnule, spuneți domnilor jurați ce-ați văzut când ați intrat în Camera pârâtului, în dimineața despre care este vorba! Haide, domnule, dați-i drumul; mai curând sau mai târziu, tot va trebui să aflăm.

— Pârâtul, domnul Pickwick, o ținea pe reclamantă în brațe, având mâinile pe după talia ei — replică d. Winkle cu o ezitare foarte firească — iar reclamanta părea că-i leșinată.

— L-ați auzit pe pârât spunând ceva?

— L-am auzit spunându-i doamnei Bardell suflet bun, și îndemnând-o să se calmeze, atrăgându-i atenția în ce situație ar fi găsiți dacă vine cineva, sau cam așa ceva.

— Acum, domnule. Winkle, nu mai am a vă pune decât o întrebare și vă rog să vă reamintiți avertismentul lui milord. Vreți să afirmați, sub jurământ, că Pickwick, pârâtul, a spus atunci, în împrejurarea aceea: „Dragă doamnă Bardell, sunteți un suflet bun; obișnuiți-vă cu situația asta; căci tot acolo o să ajungeți”, sau *cam* așa ceva?

— Eu… eu n-am înțeles tocmai așa — spuse d. Winkle uimit de legătura ingenioasă dată micului număr de cuvinte pe care le auzise. Mă aflam pe scară și n-am putut să aud lămurit. Impresia care mi-a rămas e că…

— Domnule Winkle, domnii din juriu nu vor să știe impresiile dumneavoastră care, mă tem, nu ar satisface de loc niște persoane cinstite și sincere.

Interveni d. Skimpin. Vă aflați pe scară și n-ați auzit lămurit; dar nu vreți să jurați că domnul Pick wick nu s-a servit de expresiile pe care le-am citat.

V-am înțeles bine?

— Nu, nu pot să jur — răspunse d. Winkle.

Și d. Skimpin se așeză cu un aer triumfător.

Până atunci, cauza domnului Pickwick nu mersese așa de fericit încât să poată suporta povara unor noi bănuieli, însă, pentru că dorea s-o pună într-o lumină mai favorabilă, d. Phunky se ridică spre a scoate ceva important de la d. Winkle printr-un nou interogatoriu. Se va vedea îndată dacă a scos într-adevăr ceva important de la el.

— Domnule Winkle — spuse d. Phunky — eu cred că domnul Pickwick nu mai e tânăr…

— O, nu! răspunse d. Winkle; e destul de în vârstă ca să-mi fie tată.

— Ați spus savantului meu prieten că-l cunoașteți pe domnul Pickwick de multă vreme. Ați avut vreodată motive să presupuneți că el era pe punctul de a se însura?

— O, nu! desigur că nu — replică d. Winkle, cu atâta înflăcărare încât d. Phunky ar fi trebuit să-l scoată cât mai repede din tribună.

Avocații consideră că sunt două specii de martori cu deosebire periculoși: martorul care se codește și martorul prea binevoitor. Destinul domnului Winkle a fost să figureze în ambele moduri în procesul prietenului său.

— Am să merg chiar mai departe, domnule Winkle — continuă d. Phunky cu aerul cel mai satisfăcut și mai încrezător. Ați văzut vreodată în manierele și purtarea domnului Pickwick față de celălalt sex ceva care să vă fi putut îndreptăți a crede că s-ar fi putut gândi să se căsătorească la o vârstă așa de înaintată?

— O, nu; desigur că nu! răspunse d. Winkle.

— În raporturile cu femeile, conduita lui nu a fost totdeauna aceea a unui om care, ajungând la o vârstă destul de înaintată, mulțumit de propriile-I amuzamente și preocupări, le tratează așa cum un părinte își tratează fiicele?

— Nu încape nicio îndoială în privința aceasta.

— Replică d. Winkle din toată inima. Adică… da…O, da, desigur.

— N-ați remarcat niciodată în conduita sa față de doamna Bardell, sau față de orice altă femeie, ceva care să fie cât de puțin suspect? adăugă d. Phunky, pregătindu-se să se așeze, căci avocatul Snubbin îi făcea semn din ochi.

— Nu… n… nu — răspunse d. Winkle — afară de o împrejurare neînsemnată, care, sunt sigur, ar putea să fie explicată lesne.

Dacă nefericitul domn Phunky s-ar fi așezat când d. Snubbin îi făcuse semn sau dacă avocatul Buzfuz ar fi oprit de la început acest interogatoriu, care nu-și avea rostul (căci știa mai bine să oprească decât să ia un interogatoriu — dar, ținând seama de neliniștea domnului Winkle, fu aproape sigur că martorul îl va ajuta într-o oarecare măsură) această nefericită aprobare n-ar fi fost smulsă martorului. În momentul când cuvintele ieșiră de pe buzele domnului Winkle, d. Phunky se așeză, iar avocatul Snubbin, poate prea devreme, îi spuse mar torului să părăsească locul. D. Winkle se pregătea să plece, foarte grăbit, când d. Buzfuz îl opri.

— Stați, domnule Winkle, stați — îi spuse el.

Apoi, adresându-se micului judecător: Înălțimea Voastră are bunătatea să întrebe pe martor în ce împrejurarea domnul, care e destul de în vârstă pentru a-i fi părinte, s-a comportat suspect față de femei?

— Domnule, ați auzit întrebarea savantului avocat? zise judecătorul, întorcându-se spre nenorocitul și desperatul domn Winkle. Descrieți împrejurarea la care ați făcut aluzie.

— Milord — răspunse d. Winkle tremurând de neliniște — aș… aș dori să tac în această privință.

— Se poate — ripostă micul judecător — însă sunteți dator să vorbiți.

În liniștea profundă a întregii adunări, d. Winkle îngăimă că împrejurarea

neînsemnată și suspectă era aceea când d. Pickwick fusese găsit la miezul nopții în odaia de dormit a unei doamne, ceea ce s-a terminat, după cât crede d. Winkle, prin ruptura căsătoriei proiectată de doamna în chestiune și a dus, după câte știa, la înfățișarea cu forța a pickwickienilor dinaintea lui George Nupkins, esquire, primar și judecător de pace al târgului Ipswich.

— Puteți să părăsiți tribuna, domnule — spuse avocatul Snubbin.

D. Winkle părăsi într-adevăr tribuna și se repezi, gonind ca un nebun, spre hotelul George și Vultu rul, unde, câteva ore mai târziu, fu descoperit de servitor cu capul îngropat în pernele unei sofale, scoțând niște gemete sfâșietoare.

Tracy Tupman și Augustus Snodgrass fură pe rând chemați la tribună. Amândoi coroborară depoziția nefericitului lor prieten, simțindu-se și unul și altul la capătul desperării din pricina întrebărilor peste măsură de viclene ale celor care-i interogau.

Suzannah Sanders fu apoi chemată și interogată de avocatul Buzfuz, iar după aceea de avocatul Snubbin. Ea spusese și crezuse întotdeauna că Pickwick o va lua pe d-na Bardell de nevastă. Știa că, după leșinul din iulie, viitoarea căsătorie a lui Pickwick și a doamnei Bardell fusese subiectul obișnuit al conversațiilor de prin vecini. A auzit vorbindu-se despre chestia aceasta la d-na Mudberry, călcătoreasă, și la d-na Bunkin, care se îndeletnicea cu scrobitul rufelor; nu vedea însă în sală nici pe d-na Mudberry, nici pe d-na Bunkin.

L-a auzit pe Pickwick întrebându-l pe băiețaș dacă ar vrea să aibă alt tată. Nu știe dacă pe atunci d-na Bardell era în relații cu brutarul, însă știe că brutarul era pe atunci burlac, iar azi e însurat. Nu putea să jure că d-na Bardell nu era îndrăgostită lulea de brutar, însă își închipuia că brutarul nu era prea îndrăgostit de d-na Bardell, căci în cazul acesta, el nu s-ar fi însurat cu altă persoană. Își închipuia că d-na Bardell a leșinat în dimineața de iulie pentru că Pickwick îi ceruse să fixeze ziua căsătoriei; știa că și ea (martora) și-a pierdut cunoștința atunci când d. Sanders îi ceruse să fixeze ziua căsătoriei și își închipuia că orice persoană care se poate numi o lady ar face la fel într-o asemenea împrejurare. Auzise întrebarea pusă de

Pickwick băiețașului cu privire la *alley tors* și *commoneys,* însă jura că nu știa ce fel de bile sunt acelea.

Interogată de judecător, d-na Sanders răspunse că, pe când d. Sanders îi făcea curte, ea primise de la el scrisori de dragoste ca toate doamnele; în cursul corespondenței lor, d. Sanders o numise foarte deseori rățușca mea, însă niciodată cotletul meu sau sosul meu de roșii. Domnului Sanders îi plăceau la nebunie rațele; poate că, dacă i-ar fi plăcut tot atât de mult cotletul sau sosul de roșii, ar fi întrebuințat denumirea lor ca pe o expresie de afecțiune.

Avocatul Buzfuz se sculă cu mai multă demnitate decât până atunci, dacă acest lucru e cu pu țintă, și spuse cu o voce tunătoare:

— Chemați-l pe Samuel Weller.

Era cu totul de prisos să-l cheme pe Samuel Wel ler, căci Samuel Weller urcă sprinten la tribună, în momentul când numele său fu rostit. După ce își puse pălăria pe podea și brațele pe balustradă, el examină de sus Curtea cu o rotire din ochi, zăbovind îndeosebi asupra băncii juraților, cu un aer vesel, vioi.

— Cum vă numiți, domnule? întrebă judecătorul.
— Sam Weller, milord — declară gentlemanul.
— Vă scrieți numele cu V sau cu W?
— Depinde de gustul și de toanele cui scrie, milord — replică Sam. Eu n-am avut ocaziunea decât o dată sau de două ori în viață, drept care-l îl scriu c-un V.
Se auzi atunci la galerie un glas care strigă tare:
— Așa, Samivel; așa, pune un V milord, pune un v !
— Cine își permite să apostrofeze Curtea?! exclamă judecătorul, ridicându-și ochii. Ușier!
— Da, milord.
— Adu imediat aci persoana aceea.
— Da, milord.
Însă, cum ușierul nu putu să găsească persoana, nu o aduse, astfel că, după ce se produse o mare învălmășeală, asistenții care se sculaseră să-l vadă pe vinovat se așezară la loc.
De îndată ce indignarea îi îngădui să grăiască din nou, micul judecător se întoarse spre martor și-i spuse:
— Domnule, știi cine era acela?
— Mi se pare că era babacul, milord — răspunse Sam.
— Acum îl vedeți? întrebă judecătorul.
— Nu, nu-l văz, milord — declară Sam, ațintindu-și ochii spre lampa din tavan care lumina sala.
— Dacă ați fi putut să mi-l arătați, l-aș fi arestat pe loc — replică micul judecător…
Sam făcu o plecăciune plină de recunoștința și se întoarse spre d. Buzfuz cu aceeași netulburată bună dispoziție.
— Acum domnule Weller… — spuse avocatul.
— Acum, dom'le… — declară Sam.
— Dumneavoastră sunteți, îmi pare, în serviciul domnului Pickwick, pârâtul în cauză. Vorbiți deschis, vă rog, domnule Weller.
— Asta și voi, dom'le. Sunt în serviciul domnului aici prezinte, și serviciul e foarte bun.
— Îmi închipui că aveți puțin de făcut și mult de câștigat — glăsui avocatul Buzfuz în glumă.
— A, da, capăt destul, dom'le, cum zicea solda tul când s-a poruncit să i se dea trei sute cincizeci de bice.
— Nu vrem să știm ce a spus soldatul, domnule, și nici altă persoană — întrerupse judecătorul; nu face parte din mărturie.
— Prea bine, milord.
— Vă amintiți de ceva important care s-a întâmplat în dimineața când v-a angajat pârâtul? S-auzim, domnule Weller — glăsui avocatul Buzfuz.
— Da, dom'le.
— Fiți bun și spuneți juriului, ce anume.

— M-am făcut cu un costum nou-nouț, în dimineața aia, dom'lor din juriu — rosti Sam — și pe-atunci nu mă așteptam la așa chilipir.

Cuvintele stârniră un hohot general de râs, însă micul judecător, privind furios pe deasupra birou lui, spuse:

— Fiți cu mai multă băgare de seamă, domnule!

— La fel mi-a zis și domn' Pickwick, atunci, milord — replică. Sam; și am luat într-adevăr seama la țoalele alea, milord!

Două minute întregi judecătorul privi cu severitate la Sam, dar cum trăsăturile acestuia erau pe deplin calme și senine, nu spuse nimic; făcu nu mai semn avocatului Buzfuz să continue.

— Vreți cumva să spuneți, domnule Weller

reluă avocatul Buzfuz încrucișindu-și brațele cu emfază și întorcându-se pe jumătate spre juriu ca pentru a-l încredința, în tăcere, că-i va veni totuși de hac martorului — vreți cumva să spuneți, domnule Weller, că n-ați văzut-o pe reclamantă leșinată în brațele pârâtului, așa cum ați auzit că au relatat martorii?

— Nu, să avem pardon — replică Sam — eu eram pe coridor, și am stat pân ce m-a chemat, iar cocoana bătrână nu era acolo.

— Luați seama acum, domnule Weller — rosti avocatul Buzfuz și muie o pană enormă în călimara de dinainte-i, ca să-l sperie pe Sam, arătându-i că va nota răspunsul. Vă aflați pe coridor și, cu toate astea, n-ați văzut nimic din cele întâmplate. Aveți ochi, domnule Weller?

— Da, am ochi — declară Sam — și tocmai d-aia.

Dacă ochii mei ar fi fost microscoape patente ca să mărească care va să zică de două milioane de ori putere, poate că aș fi văzut prin scări și prin ușă, măcar că-i de stejar; dar cum n-am decât ochii pe care mi i-a dat Dumnezeu, vederea mea e mărginită.

La auzul acestui răspuns dat în modul cel mai simplu și nepăsător, fără cea mai ușoară umbră de tulburare, spectatorii chicotiră, micul judecător zâmbi, iar avocatul Buzfuz păru uluit. După o scurtă consultație cu Dodson și Fogg, savantul avocat se întoarse din nou spre Sam și spuse, cu o sforțare penibilă de a-și tăinui supărarea:

— Acum, domnule Weller, vă voi mai pune o întrebare asupra altei chestiuni, rogu-vă.

— Cum doriți, dom'le — spuse Sam, cu o imperturbabilă bună dispoziție.

— Vă amintiți că ați fost la doamna Bardell într-o seară din noiembrie trecut?

— Da, da, foarte bine.

— Aha, asta vă amintiți, domnule Weller ! spuse avocatul Buzfuz, recăpătându-și siguranța. Eram sigur că, până în cele din urmă, vom ajunge la ceva.

— Și eu eram sigur, dom'le — replică Sam, iar spectatorii chicotiră din nou.

— Bun. Îmi închipui că v-ați dus pentru a vorbi puțintel de proces, nu-i așa, domnule Weller?

reluă avocatul Buzfuz, aruncând o privire șireată juriului.

— M-am dus să plătesc chiria; dar am discutatără puțin și de proces — răspunse Sam.

— Aha, ați discutat puțin și de proces — repetă d. Buzfuz, al cărui chip deveni luminos, anticipând o descoperire importantă. Aveți bunătatea să ne povestiți ce s-a vorbit în această privință, domnule Weller?

— Cu cea mai mare plăcere din lume, dom'le – răspunse Sam. După câteva observații de loc enteresante ale celor două respectabile cocoane care a fost enterogate acilea, ele s-a ixprimat cu admirațiune, cum că ce purtare onorabelă are domnii Dodson și Fogg, care șeade lângă dumneavoastră acu.

Cuvintele atraseră, bineînțeles, atenția generală asupra lui Dodson și Fogg, care luară un aer cât mai demn cu putință…

— Aha, reprezentanții reclamantei — glăsui d. avocat Buzfuz; doamnele au vorbit deci elogios la adresa purtării onorabile a domnilor Dodson și Fogg, reprezentanții reclamantei, da?

— Da, dom'le. A zis că era o faptă foarte mărenimoasă din partea lor să ia din Enteres afacerea asta și să nu ceară cheltuieli dacă nu l-o făcea pe domnul Pickwick să le plătească.

La auzul neașteptatei replici, spectatorii chicotiră din nou, iar Dodson și Fogg, care se făcuseră roșii ca para focului, se plecară spre avocatul Buzfuz și, în mare grabă, îi șoptiră ceva la ureche.

— Aveți absolută dreptate — rosti avocatul Buzfuz cu glas tare, cu o liniște prefăcută. Este pe de-a-ntregul inutil, milord, să se scoată vreo lămurire din prostia de nepătruns a acestui martor. Nu voi plictisi Curtea adresându-i alte întrebări. Coborâți, domnule.

— Alt domn nu dorește să mă mai întrebe ceva?

Întrebă foarte liniștit Sam, luându-și pălăria și privind în juru-i.

— Nu, eu, nu, domnule Weller, mulțumesc – spuse avocatul Snubbin râzând.

— Puteți să coborâți, domnule — rosti avocatul Buzfuz, agitând mâna cu nerăbdare.

Sam coborî, deci, după ce făcu cauzei d-lor Dodson și Fogg răul pe care putea să-l facă, și după ce vorbise cât mai puțin despre domnul Pickwick, ceea ce era exact scopul ce-și propusese.

— Nu am nicio obiecțiune, milord, în a admite, spuse avocatul Snubbin — dacă aceasta va scuti audierea altor martori, că domnul Pickwick s-a retras din afaceri și că posedă o considerabilă avere personală.

— Foarte bine — replică avocatul Buzfuz, trecând secretarului, spre a fi citite, cele două scrisori ale domnului Pickwick. Acestea sunt chestiuni care mă privesc pe mine, milord.

Avocatul Snubbin se adresă atunci juriului în favoarea pârâtului și debită un foarte lung și foarte emfatic discurs, prin care acordă conduitei și caracterului domnului Pickwick cele mai înalte elogii. Deoarece, însă, cititorii noștri își vor fi format, cu privire la meritele și virtutea domnului Pickwick o opinie mult mai precisă decât aceea a domnului Snubbin, nu credem de cuviință să reproducem pe larg observațiile savantului. El se strădui să demonstreze că scrisorile care fuseseră prezentate se refereau pur și simplu la masa domnului Pickwick și la pregătirile

pentru a-l primi în apartamentul său la înapoierea dintr-o excursie la țară. E de ajuns să spunem că, în genere, d. Snubbin a făcut, precum toată lumea știe, tot ce-a putut în favoarea domnului Pickwick; ținând seama de autoritatea de nezdruncinat a unui vechi proverb, mai mult nici nu putea să facă.

D. judecător Stareleigh rezumă dezbaterile, potrivit obiceiului și procedurii de mult stabilite și aprobate. Citi juriului, atât cât putu descifra, din notele sale luate în timp așa de scurt, și făcu în treacăt comentarii asupra fiecărei mărturii. Dacă d-na Bardell avea dreptate, atunci era perfect vădit că d. Pickwick nu avea. Dacă jurații gândeau că mărturia d-nei Cluppins era vrednică de încredere, aveau datoria să-i dea crezare; dacă nu, nu. Dacă erau convinși că a fost o încălcare a făgăduielii de căsătorie, trebuiau să acorde reclamantei daunele interese pe care le vor socoti de cuviință; pe de altă parte, însă, dacă li se părea că n-a fost făcută nicio făgăduială de căsătorie, atunci trebuiau să-l achite pe pârât. După aceasta, jurații se retraseră în camera de deliberare, iar judecătorul se retrase în cabinetul său pentru a se înviora cu o costiță de berbec și un pahar de sherry.

Se scurse un sfert de oră plină de-ncordare. Juriul se înapoie; fu chemat judecătorul. D. Pickwick își puse ochelarii și îl privi pe primul jurat cu tulburare și cu inima bătându-i să-i iasă din piept.

— Domnilor — glăsui individul în negru — sunteți toți de acord asupra verdictului dumneavoastră?

— Da, suntem de acord — răspunse primul jurat.

— Hotărâți în favoarea reclamantei sau a pârâtului, domnilor?

— În favoarea reclamantei.

— Cu ce daune, domnilor?

— Șapte sute cincizeci de lire sterline.

D. Pickwick își scoase ochelarii, șterse cu grijă lentilele, îi închise în cutia lor și-i băgă în buzunar.

Apoi, punându-și mănușile cu luare aminte, în timp ce continua să-l examineze pe primul jurat, ieși mașinalicește din sală urmându-l pe d. Parker și geanta albastră.

Se opriră într-o sală alăturată; d. Perker plăti onorariile Curții. Acolo, d. Pickwick fu ajuns de prietenii săi, și tot acolo întâlni pe domnii Dodson și Fogg, care își frecau mâinile cu toate semnele exterioare de satisfacție.

— Hei, domnilor! zise d. Pickwick.

— Hei, domnule! rosti Dodson pentru sine și partenerul său.

— Vă închipuiți că o să puneți mina pe cheltuieli, nu-i așa, domnilor? întrebă d. Pickwick.

Fogg răspunse că socotea aceasta ca un lucru probabil, iar Dodson zâmbi spunând că au să încerce.

— Puteți să încercați mult și bine, domnilor Dodson și Fogg — exclamă d. Pickwick cu vehemență — însă n-o să scoateți niciodată de la mine nici măcar o lețcaie ca daune sau cheltuieli, chiar de-ar fi să-mi petrec restul vieții într-o închisoare pentru datornici !

— Ha-ha — râse Dodson — o să vă răzgândiți înainte de primul termen, dom'le Pickwick!

— Hi-hi-hi, vom vedea în curând, domnule Pick wick! rânji d. Fogg.

Mut de indignare, d. Pickwick îngădui să fie condus până la ușă de prietenii săi și de avocat, care îl urcară într-o trăsură adusă de grijuliul Sam Weller.

Sam ridicase scara și se pregătea să sară pe capră, când se simți atins ușor pe umăr. Se întoarse și-l văzu pe părintele său. Chipul bătrânului domn avea o expresie jalnică. Clătină din cap cu gravitate și spuse mustrător:

— Știam c-o să se întâmple așa. O, Sammy, Sammy, de ce nu s-au slujit de-un *alebiu*?

TRADUCERE: ION PAS ȘI NICOLAE POPESCU

MARTIN CHUZZLEWIT
Cap. XVI

În regiunile mărginașe ale acestei țări a libertății, domnea o oarecare agitație: cu o zi înainte avusese loc alegerea unui consilier comunal, și, cum asemenea eveniment stârnește întotdeauna emoții vijelioase, prietenii candidatului care rămăsese mofluz găsiseră de cuviință să demonstreze frumusețea înălțătoarelor principii după care se conduceau — Alegerile libere și Libertatea de opt ale — cotonogindu-și câțiva dintre concetățeni, iar pe unul dintre ei, socotit ca deosebit de primejdios, urmărindu-l pe străzi pentru a-i reteza nasul. Se pare că dezlănțuirea acestor mici toane nu era un fenomen atât de neobișnuit încât să facă vâlvă a doua zi, totuși, strigătele vânzătorilor de ziare îi dădură importanța cuvenită. Aceștia proclamau cele petrecute cu țipete stridente, pe toate străzile și ulițele orașului, pe chei și în port, ba chiar și pe puntea și în cabinele vaporului care, chiar înainte de-a ajunge la mal, fu asaltat și invadat de o sumedenie de tineri cetățeni americani, fiecare cu teancul respectiv de ziare.

— Cumpărați, domnilor ! striga unul. *New York Sewer*[43] de azi. A apărut New *York Stabber*[44]*!* Poftiți *New York Family Syp*[45]*! New York Private Listener*[46]*! New York Peeper*[47]*! New York Plunderer*[48]*! New York Keyhole Reporter*[49]*! New York Rowdy Journal*[50]*!* Aveți aici toate ziarele din New York, cu detalii amănunțite asupra

---

[43] Cloaca New Yorkului. (n. t.)

[44] Viespea New Yorkului. (n. t.)

[45] Spionul familiei newyorkeze. (n. t.)

[46] Cel ce trage cu urechea la viața intimă a New Yorkului. (n. t.)

[47] Cel ce trage cu ochiul la viața intimă a New Yorkului. (n. t.)

[48] Jefuitorul newyorkez. (n. t.)

[49] Reporterul newyorkez care privește prin gaura cheii.(n. t.)

[50] Zurbagiul newyorkez. (n. t.)

acțiunii patriotice de ieri, în care liberalii au fost bine scărmănați: citiți cum i s-au scos ochii unui cetățean din Alabama; interesanta descriere a unei bătăi cu cuțitele în Arkansas; toate știrile politice, comerciale și mondene. Ziare!… Ziare!… Cine mai dorește ziare?

— Luați *Cloaca!* strigă altul. *Cloaca! Cloaca* de astăzi! tiraj douăsprezece mii de exemplare, cu cele mai noi cursuri ale bursei din America și din lumea întreagă și știri maritime; patru coloane de corespondență din „țară și o descriere amănunțită a balului dat ieri seară de doamna White, la care s-au întrunit toate frumusețile și toată elita New York-ului; corespondentul special al ziarului dă ultimele amănunte inedite asupra vieții particulare a doamnelor ce se aflau acolo. Cumpărați *Cloaca!* Priviți, iată aici câteva exemplare din tirajul de douăsprezece mii al *New York Sewer-ului! Sewerul* demască cloaca din Wall-Street; Sewerul prezintă în adevărata lumină cloaca din Washington!

Citiți reportajul despre flagrantul delict al secretarului de stat, comis la vârsta de opt ani; faptele nu sunt cunoscute decât de ziarul Sewer, care le-a obținut cu mari sacrificii de la însăși doica secretarului. Cumpărați Sewerul, domnilor, ziarul *Sewer.*

New York Sewer tras în douăsprezece mii de exemplare; cu o coloană întreagă consacrată demascării câtorva cetățeni din New York, ale căror nume le publicăm în întregime. Aveți aici un articol asupra judecătorului care alaltăieri ne-a dat în judecată pentru calomnie precum și tributul de recunoștință al Sewerului către jurații imparțiali care ne-au achitat, precum și o dare de seamă despre ceea ce l-ar fi așteptat în cazul când ne-ar fi condamnat!

Citiți *Cloaca!* Poftiți *Cloaca I* Luați *Cloaca!* Totdeauna la datorie, știe tot, vede tot ! Primul ziar din Statele Unite ! Un tiraj de douăsprezece mii de exemplare, care continuă să crească! Luați *New York Sewer!*

— Iată prin ce minunate mijloace — șopti o voce aproape în urechea lui Martin — se exprimă patimile clocotitoare ale țării mele !

Fără să vrea, Martin se întoarse și văzu lângă el un om cu fața palidă și scofâlcită, cu părul negru, ochii mici, dar vii, și cu o expresie curioasă, jumătate sarcastică, jumătate severă, care putea fi interpretată la prima vedere și într-un fel și în celălalt.

Privindu-l mai bine, ai fi putut defini această expresie drept un amestec de șiretenie vulgară și de îngâmfare, dar definiția n-ar fi fost destul de satisfăcătoare. Numitul domn, pentru a-și da un aer mai important, purta o pălărie cu boruri largi, iar pentru a avea o atitudine cât mai gravă, își ținea brațele încrucișate pe piept. Purta un pardesiu albastru, cam jerpelit, lung până-n călcâie, pantaloni scurți și largi, tot albaștri, și-o vestă roasă, din piele de căprioară, peste reverele căreia se revărsa un jabou de dantelă soios, care ținea parcă să demonstreze că are aceleași drepturi cetățenești ca și celelalte atribute vestimentare și să facă o Declarație de in dependență pe cont propriu. Omul stătea jumătate rezemat, jumătate așezat pe balustrada punții, cu picioarele, de o lungime neobișnuită, încrucișate neglijent; *avea* un baston gros cu vârf de metal, pe care-l purta agățat de braț cu un șnur cu canaf.

Personajul acesta, astfel dichisit, vrând să dea impresia unui om cu prestanță, repetă cu o grimasă ce-i strâmba puțin colțul drept al gurii și făcea să i se închidă ușor ochiul drept:

— Iată prin ce minunate mijloace se exprimă patimile clocotitoare ale țării mele.

Deoarece se uita la Martin, iar în jurul tânărului nu se mai găsea nimeni, acesta dădu din cap și zise:

— Faceți aluzie la…

— La acest templu al libertății raționale în care trăim și la crunta tiranie ce domnește în afară – rosti celălalt, arătând cu vârful bastonului spre un vânzător de ziare chior și grozav de murdar. Fac aluzie — continuă el — la ceea ce provoacă invidia întregii lumi; fac aluzie la liderii civilizației umane. Îmi îngădui să te întreb — zise el, înfigând autoritar în punte clonțul metalic al bastonului, ca și cum ar fi vrut să arate că el nu acceptă răspun suri în doi peri — cum ți se pare țara noastră?

— Deocamdată n-aș putea să vă răspund la întrebare — spuse Martin — pentru că nici n-am debarcat încă.

— Ai dreptate, sunt însă sigur că nu te așteptai să vezi o națiune atât de prosperă…

Și-i arătă vasele care se înșirau de-a lungul cheiu lui, după care își învârti bastonul prin aer, ca și cum ar fi vrut să includă în spusele lui văzduhul și chiar oceanul.

— Mda!… zise Martin. Nu știu. Ba, la drept vorbind, mă așteptam.

Domnul cu pardesiul albastru îi aruncă o privire șireată, declarând că este bun diplomat.

— E și natural — spuse el. Ca filosof, îmi place să observ prejudecățile spiritului omenesc.

Întorcându-se apoi de-a binelea spre Martin, de clară, sprijinindu-se pe minerul bastonului:

— După cum văd, ai adus cu dumneata obișnuitul tribut de josnicie, mizerie, ignoranță și crimă, pentru a le lepăda în sânul acestei mari Republici.

Foarte bine. Să ni se aducă cât mai multe încărcături de acest fel din bătrâna patrie. Se zice că atunci când un vas e pe punctul de a se scufunda, guzganii îl părăsesc. După părerea mea, zicala asta conține mult adevăr.

— Bătrânul vas la care faci aluzie mai ține un an, doi — răspunse Martin, cu un zâmbet provocat în parte de spusele numitului domn, dar mai ales de felul destul de ciudat în care vorbea, accentuând numai cuvintele scurte, monosilabice, iar pe celelalte lăsându-le în voia sorții, ca și cum și-ar fi făcut socoteala că fiind mai mari, le poți lăsa de capul lor, pe când celor mai mici trebuie să le porți mereu de grijă.

— Speranța este doica micuței Dorințe, zice poetul — adăugă interlocutorul său.

Martin răspunse că auzise și el spunându-se că această virtute cardinală ar avea câteodată și asemenea atribuții casnice.

— În cazul nostru — zise omul — vei vedea că nu va mai apuca să-și dădăcească pruncul.

— Asta urmează s-o arate timpul — zise Martin.

Domnul cu pardesiul albastru dădu din cap cu gravitate și întrebă:
— Care este numele dumitale?
Martin i-l spuse.
— Vârsta?
Martin îi spuse și vârsta.
— Profesiunea?
Martin îi răspunse și la această întrebare.
— Și unde ai de gând să te duci? îl întrebă iar respectivul domn.
— De astă dată — zise râzând Martin — nu vă mai pot răspunde, deoarece nici eu singur nu știu.
— Așa? strigă domnul.
— Așa — zise Martin.
Domnul cu pardesiul albastru își puse bastonul sub brațul stâng, supunându-l pe Martin unei exa minări ceva mai amănunțite și mai complete decât înainte. După ce-și termină inspecția, îi strânse mina și îi zise:
— Mă numesc colonelul Diver și sunt editorul și redactorul lui *New York Rowdy Journal,* da, sunt editorul *Zurbagiului.*
Martin primi această comunicare cu tot respectul cuvenit.
— *Zurbagiul* — continuă colonelul — este, precum poate ai auzit, organul aristocrației orașului nostru.
— Cum? zise Martin. Există o aristocrație în acest oraș? Și din cine se compune?
— Din inteligență — răspunse colonelul — din inteligență și virtute; precum și din corolarul lor în republica noastră: din dolari.
Martin fu foarte încântat să afle acest lucru, gândindu-se că dacă prin inteligență și virtute se pot dobândi capitaluri, apoi cu siguranță că în scurt timp va putea deveni și el un mare capitalist. Voia tocmai să-i exprime satisfacția pe care i-o prilejuia această veste bună, când fu întrerupt de căpitanul vaporului, care se apropie de ei ca să dea mâna cu colonelul; văzând un străin bine îmbrăcat pe punte (Martin își scosese pardesiul cel uzat), îi strânse mâna și lui. Martin simți o mare ușurare, căci, în ciuda faptului că superioritatea inteligenței și a virtuții era recunoscută în această țară, ar fi fost cât se poate de umilit să apară în ochii colonelului Diver sub aspectul jalnic al unui călător de clasa a treia.
— Ce mai e nou, domnule căpitan? zise colonelul.
— Nimic nou, domnule colonel — răspunse căpitanul. Ei, da' știi că arăți minunat! Aproape să nu te mai recunosc.
— A fost o călătorie plăcută? întrebă colonelul, luându-l deoparte.
— Hm, ce să spun, a fost destul de agitată. Am avut o vreme !…
Căpitanul vorbea — sau mai degrabă cânta — cu accentul caracteristic celor din Noua Anglie.
— Zău? se miră colonelul.
— Îngrozitoare, domnule colonel — întări căpitanul. Să știi că am și trimis un băiat de pe vapor la dumneata la birou cu lista pasagerilor.

— Nu mai ai încă unul la dispoziție? întrebă colonelul cu un ton aproape sever.

— Ba da, cum să nu, și o duzină dacă vrei, domnule colonel!

— Unul mi-ajunge, dar să fie solid, ca să-mi ducă până acasă vreo duzină de sticle cu șampanie – răspunse colonelul cu un aer visător. Va să zică ați avut o călătorie agitată.

— Da, grozavă.

— Stau destul de aproape — îi atrase din nou atenția colonelul. Îmi pare bine că nu v-ați plictisit pe drum, căpitane! Dacă nu ai sticle de cele mari, nu face nimic. Băiatul poate să facă două drumuri, cu câte o duzină de sticle mici de fiecare dată. Și cum spuneai, nu v-ați plictisit pe drum, căpitane?

— Ba a fost chiar o distracție grozavă — răspunse proprietarul corabiei.

— Felicitările mele pentru acest succes, căpitane. Ai putea să-mi împrumuți totodată și un tirbușon și câteva pahare, dacă ești atât de bun.

Se întoarse apoi către Martin spunându-i, în timp ce făcea niște arabescuri pe punte cu vârful bastonului:

— Zadarnic se unesc forțele naturii împotriva acestui nobil vas al țării mele; el își vede de drum fără să-i pese de nimic.

Aducându-și aminte că în timpul acesta proprie tarul și redactorul ziarului *Cloaca* luau o masă copioasă într-o cabină, în vreme ce într-alta redactorul amabilului ziar *Viespea* bea pe punte, căpitanul își luă prietenește rămas bun de la amicul său, colonelul, și se grăbi să-i trimită sticlele de șampanie, știind (precum se va dovedi mai târziu) că dacă nu se pune bine cu redactorul *Zurbagiului,* acest potentat nu va aștepta nici până a doua zi pentru a-l defăima atât pe el, cât și vasul său, cu litere de-o șchioapă, necruțând nici memoria mamei sale moarte de vreo douăzeci de ani.

Colonelul rămase singur cu Martin. Văzând că tânărul e gata s-o pornească în altă direcție, îl opri, oferindu-se, din considerație pentru titlul său de englez, să-i arate orașul și să-l ducă, dacă dorește, într-o elegantă pensiune de familie.

— Dar în primul rând — zise el — nădăjduiesc că-mi vei face plăcerea să mă întovărășești până la redacție, ca să bem un păhărel din șampania importată direct din Franța.

Atitudinea ziaristului era atât de prietenoasă și de ospitalieră, încât Martin se grăbi să accepte, cu toate că era încă destul de devreme. Îi dădu deci dispoziție lui Mark, care se ocupa de mama celor trei copii, ca, îndată ceva termina cu această familie și cu bagajele, să vină la redacția *Zurbagiului* pentru a primi noi instrucțiuni, după care descinse pe țărm în tovărășia noului său prieten.

Străbătură, nu fără greutate, trista mulțime a emigranților de pe chei care stăteau strânși grămadă cu pături și bagaje pe pământul gol și sub cerul liber, și păreau atât de dezorientați, de parcă ar fi picat dintr-o altă planetă; merseră apoi câtva timp de-a lungul cheiului, pe o stradă aglomerată, măr ginită de un șir nesfârșit de birouri și depozite din cărămidă roșie, pe care se aflau agățate atât de multe firme scrise cu negru pe fond alb sau cu alb pe fond negru, câte nu văzuse Martin în viața lui nici pe o întindere de cincizeci de ori mai mare.

Intrară apoi într-o uliță strâmtă și de acolo în alte străzi tot atât de înguste, până ce se opriră în fața unei Case pe care stătea scris cu litere mari *Rowdy Journal.*

Colonelul, care umblase tot timpul cu mâna vârâtă între cheutorile de la piept ale hainei, cu pălăria pe ceafă și clătinând când și când din cap, ca un om obosit de povara propriei sale mărimi, o porni înainte, pe o scară întunecoasă și murdară, conducându-l într-o cameră la fel de întunecoasă și de murdară, unde nu vedeai pretutindeni decât bucăți de ziare, de manuscrise și de șpalturi. La o măsuță care abia se mai ținea pe picioare, stătea un individ cu un cotor de pană între dinți și cu o foarfecă mare în mâna dreaptă; cu care făcea tăieturi într-un teanc de ziare; Era atât de caraghios, încât Martin cu greu își stăpâni râsul, știind că colonelul Diver nu-l slăbește din ochi.

Individul care se îndeletnicea cu forfecatul era un tinerel scund, cu fața de-o paloare bolnăvicioasă, datorată în parte activității sale intelectuale, și în parte consumului excesiv de tutun, din care în chiar clipa aceea mesteca de zor mai să-și rupă fălcile. Dacă gulerul cămășii îi stătea răsfrânt peste o panglică neagră, iar părul lung și rar, pe care-l purta pe spate ca să nu acopere nimic din poetica sa fizionomie, era pe alocuri smuls din rădăcină, ceea ce explica considerabilul număr de coșuri pe care le purta țanțoș pe frunte, nasul său, care făcea parte din categoria celor pe care invidioșii le numesc câine, își ținea vârful ridicat cu un fel de sfidare disprețuitoare. Deasupra buzelor lui mijea o umbră de puf roșcat, o umbră atât de slabă, atât de invizibilă, încât, deși posesorul ei o încuraja să se îndesească prin toate mijloacele po sibile, părea a fi mai curând o urmă rămasă de la masa de dimineață (și atare presupunere ar fi fost justificată de vârsta fragedă a ziaristului nostru), decât o mustață adevărată. Tânărul era adâncit în lucru și de fiecare dată când închidea foarfecele, fălcile lui făceau exact aceeași mișcare, ceea ce-i dădea o înfățișare fioroasă.

De cum îl zări, Martin socoti că trebuie să fie fiul colonelului Diver, speranța familiei, viitorul „Articol de fond” al *Zurbagiului;* ba chiar deschise gura pentru a declara că, fără îndoială, dumnealui este băiețelul colonelului, adăugând că-i tare nostim, așa cum se joacă de-a redactorul, cu toată seriozitatea vârstei lui copilărești, când colonelul i-o luă înainte, făcând prezentările:

— Corespondentul meu de război — rosti el cu mândrie — domnul Jefferson Brick !

La auzul acestei recomandați! neașteptate, Martin tresări fără să vrea, gândindu-se la greșeala de ne iertat pe care era cât pe ce s-o săvârșească.

Domnul Brick păru mulțumit de impresia pe care o produse asupra străinului; îi strânse mâna cu un aer protector, menit să-l liniștească și să-i aducă la cunoștință că nu e cazul să se teamă, căci el.

Brick, nu-i va face niciun rău.

— După cât se pare, se vede că ai auzit și dumneata vorbindu-se de Jefferson Brick? spuse zâmbind colonelul. Anglia a auzit de Jefferson Brick.

Europa a auzit de Jefferson Brick. Stai puțin I Când ai părăsit dumneata Anglia?

— Acum vreo cinci săptămâni — răspunse Martin.

— Vreo cinci săptămâni — repetă colonelul gânditor. Se așeză pe masă și începu să-și legene picioarele. Permite-mi să te întreb acum care din articolele domnului Brick au făcut o impresie mai puternică acum cinci săptămâni în parlamentul britanic și la Curtea din Saint James?

— Pe cuvântul meu… — murmură Martin.

— Am motivele mele să cred — îl întrerupse colonelul — că cercurile aristocratice ale țării dumitale tremură la auzul numelui lui Jefferson Brick. Mi-ar face plăcere să aflu, chiar din gura dumitale, care din argumentele lui a dat lovitura de grație…

— Celor o sută de capete ale Hidrei corupte, ce se târăște astăzi prin praf sub amenințarea lăncii Rațiunii, și care împroșcă cu sânge bolta cerească — completă domnul Brick, care înainte de a cita din ultimul său articol își pusese pe cap o șapcă albastră cu cozoroc lucios de piele.

— Libațiunile libertății, Brick… — îi suflă colonelul.

— Se fac câteodată cu sacrificii de sânge, domnule colonel — continuă tânărul țipând, și, rostind cuvântul „sânge”, mânui foarfecele cu atâta energie, încât ai fi crezut că vrea să sfârtece pe cineva acolo, pe loc.

După această frază profetică, tăcură și unul și altul și se uitară la Martin, în așteptarea unui răspuns.

— Pe viața mea — făcu Martin care își recăpătase între timp obișnuitul său sânge rece — n-aș putea să vă dau niciun fel de informație satisfăcătoare în legătură cu ceea ce m-ați întrebat. Adevărul este că…

— Stai! strigă colonelul aruncând o privire asupra corespondentului de război și dând din cap la fiecare frază. Adevărul este că n-ai auzit niciodată vorbindu-se de Jefferson Brick, că n-ai citit niciodată ziarul nostru și că habar n-ai de covârșitoarea lui influență asupra cabinetelor europene. Nu-i așa?

— Tocmai asta voiam să vă spun — răspunse Martin.

— Stăpânește-te, Jefferson — rosti cu gravitate colonelul. Nu-ți ieși din fire ! Ah, voi, europenii ăștia! Și acum să ciocnim un păhărel de vin!

Și cu acestea, descinse de pe masă și scoase o sticlă de șampanie și trei pahare dintr-un coșuleț de după ușă.

— Domnule Jefferson Brick — zise colonelul împingând spre el sticla, după ce umpluse mai întâi paharul lui Martin și apoi pe al său — fii bun și ține-ne un mic toast.

— Bine — aprobă redactorul de război. Fiindcă apelați la mine, am să mă supun. Voi închina pentru *Zurbagiul* și pentru confrații săi, pentru această fântână a adevărului, a cărei apă este neagră, fiind plină cu cerneală tipografică, dar care totuși este destul de limpede pentru a oglindi în ea umbra destinului acestei țări.

— Bravo, bravo! strigă colonelul în extaz. Trebuie să recunoști că limbajul prietenului nostru este înflorat!

— Adevărat, este înflorat, ce să spun — mărturisi Martin.

— Iată numărul de azi al ziarului nostru – adăugă colonelul, întinzându-i jurnalul. Te vei convinge că Jefferson Brick este la postul său în avan garda civilizației

omenești, susținător al purității moravurilor.

Zicând acestea, colonelul se instală din nou pe masă. Domnul Brick luă loc lângă el, și amândoi se puseră pe băut. Se uitau din când în când la Martin, care citea ziarul și schimbau priviri între ei. Când Martin își termină lectura, ceilalți doi tocmai goliră cea de-a doua sticlă de șampanie; colonelul îl întrebă ce părere are despre ziar.

— E foarte personal — zise Martin.

Observația aceasta păru a-i face o deosebită plăcere colonelului, care declară că tocmai aceasta era și menirea ziarului său.

— Noi, cei de aici — întări domnul Jefferson Brick — ne bucurăm de o independență completă.

Fiecare facem ce ne place.

— Judecând după cele citite — răspunse Martin — există în acest oraș câteva mii de oameni care, dimpotrivă, fac tocmai ceea ce nu le place; asta ar fi oarecum reversul medaliei.

— Ei! zise colonelul — aceștia trebuie să se plece în fața voinței atotputernice a instructorului public; se mai găsește, pe ici, pe colo, câte unul care încearcă să se împotrivească; dar, în general — noi dăm directivele în ceea ce privește atât viața particulară cât și viața publică a cetățenilor noștri; pentru că în fericita noastră patrie, ziaristica este o instituție tot atât de nobilă, ca, de exemplu…

— De exemplu, sclavia negrilor — îi suflă domnul Brick.

— Abso-lut just — făcu colonelul.

— Mă rog — zise Martin după o clipă de șovăire — aș putea să vă întreb, referitor la un fapt relatat în ziarul dumneavoastră: dacă i se întâmplă des instructorului public (nu știu cum m-aș putea exprima ca să nu vă jignesc) să comită falsuri, să falsifice, de pildă, scrisori — urmă el văzând că interlocutorul său rămâne la fel de calm și netulburat la cuvintele lui, de parcă i s-ar fi făcut un compliment — afirmând în modul cel mai solemn că ele au fost scrise recent de oameni care sunt încă în viață?

— Mda… se întâmplă și asta din când în când – răspunse colonelul.

— Și publicul ce face atunci? întrebă Martin.

— Le cumpără — răspunse colonelul.

Domnul Jefferson trânti un scuipat și râse cu un aer aprobator.

— Le cumpără cu sutele de mii — continuă colonelul. Suntem o națiune întreprinzătoare și știm să apreciem această calitate și la alții.

— Așadar, în America a comite un fals înseamnă a avea spirit întreprinzător? întrebă Martin.

— Desigur — zise colonelul. Americanii au adoptat o seamă de lucruri bune care în alte părți ale lunii se cheamă altfel. Voi, europenii, nu sunteți obișnuiți cu așa ceva, pe câtă vreme la noi e ceva firesc.

„Da, așa este — se gândi Martin. Și unde mai pui că nu stați prea mult la gânduri când e vorba să adoptați cât mai multe”.

— În orice caz — zise colonelul, aplecându-se ca să facă vânt celei de a treia

sticle goale care se rostogoli pe podele până-n colțul camerei, lângă celelalte două — oricare ar fi numele pe care i-l dăm noi, falsul, dragă domnule, nu în America a fost inventat.

— Cred că nu — răspunse Martin.

— Și nici celelalte dovezi de spirit întreprinzător n-au fost inventate aci.

— Inventate? Nu, desigur.

— Bine — zise colonelul. Ceea ce înseamnă atunci că toate acestea au venit din fosta noastră patrie, așa că toată vina cade asupra ei, iar nu asupra celei noi. Și, cu asta, socot discuția încheiată!

Acum. Dumneavoastră fiți așa de bun și luați-o înainte. Eu rămân ultimul ca să închid ușa.

Luând spusele lui drept o politicoasă invitație de plecare, Martin coborî scara în urma corespondentului de război, care îl preceda cu un aer maiestuos.

Colonelul încheia șirul; părăsiră deci redacția ziarului, ieșind în stradă. Pe drum, Martin nu se putea hotărî dacă trebuie să-l trateze pe colonel cu răceală fiindcă avusese îndrăzneala să-i adreseze cuvântul fără a-l cunoaște, sau dacă era mai bine să-i suporte grosolăniile, pe motiv că el și instituția lui ar putea să se prenumere printre așezămintele ce se aflau la mare preț pe acest pământ al făgăduinței.

TRADUCERE: MIHNEA GHEORGHIU

GEORGE ELIOT
1 8 1 9 - 1 8 9 0

An grupul marilor romancieri realiști englezi ai veacului al XIX-lea, scriitoarea George Eliot (Mary Ann Evans) ocupă un loc important și puternic particularizat prin personalitatea romancierei și înclinările ei intelectuale.

Preocupările științifice și filosofice ale veacului și-au pus amprenta asupra creației lui George Eliot, creație ce contrazice violent toate locurile comune în circulație cu privire la literatura feminină… Dintre toate orientările filosofice ale timpului, George Eliot s-a simțit atrasă mai ales de pozitivismul lui Comte și evoluționismul de tip spencerian, și romanele ei, fără a fi o ilustrație tezistă a vreunei idei filosofice, se resimt puternic de influența pozițiilor filosofice amintite. Cu puține excepții *(Romola* este un roman istoric), George Eliot se inspiră din viața contemporană și mai ales din cea rurală. Viața fermierilor din Warwickshire, pe care a cunoscut-o în copilărie, trăiește în cele mai multe romane ale scriitoarei engleze și se reconstituie din ele mente de viață cotidiană, din amănunte de existență materială, ce se dovedesc, până la urmă, hotărâtoare pentru evocarea unei at mosfere, pentru dezvăluirea unui caracter.

Analiza caracterelor, pe care le privește evolutiv, este una din preocupările lui George Eliot, ilustră reprezentantă a romanului psihologic. De asemenea, opera ei e străbătută de acea simpatie pentru oamenii simpli și existențele aparent cenușii,

simpatie ce caracterizează pe câțiva dintre marii realiști englezi ai veacului, printre ei pe Dickens. Acest în teres pentru dramele puternice ale oamenilor, în aparență cei mai banali, se vădește în *Adam Bede* (1859), Moara *de pe Floss* (1860) și *Silas Marner* (1861). Afecțiunea pentru oamenii mărunți generează, în unele pagini ale lui George Eliot, ca și la Dickens, un umor cald, pe care-l descoperim, de pildă, în paginile ce evocă cu tandrețe copilăria din romanul Moara *de pe Floss* sau în fragmentul ce urmează din romanul *Silas Marner.*

SILAS MARNER
Cap. VI

Conversația, care atinse un înalt grad de însuflețire când Silas se apropie de ușa „Curcubeului", lâncezise, cum se întâmplă de obicei, la începutul reuniunii. Oamenii începuseră prin a pufăi din lulele, într-o tăcere care părea severă; mușteriii cei mai cu vază, cei care beau băuturi spirtoase și se beau lângă foc, se uitau țintă unii la alții, ca și cum primul care ar fi clipit ar fi pierdut un rămășag; în timp ce băutorii de bere, cei mai mulți – bărbați în surtucuri de aba și în bluze țărănești, stăteau cu pleoapele plecate și-și treceau mâna peste gură, de parcă băutul berii ar fi fost o îndatorire funerară, la care se participa cu tristețe stânjenită. În cele din urmă, domnul Snell, hangiul, un om de o dispoziție neutră, obișnuit să facă abstracție de deosebirile dintre oameni — ființe care aveau în egală măsură nevoie de băutură — rupse tăcerea, spunând, cu ton de îndoială, vărului său, măcelarul:

— Unii spun că ai adus ieri o vită frumoasă, Bob.

Măcelarul, un om vesel, zâmbitor, cu părul roșu, nu era dispus să răspundă în pripă. Pufăi de câteva ori din lulea, scuipă și apoi răspunse:

— Și nu sunt departe de adevăr, John.

După acest slab și înșelător dezgheț, tăcerea se așternu iar, la fel de severă ca adineauri.

— O fi fost o vacă roșie de Durham? spuse potcovarul, reluând firul discuției, după ce se scurse seră câteva minute.

Potcovarul privi spre hangiu, iar hangiul privi spre măcelar, ca spre persoana care trebuia să-și asume răspunderea de a vorbi.

— Roșie era — spuse măcelarul, cu glasul lui vesel, dar sec, de sopran — și de Durham era.

— Atunci, nici să nu-mi spui de la cine ai cumpărat-o — spuse potcovarul, căruia i se rotunjise fața de triumf. Cunosc pe fiecare om din ținut care are o vacă roșie de Durham. Și pun rămășag pe un penny, că avea o stea albă în frunte. Potcovarul se aplecă înainte, cu mâinile proptite pe genunchi, în timp ce punea întrebarea, iar ochii îi sclipeau știutori.

— Da, sigur, s-ar putea — vorbi măcelarul rar, socotind că dă un răspuns hotărâtor. Nu spun că nu-i așa…

……

— Așa-i că-ți amintești când a venit prima oară tatăl domnului Lammeter prin

părțile astea, așa-i domnule Macey? întrebă hangiul.

— Te cred că-mi amintesc — răspunse bătrânul, care trecuse prin procesul prealabil, necesar pentru a-l aduce în starea propice povestirii — și ce bătrân cumsecade era, tot așa cumsecade, ba mai cumsecade decât e acum domnul Lammeter. Venea de pe undeva, din nord, de așa departe că nu ne-am dumerit niciodată de unde. Dar nimeni nu știe ce-i prin părțile alea, doar atât că locul nu putea fi prea depărtat și nici prea deosebit de părțile noastre, fiindcă omul a adus un soi bun de oi cu el, așa că trebuie să fie pășuni pe acolo și tot ce trebuie.

Zicea lumea că-și vânduse pământul de acolo ca să vină aici și să arendeze moșia Warrens, și părea ciudat ca omul să-și vândă ce-i al lui, ca să aren deze o fermă prin străini. Dar, zice-se că asta a fost după ce i-a murit nevasta. Sunt amănunte în treaba asta, pe care încă nu le-a dibuit nimeni, așa că eu atât pot să spun, măcar că se află deștepți care pe loc îți găsesc cincizeci de pricini, în timp ce pricina adevărată le face semn, dar ei n-o văd. Oricum, s-a văzut curând că ne-am ales cu un enoriaș de treabă, care știe rostul lucrurilor și ține gospodărie frumoasă și toată lumea îl cinstește. Și ăl tânăr — ăsta-i domnul Lammeter de acum, că surori n-a avut — a început curând să vorbească cu domnișoara Osgood, sora domnului Osgood al nostru, și tare era fetișcană frumușică — nici nu vă închipuiți cum era — măcar că lumea zice că asta de acum seamănă cu ea, dar așa e cu oamenii care habar n-au ce-a fost înainte de vremea lor. Știu eu cum era, că doar i-am ajutat pastorului ălui bătrân — pe atunci era domnul Drumlow, — de i-a cununat.

Aci, domnul Macey se opri; totdeauna își depăna istoria în rate, așteptând să i se pună întrebări, așa cum fusese obișnuit.

— Da' așa-i că s-a întâmplat ceva deosebit, așa-i, domnule Macey, de te-a făcut să ții minte nunta asta? întrebă hangiul, cu ton de felicitare.

— Te cred că s-a întâmplat, un lucru *foarte* deosebit — spuse domnul Macey, clătinând din cap.

Fiindcă domnul Drumlow, bietul de el, tare mi-era drag, deși nu prea era el limpede la cap, mai de vârstă, mai de nițică băutură caldă, când avea slujbă dimineața, pe frig. Și domnul Lammeter cel tânăr nu voia în ruptul capului să se însoare decât în ianuarie, care se știe că nu-i o lună potrivită pentru cununii și doar nu-i botez sau înmormântare, care nu se poate amâna; și așa, bătrânul domnul Drumlow — sărmanul, tare mi-era drag — când să pună întrebările, le-a pus de-a-ndoaselea; și-a zis: „Vrei să-l iei pe bărbatul ăsta drept nevastă?", zice, și pe urmă zice: „Vrei s-o iei pe femeia asta drept bărbat?" zice. Dar cel mai grozav lucru dintre toate e că nimeni, n-a băgat de seamă decât mine, și-au răspuns amândoi da — ca și cum eu aș zice „amin", la locul potrivit, dar fără să fi ascultat ce s-a spus înainte!

— Dar dumneata știai ce se întâmplase, nu-i așa, domnule Macey? Dumneata erai treaz, așa-i? întrebă măcelarul.

— Doamne Dumnezeule, te cred ! spuse domnul Macey, oprindu-se și zâmbind compătimitor la gândul imaginației atât de sărace a ascultătorilor. Păi, tremuram tot. Mă simțeam ca o haină trasă în două părți de cele două pulpane. Că nu puteam

să-l opresc pe pastor, nu puteam să iau asupra mea una ca asta; și totuși îmi spuneam: te pomenești că nu-s cununați în lege, fiindcă vorbele au fost spuse pe dos? Și mi se învârtea capul ca o moară, că dintotdeauna mi-a plăcut să răsucesc lucrurile pe față și pe dos și să le privesc din toate părțile; și-mi spuneam: oare la o cununie înțelesul cuvintelor e cel ce unește oamenii? Fiindcă pastorul avea gând cinstit, iar mirele și mireasa la fel. Dar, pe de altă parte, când chibzuiam mai bine, nu era vorba numai de înțeles, fiindcă, dacă vrei să lipești două lucruri și cleiul e prost; ce-ai făcut? Și-mi spuneam: nu-i înțelesul, e cleiul. Și eram încurcat, de parc-ar fi trebuit să trag trei clopote deodată, când i-am văzut în tindă, unde începuseră să-și semneze numele.

Dar ce să mai vorbim? Nu vă puteți închipui ce se întâmplă înăuntrul unui om ager.

— Dar te-ai ținut tare, așa-i? întrebă hangiul.

— Da, m-am ținut până am rămas singur cu domnul Drumlow, și-atunci am spus tot, dar cu respect, cum făceam totdeauna. Dar, el a luat-o ușor și-a zis: Lasă, lasă, Macey, liniștește-te a zis, nici înțelesul, nici vorbele nu-s totul. *Registru-i* lucrul cel mai important, ăsta-i cleiul.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

LEWIS CARROLL
1 8 3 2 – 1 8 9 8

Într-o literatură în care umorul joacă un rol atât de însemnat ca în cea engleză, este firesc ca și basmul să fie tratat tot în maniera umoristică. De altfel, comicul și fantasticul au făcut totdeauna casă bună. Prin comic, atâția mari povestitori ai lumii — Perrault și mai ales Creangă al nostru sau Andersen — au știut să domolească caracterul înspăimântător al fantasticului, să-l lege cu nenumărate fire de realitate. Năzdrăvanii lui Creangă sunt că rani humulești, iar păstăile de mazăre sau rățușele lui Andersen au apucături și năravuri omenești.

Una dintre cele mai faimoase cărți, în care fantasticul pare a interveni cel mai firesc în viața de toate zilele, născând o pătrunzătoare poezie, a scris-o un profesor de treizeci și trei de ani, care și-a dobândit astfel un loc al lui în istoria literară. Charles Lustwidge Dodgson a fost un matematician prețuit, autor de grave și solide lucrări de specialitate, profesor la universitatea din Oxford. Acest matematician a publicat în 1865, sub pseudonimul de Lewis Caroll, *Alice în Țara Minunilor.* Sunt aventurile năstrușnice pe care le trăiește în vis o fetiță. În țările de limbă engleză popularitatea lui Carroll este uriașă, și ea a devenit de mult mondială. Pisica din Cheshire, care zâmbește, dispare și reapare, pălărierul nebun, regina care știe doar să taie capetele sunt figuri de mult familiare copiilor și adulților.

Căci prin arta lui de povestitor, Carroll se adresează adulților ca și copiilor. Îl distinge în special grația cu care umorul se naște din folosirea absurdului în situații și dialog, în povestirea propriu-zisă sau în versurile umoristice presărate prin cărți.

Trebuie subliniat însă că această înclinare spre umorul absurd îl împinge pe Carroll spre, o anumită gratuitate a comicului care e adesea văduvit de posibilitățile lui critice.

Lewis Carroll a mai scris și alte cărți pentru copii: *Prin telescop, O poveste complicată.*

Cea mai desăvârșită rămâne *Alice în Țara Minunilor,* carte care e mereu în stare să re amintească celor mari de copilărie. După cum scrie Carroll, îi face să înțeleagă din nou – „Marile ei supărări, marile ei bucurii… și zi lele fericite de vară”.

ALICE ÎN ȚARA MINUNILOR
Cap. VI

Despre porc și piper

Alice stătu câtva timp în fața casei, privind și întrebându-se ce să facă. Deodată sosi în goană, din pădure, un lacheu în livrea (ea socoti că trebuie să fie lacheu de vreme ce purta livrea, altfel, judecând numai după față, ai fi spus mai degrabă că e pește) și bătu de câteva ori la ușă. Aceasta fu deschisă tot de un lacheu în livrea, cu față rotundă și cu ochi bulbucați, ca de broască. Alice băgă de seamă că amândoi lacheii aveau părul pudrat. Nemaiputând răbda de curiozitate să afle ce se întâmplă acolo, ea se strecură o bucățică de drum afară din pădure, ca să poată trage cu urechea.

Și ce-i fu dat să vadă:

Lacheul-pește scoase de subsuoară o scrisoare mare, aproape tot atât de mare cât și el, pe care o întinse celuilalt lacheu, spunând ceremonios:

— Pentru ducesă! O invitație din partea reginei, la crochet !

Lacheul-broască răspunse tot atât de ceremonios, însă întorcând cuvintele:

— Din partea reginei! O invitație pentru ducesă, la crochet.

Amândoi se ploconiră adânc unul în fața celuilalt, până ce li se amestecară buclele.

Văzând aceasta, Alice izbucni într-un hohot de râs atât de puternic, încât fu nevoită s-o ia la goană, înapoi în pădure, de teamă să n-o audă cei doi lachei. Când privi din nou, lacheul-pește plecase, iar celălalt se așezase pe jos, lângă ușă, și se holba prostește spre cer.

Alice se apropie sfioasă de ușă și bătu.

— N-are niciun rost să bați — spuse lacheul – și asta din două motive: mai întâi, pentru că eu mă aflu de aceeași parte a ușii cu tine, și al doilea, pentru că cei dinăuntru fac atâta larmă, încât nici nu te pot auzi.

Din casă se auzea într-adevăr un zgomot grozav, un plâns și un strănutat neîntrerupt; din când în când se mai auzea și o trosnitură teribilă, ca și cum cineva ar fispart o farfurie sau un castron.

— Atunci, spune-mi te rog, cum să intru?

— Ar avea rost să bați la ușă — vorbi lacheul mai departe, fără să asculte ce

spunea ea — dacă ușa s-ar afla între noi. Așa, de pildă, dacă ai fi înăuntru, ai bate și eu ți-aș putea deschide.

În timp ce vorbea, lacheul privea în sus și Alice găsi că asta nu era de loc politicos.

Dar poate că e silit să privească astfel — își spuse în sinea ei — pentru că ochii îi sunt așezați chiar în creștetul capului. În tot cazul, însă, ar putea să răspundă la întrebări".

— Cum să fac să intru? întrebă ea din nou cu glas tare.

— Eu voi. Ședea aci — făcu lacheul — până mâine dimineață.

În clipa aceea, ușa casei se deschise și o farfurie mare zbură drept în capul lacheului; îi atinse vârful nasului și se făcu țăndări de unul din copacii din spatele lui.

— … sau poate până poimâine — urmă lacheul fără să schimbe tonul, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Cum să fac să intru? întrebă din nou Alice mai tare.

— *Trebuie* numaidecât să intri? o întrebă lacheul.

La urma urmei, *asta* e prima întrebare.

Așa era, firește, numai că Alice nu găsi întrebarea pe placul ei;

— E îngrozitor — mormăi ea — cum discută făpturile astea fiecare lucru. Te înnebunesc, nu alta!"

Lacheul găsi prilejul nimerit să repete ce spusese mai înainte, însă cu alte cuvinte, și anume:

— Voi ședea aci, fără întrerupere, multe zile de-a rândul.

— Și eu ce să fac? întrebă Alice.

— Te privește — răspunse lacheul și începu să fluiere.

„Ei, n-are niciun rost să vorbesc cu el — își spuse Alice, pierzându-și răbdarea — e un tâmpit fără pereche!" Apoi deschise ușa și intră.

Ușa dădea într-o bucătărie mare, plină de fum.

Ducesa ședea pe un scăunel cu trei picioare în mijlocul bucătăriei și ținea în brațe un prunc; bucătăreasa stătea aplecată peste plită și amesteca ceva într-un ceaun mare, în care părea să fie ciorbă.

— Cu siguranță că a pus prea mult piper în ciorbă — abia izbuti Alice să îndruge printre stră nuturi.

Aerul era plin de piper. Chiar și ducesa strănuta câteodată, iar pruncul ba urla, ba strănuta, fără o clipă de răgaz. Singurii care nu strănutau erau bucătăreasa și o pisică mare, care ședea la gura sobei și rânjea cu gura până la urechi.

— Ați putea să-mi spuneți, vă rog — întrebă Alice sfioasă, căci nu prea știa dacă era politicos din partea ei să vorbească fără să fie întrebată – de ce rânjește pisica dumneavoastră?

— Pentru că e o pisică din Cheshire — răspunse ducesa. Porcule !

Acest din urmă cuvânt fu rostit cu atâta furie, încât Alice tresări speriată, dar peste o clipă își dădu seama că era adresat pruncului și nu ei. Își luă deci inima în dinți și urmă:

— N-am știut că pisicile din Cheshire rânjesc, sau mai degrabă n-am știut că sunt și pisici care știu să rânjească.

— Toate știu — răspunse ducesa — și cele mai multe o și fac.

— Nu știu pe niciuna care să facă așa ceva – spuse Alice, pe un ton cât mai politicos. Îi părea foarte bine că izbutise să intre în vorbă cu cineva.

— Ei, multe nu știi tu! strigă ducesa.

Alicei nu-i plăcu de loc felul în care spuse ducesa aceste cuvinte și încercă să schimbe vorba.

În timp ce se gândea cum să înceapă, bucătăreasa dădu jos ceaunul cu ciorbă de pe foc și se porni să arunce cu ce-i cădea în mână în ducesă. Și în copil. Mai întâi aruncă cleștele și vătraiul, apoi urmă un adevărat potop de cratițe, farfurii și farfurioare. Ducesa nu le lua în seamă nici chiar când o loveau. Pruncul urla însă mai departe așa încât nu puteai ști dacă îl supără loviturile sau nu.

— Te rog, bagă de seamă ce faci! strigă Alice sărind, înnebunită de spaimă. Vai, uite că-i rupe drăguțul de năsuc! exclamă ea, când o cratiță ne obișnuit de mare zbură chiar pe lângă nasul copilului, gata-gata să i-l smulgă.

— Dacă fiecare și-ar vedea de treaba lui — mor măi ducesa cu glas răgușit — pământul s-ar învârti mult mai repede.

— Ceea ce n-ar fi de niciun folos — spuse Alice, bucuroasă că are prilejul să se laude cu știința ei.

Gândește-te cât ar da asta de lucru zilelor și nopților ! Știi doar că pământului îi trebuie douăzeci și patru de ore ca să se răsucească în jurul propriei lui axe…

— Dacă tot vorbim despre răsucit — spuse ducesa către bucătăreasă — sucește-i gâtul!

Alice privi înspăimântată la bucătăreasă, ca să vadă dacă are de gând să asculte de vorbele ducesei, dar bucătăreasa era foarte ocupată cu amestecatul ciorbei și nu părea să fi auzit nimic. De aceea fetița cuteză să reia firul:

— Cred că douăzeci și patru de ore, sau poate că numai douăsprezece? Eu…

— Ei, *nu-mi* bate capul — spuse ducesa; niciodată n-am putut suferi cifrele!

Pe urmă începu să-și legene din nou pruncul, cântându-i un fel de cântec de leagăn și scuturându-l cu putere la sfârșitul fiecărei strofe:

La fecioru-ți te încruntă.
Când strănută, arde-i una.
Căci anume-o face, zău.
Să te necăjească-ntr-una !

Corul
(format din bucătăreasă și prunc)

Hau ! Hau! Hau !

Pe când cânta a doua strofă, ducesa arunca copilul cu atâta furie în sus și în jos

și bietul mititel urla atât de tare, încât Alice abia de putea să audă cuvintele:

Cum îl văd mă și răstesc
Și-l pocnesc pe-al meu fecior.
Căci e mort după piper
Și îl mestecă de zor.

Corul
(ca mai sus)

Hau! Hau! Hau!

— Prinde-l — spuse ducesa către Alice, aruncându-i pruncul. Poți să-l legeni și tu puțin, dacă vrei! Trebuie să mă gătesc ca să joc crochet cu regina.

Cu aceste vorbe, ieși repede din cameră.

Bucătăreasa aruncă o tingire după ea, dar n-o nimeri.

Alice abia de putu să prindă pruncul, pentru că acesta avea o formă ciudată și ținea mâinile și picioarele întinse în lături; „întocmai ca o stea de mare”, gândi Alice. Bietul micuț pufăia ca o mașină de aburi. După ce îl prinse, fetița îl ținu strâns, ca să nu-l scape — atât se smucea și se răsucea în brațele ei.

După ce se asigură că nu-i scapă (îl apucase de urechea dreaptă și de piciorul stâng), îl scoase afară, la aer.

„Dacă nu iau copilul de-aci — gândi Alice — cu siguranță că-l vor ucide în curând. N-ar fi o crimă din partea mea să-l las?”

Ultimele cuvinte le spuse cu glas tare și micuțul grohăi în chip de răspuns (acum nu mai strănuta).

— Nu mormăi! spuse Alice. Nu-i frumos să faci așa!

Pruncul grohăi din nou și Alice îi privi îngrijorată fața, ca să vadă ce-i cu el; nasul îi era sucit în sus și era limpede că aducea mai degrabă a rât decât a nas adevărat; de asemenea, ochii erau mult prea mici pentru un prunc. Alice nu era de loc mulțumită de înfățișarea lui.

„Poate — că e așa, din pricină că plânge” gândi ea și privi din nou la prunc, să vadă dacă nu are ochii plini de lacrimi.

Nu, nici urmă de lacrimi !

— Dacă ai de gând să te prefaci în porc — spuse Alice, serioasă — nu mai vreau să am de-a face cu tine. Bagă de seamă!

Bietul micuț se porni iarăși pe plâns (sau poate să grohăie căci nu se deslușea prea bine ce face). Alice tăcu o bucată de vreme.

Ce-o să fac cu făptura asta când ajung acasă?” începu ea să se întrebe.

Făptura grohăia atât de tare, încât fetița fu nevoită s-o privească cu atenție. De data aceasta nu mai încăpea nicio îndoială: pruncul nu era altceva decât un porc ! Alice simți că era caraghios să-l mai țină în brațe.

Îl puse deci jos pe micuț și văzu cu ușurare cum acesta o porni liniștit în trap

spre pădure.

„Dacă s-ar fi făcut mare, ar fi devenit un copil grozav de urât, dar ca porc e destul de drăguț!” își spuse fetița.

Începu apoi să se gândească la unii copii pe care-i cunoștea și cărora le-ar fi stat mai bine să fie pur cei decât copii și adăugă:

„Numai dacă ar ști oamenii cum să-i, prefacă în purcei!”…

Deodată tresări, căci zărise pisica de Cheshire șezând pe craca unui copac la câțiva pași de ea.

Pisica rânji când o văzu pe Alice.

„Pare blajină”, își spuse Alice.

Totuși, pisica avea gheare lungi și o sumedenie de dinți, așa încât fetița simți că e mai bine să se poarte respectuos cu ea.

— Pisicuță de Cheshire — începu Alice, cam sfioasă, căci nu știa dacă îi va place sau nu pisicii să i se spună așa.

Pisica rânji și mai tare.

„Până acum văd că-i place”, gândi fetița, și-i vorbi mai departe:

— N-ai vrea să-mi spui încotro ar trebui s-o iau?

— Asta depinde foarte mult de locul unde vrei să ajungi — răspunse pisica.

— Mi-e totuna… — spuse Alice.

— Atunci ți-e totuna și încotro o apuci — spuse pisica.

— … numai să ajung *undeva* — adăugă Alice, în chip de lămurire.

— De ajuns, ajungi tu — spuse pisica — numai să mergi destul.

Alice își dădu seama că pisica are dreptate și îi mai puse o întrebare:

— Ce fel de oameni trăiesc pe-aci?

— În partea ceea — spuse pisica, fluturând lăbuța dreaptă cam în toate direcțiile — locuiește un pălărier, și în partea *cealaltă* — adăugă ea, fluturând lăbuța stingă — locuiește un iepuraș născut în martie. Du-te la care vrei, că tot sunt amândoi scrântiți la cap.[51]

— Dar nu vreau să mă duc la niște nebuni! Făcu Alice.

— N-ai încotro — răspunse pisica — deoarece pe-aci toți suntem nebuni. Eu sunt nebună, tu ești nebună…

— De unde știi că sunt nebună? întrebă Alice.

— Altfel n-ai fi venit încoace — răspunse pisica.

Alice nu credea că aceasta este o dovadă, totuși urmă:

— Și de unde știi că tu ești nebună?

— Mai întâi de toate, un câine nu-i nebun – spuse pisica. Admiți asta?

— Așa cred — răspunse Alice.

— Ei bine, în acest Caz — continuă pisica — știi doar că un câine mârâie când e supărat și că dă din coadă când e bucuros. Ei bine, *eu* mârâi când sunt bucuroasă

---

[51] O zicală englezească spune : „Nebun ca un pălărier" și „Nebun ca un iepuraș de martie", (n. t.)

și dau din coadă când sunt supărată, deci sunt nebună.

— Eu numesc asta a toarce, nu a mârâi — spuse Alice.

— Numește-o cum vrei — răspunse pisica. Joci azi crochet cu regina?

— Aș dori foarte mult să joc, numai că n-am fost încă poftită”.

— O să ne vedem acolo — adăugă pisica, și se făcu nevăzută.

Alice nu se miră prea tare de felul cum plecase pisica, pentru că începuse să se obișnuiască cu întâmplările neobișnuite. În timp ce mai privea încă la locul unde stătuse pisica, aceasta se arătă din nou.

— Apropo! Ce s-a făcut cu pruncul? întrebă pisica. Era cât pe ce să uit să te întreb.

— S-a prefăcut în purcel — răspunse Alice liniștită, de parcă revenirea pisicii s-ar fi produs în modul cel mai firesc din lume.

— M-am așteptat eu la așa ceva ! exclamă pisica, făcându-se iarăși nevăzută.

Alice așteptă puțin, nădăjduind că pisica va apărea din nou, dar după câteva clipe, o porni în direcția în care aceasta îi spusese că locuiește iepurașul de martie.

„Pălărieri am mai văzut eu — își spuse ea;

Iepurașul de martie este mult mai interesant și poate că, de vreme ce suntem acum în luna mai, nici n-o să mai fie atât de zurliu… cel puțin nu așa cum era în luna martie”.

Pe când își spunea toate acestea în gând, privind în sus văzu că pisica se întorsese și ședea pe craca unui copac.

Ai spus purcel, ori puricel? întrebă pisica.

— Am spus purcel ! răspunse Alice — și tare aș dori să nu tot dispari și să apari așa, fără veste, căci mă faci să amețesc !

— Bine — răspunse pisica și de data aceasta se topi încetișor, începând cu vârful cozii și isprăvind cu rânjetul, care mai pluti în aer câtva timp după ce ea se făcuse nevăzută.

„Ah! Mi-a mai fost dat să văd pisică fără rânjet — gândi Alice — dar rânjet fără pisică niciodată ! Acesta este lucrul cel mai ciudat pe care l-am pomenit în viața mea!”

Fetița merse câtva timp până se pomeni în fața casei iepurașului de martie; bănui că aceasta era casa lui, deoarece coșurile aveau forma urechilor de iepure, iar acoperișul era făcut din blană de iepure. Casa i se păru atât de mare, încât nu cuteză să se apropie de ea până nu ciuguli puțin din bucățica de ciupercă pe care o ținea în mâna stângă;

În felul acesta crescu până se făcu cam de trei palme. Dar chiar și așa se îndreptă cu teamă spre căsuță, spunându-și „Ce mă fac dacă, la urma urmei, e într-adevăr nebun de legat? Mai bine m-aș fi dus la pălărier!”

Cap. VIII
Regina joacă crochet

Chiar lângă intrarea în grădină se afla o mlădiță de trandafir. Florile care

creșteau pe ea erau albe, dar trei grădinari dădeau zor să le vopsească în roșu. Alicei i se păru treaba aceasta foarte ciudată și de aceea se apropie să vadă mai bine ce făceau.

Când ajunse lângă ei, îl auzi pe unul spunând:

— Bagă de seamă, Cinci, că mă stropești cu vopsea !

— Nu-s eu de vină — răspunse Cinci bosumflat

— Șapte mi-a dat peste cot !

Șapte privi la ei și spuse:

— Ei bravo, Cinci ! Vezi să dai întotdeauna vina pe alții !

— Mai bine n-ai mai vorbi! spuse Cinci. Chiar ieri am auzit-o pe regină spunând că ai merita să ți se taie capul!

— Pentru ce? întrebă cel ce vorbise întâi.

— Asta nu-i treaba *ta,* Doi! răspunse Șapte.

— Ba e treaba *lui* — spuse Cinci. Și-i voi spune și de ce; pentru că a dus bucătăresei bulbi de lalele în loc de ceapă.

Șapte aruncă peria din mână și se răsti mânios:

— Cea mai mare nedreptate…

Dar deodată dădu cu ochii de Alice, care stătea și-i privea. Șapte se opri brusc din vorbă, în timp ce ceilalți întoarseră capul spre ea și se plecară adânc:

— N-ați vrea să-mi spuneți — întrebă Alice cam sfioasă — de ce vopsiți trandafirii?

Cinci și Șapte nu răspunseră, ci priviră spre Doi.

Doi începu cu glas scăzut:

— De fapt, știi, domnișoară, acesta de aci ar fi trebuit să fie un trandafir roșu, dar noi am sădit unul alb din greșeală și dacă descoperă regina treaba asta, pune să ne taie capul la toți. Și uite așa, domnișoară, facem și noi ce putem până nu vine…

În clipa asta, Cinci, care-și plimba îngrijorat privirile prin grădină, strigă:

— Regina, regina !

Cei trei grădinari se aruncară cu fața la pământ.

Se auzi un zgomot de pași și Alice întoarse capul, foarte curioasă s-o vadă pe regină.

Mai întâi veneau zece soldați care țineau în mână câte o treflă. Aceștia aveau aceeași formă ca și cei trei grădinari, adică erau lungăreți și turtiți, și mâinile și picioarele le țineau întinse în cele patru colțuri; apoi veneau zece curteni. Aceștia era în podobiți de sus până jos cu carouri și umblau doi câte doi, ca și soldații. După ei veneau copiii rege lui; erau zece de toți și drăguții de ei înaintau țopăind veseli, ținându-se de mână doi câte doi; erau împodobiți numai cu cupe. Apoi urmau musa firii, printre care erau și câțiva regi și regine. Alice îl recunoscu pe iepurele alb, care mergea grăbit și speriat, zâmbind la tot ce se spunea. Iepurele trecu fără s-o bage în seamă. După el venea valetul decupă, ducând coroana regelui pe o perniță de catifea roșie. În urma acestui măreț cortegiu pășeau REGELE ȘI REGINA DE CUPĂ.

Alice se întreba dacă n-ar trebui să se arunce cu fața la pământ ca cei trei grădinari, dar nu-și amintea să fi auzit vreodată despre asemenea regulă la parăzi.

„Și la urma urmei, la ce-ar folosi toată parada, dacă oamenii ar trebui să stea tot timpul cu fața în jos? N-ar mai putea să vadă nimic”. Fetița rămase deci în picioare la locul ei și așteptă.

Când sosi alaiul în fața Alicei, se opriră cu toții și o priviră, iar regina întrebă aspru:

— Cine este asta?

Se adresase valetului de cupă, care pe dată făcu o plecăciune, și zâmbi, în loc de răspuns.

— Tâmpitule! strigă regina, dând capul pe spate furioasă. Și întorcându-se către Alice, urmă: Cum te cheamă, fetițo?

— Mă cheamă Alice, cu voia Mariei Tale — râs punse Alice foarte cuviincioasă, dar în sinea ei adăugă: „Ia te uită! La urma urmei nu sunt cu toții decât un pachet de cărți de joc și n-are de ce să-mi fie frică de ei!”

— Și *ăștia* cine sunt? o întrebă regina, arătând spre cei trei grădinari, care zăceau lângă trandafir.

Căci, de vreme ce stăteau cu fața în jos, iar pe spate aveau același model ca și celelalte cărți de joc, regina nu putea ști dacă erau grădinari, soldați, curteni sau poate chiar trei dintre copiii ei.

— De unde vrei să știu *eu?* răspunse Alice, mi rată de propria ei îndrăzneală. Nu-i treaba *mea.*

De furie, regina se făcu roșie ca para focului și, după ce o fulgeră pe Alice cu o privire de fiară sălbatică, urlă:

— Tăiați-i capul! Jos cu ea !

— Prostii! spuse Alice cu glas tare și hotărât și regina tăcu.

Regele puse mâna pe brațul reginei și-i spuse sfios:

— Gândește-te, draga mea, că nu-i decât un copil!

Regina îi întoarse spatele, supărată, și-i spuse valetului:

— Întoarce-i cu fața în sus!

Valetul făcu ce i se poruncise, dar cu mare băgare de seamă și numai cu vârful piciorului…

— Sculați-vă! țipă regina cu glas pițigăiat.

Grădinarii săriră repede în picioare și începură să se ploconească în fața regelui și a reginei, în fața copiilor lor și a tuturor celor prezenți.

— Isprăviți o dată! strigă regina — că amețesc.

Apoi arătând către tufișul de trandafiri: Ce făceați aci?

— Măria ta — răspunse Doi umil, lăsându-se jos pe un genunchi — încercam tocmai…

— Am înțeles! țipă regina, care între timp cercetase trandafirii. Tăiați-le capul!

Alaiul porni mai departe, iar trei soldați rămaseră în urmă ca să execute pe nenorociții de grădinari. Aceștia fugiseră la Alice, căutând scăpare la ea.

— Las că nu vi se taie capul — spuse Alice, și-i băgă într-un ghiveci mare de

flori, care se afla lângă ea.

Cei trei soldați se învârtiră câtva timp în căuta rea grădinarilor și negăsindu-i, o luară liniștiți după ceilalți.

— Le-ați tăiat capul? țipă regina.

— S-au dus, măria ta! strigară soldații drept răspuns.

— În regulă — făcu regina. Știi să joci crochet?

Soldații priviră în tăcere la Alice, deoarece întrebarea îi fusese adresată ei.

— Da I strigă Alice.

— Atunci vino încoace! urlă regina și Alice se alătură cortegiului, întrebându-se ce se va mai întâmpla.

— Frumoasă vreme!… spuse un glas sfios de lângă ea. Era iepurele alb, care o privea îngrijorat.

— Foarte frumoasă — răspunse Alice. Dar unde-i ducesa?

— St! St! făcu iepurele în șoaptă. Pe când vor bea, privea tot timpul înspăimântat peste umăr, apoi deodată se ridică în vârful picioarelor, apropie gura de urechea fetiței și șopti: Au condamnat-o la moarte !

— Ce-a făcut?

— Ai spus ce păcat? întrebă iepurele.

— N-am spus așa ceva — răspunse Alice — pentru că nu cred de loc că e păcat! Am întrebat ce-a făcut.

— I-a tras reginei câteva… — începu iepurele.

Alice izbucni într-un hohot de râs.

— St I șopti iepurele înspăimântat — că te aude regina. Știi, a sosit cam târziu și regina a spus…

— Duceți-vă la locurile voastre ! strigă tocmai atunci regina cu glas tunător și oamenii începură să alerge care încotro, împiedicându-se unul de altul. Totuși, peste câteva minute fiecare se afla la locul lui și jocul începu. Alice își spuse că nu văzuse de când era în teren de crochet atât de caraghios. Locul era plin de brazde și de hârtoape, mingile erau arici vii, iar ciocanele lebede vii; soldații stăteau încovoiați și atingeau pământul cu mâinile, formând astfel arcurile prin care trebuiau să treacă mingile.

La început, Alice crezu că greutatea cea mare va fi să știe cum să-și mânuiască lebăda. Izbuti să o gâibuiască subsuoară, cu picioarele atârnându-i în jos, dar de cum credea că îi întinsese îndeajuns gâtul ca să poată lovi ariciul cu capul ei, lebăda se răsucea și o privea drept în ochi atât de mirată, încât fetița nu se putea stăpâni să nu izbucnească în râs. Când îi aplecă, în sfârșit, din nou capul și se pregătea să înceapă jocul, văzu foarte enervată că ariciul nu mai stătea ghem, ci se desfăcuse și era gata să o ia la sănătoasa. Peste tot locul pe unde avea ea de gând să trimită ariciul erau șanțuri și brazde, iar soldații care trebuiau să stea încovoiați ca niște arcuri, se ridicau mereu și porneau spre alte puncte ale terenului. Alice își dădu foarte re pe de seama că jocul era neobișnuit de greu.

Musafirii jucau toți deodată, fără să-și aștepte rândul, certându-se și îmbrâncindu-se tot timpul pentru arici. Peste puțin, regina se înfurie atât de tare,

încât începu să bată din picior și să țipe:

— Tăiați-i capul ăstuia! sau: Tăiați-i capul ăsteia!

Alice nu se mai simțea bine printre ei. Până acum nu avusese nicio ciocnire cu regina, dar știa prea bine că asta se poate întâmpla în orice clipă și atunci ce-mi vor face?" se întreba ea… Tare le mal place să taie capul la oameni ! E de mirare că mai sunt unii în viață!"

În timp ce se gândea astfel, privea în jur, căutând un mijloc de scăpare și întrebându-se cum ar putea s-o șteargă fără să fie văzută. Deodată observă în aer ceva ciudat; la început fu foarte nedumerită, dar privind atentă câtva timp, își dădu seama că era un rânjet și își spuse: —, Asta e pisica de Cheshire ei, acum voi avea cu cine sta de vorbă !".

— Cum îți mai merge? o întrebă pisica de îndată ce se ivi o parte destul de mare din gura ei, ca să poată vorbi.

— Alice așteptă să se arate și ochii și apoi dădu din cap.

„Ce rost are — își spuse ea — să vorbesc înainte de a-i fi apărut urechile, sau cel puțin una din ele? Tot nu mă poate auzi!"

Peste o clipă, apăru tot capul și atunci Alice puse lebăda jos și începu să-i povestească pisicii cum merge jocul, bucuroasă că are cine s-o asculte.

Probabil că pisica găsea că se vede destul din ea, căci nu mai apăru nimic.

— Cred că nu joacă cinstit — începu Alice să se plângă — și toți se ceartă atât de îngrozitor, încât nici nu-ți mai auzi glasul. Apoi se pare că nu există niciun fel de reguli, sau dacă există, nimeni nu se ține de ele și nici nu-ți poți închipui cât te zăpăcești din pricină că toate lucrurile sunt vii, ca de pildă arcurile; tocmai când trebuie să trimiți mingea pe sub ele, soldații din care sunt făcute se plimbă la celălalt capăt al terenului… eram gata-gata să lovesc ariciul reginei, dar prostul de el a șters-o când a dat cu ochii de al meu !

— Cum îți place regina? întrebă pisica aproape în șoaptă.

— Nu-mi place de loc — răspunse Alice — e atât de grozav de…

În acel moment băgă de seamă că regina se apropiase de ei și asculta ce spune, de aceea urmă:

— … sigur că va câștiga, nici nu mai face să isprăvești jocul.

Regina zâmbi și trecu mai departe.

— Cu cine vorbești? întrebă regele, apropiindu-se de Alice și privind foarte curios capul pisicii.

— Cu o prietenă de-a mea… o pisică de Cheshire

— Răspunse Alice. Dă-mi voie să ți-o recomand.

— Nu-mi place de loc mutra ei — făcu regele – totuși, dacă vrea, îi îngădui să-mi sărute mâna.

— Nu vreau! spuse pisica.

— Nu fi obraznică — strigă regele — și nu te uita așa. La mine ! Vorbind, regele se ascunse după Alice.

— Orice pisică are voie să-l privească pe rege – spuse Alice. Am citit asta într-o carte, dar nu-mi mai amintesc în care.

— În tot cazul, trebuie luată de-aci — spuse regele cu hotărâre și o chemă pe regină, care tocmai trecea pe acolo. Draga mea, aș dori să poruncești să se ia pisica asta de aici!

Regina avea un singur mijloc să înlăture lucrurile; mari sau mici, care nu-i erau pe plac, și anume să poruncească:

— Tăiați-i capul! –

Regina striga într-una așa, fără măcar să vadă despre ce este vorba.

— Mă duc eu însumi să aduc călăul — se grăbi regele să spună și o șterse cât ai clipi.

Alice se gândi că ar fi bine să vadă cum mai merge jocul, când auzi deodată din depărtare glasul reginei, care urla de furie. O auzise și mai înainte condamnând la moarte pe trei dintre jucători pentru că își pierduseră rândul. Alicei nu-i plăcea jocul de loc, căci era atâta zăpăceală încât nici nu puteai ști când îți vine rândul; totuși se duse să-și caute ariciul.

Ariciul ei se încăierase cu alt arici, ceea ce i se păru fetiței un prilej foarte nimerit să-l ciocnească pe unul de celălalt. Lebăda ei trecuse însă de partea cealaltă a grădinii, unde, după cum vedea ea, încerca în zadar să zboare într-un copac. Până să prindă Alice lebăda, și s-o aducă înapoi la locul ei, lupta între cei doi arici se isprăvise și amândoi se făcuseră nevăzuți.

„Nu face nimic — gândi Alice — căci tot au plecat arcurile din partea asta a terenului!”

Ținu bine lebăda subsuoară ca să nu-i mai scape și se duse să stea puțin de vorbă cu prietena ei, pisica.

Când ajunse la locul unde stătea pisica de Cheshire, se miră foarte mult, căci văzu o mare mulțime adunată în jurul ei. Se iscase o ceartă între călău, de o parte, și regele, și regina de alta. Vor beau toți odată, în timp ce mulțimea din jurul lor tăcea și părea foarte stânjenită.

Cum sosi Alice, cei trei împricinați o chemară să hotărască cine are dreptate și repetară față de ea toate argumentele; dar fiindcă vorbeau toți odată, îi fu foarte greu fetiței să înțeleagă ce spun.

Argumentele călăului erau că nu poți să tai un cap dacă nu este și un trup de la care să-l tai, că nu mai făcuse niciodată asemenea treabă până acum și că nu avea să se apuce tocmai acum, la bătrânețe, de astfel de lucruri.

Argumentele regelui erau că orice are cap poate fi decapitat și că nu trebuie să îndrugi vorbe ne cugetate.

Regina avea un singur argument, și anume că dacă nu se face ceva în mai puțin decât cel mai scurt timp, va porunci să fie decapitați toți cei de față. (Această ultimă declarație a reginei îi făcuse pe cei de față să aibă mutre atât de serioase și de îngrijorate.)

Fetiței nu-i dădu în gând să spună altceva decât:

— De vreme ce pisica aparține ducesei, întreba ți-o mai bine pe *ea* ce este de făcut.

— Ducesa e la închisoare — i se adresă regina călăului — du-te și ad-o încoace!

Călăul fugi ca din pușcă.

Cum plecă el, capul pisicii începu să dispară și până se întoarse omul înapoi cu ducesa, capul nu se mai vedea de loc; regele și călăul începură să fugă ca nebunii de colo-colo și să caute capul pl sâcâi, în timp ce invitații plecară să-și vadă mai departe de joc.

SAMUEL BUTLER
1 8 3 5 — 1 9 0 2

Critica, satira compromisului victorian, a ipocriziei religioase și sociale, a justiției fără dreptate străbat toată opera lui Samuel Butler, fie că e vorba de un roman scris cu gravitate, ca *Soarta trupului,* sau de utopiile fantastice.

Erewhon și *Revizitarea Erewhonului.* Erewhon este o țară închipuită, țara de dincolo de munți (cuvântul Erewhon este anagrama cuvântului englez *nowhere* — nicăieri, deci țara de nicăieri). Călătorul englez Higgs, care se pripășește pe meleagurile fantastice ale Erew honului, trăiește experiențe demne de cele ale lui Gulliver. În Erewhon totul se întâmplă în vers decât în țările civilizate ale Europei.

Procedeul satiric folosit este cel al „lumii pe dos”. În Utopia lui Butler, civilizația cunoaște mersul de la forme tehnice superioare spre primitivismul tehnic. Scara valorilor este de asemenea inversată: oamenii sunt judecați și pedepsiți de tribunale pentru culpa de a fi bolnavi, și internați în spitale pentru delicte penale. E transparent atacul la adresa justiției britanice. Erewhomienii nu cred în viața de apoi, ci în viața dinaintea nașterii. În țara aceasta de nicăieri există „Colegii ale narațiunii”, unde se predă „știința ipotetică”. Mai puțin utopie decât satiră, cartea lui Butler ne dezvăluie o minte rațională și pătrunsă de spirit științific și un critic lipsit de iluzii.

EREWHON
OPINII CURENTE

Iată ce-am aflat. Că, în țara aceasta, dacă un om își pierde sănătatea, sau e lovit de boală sau de cade trupește în orice fel, înainte de a fi împlinit șaptezeci de ani, e judecat în fața unui juriu de concetățeni și, dacă e găsit vinovat, ajunge de batjocura lumii și e osândit, cu mai multă sau mai puțină asprime, după caz. Bolile se împart în crime și delicte, așa cum se împart și la noi nelegiuirile, un om fiind pedepsit foarte aspru pentru o boală serioasă, în timp ce slăbiciunea ochilor sau a auzului la unul trecut de șaizeci și cinci de ani, care până atunci a avut parte de o sănătate mulțumitoare, e pedepsită numai cu amendă sau, în caz că vinovatul nu plătește, cu închisoare. Dar, dacă un om falsifică un cec sau dă foc casei, sau jefuiește pe altul, sau comite orice altă faptă dintre cele socotite criminale în țara noastră, e fie dus la un spital și îngrijit cu dragoste pe socoteala statului, fie, dacă e înstărit, își înștiințează toți prietenii că are o criză gravă de imoralitate, întocmai cum facem noi când ne îmbolnăvim, și prietenii vin grijulii și întreabă, interesați,

cum s-a întâmplat, ce simptome s-au arătat mai întâi, și așa mai departe

— Întrebări la care omul răspunde fără nicio rușine; căci, deși proastele purtări nu sunt socotite mai puțin vrednice de plâns decât bolile la noi, ele dovedind, fără putință de tăgadă, că e ceva serios.

deranjat în individul care calcă strâmb, totuși sunt privite ca rezultatul unei nenorociri întâmplate înainte sau după nașterea omului.

Cu toate acestea, partea cea mai ciudată a istoriei este că, deși cusururile morale sunt puse pe seama nenorocirilor întâmplate în caracterul omului sau în jurul lui, cei de aci sunt surzi față de acest ar gument în cazuri care, în Anglia, întâmpină doar înțelegere și compătimire. Ghinionul de orice fel sau faptul de a fi prost tratat de către altul sunt socotite jigniri aduse societății, în așa măsură încât oamenii se simt stânjeniți când aud vorbindu-se de asemenea fapte. De aceea, pierderea averii sau pierderea unui prieten» scump de care cel rămas era foarte legat, sunt pedepsite aproape la fel de aspru ca și delictele fizice.

……

CÂTEVA PROCESE ÎN EREWHON

— În Erewhon, ca și în alte țări, există câteva curți de justiție, care se îndeletnicesc cu probleme speciale. Nenorocirea, în general, după cum am lămurit mai sus, e socotită mai mult sau mai puțin criminală, dar clasificările sunt îngăduite și, pentru fie care din categoriile principale în care o putem împărți, funcționează o curte. Puțin timp după ce ajunsesem în capitală, am pășit în Curtea de Pierderi Personale și am fost deopotrivă interesat și îndurerat, când am asistat la judecarea unui om învinuit de a-și fi pierdut de curând soția, de care era foarte legat și care-l lăsase văduv cu trei copilași, cel mai mare în vârstă de trei ani.

Argumentul apărării era că acuzatul nu-și iubise niciodată cu adevărat soția; dar argumentul a căzut definitiv, când procurorul a chemat martor după martor, care au depus cu toții în sensul că soții se iubeau, iar acuzatul plângea adeseori când se po meneau fapte ce-i aminteau de caracterul definitiv al pierderii încercate. După o foarte scurtă deliberare, juriul l-a declarat vinovat, cerând totuși îndurare pentru vinovat, pe motivul că, de curând, asigurase viața soției pentru o sumă foarte mare și ar fi putut fi socotit norocos, deoarece primise fără întârziere banii de la societatea de asigurare, deși nu plătise decât două rate.

Am spus adineauri că juriul l-a găsit pe acuzat vinovat. Când judecătorul a rostit sentința, a izbit felul în care a fost mustrat avocatul apărării, fiindcă în pledoaria lui se referise la o lucrare în care păcatul de a fi nenorocit era tratat cu o îngăduință ce stârnise indignarea curții.

— Vor mai apare din când în când — spuse judecătorul — cărți dintre acestea necoapte și subversive, până când se va recunoaște ca o axiomă de morală că norocul este singurul lucru demn de venerația omenească. În ce măsură are un om dreptul să fie mai norocos și, prin urmare, mai venerabil decât semenii lui aceasta este o problemă care a fost și va fi întotdeauna rezolvată aproximativ, prin tocmeala

și, în cele din urmă, prin forța brută; dar oricum ar fi, e la mintea omului că nu putem îngădui nimănui să fie nenorocit dincolo de orice măsură.

Apoi, întorcându-se către acuzat, judecătorul vorbi mai departe;

— Ai suferit o mare pierdere. Natura pedepsește grav astfel de delicte, iar legea omenească trebuie să întărească în practică decretele naturii. Dacă n-ar fi fost stăruința juriului, ți-aș fi dat șase luni de muncă grea. Îți voi reduce totuși pedeapsa la trei luni, sau plata unei amenzi reprezentând douăzeci și cinci la sută din banii pe care i-ai primit de la societatea de asigurare.

Acuzatul mulțumi judecătorului și spuse că, deoarece n-avea cine să îngrijească de copii în timpul cât el ar sta la închisoare, va alege cu recunoștință plata sumei pomenită de domnia sa. După aceea, a fost scos din boxă.

Procesul următor a fost cel al unui tânăr care în trase de curând în stăpânirea averii sale și era acuzat de a fi fost lipsit, prin fraudă, în timpul cât era minor, de o mare proprietate, de către tutorele său, care-i era rudă apropiată. Tatăl băiatului mu râse de mult și, din această pricină, delictul trebuia să fie judecat la Curtea de Pierderi Personale. Tânărul, care n-avea avocat, s-a apărat singur spunând că era tânăr, fără experiență, foarte înfricoșat de tutorele său și lipsit de un sfat profesional dezinteresat.

— Tinere — îi spuse judecătorul cu asprime – nu vorbi prostii. Oamenii n-au dreptul să fie tineri, neexperimentați, înfricoșați de tutorii lor și lipsiți de sfaturi profesionale dezinteresate. Dacă prin astfel de nesăbuinți jignesc simțul moral al semenilor lor, trebuie să-și primească pedeapsa meritată.

După aceea, l-a silit pe acuzat să ceară scuze tutorelui și l-a condamnat la douăsprezece lovituri cu pisica cu nouă cozi.

Dar poate că voi împărtăși cititorului o impresie mai puternică despre perversiunea de gânduri ce domnește în mijlocul acestui neam neobișnuit, dacă-i voi înfățișa judecata publică a unui om învinuit de tuberculoză pulmonară — o crimă pedepsită, până de curând, cu moartea. Lucrul s-a întâmplat de-abia după ce petrecusem câteva luni în țară, dar mă abat de la ordinea cronologică și-l descriu acum; poate că e mai bine să fac așa, ca să mântui cu subiectul ăsta înainte de a trece la altele. În afară de asta, n-aș ajunge niciodată la capăt, dacă m-aș ține de forma strict narativă și aș istorisi cu de-amănuntul toate ciudățeniile pe care le vedeam zilnic.

Acuzatul a fost adus în boxă, iar jurații au depus jurământ cam cum se face și în Europa; am regăsit aproape toată procedura noastră, până și întrebarea pusă acuzatului dacă se consideră vinovat sau nevi novat. Omul a zis că se declară nevinovat și procesul a început. Cuvântul acuzării a fost foarte puternic; dar trebuie să recunosc că curtea a fost cu totul nepărtinitoare.

Avocatul a avut voie să se folosească de tot ceea ce putea spune în apărarea acuzatului; argumentul lui a fost că acuzatul simula tuberculoza pentru a frauda o societate de asigurare, unde avea de gând să se asigure, și spera, în felul acesta, să obțină condiții mai avantajoase. Dacă ar fi putut dovedi că lucrurile stau așa, omul ar fi scăpat de urmărire și ar fi fost trimis la spital, ca bolnav moral. Totuși,

punctul acesta de vedere nu putea fi susținut, în ciuda priceperii și elocinței unuia dintre cei mai vestiți avocați din țară. Cazul era cum nu se poate mai limpede, căci acuzatul era aproape pe moarte și era de mirare că nu fusese judecat și osândit cu mult timp în urmă. În tot timpul procesului, tușea fără încetare și gardienii care-l păzeau au trebuit să se lupte din răsputeri ca să-l țină în picioare până la sfârșit.

Concluzia judecătorului a fost minunată. A stă ruit asupra fiecărui punct ce putea fi. Susținut în favoarea acuzatului, dar pe măsură ce înainta, de venea limpede că dovezile erau prea strivitoare ca să mai lase loc îndoielii, iar curtea întreagă avea o singură părere cu privire la verdict, în clipa când juriul s-a retras. Juriul a lipsit vreo zece minute, iar la întoarcere președintele a declarat că acuzatul e vinovat. S-a stârnit un murmur slab de aprobare, care a fost însă numaidecât potolit. Apoi judecătorul a pronunțat sentința, în cuvinte pe care nu le pot uita și pe care le-am copiat a doua zi într-un carnețel, după darea de seamă publicată în ziarul principal. Trebuie să restrâng puțin cuvântarea lui, dar tot ce-aș putea spune n-ar da decât o slabă idee despre asprimea solemnă, ca să nu zic maiestuoasă, cu care a rostit-o. Iată sentința:

— Acuzat, ai fost învinuit de marea crimă de a suferi de tuberculoză pulmonară și, după o jude cată nepărtinitoare în fața juriului, alcătuit din concetățenii dumitale, ai fost găsit vinovat. Nu pot spune nimic împotriva dreptății verdictului; dovezile împotriva dumitale au fost concludente și mie nu-mi rămâne decât să rostesc o sentință care să corespundă scopului legii. Această sentință trebuie să fie aspră. Mă îndurerează să văd un om atât de tânăr și ale cărui planuri de viitor erau atât de minunate, adus în starea aceasta jalnică, datorită unei constituții, pe care eu nu pot s-o socotesc decât radical vicioasă; dar cazul dumitale nu poate stârni milă; nu ești la prima abatere; ai dus o viață de crime și n-ai făcut decât să profiți de îngăduința ce ți s-a Arătat în împrejurări trecute și să încalci mai tare legea și instituțiile țării noastre. Anul trecut ai fost. Condamnat pentru bronșită gravă și iată că, deși n-ai mai mult de douăzeci și trei de ani, ai fost închis nu mai puțin decât de paisprezece ori pentru boli mai mult sau mai puțin dezgustătoare; adevărul e că nu greșesc când spun că ai petrecut cea mai mare parte a vieții în temniță.

Desigur, ai afirmat că ai părinți cu sănătatea șubredă și că, în copilărie, ai suferit un accident grav care ți-a ruinat fără încetare organismul; astfel de scuze sunt refugiul obișnuit al oricărui criminal; dar, nicio clipă nu poate justiția să plece urechea la astfel de scuze. Nu e rostul meu să discut chestiuni metafizice ca, de pildă, cauza unui lucru sau a altuia, chestiuni cu care n-am mai sfârși dacă am îngădui să fie atinse; rezultatul ar fi că am arunca vina pe țesuturile celulei primordiale sau pe gazele elementare. Nu se pune chestiunea cum ai ajuns să te ticăloșești, ci doar dacă ești sau nu ticălos.

Acestei întrebări i s-a dat un răspuns afirmativ și eu nu pot șovăi nicio clipă când spun că hotărârea e dreaptă. Ești un om rău și primejdios și ai fost înfierat, în fața concetățenilor dumitale, ca vinovat de una dintre cele mai cumplite crime din câte se cunosc.

Nu e treaba mea să justific. Legea; în unele ca zuri, ea poate dovedi o asprime

inevitabilă și, uneori, mi se poate întâmpla să regret că nu am libertatea de a rosti o sentință mai puțin aspră decât cea pe care sunt silit s-o dau. Dar nu acesta este cazul dumitale; dimpotrivă, dacă pedeapsa capitală pentru tuberculoză n-ar fi fost desființată, cu siguranță că aș fi dat-o acum.

E de neîngăduit ca pilda vie a unei astfel de grozăvii să fie lăsată liberă și nepedepsită. Prezența dumitale în societatea oamenilor respectabili i-ar îndemna pe cei mai slabi să judece cu ușurință toate formele bolii; și nici nu ți se poate îngădui să corupi ființe încă nenăscute, care ar. Putea să te tortureze de aci înainte. Nenăscuților nu trebuie să li se îngăduie să apară în preajma ta, și asta nu atât pentru. Protecția lor (căci ei sunt dușmanii noștri firești), cât pentru a noastră; fiindcă, de vreme ce nu-i putem desființa cu totul, trebuie să avem grijă să-i adăpostim la cei care-i vor corupe cel mai puțin.

Dar, lăsând la o parte aceste considerații și vina fizică ce se leagă de o crimă atât de mare ca a dumitale, mai este un motiv pentru care nu suntem în stare să-ți arătăm îndurare, chiar de-am fi îndemnați s-o facem. Mă gândesc la categoria de oameni ascunși în mijlocul nostru și care se numesc medici. Dacă asprimea legii și simțămintele obișnute ale oamenilor din țara asta s-ar muia cât de cât, acești pezevenghi care sunt siliți acum să lucreze pe ascuns și pot fi consultați numai cu mari riscuri, ar deveni oaspeți obișnuiți ai fiecărei case;

felul cum sunt organizați și faptul că cunosc îndeaproape toate tainele de familie le-ar da o putere atât socială cât și politică, o putere căreia nimic nu i s-ar putea împotrivi. Capul familiei ar deveni un supus al medicului de familie, care s-ar amesteca între bărbat și nevastă, între stăpân și slugă, până când medicii ar ajunge singurii deținători ai puterii în întreaga națiune și ar stăpâni tot ce ne este mai scump. Ar urma o epocă de totală decădere; vânzătorii de leacuri ar umple străzile și și-ar facere clamă prin ziare. Nu există decât un leac pentru toate astea, unul singur. Acela pe care legea acestei țări și l-a însușit și pe temeiul căruia funcționează legea, și el constă în reprimarea aspră a ori cărei boli, de îndată ce ea se arată în ochii legii.

Bine-ar fi dacă ochii aceștia ar fi mai departe văzători decât sunt.

Dar nu vreau să mă mai întind cu privire la lucruri care grăiesc de la sine. Dumneata poți spune că n-ai nicio vină. Răspunsul e simplu, anume: dacă ai fi fost născut din părinți sănătoși și cu stare, dacă ai fi fost bine îngrijit când erai copil, n-ai fi ajuns în situația jalnică de azi. Dacă-mi spui că n-ai avut niciun cuvânt de spus în sănătatea părinților și în educația primită, și că, prin urmare, e nedrept să te învinovățim pentru aceste lucruri, îți răspund că indiferent dacă tuberculoza de care suferi este sau nu din vina dumitale, vina sălășluiește în dumneata și e datoria mea să am grijă ca republica să fie păzită de astfel de neajunsuri. Îmi poți spune că e nenorocirea dumitale să fii criminal; eu îți răspund că e crima dumitale să fii nenorocit.

În sfârșit, trebuie să subliniez că chiar dacă juriul te-ar fi achitat — o. Presupunere la care nu mă pot gândi serios — aș fi socotit de datoria mea să-ți dau o sentință aproape la fel de aspră ca cea pe care trebuie s-o rostesc acum;

căci cu cât ai fi fost socotit mai nevinovat de crima ce ți se impută acum, cu atât ai fi fost mai vinovat de o crimă, tot atât de groaznică — de crima de a fi fost nedreptățit.

De aceea, nu șovăi să te condamn la închisoare și muncă grea pentru tot restul nenorocitei dumitale existențe. În acest timp, te sfătuiesc serios să te căiești pentru relele înfăptuite și să-ți îmbunătățești constituția trupească. Nu trag nădejde că-mi vei lua în seamă sfatul, deoarece ești mult prea ticălos.

Dac-ar sta numai în puterea mea, n-aș mai adăuga nimic spre îndulcirea sentinței rostite, dar legea prevede cu mărinimie că și cel mai înrăit criminal are îngăduința de a primi unul dintre cele trei leacuri oficiale, leac ce i se va prescrie în timpul îndeplinirii osândei. Drept care, voi porunci să primești două linguri de ulei de ricină, până la noi hotărâri ale curții.

După ce și-a auzit osânda, acuzatul a recunoscut în altceva cuvinte de-abia auzite că este pe drept pedepsit și că judecata a fost nepărtinitoare, După aceea, a fost dus la închisoare, de unde nu mai avea să se întoarcă niciodată. După ce judecătorul și-a sfârșit cuvântarea, a mai fost o încercare de aplauze, dar și aceasta a fost potolită; și deși sentimentele curții erau potrivnice acuzatului, totuși nu s-a văzut niciun semn de violență împotriva lui, dacă trecem cu vederea câteva huiduieli din partea celor de față, în clipa când omul a fost băgat în dubă. Într-adevăr, nimic nu m-a izbit atât, în tot timpul petrecut în țară, ca respectul general față de lege și ordine.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

OSCAR WILDE
1854–1900

În istoriile literare scriitorul de origine irlandeză Oscar Wilde este caracterizat drept părintele estetismului englez. O seamă de lucrări artistice și programatice și, mai ales, povestirea *Portretul lui Dorian Gray,* justifică această caracterizare. Într-adevăr, dacă descifrăm simbolul conținut în povestea tânărului Dorian Gray, descoperim ideea superiorității artei asupra vieții, ideea autonomiei estetice.

Iar cinicul lord Henry, magistrul întru estetism al: lui Dorian Gray, nu este decât autoportretul literar al autorului.

Oscar Wilde cunoaște celebritatea, în înaltele cercuri londoneze, prin dandyismul lui extravagant, prin conversația sa strălucită, plină de paradoxuri, butade și bizarerii. Învinuirea de imoralitate și un proces răsunător îl aduc, vreme de doi ani, între zidurile închisorii Reading. Scriitorul trăiește aci o evoluție lentă și anevoioasă, la capătul căreia estetismul său îngust și neuman va fi, în parte, revizuit. Despre această evoluție vorbesc mărturisirea *de Proiundis* și *Balada închisorii Reading.*

Vestit pentru spiritul său scăpărător, Oscar Wilde s-a dovedit umorist și satiric în multe din scrierile sale. În poveștile reunite în volumele *Prințul fericit* și *Casa cu rodii,* descoperim un umor subtil, nuanțat de poezie; descoperim ironia scânteietoare, satira prejudecăților nobiliare, înclinarea spre caricatură și șarjă —

în comedii ca *Evantaiul doamnei Windermere, O femeie fără importantă, Soul ideal, Ce înseamnă să fii onest.* E drept că această satiră nu vizează racilele adânci ale unei categorii sociale, nu pune în mișcare sentimente adânci, ci se menține la suprafață, manevrând mai ales un comic verbal (butade, calambururi). Alteori, Oscar Wilde știe să împletească umorul fantastic cu cel absurd, dovedindu-se continuator al unei vechi tradiții engleze, ca în povestirea *Stafia familiei Canterville,* inclusă în această antologie.

STAFIA FAMILIEI CANTERVILLE

Când domnul Hiram B. Otis, ministrul Statelor Unite în Anglia, a cumpărat castelul de vânătoare al familiei Canterville, toată lumea i-a spus că face o mare prostie, întrucât nu încăpea nicio umbră de îndoială că acest castel era bântuit de fantome.

Într-adevăr, însuși lordul Canterville, un om de o cinste exagerată, mergând până la manie, se simțise obligat să-i arate acest lucru domnului Otis când au ajuns să discute condițiile vânzării.

— Familia noastră s-a ferit să mai locuiască în castelul ăsta — îi spuse lordul Canterville — de când mama mătușii mele, ducesa de Bolton, îmbrăcându-se într-o seară pentru cină, a simțit pe umeri mâinile unui schelet și a înnebunit de groază, fără să mai poată vreodată să-și vină cu totul în fire.

Mi se pare de datoria mea să vă spun, domnule Otis, că fantoma a fost văzută de mai mulți membri ai familiei mele, care sunt încă în viață, precum și de protopopul parohiei noastre, reverendul Augustus Dampier, membru al Colegiului Regal din Cambridge. După nefericita întâmplare prin care a trecut ducesa, niciunul din slujitorii mai tineri n-a mai vrut să rămână la noi, și foarte adesea, lady Canterville nu putea închide ochii toată noaptea din cauza zgomotelor misterioase care veneau de pe coridor și din bibliotecă.

— Mylord — i-a răspuns ministrul — voi lua atât mobila cât și fantoma în prețul castelului. Vin dintr-o țară modernă, în care cumpărăm tot ce se poate cumpăra cu bani; și cum băieții noștri de viață au speriat lumea veche cu chefurile lor de șucheate, luând cu ei pe cele mai bune artiste și primadone ale dumneavoastră, cred că dacă ar exista cu adevărat vreo fantomă în Europa, în foarte scurtă vreme ar aduce-o și pe ea și ar pune-o într-un muzeu sau la drumul mare, ca să caște gura la ea toți trecătorii.

— Tare mă tem că stafia există totuși — spuse lordul Canterville zâmbind — deși se prea poate să nu fi rezistat ofertelor impresarilor dumneavoastră atât de îndrăzneți. Stafia este bine cunoscută de vreo trei secole, mai exact din 1584, și se arată întotdeauna înainte de moartea vreunui membru al familiei noastre.

— Dacă-i vorba pe așa, și doctorul face la fel, lord Canterville. Dar nu există fantome, domnul meu, și cred că legile naturale nu vor fi ținute în loc de dragul aristocrației britanice.

— Fără îndoială, dumneavoastră americanii sunteți foarte „naturali” — răspunse lordul Canterville, care nu înțelesese prea bine ultima remarcă a domnului Otis — și dacă n-aveți nimic împotriva menținerii unei stafii în casă, atunci totul e în ordine.

Vă rog numai să nu uitați că eu v-am prevenit.

La câteva săptămâni după aceea, actul de vânzare fu încheiat și, către sfârșitul sezonului, ministrul și familia sa au plecat la castelul de vânătoare Canterville. Doamna Otis, o frumusețe celebră a New York-ului pe vremea când se numea domnișoara Lucretia R. Tappan și locuia pe Strada 53 din Cartierul de Vest, era acum o femeie între două vârste, foarte grațioasă, cu ochi fermecători și un profil superb. Multe americane arborează la plecarea din țara lor de baștină o mină de boală cronică, având impresia că e o formă de rafinament european.

Doamna Otis însă nu căzuse niciodată în această greșeală. Avea o constituție minunată și o admira bilă vitalitate. Ba chiar, în multe privințe, era cât se poate de englezoaică și constituia o ilustrație grăitoare a faptului că astăzi toate sunt aidoma în Anglia și în America, în afară, bineînțeles, de limbă.

Fiul ei cel mai mare, botezat de părinții săi Washington — într-un moment de elan patriotic, pe care el nu înceta să-i regrete — era un tânăr blond, destul de chipeș. Se calificase pentru intrarea în diplomația americană, conducând cotilioanele la cazinoul din Newport trei ani de-a rândul și se făcuse cunoscut chiar la Londra ca un desăvârșit dansator. Singurele lui slăbiciuni erau gardeniile și arhondologia. Altfel era un băiat cu scaun la cap. Domnișoara Virginia E. Otis era o fetișcană de cincisprezece ani, — mlădioasă și gingașă ca un pui de căprioară. Ochii ei mari, albaștri trădau un deosebit spirit de independență. Era o amazoană fără pereche și odată se luase la întrecere cu bătrânul lord BIL — ton, dând de două ori roată parcului pe poneiul ei. A câștigat cu aproape două lungimi, oprindu-se chiar în fața statuii lui Achille, spre ne țărmurita încântare a tânărului duce de Cheshire, care i-a cerut pe dată mâna și în aceeași seară a fost trimis de către tutorii săi înapoi la Eton, cu ochii scăldați în lacrimi. După Virginia veneau cei doi gemeni porecliți „Dungile și Stelele” — după nu mele steagului american — pentru că mâncau mereu bătaie cu nuiaua. Erau niște băieți încântători și, cu excepția vrednicului nostru ministru, singurii adevărați republicani din familie.

Întrucât casa de vânătoare de la Canterville se afla la o depărtare de șapte mile de Ascot, stația de cale ferată cea mai apropiată, domnul Otis telegrafiase să-i aștepte un landou la gară. Au pornit cu toții la drum, plini de voie bună. În seara aceea splendidă de iulie aerul era îmbălsămat de parfumul delicat al codrilor de brad. Din când în când se auzea câte o turturică sălbatică ce-și încânta sân gură auzul cu glasu-i dulce, sau se ivea printre ferigile foșnitoare pieptul strălucitor al vreunui fazan.

Veverițele mărunțele îi iscodeau din înaltul fagilor pe lângă care treceau iar iepurii de casă o luau la sănătoasa, săltând lin peste mușuroaiele cu mușchi, cu codița albă în vânt. Dar pe când intrau în aleea ce ducea la castel, cerul s-a întunecat deodată, aerul s-a înfiorat de o liniște nefirească, un stol de ciori a trecut în tăcere pe deasupra capetelor lor și nici n-apucară noii sosiți să se oprească în

fața casei, că începură să cadă picuri mari de ploaie.

La scară i-a întâmpinat o bătrână îmbrăcată curățel, în mătase neagră, cu bonetă și șorț alb. Era menajera, doamna Umney, pe care doamna Otis acceptase s-o țină mai departe în slujbă, la insistențele lui lady Canterville. Când i-a văzut coborând din trăsură, le-a făcut câte o plecăciune adâncă la fiecare în parte și le-a spus cu un glas ciudat și după moda veche:

— Fiți bine veniți la castelul Canterville.

Lăsându-se conduși de ea, au trecut prin splendidul hol în stil Tudor, au intrat în bibliotecă, o sală lungă, cu tavanul jos și cu pereții acoperiți de lambriuri de stejar negru, având.la celălalt capăt o fereastră cu vitralii. Aici au găsit ceaiul gata pregătit și, după ce și-au scos șalurile în care se înveliră pe drum, s-au așezat și au început să se uite în jurul lor, în timp ce doamna Umney îi servea.

Deodată, doamna Otis a dat cu ochii de o pată roșie, cam ștearsă, pe podea, chiar lângă cămin, și fără să-și închipuie ce putea să însemne, i-a spus doamnei Umney:

— Mă tem că s-a vărsat ceva în locul ăsta.

— Da, coniță — răspunse bătrâna menajeră cu glas scăzut. În locul ăsta s-a vărsat sânge.

— Îngrozitor I strigă doamna Otis. Nu-mi place să am pete de sânge într-o cameră de primire. Trebuie neapărat scoasă, chiar acum.

Bătrâna zâmbi și răspunse cu același glas scăzut și misterios:

— E sângele lui lady Eleanore de Canterville, care a fost ucisă chiar în locul acesta de propriul ei bărbat, sir Simon de Canterville, în anul 1575. Sir Simon a mai trăit nouă ani după moartea ei și apoi a dispărut dintr-odată, în împrejurări cu totul misterioase. Nu s-a dat de urma trupului său, dar duhul lui vinovat mai bântuie încă acest castel. Pata de sânge a fost foarte mult admirată de turiști și de alte persoane și nu poate fi scoasă cu nimic.

— Prostii! strigă Washington Otis. O curăț eu în doi timpi și trei mișcări cu „Solventul Pinkerton, campion la scos petele și detergent ideal”. Și înainte ca îngrijitoarea înspăimântată să poată face ceva, el și îngenunche, începând să frece podeaua cu un bețișor ce părea un fel de cosmetic negru.

În câteva clipe nu se mai vedea nici urmă de pată.

— Eram sigur să solventul Pinkerton o s-o scoată — exclamă el triumfător — întorcându-se către familia înmărmurită de admirație.

Dar nici nu apucase bine să spună aceste câteva cuvinte, că un fulger cumplit lumină camera scufundată în întuneric și un tunet înspăimântător îi făcu pe americani să sară în picioare, iar pe doamna Umney să cadă leșinată.

— Ce climă nesuferită — spuse calm ministrul Americii, aprinzându-și un trabuc lung. Probabil țara asta veche e așa de suprapopulată încât nu se mai găsește vreme bună pentru toată lumea. Întotdeauna am fost de părere că singura soluție pentru Anglia este emigrația.

— Dragă Hiram — strigă doamna Otis — ce-i de făcut cu o femeie care leșină?

— Pune-i leșinul în socoteală, ca orice altă pa gubă făcută — răspunse ministrul

— și atunci să vezi că nu mai leșină.

Și, într-adevăr, peste câteva minute, doamna Umney și-a venit în fire. Dar fără îndoială, era peste măsură de tulburată și l-a prevenit severă pe domnul Otis să se ferească de nenorocirile care aveau să se abată asupra casei.

— Am văzut cu ochii mei, conașule — spuse ea — grozăvii care i-ar face părul măciucă oricărui creștin, și multe nopți de-a rândul n-am putut ațipi o clipită de spaima lucrurilor cumplite care se pe trec aici.

Domnul Otis însă împreună cu soția lui o asigurară călduros pe femeia asta de treabă că ei nu se tem de stafii. După ce-l rugă pe cel de sus să binecuvânteze pe noii ei stăpâni, cerând totodată și o sporire a simbriei, bătrâna menajeră plecă șontâcșontâc spre camera ei.

II

Toată noaptea vijelia sălbatică și-a făcut mendrele, dar în afară de asta nu s-a întâmplat nimic deosebit. A doua zi dimineață însă, când au coborât la micul dejun, au găsit din nou pe podea pata aceea îngrozitoare.

— Nu cred să fie de vină detergentul ideal – spuse Washington — pentru că eu unul l-am încercat la pete de orice fel. Aici trebuie să fie mâna fantomei.

Și a șters încă o dată pata, care totuși s-a ivit din nou a doua zi dimineață. Și în a treia dimineață era acolo, măcar că, de cu seară, domnul Otis încuiase biblioteca cu mâna lui și luase cheia la el în dormitor.

Acum toată familia era pusă pe jeratic; domnul Otis a început să se întrebe dacă nu cumva a fost prea dogmatic, negând existența strigoilor. Doamna Otis și-a exprimat intenția de a intra în Societatea Metafizică, iar Washington a pregătit o lungă scrisoare adresată domnilor Myers și Podmore, în privința „Persistenței petelor sanguine produsede o, crimă”. În noaptea aceea s-au spulberat pentru totdeauna îndoielile cu privire la existența obiectivă a fantasmelor.

Ziua fusese călduroasă și însorită, iar în răcoarea serii, întreaga familie a ieșit să facă o plimbare cu trăsura. Nu s-au întors acasă decât pe la nouă, când au luat o cină frugală. Nu s-a vorbit nicio clipă de strigoi, așa că n-au existat nici măcar aceste prime condiții de așteptare receptivă, care preced atât de des ivirea fenomenelor psihice. Subiectele discutate, după câte am aflat mai târziu de la domnul Otis, au fost pur și simplu dintre acelea care formează conversația obișnuită a americanilor culți și de bună condiție, ca, de pildă, imensa superioritate actoricească a domnișoarei Fanny Davenport față de Sarah Bernhardt; dificultatea de a obține porumb fiert, plăcinte de hrișcă și mămăligă chiar și în cele mai bune case din Anglia; importanța orașului Boston în dezvoltarea spiritului universal; avantajele sistemului de predare a bagajelor cu recipisă când călătorești cu trenul și dulceața ac centului new-yorkez față de vorbirea tărăgănată a londonezilor. Nu s-a pomenit un cuvințel despre lucruri supranaturale și nici nu s-a făcut vreo aluzie la sir Simon de Canterville. La ceasurile unsprezece, familia s-a retras iar peste o jumătate de oră toate luminile erau stinse. Puțină vreme după aceea domnul Otis

a fost trezit de un zgomot ciudat pe coridor, chiar în fața ușii sale. Era un zornăit de metal, ce părea că se apropie cu fiecare clipă. Domnul Otis s-a sculat imediat din pat, a aprins un chibrit și s-a uitat la ceas. Era unu fix. Domnul Otis era perfect calm. Și-a luat pulsul — care nu era câtuși de puțin agitat. Zgomotul ciudat continua încă, și odată cu el răsunau deslușit pașii cuiva.

Domnul Otis și-a pus atunci papucii în picioare, a scos din valiză o sticluță lunguiață și a deschis ușa.

Drept în fața lui a văzut în lumina palidă a lunii un bătrân cu o înfățișare înspăimântătoare. Avea ochii roșii ca jeraticul; părul lung și cărunt îi că dea pe umeri în plete încâlcite; hainele, de modă veche, erau soioase și zdrențuite, iar de încheieturile mâinilor și picioarelor îi atârnau cătușe grele și lanțuri ruginite.

— Scumpul meu domn — îi spuse domnul Otis — mă văd silit să stărui să vă ungeți lanțurile acestea, în care scop v-am și adus o sticluță cu ulei Tammany, marca „La răsăritul soarelui”. Se zice că e foarte eficace, chiar de la prima aplicare, și există mai multe mărturii în acest sens pe învelitoarea sticluței, pe care le-au scris unii din cei mai de seamă teologi ai noștri. V-o las aici lângă lu’ minările pentru camerele de dormit și voi fi încântat să vă ofer o nouă cantitate, de veți mai avea nevoie.

Cu aceste cuvinte, ministru!! Statelor Unite lăsă sticluța pe o masă de marmură și, închizând ușa, se retrase iar să se odihnească.

O clipă, stafia familiei Canterville rămase țintuită locului de indignare, apoi, trântind sticla cât colo pe podeaua lustruită, se îndepărtă în fugă pe coridor, scoțând gemete cavernoase și răspândind o lumină verzuie spectrală. Însă tocmai când ajunse în capul scărilor mari de stejar, o ușă se dădu de perete și în cadrul ei se iviră două trupuri mărunțele, — îmbrăcate în alb, după care o pernă mare zbură, șuierându-i pe lângă ureche! Evident, nu mai era o clipă de pierdut, așa că, adoptând în pripă, ca mijloc de scăpare, Cea de a Patra Dimensiune a Spațiului, fantoma se făcu nevăzută printre I-am brâuri, și castelul se cufundă din nou într-o liniște desăvârșită.

Ajungând într-o cămăruță secretă din aripa stângă, strigoiul se rezemă de o rază de lună, ca să-și mai tragă sufletul, încercând totodată să cântărească bine situația în care se afla. Niciodată în tot cursul carierii sale strălucite și neîntrerupte, de trei sute de ani, nu fusese insultat atât de grosolan. Își aminti de ducesa bătrână pe care o înnebunise de groază, pe când ea stătea în fața oglinzii, gătită cu dantele și diamante; se gândi la cele patru slujnice pe care le apucaseră istericalele doar pentru că s-a rânjit la ele printre perdelele unuia din dormitoarele pentru oaspeți; la protopopul parohiei căruia îi stinsese luminarea când se întorcea într-o seară târziu din bibliotecă și care, de atunci încoace, nu s-a mai putut lipsi de — îngrijirea lui sir William Gull, suferind ca un martir de tot felul de tulburări nervoase;

se mai gândi, și la bătrâna Madame de Tremouillac care, trezindu-se într-o bună dimineață și văzând în fotoliul de lângă cămin un schelet ce-i citea jurnalul intim, a rămas țintuită la pat timp de șase săptămâni de un atac de meningită, iar după vinde care s-a împăcat cu biserica și a rupt legăturile cu faimosul sceptic Monsieur

de Voltaire. Îi veni în minte noaptea de groază în care ticălosul lord Canterville a fost găsit în camera lui de toaletă, gata să se înece cu valetul de care pe care-l înghițise aproape de tot; lordul a mărturisit cu puțin înainte de moarte că-l trăsese pe sfoară pe Charles James Fox luându-i cincizeci de mii de lire la Crockford, chiar cu ajutorul acelei cărți pe care jura că fantoma îl silise s-o înghită. Își aminti atunci de toate marile sale isprăvi, începând cu servitorul care se împușcase în cămară, pentru că văzuse o mână verde ce bătea ușurel în fereastră, și până la frumoasa lady Stutfield, obligată să poarte necontenit o panglică de catifea neagră în jurul gâtului, pentru a ascunde urma celor cinci degete care-i arseseră pielea albă; în cele din urmă lady Stutfield se înecase în eleșteul de la capătul aleii regale. Plin de încrederea și entuziasmul adevăratului artist, strigoiul își trecu în revistă întruchipările cele mai rău sunătoare și zâmbi cu amărăciune în sinea lui, amintindu-și de ultima sa apariție ca „Ruben cel Roșu sau Sugaciul strangulat”, de debutul său ca „Gibeon cel firav sau Lipitoarea din mlaștina Bexley” și de furorile pe care le făcuse într-o splendidă seară de iunie, jucând pur și simplu popice cu propriile lui oase pe terenul de tenis. Și după toate acestea, niște pârliți de americani moderni vin să-i ofere lui uleiul „La răsăritul soarelui” și să-i arunce cu perne în cap. Așa ceva era insuportabil. Și pe urmă, nicicând în istorie nu se mai pomenise ca o stafie să fi fost tratată în felul acesta. Prin urmare, se hotărî să se răzbune și rămase pe gânduri până la revărsatul zorilor.

III

A doua zi dimineață, când familia Otis s-a reunit la micul dejun, toți au discutat o bună bucată de vreme despre stafie. Ministrul Americii era, firește, puțin supărat văzând că darul său nu fusese acceptat.

— Nu vreau câtuși de puțin — spuse el — să-i fac vreun rău fantomei și trebuie să recunosc că, dată fiind vremea îndelungată pe care a petrecut-o aici în casă, nu mi se pare de loc politicos să i se arunce cu perne-n cap (o remarcă foarte îndreptă țită la care, trebuie s-o spun cu tot regretul, gemenii au izbucnit în hohote de râs). Pe de altă parte – continuă el — dacă refuză cu tot dinadinsul să folosească uleiul, La răsăritul soarelui”, va trebui să-i luăm lanțurile, căci altfel ar fi de-a dreptul cu neputință să dormim, cu atâta larmă la ușa dormitoarelor noastre.

Dar, până la sfârșitul săptămânii, n-au mai fost de loc tulburați. Singurul lucru care stârnea oare care atenție era apariția neîncetată a petei de sânge pe podeaua bibliotecii. Era, fără îndoială, deosebit de straniu, întrucât domnul Otis încuia întotdeauna ușa noaptea iar obloanele de la ferestre erau bine ferecate. De asemenea, culoarea schimbătoare ca un cameleon, pe care o avea pata, stârnea multe comentarii. În unele dimineți era de un roșu șters (aproape indian), altă dată era stacojie, uneori purpurie, și o dată, coborând cu toții să-și facă rugăciunea de familie, după ritualul simplu al bisericii libere episcopale a reformaților din America, au văzut pata strălucind într-un verde de smaragd.

Bineînțeles că aceste schimbări de caleidoscop îi amuzau pe locatari, și în

fiecare seară se puneau rămășaguri în privința lor. Singura persoană care stătea deoparte și nu participa la glumele lor era micuța Virginia care, pentru cine știe ce pricini ne cunoscute, se mâhnea mereu la vederea petei de sânge, iar în dimineața în care pata se făcuse verde ca smaragdul, fusese gata-gata să izbucnească în plâns.

Stafia s-a ivit pentru a doua oară duminică noaptea. Curând după ce s-au dus la culcare au fost alarmați deodată de o trosnitură înspăimântătoare ce venea din hol. Repezindu-se pe scări în jos, au descoperit că o armură veche fusese desprinsă din locul unde era atârnată și căzuse pe pardoseala de piatră, iar într-un jilț cu speteaza înaltă stătea strigoiul din Canterville, care-și freca genunchii, cu o expresie de cumplită durere pe față. Gemenii care-și aduseseră pușcoacele de soc și-au descărcat deodată boabele de mazăre asupra stafiei, țin tind cu o precizie care nu putea fi atinsă decât printr-un antrenament îndelungat și perseverent asupra profesorului de caligrafie. Totodată, ministrul Statelor Unite și-a îndreptat pistolul asupra ei, adresându-i, conform etichetei californiene, invitația:

Sus mâinile!” Fantoma a tresărit cu un țipăt sălbatic de furie și s-a strecurat ca negura printre ei, atingând în trecere luminarea lui Washington Otis și lăsându-i astfel în beznă adâncă. Ajungând în capul scărilor, stafia și-a mai venit puțin în fire și s-a hotărât să dea drumul celebrului hohot de râs drăcesc, pe care îl găsise de-atâtea ori deosebit de folositor.

Se spunea că acest râs încărunțise peste noapte peruca lordului Raker și e sigur că silise trei guvernante franțuzoaice ale lui lady Canterville să plece din serviciu, înainte măcar de a fi împlinit luna.

Prin urmare, se întrecu pe sine, scoțând cel mai înspăimântător râset, până ce hohotele răsunară de mai multe ori, izbindu-se de bolțile acoperișului.

dar abia se stinsese ecoul lor, când s-a deschis o ușă și s-a ivit doamna Otis, îmbrăcată într-un halat albastru deschis.

— Tare mă tem că nu vă simțiți de loc bine – spuse ea — și de aceea v-am adus o sticluță din tinctura doctorului Dobell. Să știți că dacă aveți o indigestie, e un leac fără pereche.

Strigoiul se holbă furios la ea și începu de îndată să-și pregătească transformarea într-un dulău negru — artă pentru care se bucura de o faimă binemeritată și pe seama căreia punea întotdeauna medicul curant al familiei tâmpenia fără leac de care suferea unchiul lordului Canterville, venerabilul Thomas Horton. Dar un zgomot de pași care se apropiau, îl făcu să șovăie, înainte de a-și pune în aplicare fiorosul plan, așa că se mulțumi să devină ușor fosforescent și se făcu nevăzut, cu un geamăt adânc, de mormânt, tocmai în clipa în care cei doi gemeni se apropiau de el.

Ajungând în odaia lui s-a prăbușit, lăsându-se pradă celei mai violente tulburări. Grosolănia gemenilor și materialismul vulgar al doamnei Otis erau firește cum nu se poate mai supărătoare, dar ceea ce-l mâhnea mai mult era faptul că nu putuse să îmbrace costumul de zale. Nădăjduise că până și americanii moderni vor fi cuprinși de fiori: la vederea unui Spectru îmbrăcat în Armură, dacă nu pentru vreun

motiv mai înțelept, cel puțin din respect pentru poetul lor național Longfellow., ale cărui poezii grațioase și atrăgătoare îi alungaseră și lui de multe ori plictiseala, atunci când familia Canterville se afla plecată la oraș. Și pe urmă, era chiar armura lui. O purtase cu mult succes la turnirul de la castelul Kenilworth și însăși Regina Fecioară îi adusese laude pentru ea. Și totuși, când o pusese acum pe el, îl copleșise greutatea platoșei uriașe și a coifului de oțel, și se prăbușise grămadă pe pardoseala de piatră, julindu-și groaznic amândoi genunchii și zdrelindu-și încheieturile degetelor de la mina dreaptă.

Câteva zile după aceea, strigoiul s-a simțit foarte bolnav și abia dacă a mai ieșit din camera lui, nu mai și numai ca să întrețină pata de sânge de pe podea. Cu toate acestea, îngrijindu-se foarte atent, s-a însănătoșit și s-a hotărât să facă a treia încercare de a-l înspăimânta pe ministrul Statelor Unite și pe familia sa. A ales data de vineri 17 august pentru a-și face apariția și și-a petrecut mai toată riua cercetându-și garderoba. În cele din urmă și-a ales o pălărie mare de pâslă, cu pană roșie, un giulgiu cu horbote la mâneci și la gât și un pumnal ruginit. Spre seară s-a stârnit o furtună turbată.

Ploua cu găleata și vântul șuiera atât de tare, încât toate ferestrele și ușile din vechiul castel se zguduiau cu zgomot cumplit. De fapt, tocmai asta era vremea care-i plăcea lui. Închipuise un plan de acțiune. Avea să se strecoare tiptil în odaia lui Washington Otis, să-i sporovăiască, stând la picioarele patului, și să-și înfigă de trei ori pumnalul în bere gată, în sunetele unei muzici lente. Avea pică mai ales pe Washington, pentru că-și dădea seama că st avea obiceiul să scoată faimoasa pată de sânge a familiei Canterville cu ajutorul detergentului ideal „Pinkerton”. După ce-l va fi adus pe tânărul acesta cutezător și nesăbuit într-o stare de groază fără margini, avea să se îndrepte spre camera locuită de ministrul Americii și de soția lui, cu gândul le a-și lipi mina umedă și înghețată de fruntea toamnei Otis, șoptind totodată în urechea bărbatului ei tainele înspăimântătoare ale criptelor cu schelete. În privința micuței Virginia nu se hotărâse încă ce avea să facă. Ea nu-l insultase nicicând n vreun fel și era drăguță și blândă. Socotea că vreo câteva gemete cavernoase, izvorând din garderob, ar fi fost mai mult decât de ajuns, iar dacă așa nu izbutea s-o trezească, putea să-i înșface plapuma de pe ea, cu degetele tremurând, ca apucat le dambla. Cât despre gemeni, era absolut hotărât a le dea o lecție usturătoare. Primul lucru de făcut era, bineînțeles, să li se așeze pe piept, ca să le dea senzația de sufocare, a coșmarului. Apoi, întrucât paturile lor erau foarte apropiate, avea să stea între ei cu înfățișarea unui cadavru verde, rece ca gheața, până vor înțepeni de spaimă. În cele din urmă voia să-și arunce de pe el giulgiul și să se târască prin cameră; mișcându-și oasele înălbite și rostogolindu-și un singur ochi în orbită, cu înfățișarea lui „Daniel cel mut sau Scheletul sinucigașului”, un rol de mare efect în repetate ocazii, pe care-l pune pe același plan cu vestita sa întruchipare „Martin Maniacul sau Taina măștii”.

La zece și jumătate a auzit familia ducându-se la culcare. Câtăva vreme l-au mai tulburat hohotele și țipetele vesele ale gemenilor care, nepăsători și zburdalnici ca toți băieții de școală, se zbenguiau, fără îndoială, înainte de a adormi. Dar la

unsprezece și un sfert domnea pretutindeni liniștea și când orologiul bătu miezul nopții, stafia ieși din ascunzătoare, pornind la treabă. Bufnița se izbea de sticla ferestrelor, corbul croncănea din tisa străveche și vântul dădea roată casei, gemând ca un suflet pierdut; numai că familia Otis dormea, neavând habar de soarta ce-i era hărăzită, iar sforăitul netulburat al ministrului Statelor Unite acoperea zgo moțul ploii și al vijeliei. Tiptil, tiptil, strigoiul se strecură printre lambriurile în care erau îmbrăcați pereții, cu gura-i smochinită, strâmbată de un rânjet ticălos și sălbatic. Luna își ascunse fața într-un nor când strigoiul se furișă pe lângă geamlâcul cel mare, pe care era pictat în azur și aur blazonul lui și al soției asasinate. Se strecură mai departe, ca o umbră prevestitoare de rău, și însăși bezna părea că se trage înapoi cu silă la trecerea lui. La un moment dat, i se păru că aude un strigăt și se opri.

Dar nu era decât lătratul unui câine de la Ferma Roșie, așa că el își continuă drumul prin beznă, mormăind blesteme ciudate din secolul al XVI-lea și din când în când, spintecând cu jungherul ruginit văzduhul întunecat al miezului de noapte. În cele din urmă ajunse în colțul coridorului — care durea spre camera nefericitului Washington. O clipă se opri acolo. Vântul îi flutura pletele cărunte în jurul capului, iar giulgiul înfricoșător al mortului unduia în falduri grotești și fantastice. Apoi orologiul bătu sfertul de ceas și el simți că sosise vremea să purceadă la treabă. Chicoti în sinea lui și trecu după colț. Dar chiar în clipa aceea se trase înapoi cu un jalnic răcnet de groază și-și ascunse fața albă ca varul în mâinile lungi și „osoase. Drept în fața lui se afla un spectru înspăimântător, încremenit ca un chip cioplit și monstruos ca un coșmar de nebun!

Craniul îi era chel și lucios, fața rotundă, grasă și albă, iar un râs hidos părea că-i strâmbase trăsăturile într-un rânjet. Din ochi îi țâșneau raze de lumină purpurie, gura era un adevărat izvor de foc, și un veșmânt urâcios ca și al lui înfășură ca o mantie tăcută de nea formele titanului. Pe piept îi atârna un carton scris ciudat cu litere de demult.

Un fel de pecete a rușinii, după câte se vedea, vreo însemnare de ticăloșii nesăbuite, vreo înșiruire de nelegiuiri cumplite. În mâna dreaptă ținea falnic un iatagan de oțel scânteietor.

Întrucât nu mai văzuse până atunci nicio stafie, firește îngheță de spaimă și după ce mai aruncă o privire pripită groaznicei fantome, o luă la sănătoasa pe coridor, spre camera lui, împiedicându-se în poalele lungi ale giulgiului și scăpând, în cele din urmă, jungherul ruginit în cizmele ministrului (unde-l găsi a doua zi de dimineață valetul). Odată ajuns în singurătatea apartamentului lui, se trânti pe un culcuș de paie și-și ascunse fața în veșminte.

După un timp însă, curajul strămoșesc al familiei Canterville ieși iar biruitor, așa că se hotărî să se ducă să-i vorbească celuilalt strigoi, de îndată ce se va fi luminat de ziuă, Prin urmare, când zorile se revărsau atingând cu degete de argint coamele dealurilor, strigoiul se întoarse spre locul unde dăduse mai întâi cu ochii de fantoma sinistră, socotind că, la urma urmei, două stafii sunt mai bune decât una singură și că tovarășul său i-ar putea ajuta să se războiască cu cei doi gemeni, fără să mai

pată ceva. Ajungând însă la locul cu pricina, îi fu dat să vadă un lucru înspăimântător. Spectru lui i se întâmplase de bună seamă ceva, pentru că lumina din orbite i se stinsese cu totul, îi scăpase iataganul strălucitor din mână și stătea rezemat de perete într-o poziție încordată și peste măsură de incomodă. Se repezi la el și-l cuprinse în brațe, când, spre marea lui spaimă, capul căzu rostogolindu-se pe podea, trupul se lăsă pe o parte și el se pomeni strângând în brațe perdeaua de creton alb de la un baldachin — iar la picioare îi zăcea o mătură cu coadă, un satâr de bucătărie și un nap scobit pe dinăuntru! Nefiind în stare să înțeleagă această ciudată transformare, apucă cu o grabă nestăpânită cartonul și la lumina slabă a zorilor citi următoarele cuvinte înfiorătoare:

STAFIEA OTIS Singurulū vĕrcolacū adevĕratū ce se aflĕ Feriți-vĕ de imitațiuni Tote celelalte stafii! sĕnt prefĕcute

Atunci i se lumină deodată mintea. Fusese tras pe sfoară, păcălit și înșelat! în ochi i se ivi din nou scânteia străveche! familii Canterville; scrâșni din gingiile fără dinți și, ridicând mâinile zbârcite mult deasupra capului, jură, după ritualul plin de farmec al școlii antice, că atunci când cocoșul Chanticler va fi cântat de două ori din cornul lui vesel, faptele sângeroase fi-vor săvârșite și Omorul păși-va tiptil prin preajmă.

Abia sfârșise acest jurământ îngrozitor, când din depărtare se auzi un cocoș cântând pe acoperișul de țiglă roșie al unei căsuțe. Atunci scoase un hohot prelung, amarnic și înăbușit, după care așteptă.

Ceasuri după ceasuri așteptă, dar din cine știe ce pricini neînțelese, cocoșul nu mai cântă a doua oară. În cele din urmă, la șapte și jumătate, sosirea slujnicelor îl făcu să renunțe la veghea lui de groază și să se retragă semeț în camera lui, neputându-și lua gândul de la speranțele zadarnice care-i fuseseră așa de ușor spulberate. Apoi, răsfoind mai multe cărți cu privire la cavalerismul vremurilor trecute — cărți la care ținea nespus de mult — află că întotdeauna când fusese rostit un jurământ, cocoșul Chanticler cântase de două ori.

— Blestemul s-o ajungă pe pasărea asta ticăloasă mormăi el. În zilele mele de fală, i-aș fi străpuns gâtlejul cu sulița mea neînfricată și aș fi făcut-o să cânte pentru mine, și moartă fiind.

Apoi se retrase într-un confortabil sicriu de plumb și rămase acolo până seara.

IV

A doua zi, strigoiul era tare slăbit și istovit.

Emoțiile puternice din ultimele patru săptămâni începuseră să se facă simțite. Nervii îi erau zdruncinați de tot și tresărea la cel mai mic zgomot. Cinci zile nu s-a

clintit din cameră și în cele din urmă a renunțat la ambiția de a mai înnoi pata de sânge de pe podeaua bibliotecii. Dacă familia Otis nu dorea să vadă această pată, atunci de bună seamă că nici n-o merita. Erau fără doar și poate oameni pe o treaptă inferioară, materială a existenței, cu totul incapabili de a aprecia valoarea simbolică a fenomenelor senzoriale. Nu încăpea îndoială că aparițiile fantasmice și dezvoltarea corpurilor astrale erau cu totul altă chestiune și nu stătea în puterea lui să le împiedice. El unul trebuia neapărat să se ivească pe coridor o dată pe săptămână și să trăncănească de la fereastra geamlâcului, în prima și a treia miercuri a fiecărei luni și nu vedea cum ar fi putut scăpa cu fața curată de aceste îndatoriri.

E perfect adevărat că viața lui fusese nelegiuită, dar pe de altă parte își îndeplinise cu conștiinciozitate îndatoririle de ființă supranaturală. De aceea, în cele trei sâmbete care au urmat a străbătut coridorul ca de obicei între miezul nopții și ora trei dimineața, luând toate precauțiile posibile ca să nu fie auzit sau văzut. Își scotea ghetele, pășea în vârful picioarelor pe scândurile roase de carii, purta o manta mare de catifea neagră și avea grijă să-și ungă lanțurile cu unsoarea „La răsăritul soarelui”.

Sunt silit să recunosc că i-a venit foarte greu să adopte această ultimă precauție. Și totuși, într-o seară când familia stătea la masă, s-a furișat în dormitorul domnului Otis și i-a șterpelit sticla. La început s-a simțit puțin umilit, dar după aceea a fost destul de înțelept să-și dea seama că unsoarea are multe calități și în oarecare măsură îi era de folos. Dar, în ciuda tuturor acestor lucruri n-a fost lăsat în voia lui. Mereu se întindeau sfori de-a curmezișul coridorului de oare se împiedica prin întuneric și o dată când era costumat în „Isac cel negru sau Vânătorul din codrii Hogley” era să-și rupă gâtul, alunecând pe podeaua unsă de gemeni cu unt, de la intrarea camerei tapisate până în capul scărilor de stejar. Acest din urmă afront l-a înfuriat atât de rău, încât s-a hotărât să-și afirme demnitatea și rangul făcând chiar în seara următoare o vizită tinerilor elevi de la Eton, travestit în „Rupert cel îndrăzneț sau contele decapitat”.

Nu se mai înfățișase în acest rol — care stârnise atâta vâlvă — de mai bine de șaptezeci de ani, de când o speriase așa de tare pe drăgălașa lady Bar bara Modista, încât o făcuse să rupă, pe neașteptate logodna cu bunicul actualului lord Canterville și să fugă la Gretna Green cu frumosul Jack Castleton, declarând că nimic pe lume n-o va face să ia de bărbat un tânăr dintr-o familie care permite unei fantome atât de îngrozitoare să se plimbe nestânjenită pe terasă la apusul soarelui. Bietul Jack a fost apoi ucis în duel de lordul Canterville pe islazul de la Wandsworth, iar înainte de a se împlini anul, lady Barbara a murit de inimă rea la Tunbridge Wells, așa că din toate punctele de vedere costumul se dovedise un mare succes. Era însă un „machiaj” foarte dificil, dacă mi se permite să mă slujesc de o expresie atât de teatrală în legătură cu unul din cele mai mari mistere ale lumii supranaturale — sau, ca să folosesc un termen mai științific, ale lumii supernaturale — și i-au trebuit trei ore bune ca să-și desăvârșească pregătirile. În cele din urmă totul era pus la punct și strigoiul se arătă foarte încântat de înfățișarea lui. Cizmele mari de

călărie, potrivite la acest costum, îi erau puțin cam largi și n-a putut să-și găsească decât unul din cele două pistoale ce se purtau la oblâncul calului, dar în general era foarte mulțumit și la unu și un sfert a ieșit printre lambriuri și s-a strecurat de-a lungul coridorului. Ajungând la camera celor doi gemeni, despre oare ar fi bine să pomenesc că se numea Camera cu baldachin albastru, din cauza draperiilor care înconjurau culcușul, a găsit ușa întredeschisă. Dorind ca apariția lui să fie cât mai impresionantă, dădu ușa de perete, când deodată o cană mare cu apa căzu drept peste el, făcându-l ciuciulete, cât p-aci să-l lovească și la umărul stâng. În același moment a auzit râsete înfundate venind din patul cu baldachin. Șocul a fost atât de puternic, încât a fugit în camera lui, cât l-au ținut picioarele, și a doua zi zăcea la pat cu o răceală zdravănă. Singurul lucru care îl mai mângâia puțin în toată afacerea asta era faptul că nu-și luase cu el și capul, pentru că asta ar fi putut să aibă urmări foarte grave.

Acum lăsă baltă orice nădejde de a mai putea înfricoșa vreodată această familie de americani ne cioplți și se mulțumi îndeobște să se strecoare pe sală în cipici de pâslă, înfofolit cu un fular roșu, gros, ca să nu-l tragă curentul, și purtând la el o mică flintă pentru cazul când ar fi fost atacat de cei doi gemeni.

Lovitura hotărâtoare însă a primit-o în ziua de 19 septembrie. Coborâse în holul de la intrare, fiind sigur că cel puțin aici va fi lăsat în pace și se distra făcând observații usturătoare la adresa fotografiilor mari ce înfățișau pe ministrul Statelor Unite și pe soția sa, atârnate acum în locul portretelor familiei Canterville. Era îmbrăcat simplu dar corect, într-un lințoliu lung, pătat de mucegai de mormânt; își legase falca cu o fâșie de pânză galbenă și ducea în mină un mic felinar, precum și o cazma de gropar. De fapt, era costumat pentru rolul lui „Jonas cel fără de mormânt sau Hoțul de cadavre de la Chertsey Barn” una dintre cele mai remarcabile întruchipări ale sale, pe care familia Canterville avea atâtea motive să n-o dea uitării, întrucât fusese pricina adevărată a gâlcevei cu lordul Rufford, vecinul lor. Era pe la două și un sfert dimineața și, după cât își putuse da el seama, nimeni nu se trezise încă. Îndreptându-se însă spre bibliotecă ca să vadă dacă mai rămăsese vreo urmă din pata de sânge, deodată au sărit pe el dintr-un cotlon întunecos, două trupuri care își agitau sălbatic brațele deasupra capetelor, strigându-i în ureche: „Bau!” Cuprins de o panică cu totul firească, date fiind împrejurările, s-a repezit spre scări, dar acolo l-a găsit pe Washington Otis, așteptându-l cu furtunul de grădină în mână. Fiind astfel împresurat de duș mani, ca o fiară hăituită, se făcu nevăzut prin soba mare de fier în care, spre marele lui noroc, nu se făcuse focul — și a trebuit să-și croiască drum spre casă printre hornuri și hogeacuri, ajungând în camera lui într-un hal fără de hal de murdărie, dezordine și deznădejde.

După asta nu l-a mai văzut nimeni în vreo expediție nocturnă. Gemenii l-au pândit de mai multe ori, presărând seara coji de nucă pe toate coridoarele, spre marea supărare a părinților lor și a slugi lor; dar degeaba. Era cum nu se poate mai limpede că simțămintele lui fuseseră jignite într-atâta, încât nu mai voia să se arate. Așa că, domnul Otis și-a reluat marea lucrare cu privire la istoria partidului

democrat, de care se ocupa de câțiva ani încoace; doamna Otis a dat o serată splendidă care a lăsat tot ținutul cu gura căscată; băieții au început să joace mingea, ba chiar și cărți — euchre, poker și alte jocuri naționale americane; iar Virginia cutreiera aleile proprietății pe poneiul ei, însoțită de tânărul duce de Cheshire, care venise să-și petreacă ultima săptămână de vacanță la castelul de vânătoare Canterville. Mai toată lumea presupunea că stafia își luase tălpășița și adevărul e că domnul Otis se și apucase să scrie o scrisoare în acest sens lordului Canterville, care i-a răspuns că se bucură nespus de această veste și transmite felicitări vred nicei soții a ministrului.

Numai că familia Otis se înșela, pentru că stafia rămăsese încă în casă și, cu toate că era aproape sfârșită de boală, nu se arăta câtuși de puțin dispusă a lăsa lucrurile în voia sorții, mai ales întrucât auzise că printre oaspeți se află și tânărul duce de Cheshire, al cărui strămoș — lordul Francis Stilton, tatăl unchiului său — pusese rămășag pe o sută de lire cu colonelul Carbury că va juca barbut cu stafia din Canterville și fusese găsit a doua zi dimineață, zăcând neputincios pe podeaua sălii. Atât de rău îl lovise damblaua, încât, deși a mai trăit până la adânci bătrâneți, n-a mai fost în stare să îngaime alte cuvinte decât „șase-șase”.

Povestea făcuse multă vâlvă la vremea ei, deși, bineînțeles, s-au făcut toate sforțările ca să fie trecută sub tăcere, din respect pentru simțămintele celor două nobile familii; o relatare amplă a tuturor împrejurărilor legate de ea poate fi găsită în cel de al treilea volum al cărții lordului Tattle „Amintiri despre principele regent și prietenii săi”.

Prin urmare, strigoiul era firește nerăbdător să arate că nu-și pierduse influența asupra familiei Stilton cu care de fapt se înrudea de departe, întrucât vara lui se măritase en *secondes noces*[52] cu nobilul domn de Bulkeley din care, după cum știe toată lumea, coborau în linie directă ducii de Cheshire. Prin urmare, s-a pregătit să se înfățișeze tânărului iubit al Virginiei, travestit în celebrul său personaj „Călugărul vampir sau Benedictinul supt de sânge”, întruchipare atât de îngrozitoare, încât bătrâna lady Startup, care a avut nenorocul s-o vadă în seara de Anul Nou, 1764, a fugit scoțând țipete înfiorătoare, a lovit-o apoplexia și în trei zile și-a dat sufletul, după ce mai întâi a dezmoștenit rudele ei cele mai apropiate din familia Canterville și și-a lăsat toată averea farmacistului ei din Londra.

În ultimul moment însă, groaza de a da iarăși ochii cu cei doi gemeni a țintuit stafia în odaie, așa că ducele cel mititel a dormit în pace în dormi torul regal, sub marele baldachin împodobit cu pene, visând-o pe Virginia.

V

La câteva zile după aceea, Virginia și cavalerul ei cu părul creț au ieșit călare prin luncile de la Brockley, unde ea, trecând printr-un mărăciniș, și-a sfâșiat hainele

---

[52] *Secondes noces* — a doua căsătorie (în lb. franceză în text), (n. r.)

așa de rău, că la întoarcerea acasă și-a pus în gând să se urce pe scara din dos, ca să n-o vadă nimeni. Când trecea în fugă pe lângă Camera Tapisată, a cărei ușă se întâmpla să fie deschisă, i s-a părut că vede pe cineva înăuntru și, crezând că e camerista mamei ei, care își aducea uneori de lucru acolo, și-a băgat capul pe ușă ca s-o roage să-i coasă rochia. Dar spre nemărginita ei surprindere, ce-i fu dat să vadă: strigoiul în persoană ! Stătea lângă fereastră, privind la aurul ruginiu al frunzelor purtate de vânt prin văzduh, la frunzele roșii dănțuind bezmetic de-a lungul aleii.

Își rezemase capul într-o mână și părea cum nu se poate mai abătut. Într-adevăr era așa de distrus și prăpădit că micuța Virginia, al cărei prim gând fusese să dea bir cu fugiții și să se încuie în camera ei, a fost cuprinsă de milă și s-a hotărât să încerce a-i aduce o alinare. A pășit atât de ușor, încât strigoiul, dus pe gânduri, nu și-a dat seama de prezența ei până când n-a auzit-o vorbindu-i.

— Îmi pare tare rău de dumneata — îi spuse ea — dar să știi că frații mei se întorc mâine la Eton și atunci, dacă te porți cum se cuvine, nimeni n-o să te mai supere.

— Ce rost are să-mi ceri mie să mă port cum se cuvine? răspunse strigoiul, întorcând privirile mi rate spre micuța care cutezase să-i vorbească. N-are niciun rost. Eu n-am încotro, trebuie să-mi zornăi lanțurile, să strecor gemete pe gaura cheii și să umblu noaptea de colo-colo — dacă asta socoți că e purtarea mea rea. E singura mea rațiune de a exista.

— Ba asta nu poate fi o rațiune de a exista, și știi bine cât ai fost de ticălos. Doamna Umney ne-a spus chiar din prima zi când am sosit aici că ți-ai ucis nevasta.

— Bine, recunosc — spuse strigoiul țâfnos — dar a fost o simplă chestiune de familie, care nu interesează pe nimeni altul.

— E o mare nelegiuire să ucizi pe cineva — spuse Virginia, care uneori căpăta o dulce gravitate puritană, moștenită de la vreun străbun din Noua Anglie.

— A, nu pot să sufăr severitatea ieftină a eticei abstracte. Nevasta mea era tare urâtă, niciodată nu-mi scrobea jabourile cum trebuie și nu se pricepea de loc la bucătărie. Ascultă numai: o dată am adus un cerb de doi ani, pe care îl împușcasem în codrii Hogley, un animal splendid. Ei bine, știi cum l-a trimis la masă? Dar să lăsăm asta, nu mai are nicio importanță acum, că tot a trecut mult de atunci și nu cred că a fost prea frumos din partea fraților ei să mă lase să mor de foame, măcar că i-am luat viața.

— Să te lase să mori de foame! O, domnule strigoi… adică sir Simon, ți-e foame? Am un sandviș în tașcă. Vrei să ți-l dau?

— Nu, mulțumesc, de mult nu mai pun nimic în gură, dar în orice caz e tare drăguț din partea ta și să știi că ești mult mai simpatică decât restul familiei tale care e nesuferită, necioplită, vulgară și necinstită.

— Oprește-te! strigă Virginia, bătând din picior. Dumneata ești necioplit, nesuferit și vulgar; cât despre necinste, știi bine că mi-ai furat vopselele din cutie ca să încerci să refaci pata aia ridicolă din bibliotecă. Întâi mi-ai luat toate culorile roșii, printre care și cea stacojie, așa că n-am mai putut desena niciun apus de

soare, pe urmă mi-ai luat și verdele de smaragd și galbenul de crom și până la urmă nu mi-a mai rămas decât indigoul și albul de China, așa că n-am mai putut desena decât scene cu clar de lună care sunt întotdeauna triste și greu de pictat. Dar nu te-am pârât niciodată, măcar că m-ai supărat foarte tare; și toată povestea era din cale afară de caraghioasă pentru că, spune și dum neata, cine a mai văzut sânge verde ca smaragdul?

— Ei, da, zău — spuse strigoiul mai smerit – dar ce era să fac? în ziua, de azi e foarte greu să obții sânge adevărat și cum fratele tău a stârnit toată povestea cu detergentul lui ideal, n-am văzut niciun motiv pentru care să nu mă folosesc de vopselele tale. Cât despre culoare, asta-l întotdeauna o chestiune de gust: de pildă, familia Canterville are sânge albastru, cel mai albastru din toată Anglia. A, dar știu că voi americanii nu țineți la așa ceva.

— Habar n-ai de asta, și ai face mai bine să emigrezi ca să-ți mai luminezi puțin mintea. Tata ar fi prea fericit să-ți dea un bilet de liberă trecere și măcar că taxele vamale pe tot ce-i volatil — fie spirt, fie spirit — sunt ridicate, n-o să întâmpini greutăți, întrucât toți vameșii sunt democrați. Odată ajuns la New York, vei avea fără îndoială un mare succes. Cunosc acolo o sumedenie de oameni care ar fi în stare să dea o sută de mii de dolari ca să-și găsească un bunic și încă și mai mult ca să aibă o stafie în familie.

— Nu cred că mi-ar plăcea America.

— Asta probabil pentru că nu avem ruine și curiozități — spuse Virginia ironică.

— N-aveți ruine și nici curiozități? reluă stafia.

Cum asta? Dar marina și manierele voastre ce sunt?

— La revedere. Eu mă duc să-l rog pe papa să mai ceară o săptămână de vacanță pentru frații mei gemeni.

— Te rog, nu te du, domnișoară Virginia — strigă el; sunt atât de singur, părăsit, nefericit, că, zău, nu știu ce să mă fac. Aș vrea să dorm și nu pot.

— Asta-i bună! Dar n-ai decât să te lungești în pat și să sufli în luminare. Uneori e foarte greu să ții ochii deschiși, mai ales la biserică, dar să dormi, nu văd care e greutatea. Auzi vorbă, când până și sugacii, care nu sunt cine știe ce deștepți, știu s-o facă!

— N-am mai dormit de trei sute de ani — zise strigoiul cu tristețe, și ochii frumoși, albaștri ai Virginiei se deschiseră uimiți. De trei sute de ani n-am dormit și sunt din cale afară de istovit.

Virginia deveni foarte gravă și buzele prinseră a-i tremura ca petalele de trandafir.

Se apropie de strigoi și, îngenunchind lângă el, își înălță privirile spre fața lui bătrână și zbârcită.

— Oh, biată, sărmană stafie — murmură ea – nu ai oare niciun locușor unde să poți ațipi?

— Departe, hăt dincolo de codrii de brad – răspunse el șoptind cu glas de vis — se află o grădiniță. Acolo iarba crește deasă și înaltă, acolo răsar ca steluțe albe florile de cucută, acolo își spune privighetoarea viersul din amurg și până în zori.

Din amurg până în zori cântă ea și luna rece de cleștar privește în jos, iar tisa își întinde ocrotitor crengile uriașe asupra ființelor adormite.

O pânză de lacrimi se țesu peste ochii Virginiei și ea își ascunse fața în mâini.

— Vorbești dar de Grădina Morții? grăi ea în șoaptă.

— Da, Grădina Morții. Moartea trebuie să fie nespus de frumoasă. Să zaci în țărâna moale și întunecată, să asculți tăcerea firii când ierburile se înfioară de vânt deasupra ta. Să nu cunoști nici mâine, nici ieri, să dai uitării scurgerea vremii, să ierți vieții tot, să dormi în tihnă. Tu mă poți ajuta.

Tu-mi poți deschide porțile ce dau în Casa Morții, pentru că Dragostea e veșnic alături de tine, și Dragostea e mai tare ca Moartea.

Virginia se cutremură, o străbătu un fior de gheață și un răstimp se făcu tăcere. Se simțea ca purtată pe aripile unui vis cumplit.

Apoi stafia grăi iar și glasu-i suspina ca tânguirea Vântului.

— Ai citit vreodată străvechea prorocire de pe fereastra bibliotecii?

— Oho, și încă de câte ori! strigă fetița ridicând ochii. O știu pe de rost. Literele negre au forme ciudate și sâni greu de citit. Sunt numai șase versuri:

Când fata bălaie putea-va să smulgă
Chiar buzelor prea ticăloase o rugă.
Migdalul cel sterp va fi tot numai floare.
Când plânge-vor ochii micuței fecioare.
Atuncea și stafia găsi-va odihna
Redându-i de-a pururi castelului tihna.

Numai că nu știu ce înseamnă.

— Înseamnă — șopti fantoma cu glasul trist – că trebuie să plângi pentru mine și pentru păcatele mele, deoarece mie mi-a secat izvorul lacrimilor, și să te rogi, împreună cu mine, pentru sufletul meu, deoarece eu mi-am pierdut credința, și atunci, dacă ai fost întotdeauna blândă și bună și dulce, îngerul Morții se va îndura de mine. Vei deslușì prin beznă chipuri înspăimântătoare și glasuri mârșave îți vor turna venin în ureche, dar nu-ți vor putea face niciun rău, căci în fața unei copile neprihănite puterile iadului se istovesc.

Virginia nu răspunse și strigoiul își frânse mâinile de nețărmurită deznădejde, privind cum își înclinase fata capul bălai. Deodată, Virginia se ridică în picioare, albă ca hârtia la față și cu ochii aprinși de o licărire stranie.

— Nu mi-e frică — spuse ea hotărâtă — și-l voi ruga pe Îngerul Morții să se îndure de dumneata.

Strigoiul se ridică de pe scaun, cu un strigăt slab de bucurie, și, luându-i mâna într-a lui, se aplecă cu grație demodată și i-o sărută. Degetele lui erau reci ca gheața iar buzele îi frigeau ca focul. Dar Virginia nu se pierdu cu firea și se lăsă condusă spre celălalt capăt al odăii întunecoase. Pe tapiseria verde, ieșită de soare, erau brodate siluete mici de vânători ce suflau din cornurile împodobite cu ciucuri și franjuri, și-i făceau semne cu mânuțele să se întoarcă.

— Întoarce-te, micuță Virginia — strigau ei, întoarce-te!

Dar strigoiul îi strânse mai tare mâna într-a lui, iar ea închise ochii, să nu-i mai vadă pe vânători.

Animale înspăimântătoare, holbate, cu cozi de șopârlă, îi făceau cu ochiul și-i șopteau de pe căminul sculptat:

— Păzește-te! Păzește-te, micuță Virginia I S-ar putea să nu te mai vedem niciodată!

Stafia aluneca însă tot mai repede, iar Virginia nu asculta glasurile animalelor. Când au ajuns la capătul celălalt al odăii, strigoiul s-a oprit și-a îndrugat câteva cuvinte neînțelese. Deschizând ochii.

Virginia a văzut peretele risipindu-se domol ca o ceață, și în fața ei s-a căscat o peșteră mare și neagră. Din toate părțile i-a învăluit un vânt înghețat și aspru și fetița a simțit că o trage cineva de rochie.

— Repede, repede — strigă stafia, că altfel o să fie prea târziu.

Peste o clipă lambriurile se închiseră la loc în urma lor și Camera Tapisată rămase goală.

VI

Peste vreo zece minute sună clopoțelul pentru ceai și cum Virginia nu cobora, doamna Otis trimise pe unul din lachei s-o cheme. Puțin după aceea, lacheul se întoarse spunând că n-o găsește nicăieri pe domnișoara Virginia. Întrucât ea avea obiceiul să iasă în grădină în fiecare după amiază, ca să culeagă flori pentru cină, doamna Otis nu s-a îngrijorat de fel la început, însă când pendula a bătut șase și Virginia nu s-a ivit de nicăieri, a cuprins-o neliniștea și i-a trimis pe băieți s-o caute, iar ea cu domnul Otis au scotocit toate încăperile castelului. La șase și jumătate băieții s-au întors spunând că nu era nicăieri nici urmă de Virginia. Tulburarea lor ajunsese la culme și nu știau ce să mai facă, când domnul Otis și-a amintit deodată că îngăduise, cu vreo câteva zile în urmă, unei șatre de țigani să așeze tabăra în parcul castelului. De aceea a pornit îndată către locul acela.

Blackfell Hollow, însoțit fiind de fiul mai mare și de doi slujitori de la fermă. Tânărul duce de Cheshire, care-și pierduse de tot cumpătul și nu-și mai găsea locul, de nelinește, s-a rugat în genunchi să-l lase să-i însoțească, dar domnul Otis nu i-a dat voie pentru că se temea să nu se iște vreo încăierare. Ajungând însă la locul cu pricina, ia țiga nii de unde nu-s. Era limpede că plecaseră în mare grabă, întrucât focul nu se stinsese încă și pe iarbă se mai aflau răspândite niște blide. Trimițându-l pe Washington cu cei doi servitori să cutreiere ținutul, domnul Otis a făcut în goană cale întoarsă și a trimis telegrame tuturor inspectorilor de poliție din regiune, cerându-le să caute o fetiță care fusese răpită de vagabonzi sau de țigani. A poruncit apoi să i se aducă armăsarul și stăruind ca nevasta și cei trei băieți să se așeze liniștiți la cină, a pornit în galop pe șoseaua spre Ascot, însoțit de grăjdar.

Dar nici nu făcuse bine două mile, când a auzit un cal galopând în urma lui și întorcându-se l-a văzut pe micul duce venind călare pe ponei, îmbujorat la față și

fără pălărie.

— Vă rog să mă iertați, domnule Otis — gâfâi băiatul — dar nu pot lua nicio îmbucătură, câtă vreme n-o găsim pe Virginia. Vă rog să nu vă supărați pe mine; dacă ne-ați fi lăsat să ne logodim anul trecut, nu s-ar fi întâmplat una ca asta. Nu-I așa că nu mă trimiteți înapoi? Nu pot să mă întorc. Nu vreau să mă întorc!

Ministrul nu se putu opri să nu-i zâmbească pușlamalei, fiind tare înduioșat de atașamentul băiatului ăstuia chipeș pentru Virginia, așa că, aplecându-se puțin, îl bătu cu blândețe pe umeri și-i spuse:

— Ei, Cecil, de vreme ce nu vrei să te întorci, se vede că trebuie să te iau cu mine, însă la Ascot ne oprim neapărat să-ți cumpăr o pălărie.

— O, dă-o încolo de pălărie! Pe Virginia o vreau! strigă râzând ducele cel mititel și plecară cu toții în galop spre gară.

Odată ajunși, domnul Otis l-a întrebat pe șeful gării dacă nu cumva văzuse pe peron vreo fetiță cu semnalmentele Virginiei, însă n-a putut afla nimic despre ea. Funcționarul a telegrafiat totuși în sus și în jos de-a lungul căii ferate, după care l-a asigurat pe domnul Otis că se vor lua măsuri de supraveghere a liniei. Așa că, după ce i-a cumpărat tânărului duce o pălărie de la un negustor care tocmai închidea obloanele prăvăliei, domnul Otis a plecat călare spre Bexiey, un sat așezat la vreo patru mile de acolo, despre care aflase că e locul de întâlnire ăl mai tuturor țiganilor din ținut, având un izlaz mare în preajmă. Aici l-au pus pe jeratic pe jandarm, dar n-au putut căpăta nicio veste de la el, și după ce au străbătut tot izlazul călare au strunit caii spre casă și au ajuns pe la unsprezece la castel, rupți de oboseală și cu inima frântă. I-au găsit pe Washington și pe cei doi gemeni așteptându-i la poartă cu felinarul, pentru că pe alee era întuneric beznă. N-aveau nici cea mai mică veste despre Virginia. Țiganii fuseseră prinși pe luncile de la Bexiey, dar fata nu era la ei; i-au lămurit că ridicaseră corturile pe nepusă masă, pentru că încurcaseră data bâlciului de la Chorton și plecaseră în goană de teamă să nu ajungă prea târziu. Ba mai mult încă, s-au arătat mâhniți tare când au auzit de dispariția Virginiei, întrucât îi păstrau domnului Otis recunoștință pentru faptul că le îngăduise să-și așeze corturile în parcul lui; patru dintre ei s-au despărțit de șatră, rămânând să dea o mână de ajutor. Au scormonit fundul helețeului, au cutreierat tot parcul de vânătoare, dar fără niciun rezultat.

Era limpede că cel puțin pentru noaptea aceea o pierduseră pe Virginia; domnul Otis și cu băieții s-au îndreptat spre casă, abătuți ca vai de ei, lăsându-l pe grăjdar să vină în urma lor, cu caii și poneiul. În hol au fost întâmpinați de câțiva slujitori înspăimântați, iar pe un divan din bibliotecă zăcea biata doamna Otis, aproape înnebunită de groază și zbucium. Bătrâna menajeră îi uda fruntea cu apă de colonie. Domnul Otis a stăruit de îndată pe lângă soția lui ca ea să mănânce ceva și a poruncit să se servească cina, pentru toți ceilalți. Au mâncat păstrând o tăcere melancolică; rareori scotea cineva o vorbă. Până și gemenii erau speriați și cuminți, pentru că le era foarte dragă sora lor.

Când s-a terminat masa, în ciuda rugăminților tânărului duce, domnul Otis i-a trimis pe toți la culcare, spunând că în noaptea aceea tot nu mai era nimic de făcut,

dar că a doua zi dimineață avea să telefoneze la Scotland Yard să li se trimită de îndată câțiva detectivi. Tocmai când ieșeau din sufragerie, ceasul din turn a început să bată miezul nopții și când a răsunat ultima bătaie, s-a auzit fără veste o pocnitură și un țipăt sfâșietor. Un înspăimântător bubuit de tunet zgudui toată casa, acordurile unei muzici din altă lume împânziră văzduhul, lambriurile din capul scărilor se dădură în lături cu zgomot, lăsând-o pe Virginia să pășească pe palier albă ca varul la față și purtând în mâini o casetă.

Într-o clipă s-au repezit cu toții la ea. Doamna Otis a strâns-o cu patimă în brațe, ducele a înăbușit-o cu sărutările sale înflăcărate, în timp ce gemenii țopăiau în jurul lor, într-un sălbatic dans războinic.

— Doamne Dumnezeule, unde ai fost, copila mea? strigă domnul Otis cam mâniat, gândind că fata le jucase o festă. Am cutreierat tot ținutul cu Cecil căutându-te, iar maică-ta s-a speriat de moarte. Să nu mai faci niciodată farse dintr-astea.

— Doar stafiei să-i faci! Doar stafiei să-i faci! țipară cei doi gemeni, care nu mai conteneau cu giumbușlucurile.

— Draga mea, slavă Domnului că te-am găsit; să nu mai pleci niciodată de lângă mine — șopti doamna Otis, sărutându-și copila, care tremura toată, și netezindu-i părul bălai, atât de încâlcit acum.

— Papa — spuse liniștită Virginia — am fost cu strigoiul. E mort acum și trebuie să veniți să-l ve dați. A fost tare ticălos, dar s-a căit pentru tot ce a făcut și înainte de a muri mi-a dăruit cutia asta cu giuvaieruri frumoase.

Toată familia o privea mută de uimire, dar ea era gravă și serioasă; s-a întors și a pornit prin deschizătura dintre lambriuri, conducându-i pe un coridor tainic, foarte îngust. În urma tuturor venea

Washington cu o luminare aprinsă, luată de pe masă. Într-un târziu au ajuns la o ușă mare de stejar, bătută toată în cuie ruginite. Virginia a atins-o ușor și ușa s-a dat în lături cu scârțâit de balamale grele, lăsându-i să pătrundă într-o cămăruță joasă cu o ferestruică zăbrelită. Pe pardoseala de piatră zăcea, întins cât era de lung, un schelet prăpădit, țintuit cu lanțuri de un inel mare de fier, prins în perete. Părea că încearcă să apuce cu degetele-i lungi, descărnate, un fund vechi de tăiat carne și un urcior — așezate destul de departe ca să nu le poată ajunge. Se vedea bine că în vremuri străvechi urciorul fusese plin cu apă, deoarece prinsese mucegai verde pe dinăuntru. Pe fundul de lemn nu era decât o moviliță de praf. Virginia îngenunche lângă schelet și, împreunându-și mânuțele, începu să se roage în tăcere, pe când ceilalți priveau uimiți la groaznica tragedie a cărei taină li se dezvăluia acum.

— Hei! strigă deodată unul din gemeni, care privea pe fereastră încercând să descopere în ce aripă a castelului se află încăperea. Ia te uită, migdalul cel bătrân și uscat a înflorit. Îi zăresc deslușit florile în lumina lunii.

— Dumnezeu l-a mântuit — spuse Virginia cu gravitate, ridicându-se în picioare, cu fața inundată de o lumină feerică.

— Ești un înger! strigă tânărul duce trecându-și brațul pe după gâtul ei și

sărutând-o.

VII

La patru zile după aceste ciudate întâmplări de la castelul Canterville, a pornit, noaptea, pe la ceasurile unsprezece, un alai de înmormântare. Dricul era tras de opt cai negri, purtând pe cap pompoane de pene de struț, ce se înclinau într-o parte și în alta, iar sicriul de plumb fusese acoperit cu un lințoliu bogat de purpură, pe care era brodat în fir de aur blazonul familiei Canterville. Slujitorii cu făclii aprinse mergeau de o parte și de alta a dricului și pe lângă trăsuri, întregul alai fiind cum nu se poate mai impresionant. Primul bocitor era lordul Canterville, care venise din Țara Galilor, anume ca să fie de față la înmormântare și se afla acum în prima trăsură, alături de micuța Virginia. Apoi venea ministrul Statelor Unite și soția lui, pe urmă

Washington cu cei trei băieți și în ultima trăsură doamna Umney, Toată lumea încuviințase că întrucât fusese terorizată de fantomă mai bine de cinci zeci de ani din viață, avea tot dreptul s-o însoțească pe ultimul ei drum. Într-un colț al cimitirux lui, chiar sub tisa cea bătrână, fusese săpată o groapă adâncă și reverendul Augustus Dampier a ținut o slujbă deosebit de înduioșătoare. La sfârșitul ceremoniei, după un vechi obicei păstrat de familia Canterville, slugile și-au stins torțele, și în clipa în care sicriul era coborât în mormânt, Virginia a pășit înainte, așezând pe coșciug o cruce mare, împletită din flori albe și roz de migdal. Chiar atunci a ieșit luna de după un nor, scăldând cu argint tăcerea țintirimului de țară și într-un crâng îndepărtat a început să cânte o privighetoare. Virginia și-a amin tit cum îi zugrăvise stafia Grădina Morții, ochii i s-au împăienjenit de lacrimi și în drum spre casă n-a mai scos o vorbă.

A doua zi dimineață, înainte ca lordul Canterville să plece la oraș, domnul Otis a stat de vorbă cu el în privința giuvaierurilor pe care fantoma le dăruise Virginiei. Erau toate de-a dreptul minunate, mai cu seamă însă un colier de rubine în montură venețiană — un exemplar superb, de lucrătură în stilul secolului al XVI-lea. Valoarea giuvaiericalelor era atât de mare, încât nenumărate scrupule îl împiedicau pe domnul Otis să-i îngăduie fiicei sale să le primească.

— Mylord — spuse el — știu că după legile din țara asta, atât bijuteriile cât și pământurile se moștenesc din moși-strămoși, și pentru mine e absolut limpede că aceste giuvaieruri nu trebuie să fie înstrăinate. Mă văd deci silit să vă rog să le luați dumneavoastră la Londra și să le considerați pur și simplu ca bunuri ce v-au aparținut și v-au fost înapoiate în împrejurări cu totul ciudate. Cât despre fiica mea, ea e încă un copil și deocamdată pot să spun cu bucurie că prea puțin o interesează gătelile de prisos. Sunt de asemenea informat de doamna Otis — care, pot să zic, se pricepe destul de bine la artă, întrucât ca domnișoară a avut prin lejul de a petrece câteva ierni la Boston — că aceste nestemate au o mare valoare și ar putea să fie vândute pe un preț grozav. În aceste împrejurări, lord Canterville, veți recunoaște, sunt sigur, că mi-e cu neputință să admit ca giuvaiericalele să rămână

în posesia vreunui membru al familiei mele; de fapt, toate aceste jucării și nimicuri, oricât de potrivite sau necesare ar fi pentru demnitatea aristocrației britanice, nu și-ar găsi câtuși de puțin locul printre cei care au fost crescuți conform principiilor severe și, sper, nemuritoare, ale simplității republicane. Poate ar trebui să mai pomenesc de faptul că Virginia ține foarte mult să-i permiteți să păstreze cutia ca suvenir de la strămoșul vostru nefericit și rătăcit de pe calea cea bună. Întrucât e o cutie foarte veche și destul de stricată poate nu vă e greu să-i îndepliniți rugămintea. Cât despre mine, mărturisesc că sunt tare surprins să-mi văd unul din copii arătând înțelegere și dragoste pentru feudalism, sub orice formă; lucru pe care nu-l pot explica decât prin aceea că Virginia s-a născut într-o suburbie a capitalei dumneavoastră, scurt timp după ce doamna Otis s-a întors dintr-o călătorie în Grecia.

Lordul Canterville a ascultat cu multă gravitate discursul vrednicului ministru, trăgându-se din când în când de mustața căruntă, ca să-și ascundă un zâmbet ce-i înflorea fără voie pe buze, și când domnul Otis isprăvi de vorbit, lordul îi strânse cordial mâna, spunând:

— Dragul meu domn, fermecătoarea dumitale fetiță i-a făcut un serviciu neprețuit nefericitului meu strămoș, sir Simon, și atât eu cât și familia mea îi rămânem profund îndatorați pentru admirabila ei îndrăzneală și bravură. Bijuteriile sunt fără îndoială ale ei, și, pe legea mea, cred că dacă aș fi atât de hapsân să i le iau, nici n-ar trece două săptămâni și bătrânul ticălos s-ar scula din mormânt să-mi facă viața de nesuferit. Cât despre faptul că ar fi bijuterii de familie, rămase din moși-strămoși, nimic nu poate fi socotit ca atare dacă nu e menționat într-un testament sau document legal. Or, existența acestor giuvaieruri a fost cu totul necunoscută. Te asigur, nu am mai multe drepturi asupra lor decât valetul dumitale și când domnișoara Virginia va crește mare sper că-i va face plăcere să aibă podoabe frumoase. Pe urmă, nu uita, domnule Otis, că ai luat mobila și fantoma în prețul castelului și tot ce a aparținut fantomei a trecut de îndată în posesia dumitale, întrucât, indiferent ce activitate a mai depus sir Simon noaptea pe coridor, din punct de vedere legal el era mort de-a binelea și dumneata ai dobândit bunurile lui prin cumpărare.

Domnul Otis a fost tare mâhnit de refuzul lordului Canterville și l-a rugat să-și cântărească bine hotărârea. Dar bunul lord era de neclintit și în cele din urmă l-a convins pe ministru să-i permită fiicei sale să păstreze darul primit de la stafie. Așa că în primăvara anului 1890, când tânăra ducesă de Cheshire a fost prezentată în primul salonaș al reginei, în preajma căsătoriei ei, giuvaierurile pe care le purta au fost în centrul admirației tuturor.

Virginia a primit coronița care răsplătește toate tinerele americance cuminți și s-a măritat cu iubitul ei de îndată ce a ajuns la majorat. Erau atât de fermecători amândoi și se iubeau atât de mult, încât toată lumea era încântată de căsătorie, afară doar de bătrâna marchiză de Dumbleton, care se străduise să pună mâna pe duce pentru una din cele șapte fiice nemăritate ale ei și dăduse nici mai mult nici mai puțin decât trei banchete costisitoare în acest scop. Și oricât de ciudat s-ar

părea, domnul Otis nu era mulțumit. El ținea foarte mult la tânărul duce ca om, dar principial era împotriva titlurilor și, ca să folosim propriile dumisale cuvinte, „păstra o oarecare temere că în mijlocul influențelor moleșitoare ale aristocrației veșnic în căutare de plăceri, adevăratele principii ale simplității republicane ar putea fi date uitării”. Dar nimeni n-a ținut seamă de obiecțiile lui și cred că atunci când și-a condus fiica spre altarul bisericii Sfântul Gheorghe din Hanover-Square nu era bărbat mai mândru ca el pe tot cuprinsul Angliei.

După ce și-au sfârșit luna de miere, ducele și ducesa au plecat la castelul Canterville, și în după amiaza zilei ce a urmat sosirii lor s-au dus la cimitirul singuratic de la poalele codrilor de brad. La început inscripția de pe piatra funerară a lui sir Simon le dăduse multă bătaie de cap, dar în cele din urmă se hotărâseră să sape pe ea inițialele bătrânului gentleman și versurile de pe fereastra bibliotecii. Ducesa adusese un buchețel de trandafiri gingași pe care i-a răsfirat pe mormânt și după ce au mai zăbovit câtăva vreme în preajmă, și-au purtat pașii printre ruinele sanctuarului bătrânei mănăstiri. Acolo ducesa s-a așezat pe un pilastru căzut, iar bărbatul ei i s-a întins la picioare, fumând o țigară și pierzându-și privirile în ochii ei frumoși.

Deodată și-a aruncat țigara, i-a luat mâna într-a sa și i-a spus:

— Virginia, soția nu trebuie să aibă taine față de bărbatul ei.

— Dar, dragă Cecil, eu n-am nicio taină față de tine.

— Ba da, ai — răspunse el zâmbind. Nu mi-ai mărturisit niciodată ce ți s-a întâmplat când ai rămas închisă cu strigoiul.

— Dar n-am mărturisit nimănui, Cecil dragă – spuse grav Virginia.

— Știu asta, dar mie ai putea să-mi spui.

— Te rog nu mă întreba, Cecil, că nu-ți pot spune. Bietul sir Simon! îi datorez atât de mult !

Da, Cecil, nu râde fiindcă așa e. El m-a făcut să înțeleg ce este Viața și ce înseamnă Moartea și de ce Dragostea e mai puternică decât amândouă.

Ducele se ridică și-și sărută cu dragoste nevasta.

— Poți să-ți păstrezi taina atâta vreme cât inima ta îmi aparține — murmură el.

— Dar inima mea ți-a aparținut dintotdeauna, Cecil.

— Și într-o bună zi ai să dezvălui taina copiilor noștri, nu?

Virginia se împurpură la față.

TRADUCERE: ELENA EPURAN ȘI ANDREI BANTAȘ

BERNARD SHAW
1 8 5 6 — 1 9 5 0

*C*ând se vorbește de dramaturgia engleză, îndată după Shakespeare — magicianul teatrului — se ivește firesc numele lui Shaw, o veche dispută glumeață care revine în paginile operei lui Shaw, comparația cu Shakespeare, și-a găsit astfel rezolvarea.

Shaw a fost clasat adesea printre reprezentanții reacției antivictoriene, adică printre scriitorii numeroși și însemnați care au satirizat pe toate căile prejudecățile și mulțumirea de sine a burgheziei engleze din a doua parte a secolului trecut. Dar aceasta e numai o jumătate de adevăr. Shaw s-a format prin protest antivictorian. Satira lui însă e mult mai largă, e poate cea mai vastă pe care o cunoaște literatura engleză. Vastă în timp și în extinderea ei socială. Shaw a trăit și a scris până la nouăzeci și patru de ani. Vitalitatea lui uluitoare l-a făcut să-și păstreze până la urmă tot atât de acut simțul contemporaneității. Căci concepea teatrul ca o tribună ar tistică, prin care să răspunde cu cea mai mare eficacitate problemelor actuale. Și-a început scrisul descriind în câteva romane cercurile socialiste de pe la 1880 și a sfârșit denunțând amenințarea războiului atomic. Opera lui de vine astfel o cronică a trei sferturi de secol din viața social-politică a Angliei. Notează și evenimentele mai mărunte, pitorești — „sufragetele" care asediau pe miniștri cerând drept de vot pentru femei — și marile tragedii ale istoriei — primul război mondial, colonialismul, pregătirea celui de-al doilea război. Cronică, dar și foarte vastă imagine satirică. Dacă în ceea ce propune drept soluții nu lipsesc nici contradicțiile, nici notele mistice, teatrul universal nu mai cunoaște o critică atât de minuțioasă și de sistematică a instituțiilor, moravurilor și prejudecăților burgheze. Folosind mijlocul preferat al lui Shaw — paradoxul cu miez în situații și replică — cele cincizeci de piese dărâmă fără cruțare iluzii și idoli; romantismul ipocrit și falsul eroism *(Armele și eroul, Casa inimilor sfărâmate),* mitul distincției și al respectabilității (*Pygmalion).*

Începând cu prima, câteva dintre cele mai cunoscute piese spun adevăruri crude despre ex ploatarea capitalistă, despre temelia de mize de pe care se ridică „prosperitatea" Angliei în expansiune imperialistă, despre puterea cinică a fabricanților de arme *(Casele văduvului, Profesiunea doamnei Waren, Maiorul Barbara).* Altă serie de piese spulberă prejudecă ți le idealiste în istorie. Istoria e făcută de oameni și nu de semizei. *(Cezar și Cleopatra, Sfânta Ioana.)*

În această imagine severă a lumii capitaliste o certitudine se întărește treptat: atașamentul pentru primul stat socialist. Shaw a salutat revoluția, a vizitat în 1931 Uniunea Sovietică și până la moarte și-a afirmat neîncetat încrederea și afecțiunea pentru statul socialist.

Dacă exceptăm foarte întinsele prefețe – uneori mai lungi decât piesele respective – Shaw a scris relativ puțină proză. A început cu cinci romane, rămase multă vreme uitate prin revistele socialiste ale vremii. A mai scris eseuri, povestiri satirice, schițe. Dintre aceste foarte puțin cunoscute pagini de proză umoristică reproducem o schiță pe care Shaw a publicat-o în 1885 în *„Magazinul muzical".*

SERENADA

Mi-am sărbătorit aniversarea celor patruzeci de ani printr-o reprezentație teatrală de amatori, dintre acelea pentru care era vestită casa mea din Beckenham. Piesa, scrisă ca de obicei de mine, era o feerie în trei acte; conflictul se învârtea în

jurul unui corn magic, în stăpânirea căruia voia să intre eroul, un tânăr prinț persan. Lucrările mele sunt atât de cunoscute, încât n-are rost să descriu acțiunea în amănunțime. Trebuie numai să amintesc cititorului de un moment important în actul doi — cel în care o serbare este întreruptă de sunetul cornului. Cor nul prințului fusese îngropat de o zână rea în inima unui munte magnetic. Mă învoisem cu un cornist din fanfara regimentului meu să sufle în corn —, și hotărâsem ca omul să stea nu pe scenă, ci jos, în vestiar, așa încât să se producă impresia necesară de mare depărtare.

Petrecerea a început în chip foarte plăcut. Lumea a fost puțin dezamăgită când a aflat că eu n-o să joc; dar oaspeții m-au scuzat cu bunăvoință, când le-am arătat dubla mea datorie de gazdă și de regizor. Cel mai bun loc din auditoriu era ocupat de frumoasa Linda Fitznightingale. Locul de alături, pe care mi-l pregătisem mie, fusese luat (cu mult calm) de Porcharlester, din regimentul al 12-lea, un tânăr plăcut, cu oarecare talent muzical, ceea ce îi îngăduia să exploateze o voce cam dulceagă de bariton, pe care el avea slăbiciunea s-o dea drept voce de tenor.

Și cum pasiunea Lindei pentru muzică atinge fanatismul, singurul talent al lui Porcharlester îi hărăzea acestuia, în ochii ei, superioritate față de alți bărbați mai serioși și mai maturi. Eram hotărât să le întrerup conversația, de îndată ce voi avea o clipă de răgaz. Dar nu s-a putut atât de repede; fiindcă îmi impusesem dintotdeauna regula de a cerceta cu ochii mei dacă toate cele trebuitoare reprezentației din casa mea se află la îndemână, la locul potrivit. Până la urmă, domnișoara Waterloo, care juca rolul eroinei, s-a plâns că neliniștea mea o enervează și m-a rugat să trec în fața scenei și să mă odihnesc. M-am supus cu plăcere și m-am grăbit să mă așez lângă Linda. În clipa când m-a văzut apropiindu-mă, Porcharlester s-a ridicat, spunând:

— Mă duc să arunc o privire prin culise, bine înțeles dacă e îngăduit pentru cei ce nu joacă.

— Sigur — am spus eu, bucuros să scap de el. Dar te rog, nu te atinge de nimic. Cea mai mică piedică…

— În regulă — spuse el, tăindu-mi vorba. Te știu cât ești de nervos. O să umblu tot timpul cu mâinile în buzunare.

— N-ar trebui să-i dai voie să fie nerespectuos cu dumneata, colonele Green — spuse Linda, după ce tânărul se depărtă. De altfel, sunt sigură că o să-ți facă tot felul de pozne prin culise.

— Așa sunt băiețandrii — i-am răspuns eu. Porcharlester se poartă la fel cu generalul Johnston, care-i om bătrân. Cum merg studiile dumitale muzicale?

— Tocmai acum sunt plină de Schubert. Spune-mi, colonele, cunoști Serenada lui Schubert?

— A, e încântătoare. Ceva în genul ăsta, cred: taram-tatam, la, taram-tatam.

— Da, cam așa. Spune, domnul Porcharlester o cântă?

— Încearcă s-o cânte. Dar lui i se potrivește nu mai muzica ușoară. Nimic din ceea ce pretinde sentiment grav, simțire adâncă, înțelegere matură, ca să zic așa, nu…

— Da, da. Știu că-l socotești ușuratic pe domnul Porcharlester. Îți place serenada?

— Hm! sigur, de fapt… *Dumitale* îți place?

— O iubesc. O visez. Din ea trăiesc de trei zile.

— Îți mărturisesc că m-a izbit totdeauna ca o bucată muzicală de o rară frumusețe. Nădăjduiesc că voi avea plăcerea s-o ascult cântată, așa cum merită, de glasul dumitale, după ce se termină mica noastră reprezentație.

— *Eu,* s-o cânt? I Vai, nu îndrăznesc! A, uite-l pe domnul Porcharlester— îi smulg eu făgăduiala să ne-o cânte.

— Green — spuse Porcharlester cu un ton glumeț de om prost crescut. Nu vreau să te tulbur fără motiv; dar omul care trebuie să sufle în cornul fermecat n-a apărut.

— Doamne Dumnezeule! am exclamat eu. L-am comandat la șapte jumătate fix. Dacă nu vine, s-a sfârșit cu piesa.

M-am sculat grăbit de lângă Linda și am pornit în goană spre vestiar. Cornul era acolo, pe masă.

Porcharlester se folosise de un truc josnic, ca să scape de mine. Eram gata să mă întorc și să-i cer socoteală, când îmi trecu prin minte că, la urma urmelor, muzicantul ar fi putut să lase instrumentul acolo, după repetiția de dimineață, și să nu mai vină. Dar un servitor pe care-l chemai îmi spuse că omul sosise cu punctualitate militară, la șapte și jumătate, și că, potrivit cu ordinele mele, fusese dus în sufrageria de lângă vestiar și lăsat acolo, în fața unui pahar cu vin și a unui sandviș. Prin urmare, Porcharlester mă păcălise. După ce servi torul se întoarse la treburile lui, lăsându-mă singur și supărat în vestiar, mă simții, în chip ciudat, atras de instrumentul de pe masă, cu ondulațiile lui strălucitoare de alamă. În mijlocul obiectelor ne însuflețite din jur, cornul părea și el tăcut și nemișcat, dar într-un fel deosebit, ca și cum, plin de sunete înspăimântătoare, ar fi așteptat prilejul să izbucnească. M-am furișat până la masă și am atins prevăzător una din clape cu degetul arătător. După o clipă, am îndrăznit să apăs. Îmi răspunse un sunet scurt și metalic. Auzind cum răsună sufrageria, am tresărit simțindu-mă vinovat. Pe urmă, a sunat clopoțelul suflerului. Era semnalul pentru comist, care trebuia să-și pregătească replica. Așteptam, cu oarecare rușine, apariția cornistului, nădăjduind că nu va descoperi amestecul meu copilăresc. Dar el nu se arătă. Neliniștea mea crescu. Am revenit în grabă în sufragerie. Acolo, în capul mesei, solda tul dormea tun. În fața lui, se aflau cinci carafe goale. L-am apucat de umeri și am început să-l scutur cu putere. A mormăit ceva, a scos un sunet de bețiv și s-a cufundat în somn.

Îmi juram, în furia mea, c-o să-l împușc pentru rebeliune. Am fugit înapoi în vestiar. Clopoțelul sună iarăși. Cei de pe scenă așteptau. În situația aceea desperată, nu vedeam decât o cale pentru a salva piesa de eșec. Am pus mâna pe instrument, am pus gura la capătul mai mic și am suflat cu putere. Îmi iroseam suflarea. Nu ieșea niciun sunet.

Sforțarea mă istovea; iar alama lustruită îmi aluneca între mâinile umede.

Clopoțelul, nerăbdător, sparse din nou tăcerea dezastruoasă. Am apucat atunci cornul ca pe o menghine, mi-am umflat plămânii, am vârât muștiucul instrumentului în gură, l-am strâns între dinți până am simțit că mă doare și am scuipat cu furie înăuntru. Rezultatul a fost o furtună titanică. Urechile mele primiră o lovitură asurzitoare; cristalele lămpilor zornăiră, pălăriile oaspeților picară de pe cuiere, iar eu îmi apăsam tâmplele, care-mi zvâcneau, între palme. În clipa aceea soldatul ieși valvârtej, palid, de parcă l-ar fi trezit trâmbițele judecății din urmă și dădu piept cu bulucul de musafiri îngroziți ce se arătară pe scară.

În următoarele trei luni, am studiat, sub îndrumarea unui specialist, arta de a sufla în corn. Individul mă plictisea cu purtările lui mărunt burgheze și cu mania lui obositoare de a repeta mereu că instrumentul muzical — cum zicea el — care seamănă mai bine cu glasul omenesc decât oricare altul este cornul; dar era priceput și conștiincios, iar eu stăruiam, în ciuda protestelor vecinilor. În cele din urmă, m-am încumetat să-l întreb dacă mă socotește destul de înaintat ca să mă produc în chip de solist, în fața unui prieten.

— Păi, să vedeți, domnule colonel — spuse el. Eu vă spun adevărul, n-aveți talent înnăscut pentru asta; cel puțin până acum. Și, pe urmă, vedeți, prea suflați tare. Credeți-mă, nu este nevoie de atâta efort muscular; strică tonul. Dar ce vă gândeați să-i cântați prietenei dumneavoastră?

— Ceva ce trebuie să mă înveți dumneata: Serenada lui Schubert.

Omul s-a holbat la mine și a dat din cap.

— Nu-i scrisă pentru instrumentul ăsta, sir. N-o s-o puteți cânta niciodată.

— Prima oară când o cânt de la un capăt la altul fără greșeală, îți dau cinci guinee peste plata obișnuită.

Asta i-a învins îndoielile. Chiar și după exerciții neobosite, execuția Serenadei tot mi s-a părut slabă și foarte anevoioasă. Dar, până la urmă, am izbutit.

— Dacă aș fi în locul dumneavoastră, domnule colonel — spuse dascălul meu, băgând cele cinci guinee în buzunar — aș păstra cântecul pentru mine și aș cânta prietenilor ceva mai ușor. E drept, că după ce repetați timp de un ceas, merge destul de bine; dar când n-o să fiu lângă dumneavoastră, o să vedeți că o să meargă mai greu.

Eu am luat sfatul prea ușor — de-abia acum îi recunosc pe deplin înțelepciunea. Pe vremea aceea însă, eram îmboldit de-un plan scump mie, anume de a-i face Lindei o serenadă. Casa ei, în capătul de nord al Park-Lane-ului, era prielnic situată, iar eu mituisem dinainte un servitor, ca să-mi dea voie să pătrund pe terenul de jocuri, așezat între casă și șosea. Spre sfârșitul lui iunie, aflai, într-o seară că Linda dorește să se odihnească după oboseala vieții mondene. Era prilejul nimerit. La orele nouă, mi-am pus cornul într-o valiză și am pornit cu trăsura spre Marble Arch, unde am coborât, mergând apoi pe jos până la destinație. M-a oprit vocea lui

Porcharlester care strigă:

— Noroc, colonele !

Și fiindcă nu doream să mi se pună întrebări, am socotit cel mai nimerit să i-o iau înainte, întrebându-l încotro se duce.

— Mă duc s-o văd pe Linda — îmi răspunse el.

Mi-a dat de știre ieri că toată seara de astăzi va fi singură. Nu mă sfiesc să-ți spun toate astea, colonele: te știu om de onoare și știi doar ce bună e ea. O ador. De-aș fi sigur că pe mine mă place și nu vocea mea, aș fi omul cel mai fericit din Anglia.

— Sunt sigur că nu vocea poate să-i placă – spusei eu.

— Mulțumesc — exclamă el, strângându-mi mâna — e drăguț din partea dumitale că spui asta; dar nu îndrăznesc să mă măgulesc cu gândul că ai dreptate. Aproape că mă sufoc când mă uit la ea.

Știi că nu m-am încumetat să-i cânt Serenada aceea de Schubert de când mi-a spus că-i bucata ei favorită?

— De ce? Nu-i place cum o cânți?

— Îți spun doar că nu m-am încumetat niciodată s-o cânt în fața ei, deși ea mă tot îndeamnă. Aproape că sunt gelos pe melodia aia blestemată. Dar sunt în stare de orice ca să-i fac pe plac; și am de gând să-i fac o surpriză mâine, în salonul doamnei Locksly Hall. Am luat lecții și am muncit ca un câine, ca să fiu în stare s-o cânt la cel mai înalt nivel. Dac-o vezi, ai grijă să nu sufli o vorbă. Trebuie să fie surpriză.

— Nici nu mă îndoiesc c-ai s-o uimești — am spus eu, încântat la gândul că lucrul se va întâmpla cu o zi prea târziu. Știam eu că e nevoie de un glas mai frumos decât al lui, ca să suporte comparația cu melancolia dulce, prevestirea întunecată, puterea stăpânită cu care instrumentul ce-l purtam la mine răsplătește de obicei pe un executant priceput. Ne-am despărțit și l-am văzut intrând în casa Lindei. Câteva minute după aceea, mă aflam în grădină și-i priveam din umbră pe cei doi, care ședeau lângă fereastra deschisă. Vorbele lor nu ajungeau până la mine: mie mi se părea însă că el n-o să mai plece niciodată. Noaptea era cam rece și pământul jilav. A bătut ora zece, zece și un sfert, și jumătate — eram hotărât să plec acasă. Dacă plictiseala nu mi-ar fi fost întreruptă de câteva bucăți pe care ea le-a cântat la pian, n-aș fi rezistat. În cele din urmă, se ridicară; și acum le puteam deslși cuvintele.

— Da — spuse ea — e timpul să pleci. (Eram din toată inima de acord cu ea!) Dar ai fi putut să-mi cânți Serenada. Eu ți-am cântat trei bucăți.

— Sunt foarte răcit — spuse el. Zău, nu pot.Noapte bună!

— Ce prostii! N-ai nici un simptom de răceală. N-are importanță. N-o să te mai rog niciodată. Noapte bună, domnule Porcharlester.

— Nu fi crudă cu mine — spuse el. Ai să mă auzi cântând-o mai curând decât crezi, poate.

— A, vorbești cu subînțelesuri. Mai curând decât cred! Dacă-mi pregătești o surpriză, te iert. Sper că te văd mâine la doamna Locksly Hall.

El încuviință și plecă grăbit, bănuiesc că de teamă să nu-și trădeze planul. După plecarea lui, ea se apropie de fereastră și se uită la stele. Privind-o, îmi trecu nerăbdarea, dinții nu-mi mai clanțăneau. Mi-am scos cornul din valiză. Ea oftă, închise fereastra și coborî un stor alb. Ar fi fost de ajuns doar mâna ei, în timp ce

cobora storul, ca să mă inspire și să mă facă să mă întrec pe mine. Se așeză în așa fel încât îi vedeam umbra din profil.

Ceasul meu sosise. Park-Lane-ul era aproape cufundat în tăcere: circulația de pe Oxford Street era prea departe ca să o tulbure.

Începui. La prima notă, o văzui tresărind și ascultând. După încheierea frazei, înțelese ce gând am și lăsă jos cartea. Gura instrumentului era ca gheața, iar buzele mi-erau reci și amorțite, așa încât, cu toată grija mea, am fost întrerupt de câteva ori de sunetele acelea neplăcute și gargarisite, de care nici cei mai buni cornești nu se pot totdeauna feri.

Totuși, ținând seama că mi-era frig și că eram foarte nervos, mergea destul de bine. Prinzând curaj, am continuat și m-am despăgubit de greșelile de la început, cântând finalul cu o sonoritate impunătoare, ba chiar realizând o vibrație mulțumitoare cu penultima notă.

Niște aplauze încurajatoare din stradă, după ce sfârșii, îmi arătară că se strânsese lume și că nu mai putea fi vorba să fug. Am pus cornul înapoi, în valiză, gata să plec îndată ce se va fi împrăștiat mulțimea. Între timp, mă uitam spre umbra de pe stor. Acum scria. E cu putință, mă întrebam, să-mi scrie mie? Se ridică; o umbră se întinse pe fereastră, așa încât nu-i mai puteam deslui mișcările. Auzii soneria. O clipă mai târziu, ușa casei se deschise. Eu m-am ascuns în spatele unui hârdău cu aloes, dar recunoscând servitorul pe care-l mituisem, i-am fluierat încetișor. El se îndreptă spre mine, cu o scrisoare în mână. Când îl văzui, inima începu să-mi bată cu putere.

— Așa, sir — spuse. Domnișoara Linda mi-a spus să vă dau asta; dar să n-o deschideți, vă rog, înainte de a ajunge acasă.

— Vasăzică știe cine sunt — am spus aprins.

— Îmi închipui că da, sir. Când am auzit că sună, am avut grijă să răspund chiar eu. Mi-a spus: Ai să găsești un domn, pe terenul de jocuri. Dă-i biletul ăsta și roagă-l să se ducă numaidecât acasă. Să nu-l citească aici.

— Mai e lume afară?

— Au plecat cu toții. Mulțumesc, sir. Noapte bună, sir.

Am fugit până la Hamilton Place, unde am găsit o trăsură. Zece minute mai târziu, eram în biroul meu și deschideam scrisoarea, cu mâini nesigure.

Nu era băgată în plic, ci doar împăturită în trei și cu un colț îndoit. Am deschis-o și am citit.

714, Park-Lane, vineri.

Dragă domnule Porcharlester,

M-am oprit. Prin urmare execuția mea o pusese pe seama lui? Și mai arzătoare era întrebarea dacă aveam dreptul să citesc o scrisoare care nu-mi era adresată. Curiozitatea și dragostea au biruit însă acest scrupul. Iată ce conținea scrisoarea:

„Îmi pare rău că în pasiunea mea pentru Sere nada lui Schubert n-ai văzut decât

un motiv de a mă ridiculiza. Poate că era o pasiune exagerată; dar nu ți-aș fi împărtășit-o, dacă nu te-aș fi crezut în stare s-o înțelegi, Dacă-ți face plăcere, află că m-ai lecuit cu desăvârșire de ea, și crede-mă, te rog, că niciodată nu voi mai asculta Serenada, fără să simt un amestec ciudat de veselie și durere. Nu știam că gâtlejul omenesc poate scoate astfel de sunete, și nu mă gândeam, când mi-ai făgăduit că-ți voi auzi glasul mai devreme decât m-aș fi așteptat, că plănuiești o astfel de execuție. Un cuvânt mai am să-ți spun: adio. Nu voi avea plăcerea să te întâlnesc mâine la doamna Locksly, deoarece treburile nu-mi vor îngădui să vin. Pentru același motiv, mă tem că trebuie să-mi refuz plăcerea de a te mai vedea în acest sezon. Rămân, domnule Porcharlester, a dumitale

Linda Fitznightingale".

Am simțit că dacă aș fi predat scrisoarea lui Porcharlester, n-aș fi făcut decât să-l îndurerez fără rost. Am simțit, de asemenea, că dascălul meu avea dreptate și că n-aveam talent pentru cornul francez. Drept care, am renunțat la el.

Linda este astăzi soția mea. O întreb uneori de ce se preface că nu-l cunoaște pe Porcharlester, care mi-a dat cuvântul lui de ofițer și de gentleman că nu știe să-i fi adus cea mai mică jignire. Dar ea refuză să-mi răspundă.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

W. W. J A C O B S
1 8 6 3 - 1 9 4 3

W.W.Jacobs, unul dintre povestitorii foarte populari în Anglia secolului trecut, a rămas destul de puțin cunoscut în alte țări.

E drept că printre schițele lui construite cu adevărată artă de povestitor, folosind adesea surpriza comică, există și unele cu situații și duioșii convenționale. Dar alături de asemenea pagini mai plate, mai conformiste, sunt atâtea delicioase schițe din viața de fiecare zi a unor personaje umile. Un mic zarzavagiu e silit de aspirațiile spre parvenire ale familiei lui să se rafineze, să poarte guler, pălărie și să-și controleze limbajul. Până la urmă, prin ingeniozitate, își învinge familia și o silește să-l lase în pace. Un filantrop virtuos și mare protector al animalelor se lovește de istețimea malițioasă a unui bețiv din sat. Critica lui Jacobs nu e aspră și nu țintește prea departe, dar el știe să observe, nu insistă inutil asupra unui efect, povestirea lui se deapănă cu ușurință și discreție și mai ales posedă o inventivitate comică neobișnuită. Schițele cu marinari dețin un loc foarte însemnat în volumele lui. Printre ele sunt irezistibile cele povestite într-un limbaj pitoresc și greu de transpus într-altă limbă, de către „paznicul de noapte.

Dintre numeroasele culegeri de schițe publicate de Jacobs, să amintim de *Multe cargoboturi, Noduri marinărești, Arici de mare, Încărcătura ușoară.*

O TRĂSNAIE CIUDATĂ

— Fiindcă veni vorba de bani — spuse paznicul de noapte gânditor, alegându-și drept scaun o ladă de săpun de pe chei — ar avea altă mutră lumea asta, dacam avea cu toții ceva mai mulți. Ar fi pământul ăsta un loc mai fain, mai fericit pentru fiecare.

Se întrerupse ca să deschidă o cutie mică de alamă și să-și vâre un ghemotoc de tutun într-o umflătură din falca stingă, în timp ce urmărea stră daniile unui vapor destul de mare, care se ostenea să ajungă la celălalt debarcader fără a bloca mai mult de trei sferturi din fluviu. Îl urmărea, ca și cum toată operația atârna de atenția lui, iar după ce văzu vaporul în siguranță, își întoarse privirile și reluă tema.

— E drept, calicia ascute mintea omului — recunoscu el gânditor. Omul cel mai ascuțit la minte pe care l-am cunoscut n-avea un chior în buzunar și sistemele lui de a-i face pe alții să-i plătească berea l-ar fi făcut s-ajungă avocat, numai educație să fi avut. Ce băiat hazos era! Am văzut cum i-au făcut niște oameni, care nici nu-l cunoșteau, cinste cu bere, și pe urmă s-au luat după el pe stradă, ca să fie martori când o mardi el un polițist, așa cum se lăudase. L-au urmărit pân' ce-a dat de primul polițist, da' el i-a arătat cu degetul și zicea că vor să-l omoare în bătăi, și atunci polițistul i-a luat la trei-păzește că de ce se iau după el, și unul nu s-a găsit să spună ce și cum a fost. Au făcut cu toții stânga-mprej'. A murit, bietul, în salonul de accidentați, la spitalul din Londra.

Clătină gânditor din cap și nesocotind constatarea paznicului de la debarcaderul vecin, cum că seara era frumoasă, și-a mutat ghemotocul de tutun și a început să râdă înfundat.

— Cel mai caraghios fel de a scoate gologani de care am auzit vreodată — spuse el cu glas lămuritor — l-am văzut acu' vreo cincisprezece ani.

Tocmai mă zburaseră de pe *Steaua Nordului,* care făcea comerț cu porturile din Australia, și ăi de li s-a întâmplat erau de pe același vapor cu mine, doar că erau fochiști. Știu că-i o poveste adevărată, fiindcă am fost și eu amestecat un pic, și restul mi l-au povestit toți în același fel, și apoi pentru ei nu era nimic caraghios în toată istoria, adică nimic neobișnuit. Lor li se părea că-i o cale ușoară ca să facă bani și zău că dacă ieșea bine, așa aș fi zis și eu.

Cam vreo săptămână după ce ne-a dat pașaportul la Albert Docks, băieții ăștia erau lefteri și disperați rău, fiindcă nici pe jumătate nu puteau să-și potolească setea și tocmai se porniseră, ca să zic așa, pe chiolhanuri, așa că, după un timp, m-am trezit cu ei în odaia unde stăteam eu, ca să vedem ce-i de făcut. Erau patru cu totul: bătrânul Sam Small, Ginger Dick, Peter Russet și un orfan, nepot de-al lui Sam, căruia îi murise și tata și mama.

Mă-sa era pe jumătate negresă, pe jumătate malaeză, în vremea când trăia, și Sam avea o grijă gro zavă să spună mereu că băiatul semăna cu ea. Cred că asta ar fi ajuns s-o facă pe biata femeie să se răsucească în mormânt, ca să zic așa, dar Sam spunea că e de datoria lui, față de amintirea lui frate-său, să lămurească lucrurile.

— Ce-i de făcut? face Peter Russet, după ce a spus fiecare cât e de calic și ce prost plătiți sunt marinarii. Facem cu toții contract cu *Capătul Pământului,* dar ăla nu pleacă înainte de două săptămâni; până atunci din ce trăim?

— Avem ceasul tău, Peter — spune bătrânul Sam, ca din vis — și inelul lui Ginger. Bine-ai făcut c-ai păstrat inelul ăla, Ginger! Doar am lucrat pe același vas și n-ar strica să am și eu ceva de dat pentru binele obștesc. Nepotul ăsta orfan m-a lefterit rău.

— Gura! făcu scurt nepotul.

— Suntem pe geantă — zise bătrânul Sam. Ăia patru papagali, de i-am cumpărat eu în Brazilia, au mierlit-o toți patru.

— La fel și maimuțele mele — zise Peter Russet, clătinând din căpățână; dormeau în pat cu mine.

Atunci am clătinat cu toții din căpățâni și Gin ger l-a luat din scurt pe Russet, zicând că, cine știe, dacă nu le-ar fi culcat în pat cu el, poate n-ar fi mierlit-o. Zicea că dacă Sam se pricepe mai bine la maimuțe ca el, de ce nu și-a băgat banii în maimuțe, în loc să-l bage în papagali din ăia verzi, care năpârlesc și pe urmă mor de frig.

— Fiindcă veni vorba de maimuțe — spuse Ginger Dick, tăindu-i vorba lui Sam — ce facem cu Frumosu'?

— Ce-aveți cu el? făcu nepotul cu țâfnă.

— Păi, face cât patruzeci de maimuțe și milioane de papagali verzi — spuse Ginger, ridicându-se — și uite că umblă îmbrăcat ca un creștin și dă cu piciorul la noroc. Ia deschide gura, Frumosule, scoate limba și rotește-ți puțin ochii.

— Las-o baltă, Ginger! zice Russet.

Și eu eram de aceeași părere: Frumosu' mi-ajungea și așa.

— Dacă ții la mine, Frumosule — zice grijuliu Ginger — fă-te cât poți mai urât.

— Dă-i pace — făcu bătrânul Sam, în timp ce nepotu-său începu să mârâie, Ție ți-ar place să faci pe maimuța, Ginger?

— Să vă spun ceva, băieți — începu Ginger, vorbind rar și solemn — ăsta-i o mină de aur. Tocmai mă uitam adineauri la el și-mi spărgeam capul să aflu de ce-mi amintește. La început mi s-a părut că-i o maimuță mare și împăiată, pe care am văzut-o la Melbourne, pe urmă, deodată mi-am amintit de un sălbatic din Borneo, pe care l-am ginit, când eram puști, la Sunderland. Când o să-ți spun, Frumosule, că ăla era un gentleman frumos și chipeș, pe lângă tine, ai să începi să pricepi ce vreau?

— Ce-ți trece prin cap, Ginger? zice Sam, ridicându-se ca să-mi dea mie și lui Russet o mână de ajutor.

— Îmi trece prin cap — zice Ginger că putem să-i scoatem hainele și să-l îmbrăcăm cu jaluzeaua aia sau ceva de soiul ăsta; îl legăm c-o sârmă, îl ducem la Ted Reddish de pe șosea și-l vindem pe o sută de biștari, ca pe un sălbatic din Borneo.

— Ce e? țipă Frumos' cu un glas înspăimântător. A se slăbi, Peter, a se slăbi, m-auzi?

— Ține-ți fleoanca, Frumosule, când vorbesc bătrânii — face unchi-său.

Am văzut că ideea îi surâdea.

— Auzi glumă, să mă îmbrăcați cu jaluzeaua – zice nepotu-său aproape plângând de furie.

— Ascultă-ne pe noi — spune Ginger — și-ai să te alegi și tu cu partea ta; numai o zi sau două, și pe urmă, după ce noi am șters-o, poți să fugi și tu, și ies douăzeci și cinci de lire de căciulă.

— Cum ai ajuns la douăzeci și cinci de lire? zice Sam rece.

— Patru pe o sută — răspunde Ginger.

— Ho — făcu Sam. Ia te rog. N-am știut că-i nepotul tău, măi Ginger.

— Împărțire. Frățește — zice Russet. Ideea ta a fost faină, Ginger !

Ginger ridicase capul și privea aspru.

— Eu am avut ideea — zice, vorbind rar și hotărât. Sam e unchiul și el e sălbaticul. Trei pe o sută…

— Nu vă bateți capul cu adunările, Ginger – zice foarte politicos Russet. Dacă nu capăt partea mea, vă torn la Ted Reddish.

De mine, n-a suflat unul o vorbă; doi ședeau pe patul meu; Ginger folosea o batistă de-a mea, pe care o găsise în cămin, iar Peter Russet trăsese o dușcă din cana de pe spălătorul meu, și totuși nici n-au pomenit de mine. Așa-s fochiștii și de-aia nici nu-i suferă nimeni.

Au vorbit aproape o oră, ca să-l convingă pe Frumosu', și limba pe care au găsit cu cale s-o folosească m-a făcut să mulțumesc cerului că papagalii răposaseră și nu mai puteau s-o învețe.

După ce l-au ferchezuit pe Frumosu', jur că n-ați mai văzut în viața voastră una ca asta ! Dacă în hainele lui era cum era, fără ele era o grozăvie.

Ginger Dick îl dichisea, dar nimic nu-i era Frumosului pe plac. Mai întâi a găsit cusur jaluzelei, care zicea că nu i se potrivește; pe urmă a bodogănit că nu vrea să umble desculț, pe urmă a cerut ceva ca să-și ascundă țurloaiele, ceea ce era firesc, având în vedere cum arătau. Ginger Dick aproape că și-a ieșit din pepeni cu el și bătrânul Sam cu greu a izbutit să se stăpânească să nu-și dea nepotul dracului pe vecie. Până la urmă, totul era gata și, după ce Peter Russet a coborât scara și a găsit o bucată de prăjină ruptă, dintr-acelea cu care se proptește funia de rufe, și după ce i-am arătat Frumosului cum să se sprijine în ea și să facă gălăgie, Ginger a zis că, dacă Ted Reddish îl cumpără cu o sută de lire, îi face Frumosului o cinste.

— Ne trebuie o trăsură — zice bătrânul Sam.

— Trăsură? face Ginger. La ce?

— Altfel se ia după noi jumătate din Wapping — zice Sam. Du-te, Ginger, pune inelul la bătaie și adă o trăsură.

Ginger a început să bodogănească, dar s-a dus și s-a întors îndată cu trăsura și banii. Și au coborât cu toții, ducându-l pe sălbatic de o bucată de frânghie. S-au întâlnit pe scară cu niște oameni care urcau și atunci sălbaticul și-a amintit c-a uitat un lucru sus și trebuie să urce ca să-l caute.

Ginger a ieșit ăl dintâi și a deschis ușa trăsurii și acolo iar a trebuit să aștepte,

fiindcă în ultimul moment, sălbaticul și-a adus aminte că-i alunecă jaluzeaua. Până la urmă l-au urnit, dar încă înainte să-l fi băgat în trăsură, brișcă o pornit-o cu zece mile pe oră, cu Ginger atârnat de ușă, țipând după ea ca s-o oprească.

Trăsura s-a întors cu o milă și jumătate pe oră și ce le-a spus vizitiul a fost cumplit. Chiar și după ce s-a întors, omul n-a vrut să pornească până nu i se plătește de două ori prețul drumului, dar până la urmă au intrat în trăsură, și vizitiul a dat bici cailor.

La ușa lui Ted Reddish, a fost o comedie mare. Ginger zicea că dacă se lasă cu puțină bătaie e reclamă bună pentru Ted Reddish și poate pune mâna pe mai mult de o sută. Toți trei cu greu au fost în stare să-l scoată pe sălbatic din trăsură, iar vizitiul se învârtea pe jumătate nebun în jurul lor. După ce-l scoteau pe sălbatic jumătate afară, el se vâra din nou înăuntru, mârâind. Frumosu nu știa când să se oprească șu Ginger, ca și ceilalți, se plictisiseră de toată povestea, aproape la fel ca și vizitiul. Părea c-o să dureze cât lumea, dar piuă la urmă l-au scos și, cum ușa lui Ted Reddish era deschisă, fiindcă omul ieșise să vadă ce-i cu tărăboiul ăla, au intrat de-a dreptul la el.

— Ce-i asta? zice Reddish, unul înalt și subțire, cu o mutră oacheșă.

— Un sălbatic din Borneo — răspunse Ginger, gâfâind — l-am prins într-o pădure din Brazilia și prima ofertă ți-o facem dumitale.

Ted Reddish amuțise de mirare. Parcă i-ar fi luat sălbaticul piuitul. Și omul privea după ajutor la nevastă-sa, care venise și ea. Era o femeie drăguță, durdulie, cu o claie de păr blond pe cap, și zâmbea oamenilor, de parcă i-ar fi cunoscut de când lumea.

— Veniți în salonaș — spuse ea politicos, în timp ce lui Ted începuse să-i vină inima la loc.

Au intrat cu toții și sălbaticul tocmai avea de gând să se așeze comod într-un fotoliu când, după o privire a lui Ginger, bietul de el se ghemui covrig pe un preș.

— Nu-i un specimen prea de soi — spuse în cele din urmă Ted Reddish.

— Mie nu-mi plac favoritele roșii — spuse nevastă-sa. Pe urmă, cine-a mai auzit de un sălbatic cu guler și cravată?

— N-ai pus mâna pe ceva bun — zice Ted Reddish, înainte ca Ginger Dick să apuce a scoate o vorbă.

— Te rog să mă ierți — spuse doamna Reddish către Ginger, cu mare politețe. Mi s-a părut caraghios ca un sălbatic să poarte guler. Greșeala a fost a mea. Ăla-i sălbaticul, nu ăla de pe preș?

— Ăla — făcu scurt bătrânul Sam.

— Nu prea arată a sălbatic — zice Reddish.

— Nu, prea e blând — zice nevastă-sa, scuturându-și cârlionții galbeni.

Băieții s-au uitat unul la altul, iar sălbaticul începu să-și spună — că ar fi timpul să facă ceva; și, lucrul cel mai la-ndemână fiind piciorul lui Ginger, își înfipse dinții în el.

Oricine ar fi putut crede, în clipa aceea, că sălbaticul era Ginger, după felul cum s-a purtat, iar doamna Reddish spuse că chiar de și-a ieșit în halul ăsta din minți,

încât să vorbească atât de murdar în fața ei, n-ar fi trebuit s-o facă în fața bietei creaturi păgâne.

— Cât ceri pe el? întrebă Ted Reddish, după ce Ginger și-a pus piciorul la loc sigur, adică s-a dus cu el la fereastră, ca să se uite la mușcătură.

— Un sutar — făcu bătrânul Sam.

Ted Reddish privi spre nevastă-sa și amândoi se porniră pe râs, de nu se mai puteau opri.

— Păi, pe piață, prețul pentru cel mai fain sălbatic e numai de treizeci de șilingi — spuse Reddish, ștergându-se la ochi. Eu îți dau o liră.

Bătrânul Sam privi spre Russet și Russet la Ginger, și pe urmă râseră și ei.

— Ei, văd eu că nu vă pot duce — zice în cele din urmă Reddish. E voinic?

— Voinic? Voinic nu e cuvântul potrivit — zice Sam.

— Du-l în fund și lasă-l să se încaiere cu unul dintre urșii bruni, Ted — zice nevastă-sa.

— Ți-l omoară — se repede Sam.

— Nu face nimic — zice Reddish și se ridică. Urșii bruni sunt destul de ieftini.

S-au ridicat cu toții, niciunul neștiind ce să facă, în afară de sălbatic; ăsta se agățase cu mâinile de piciorul mesei.

— Bine — zice Ginger — ne face plăcere să-l vedem luptându-se cu ursul, dar mai întâi să ne dai sutarul, pentru cazul că pățește ceva.

Ted Reddish l-a privit pătrunzător și pe urmă s-a uitat iar la nevastă-sa.

— Eu mă duc puțin afară să stau de vorbă cu soția mea — zice în cele din urmă, și amândoi se ridică și ies afară.

— În ordine — zice bătrânul Sam, făcând cu ochiul spre Ginger.

— Grozavă afacere! face Ginger, care tot își mai freca piciorul. V-am spus eu, dar Frumosu' nu trebuia să sară peste cal. Aproape că mi-a rupt o bucată de picior.

— În regulă — face sălbaticul, mișcându-se pe preș, spre locul unde ședea Peter — dar nu făcea să fiu prea blând. Ai auzit ce-a zis.

— Cum te simți, bătrâne? întrebă Peter, cu glas binevoitor, strângându-și picioarele sub scaun.

— Grr! făcu sălbaticul și merse în patru labe spre spatele scaunului. Grr-rr-rr…

— Nu face pe nebunu', Frumosule, zice Peter, zâmbind albastru și răsucindu-și capul după el. Sam, spune-i să înceteze.

— Grr — face sălbaticul, adulmecându-i picioarele. Grr!

— Potolește-te, Frumosule, n-are rost să-l muști până nu se întorc ăia înapoi — zice bătrânul Sam.

— Dar n-am chef să mă muște de loc — se supără Russet. Bagă de seamă, Sam, mie mi se pare că Frumosu' a turbat.

— Psst! face Ginger, fiindcă-i auzi pe Ted Reddish și pe nevastă-sa întorcându-se.

Intrară și se așezară iarăși și, după ce Ted s-a mai uitat o dată cu atenție la sălbatic și l-a răsucit în fel și chip, l-a căutat la dinți, a deschis gura și a spus că s-au hotărât să plătească un sutar după dacă sălbaticul face treabă bună.

— Eu zic — făcu Sam, privind spre ceilalți — că ar fi cazul să luăm o arvună?

— La noi nu se obișnuiește — zice Ted Reddish.

Dac-ar fi fost un leu sau un tigru, am fi dat, dar la sălbatici nu dăm niciodată.

— Greutatea e — zice doamna Reddish, în timp ce sălbaticul se repezea la piciorul lui Russet, fiind alungat de Sam și Ginger — că nu știu unde să-l punem.

— De ce să nu-l punem la un loc cu leopardul negru? întrebă bărbatu-său.

— E loc berechet în cușcă — răspunde nevastă-sa, gânditoare — și cred că i-ar ține de urât.

— Nu cred că sălbaticului i-ar face plăcere — zice Ginger.

— Mă prind că nu i-ar face — zice bătrânul Sam, clătinând din cap.

— Păi, atunci zic să-l punem într-o cușcă singur

— Face Reddish — dar la cheltuială nu vreau să ne băgăm. Pentru ultimul sălbatic pe care l-am avut am cheltuit o groază de bani pe carne de pisică.

— Nu cheltuiți prea mulți bani pe carne de pisică pentru el — face Sam. Cred că n-o mănâncă. Pe drum spre casă, i-am dat ce-am mâncat și noi, și i-a mers bine.

— Mare minune că nu l-ați curățat — zice Reddish sever. Aici o să fie hrănit altfel, asta să știți. În trei zile, nici n-o să-l mai cunoașteți.

— Nu schimba sistemul dintr-odată — zice Ginger, stând cu capul întors, ca să nu-l vadă pe sălbatic, care încerca să-i prindă privirea. La început dați-i mâncare gătită, nu crudă, că așa a fost obișnuit.

— Știu eu ce să-i dau — i-o reteză Reddish. Nu degeaba sunt de douăzeci și șapte de ani în meserie. Scoateți-l în curtea din fund și-l bag eu în casa cea nouă.

S-au ridicat cu toții, fără să țină seama de șoaptele sălbaticului și s-au luat după Ted Reddish și nevastă-sa, până în fundul curții, unde parcă se adunaseră toate sălbăticiunile lumii ca să-și urle una alteia, în ce loc groaznic nimeriseră.

— Deocamdată, îl punem în cușca ălor fericiți – zice Reddish. William, ia dă o mână de ajutor – zice, făcând semn către unul din oamenii lui.

— Asta-i cușca ălor fericiți? întreabă bătrânul Sam, fornăind pe nas, în timp ce cei doi așezau în picioare o cușcă urâtă și goală, prinsă cu un lanț de un belciug bătut în perete.

Ted Reddish răspunse că da.

— Dar ce v-a venit să-i spuneți așa? întrebă Sam.

Reddish parcă nu-l auzise și a fost nevoie de îmbierile lui Ginger, ca să poată fi vârât Frumosu' înăuntru.

— Numai pentru o zi sau două — șuieră Ginger.

— Dar cum o să scap, după ce-ați pus voi mâna pe gologani? întrebă sălbaticul.

— Avem noi grijă — zice Ginger, care habar n-avea de nimic.

Sălbaticul a mai dat o mică reprezentație, ca să-l dea gata pe Ted Reddish, și era o plăcere să vezi cum mi ți-l mânuie William. Privirile sălbaticului arătau că și pentru el e lucru nou. Pe urmă, cei trei tovarăși îl priviră pentru cea din urmă oară și se cărară.

În prima zi, Sam nu se prea simțea la largul lui și ne tot spunea despre răposatul frate-său, ceea ce ne făcea să ne gândim că Frumosu' are noroc de-i seamănă lui

tat-său. Dar i-a trecut, și-n seara următoare, la „Amiralu”, și-a pus capul pe umărul lui Ginger și a plâns de fericire, cu gândul la casa nepotului, la cușca „ălor fericiți”.

În ziua a treia, Sam a fost de părere să dea cu toții o raită, dimineața, după bani, dar Ginger a spus că nu-i cuminte să se arate grăbiți; așa că s-a amânat pentru seara, iar Peter Russet i-a scris lui Sam o scrisoare, iscălită Barnum, prin care-i oferea două sutare pentru sălbatic, asta pentru cazul că Ted Reddish o să-i lase cu buzele umflate. Au tras cu toții câte o dușcă, înainte de au pornit, și străluceau în așa hal de bucurie, de-a fost nevoie să aș trepte un minut înainte să intre, ca să-și potrivească fețele.

— Intrați — face Reddish, și au mers după el în salonaș, unde doamna Reddish ședea într-un fotoliu, clătinând din cap și privind trist la covor.

— Mă temeam c-o să veniți — spuse ea încet.

— Și eu la fel — făcu Reddish.

— De ce? întrebă bătrânul Sam. Nu prea îi mirosea lui a bine și era îmbufnat.

— Am suferit o pierdere — spuse doamna Reddish. Își atinse rochia și atunci văzură că-i în negru și că Ted Reddish poartă cravată neagră și panglică neagră în jurul brațului.

— Ne pare rău, cucoană — face bătrânul Sam.

— A fost foarte neașteptat — zice doamna Reddish, ștergându-și ochii.

— Mai bine așa, decât să zacă omul bolnav o veșnicie — zice Peter Russet, în chip de mângâiere.

Ginger Dick a tușit. El venise pentru douăzeci și cinci de lire; nu ca s-audă povești d-astea.

— De douăzeci și șapte de ani ne ocupăm de animale sălbatice — zice doamna Reddish; dar prima oară ni se întâmplă una ca asta.

— Neam de oameni sănătoși — face Sam, holbându-se.

— Spune-le tu, Ted — zice doamna Reddish, șoptind răgușit.

— Ba tu! — face Ted.

— E treaba ta — zice doamna Reddish.

— O femeie se pricepe mai bine — zice bărbatu-său.

— Ce să ne spuneți? întreabă Ginger, răstit.

Ted Reddish și-a dres glasul.

— N-a fost vina noastră — zice el încet, în timp ce doamna Reddish se pornește iarăși pe plâns; în general, lighioanele sălbatice au frică de oamenii sălbatici, și alaltăseară, sălbaticul pe care l-ați lăsat de probă, nu prea părea încântat de cușca ălor fericiți. Atunci l-am scos și l-am pus cu tigrul.

— Cu ce? zbieră unchiul nefericitului, sărind de pe scaun.

— Cu tigrul — zice Reddish. Am auzit noi ceva noaptea, dar credeam că sehârjonesc așa. Dimineața am coborât cu niște carne rece pentru sălbatic și mai întâi, am crezut c-o tulise, dar uitându-mă mai de aproape…

— Lasă, Ted — făcu nevastă-sa. Nu pot să se port…

— Vrei să spui că l-a mâncat tigrul? țipă bătrânul Sam.

— Aproape tot — răspunse Ted Reddish. Dar prea sălbatic n-o fi fost el, dacă

a lăsat un tigru să-l biruie. Zău că ne-am mirat.

— Amândoi ne-am mirat — face doamna Reddish, ștergându-și ochii.

Puteai s-auzi musca; bătrânul Sam privea cu ochi mari, holbați. Peter Russet își sugea dinții, iar Ginger se întreba ce-o să zică legea, dacă se află.

— E o mare nenorocire pentru amândouă părțile

— Zice în sfârșit Ted Reddish, ridicându-se și rămânând pe preș.

— Grozăvie — face Sam ca din butoi. Ar fi trebuit să ai minte și să nu-l pui cu tigrul. Ce ți-a venit? Asta-i nebunie curată !

— Afurisită treabă ! face Peter Russet.

— Nu-ți cunoști meseria cum. Trebuie — zice Ginger — asta-i buba. Eu m-aș fi priceput mai bine.

— Acu' n-are rost să facem atâta tărăboi — zice Reddish. La urma urmelor, era doar un sălbatic și tot ar fi murit, fiindcă nu voia să mănânce carnea crudă pe care i-o dădeam și de cana cu apă nici nu s-a atins. Murea de foame, oricum. Îmi pare rău, cum spuneam, dar trebuie să plec; am o întâlnire pe chei.

Porni spre ușă. Ginger Dick i-a dat un ghiont lui Russet, șoptindu-i ceva, iar Russet i-a șoptit mai de parte lui Sam.

— Și ce facem cu sutarul? zice bietul unchi al Frumosului, înșfăcându-l pe Reddish, care trecea pe lângă el.

— Cum asta? face Reddish mirat. Păi s-a dus!

— Ho! face Sam. Ho! Așa zici? Să ne dai sutarul, ba chiar acum !

— Bine, dar l-a mâncat tigrul — explică doamna Reddish.

— Asta știu — face neîndurător Sam — dar era sălbaticul nostru și vrem să căpătăm banii. N-aveați decât să vă-ngrijiți mai bine de el. Vă dăm cinci minute, și dacă nu scuipați banii, ne ducem la secția de poliție.

— N-aveți decât — face Ted Reddish.

Sam se ridică impunător și privi spre Ginger.

— V-ați curățat, dacă ne ducem! zice Ginger.

— Foarte bine! face Ted Reddish liniștit.

— Nu garantez că n-o să vă spânzure — zice Russet.

— Nici eu — zice Reddish — și tot vream să știu cum grăiește legea, în caz că se mai întâmplă o dată.

— Hai, Sam — face Ginger. Drept la secție !

S-a ridicat și a pornit spre ușă. Ted Reddish n-a mișcat un mușchi, dar doamna Reddish s-a aruncat în genunchi și l-a cuprins pe bătrânul Sam de picioare și l-a ținut așa, de n-a mai putut omul să se miște.

— Cruță-l! zicea, plângând.

— Dă drumul piciorului, cucoană ! zice Sam.

— Hai, Sam — face Ginger — hai la poliție !

Bătrânul Sam s-a opintit cu desperare; doamna Reddish l-a făcut de monstru, l-a lăsat să plece și și-a ascuns fața în umărul lui bărbatu-său, în timp ce toți au ieșit din salonaș, ca niște apucați.

Au pornit-o încet, neștiind ce să facă, fiindcă știau ei că la poliție n-o să

îndrăznească să se ducă. Gin ger Dick era furios; iar Peter Russet își tot dădea cu părerea că nu trebuie să deznădăjduiască. Îi scrie el lui Ted Reddish și-o să-i spună, ca un adevărat prieten, ce primejdie îl paște. Bătrânul Sam nu spunea nimic, pierderea nepotului și a celor douăzeci și cinci de lire era mai mult decât putea să rabde inima lui, și așa porniră, cu pas încet și mutre jalnice, înapoi, spre locuința bătrânului Sam.

— Ei, ce naiba s-a întâmplat acolo? zice Ginger Dick, când ajung la colț.

Erau vreo trei sau patru sute de oameni strânși în fața casei și femei care strigau prin ferestre după poliție, și când se apropiată mai mult, auziră și un ciocănit neîntrerupt. Le-a trebuit aproape cinci mi nu te ca să-și croiască drum prin înghesuială, și atunci aproape c-au înnebunit văzându-l pe sălbatic, cu jumătate de jaluzea lipsă, dar altminteri teafăr și sănătos, stând pe scară și lovind în ușă, cât îl țineau puterile.

N-au apucat să afle niciodată cum a fost, fiindcă de fiecare dată când îl întrebau cum s-a descurcat.

Frumosu își ieșea în așa hal din sărite, încât trebuiau să se lase păgubași. Dar, până la urmă, începură să intre la idee și să creadă că Ted Reddish își râsese de ei, iar doamna Reddish fusese și mai a dracului ca bărbatu-său.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

JEROME K. JEROME
1 8 5 9 — 1 9 2 7

Jerome Klapka Jerome e poate cel mai popular umorist englez. În alte țări scrisul lui a ajuns să se confunde cu însuși umorul englez deși, după cum se poate vedea din însuși cuprinsul acestei antologii, umorul englez cunoaște nuanțe și tipuri numeroase.

Dar până a ajuns să răzbată, să se facă cunoscut, Jerome K. Jerome a cunoscut destule greutăți și a schimbat multe profesiuni, fiind pe rând institutor, actor, jurnalist. La treizeci de ani și-a scris prima lui carte de succes – *Gândurile leneșe ale unui pierde-vară.* Au urmat la intervale destul de scurte faimoasa carte *Trei într-o barcă, Jurnalul unui pelerin,* apoi *Trei oameni hoinăresc, Ei și eu, Tommy et comp.* Etc. A mai scris și piese — *Locatarul de la al treilea, Fanny și ai ei.*

Jerome K. Jerome folosește îngroșarea puternică, amplificarea grotescă. Astfel e povestită în *Trei într-o barcă* întâmplarea cu transportul brânzei prea mirositoare care alun gă oamenii pe o mare rază în jurul ei, sau pățaniile lui Harris în labirint. Dar de cele mai multe ori umorul se naște la el din observația atentă a lucrurilor celor mai mărunte din viața de fiecare zi. Trei prieteni, firi deosebite, fac o plimbare pe Tamisa. Aceiași trei prieteni călătoresc în Germania wilhelmiană, observă obiceiurile administrației prusace sau bețiile organizate cu disciplină și sistem de asociațiile studențești. Altă carte relatează mici întâmplări, ciorovăielile și bucuriile zilnice dintr-o familie. Asemenea relatări de fapte cotidiene sunt întrerupte de

digresiuni și de visări. Uneori se resimte în ele lipsa de profunzime, chiar oarecare platitudine, deși Jerome nu e lipsit de o filosofie binevoitoare și optimistă. Dar dacă scrisul lui nu evită totdeauna o impresie de mărginire, puterea de observație comică i-a permis să ne lase unele dintre cele mai vesele pagini pe carele cunoaște literatura.

TREI ÎNTR-O BARCĂ

……...

M-am împotrivit cu hotărâre excursiei pe mare. O excursie pe mare îți face bine dacă durează câteva luni: o singură săptămână e o pacoste.

Pornești luni cu convingerea fermă că ai să te distrezi grozav. Fluturi un “la revedere” eteric prietenilor de pe țărm, îți aprinzi pipa cea mai mare și măsori țanțoș puntea în lung și în lat, de parcă ai fi în același timp căpitanul Cook, sir Francis Drake și Cristofor Columb. Marți îți pare rău că ai plecat, miercuri, joi și. Vineri îți pare rău că mai trăiești.

Sâmbătă, în sfârșit, ești în stare să înghiți puțin suc de carne și să șezi pe punte, unde răspunzi cu un surâs șters și prostesc persoanelor compătimitoare care te întreabă cum te mai simți. Duminică ești iar pe picioare și mănânci zdravăn.

Iar luni dimineață, când, cu geamantanul și umbrela în mână, stai lângă copastie gata să pășești pe uscat, excursia începe să-ți placă de-a binelea.

Îmi amintesc de cumnatul meu care a plecat odată într-o excursie pe mare pentru a-și fortifica sănătatea. Omul își luase o cabină dus-întors, de la Londra la Liverpool; dar odată ajuns la Liverpool, sân gura lui dorință a fost să-și vândă biletul de întoarcere.

Mi s-a spus că biletul a făcut ocolul orașului, oferit la un preț de-a dreptul ridicol, și a fost în cele din urmă vândut cu optsprezece pence unui tânăr care făcea impresia că e bolnav de gălbinare și căruia doctorii îi prescriseseră aer de mare și mișcare.

— Aer de mare ! a exclamat cumnatul meu, vârându-i afectuos biletul în mână. Crede-mă, o să-ți ajungă pentru toată viața! Cât despre mișcare, o să faci mai multă mișcare fiind pe vapor decât făcând tumbe pe uscat !

El — cumnatul meu — s-a înapoiat cu trenul. După părerea lui, o călătorie pe căile ferate din nord-vest e destul de priincioasă sănătății.

Un alt cunoscut al meu a făcut odată o excursie de o săptămână de-a lungul coastei. Înainte de a porni, steward-ul veni să-l întrebe dacă preferă să plătească după fiecare masă sau să achite costul dinainte, pentru o săptămână întreagă.

Steward-ul îi recomanda cea de a doua soluție, întrucât revenea mult mai ieftin — două lire cinci șilingi, pentru toată săptămâna. La micul dejun se servea pește, apoi o friptură la grătar. Prânzul era la unu și consta din patru feluri. Masa de seară, la șase — supă, pește, entrée, carne, pasăre, salată, dulciuri, brânză și desert. Iar la zece, o gustare ușoară cu carne.

Prietenul meu, un mâncăcios fără pereche, alese alternativa cu două lire cinci

șilingi și plăti banii.

Ora prânzului sosi tocmai când-plecau din Sheerness; dar cum prietenului meu nu-i era chiar atât de foame pe cât se așteptase, se mulțumi cu o bucă țică de rasol și niște căpșuni cu smântână. În tot timpul după-amiezii fu foarte gânditor; uneori i se părea că de săptămâni întregi n-a mâncat altceva decât rasol, iar alteori că ani de-a rândul nu s-a hrănit decât cu căpșuni și smântână.

Nu-i vorba, nici rasolul, nici căpșunile cu smântână nu păreau din cale afară de mulțumite — nu-și găseau de loc astâmpăr în stomacul lui.

La șase veniră să-l anunțe că se servește masa de seară. Vestea nu stârni într-însul niciun fel de entuziasm, dar omul se gândi că, totuși, trebuie să consume ceva din cele două lire și — cinci șilingi, așa că, ținându-se de frânghii și de alte obiecte întâlnite în cale, coborî în sala de mese. Un miros plăcut de ceapă și șuncă prăjită, amestecat cu mirosul de pește fript și legume, îl întâmpină în capul scării; apoi apăru steward-ul și-l întrebă cu un zâmbet mieros:

— Ce să vă aduc, domnule?

— Du-mă afară de aici — răspunse el cu o voce stinsă.

L-au urcat pe punte în grabă, l-au proptit de bara tribordului și l-au lăsat acolo.

În următoarele patru zile, prietenul meu duse o viață simplă și neprihănită, hrănindu-se cu pesmeți marinărești și sifon; dar spre sâmbătă își mai veni în fire, trecând la un regim de ceai slab și pâine prăjită, pentru ca luni să se îndoape de zor cu supă de pui. Părăsi vaporul marți și pe când acesta se îndepărta de debarcader, el îl urmărea cu o privire plină de regret.

— Ia uite-l cum se duce — oftă el — cum se mai duce, cu mâncare de două lire pe bord — mâncare ce-mi aparține, dar de care n-am avut parte.

Dacă i s-ar mai fi dat o zi, susține el, nu s-ar fi lăsat în niciun caz păgubaș.

Așa se face că am strâmbat din nas, auzind de excursia pe mare. Nu pentru că n-aș fi garantat de mine, le-am explicat eu. N-am avut niciodată rău de mare. Mă temeam însă pentru George. George era încredințat că se va simți perfect — excursia îi surâdea — dar ne sfătuia, pe Harris și pe mine, nici să nu ne gândim la așa ceva, fiindcă punea mâna-n foc că o să ne fie rău la amândoi. Harris răspunse că pentru el a fost întotdeauna un mister cum de izbutesc unii să se-mbolnăvească de rău de mare – probabil că o fac dinadins, din dorința de a poza; el, unul, ar fi dorit adesea să încerce aceste senzații, dar n-a izbutit niciodată.

Se apucă după aceea să ne spună baliverne despre o traversare a Canalului Mânecii pe o vreme atât de rea, încât toți pasagerii au trebuit să fie le gați de paturi, singurii muritori de pe bord cărora nu le era rău fiind el și căpitanul vasului. Alteori scăpau teferi numai el și secundul; într-un cuvânt, de obicei el și încă cineva. Și dacă nu el și încă cineva, atunci numai Harris singur.

Oricât de ciudat s-ar părea, dar nimeni nu suferă de rău de mare — pe uscat! Pe mare întâlnești asemenea bolnavi cu duiumul — vapoare întregi; dar pe uscat n' mi-a fost încă dat să întâlnesc un om care să știe măcar ce înseamnă să ai rău de mare.

Unde se ascund, atunci când sunt pe uscat, miile și miile de marinari nepricepuți

care mișună pe orice vapor, e un mister.

Dacă majoritatea oamenilor ar fi ca cetățeanul pe care l-am văzut într-o zi pe vaporul de Yarmouth, aș dezlega ușor această enigmă. Dacă nu mă-nșel, numai bine trecusem de digul Southend când l-am văzut pe respectivul cetățean aplecat printr-un hublou, într-o poziție foarte periculoasă. M-am apropiat ca să-ncerc să-l salvez.

— Hei! Trage-te mai înăuntru! i-am strigat, zgâlțâindu-l. Ai să cazi în apă.

— Măcar de-aș cădea! fu singurul răspuns pe care i l-am putut smulge. Și a trebuit să-l las acolo.

Peste vreo trei săptămâni l-am întâlnit din nou în cafeneaua unui hotel din Bath. Vorbea despre călătoriile sale și povestea cu înflăcărare cât de mult îndrăgește marea.

— Dacă sufăr de rău de mare?! răspundea el la întrebarea plină de invidie a unui tânăr cu înfățișare blajină. E drept nici eu nu m-am simțit în apele mele, o dată. Asta s-a întâmplat lângă capul Horn.

Vaporul a naufragiat a doua zi.

L-am întrebat:

— Nu ți-a fost rău, într-o zi, în fața digului Southend, când încercai să te arunci în apă?

— Digul Southend! exclamă el cu un aer tare nedumerit.

— Da, în drum spre Yarmouth — vineri sau în plinit trei săptămâni.

— Aaa — daaa! făcu el, luminându-se la chip.

Acum îmi amintesc. Să nu mă-ntrebi ce durere groaznică de cap am avut în după amiaza aceea !

Știi, din pricina murăturilor. Cele mai infecte murături pe care le-am gustat vreodată pe un vapor care se respectă. Ai mâncat și dumneata din ele?

În ce mă privește, am descoperit un preventiv excelent împotriva răului de mare: legănatul. Stai în mijlocul punții și când vasul se ridică și se coboară, îți legeni corpul înainte și înapoi, astfel ca să te ții mereu vertical. Când se ridică prova, te apleci în față până ce puntea aproape că-ți atinge nasul; iar când se ridică pupa, te apleci pe spate. Un ceas-două, merge de minune — din nefericire, nu te poți legăna o săptămână.

……

Pentru micul dejun, George mai propuse omletă cu slănină — ușor de pregătit — carne rece, ceai, pâine cu unt și magiun; iar pentru prânz, biscuiți, carne rece, pâine cu unt și magiun, dar nici într-un caz brânză. Brânza, ca și uleiul, își dă prea multe aere. Pune stăpânire pe toată barca. Răzbate prin coș și împrumută un iz pătrunzător tuturor lucrurilor care se află în preajmă. Nu poți să-ți dai seama dacă mănânci plăcintă cu mere, cârnați de Frankfurt, sau căpșuni cu smântână. Toate au gust de brânză. Prea e mirositoare brânza I

Îmi amintesc de un prieten care a cumpărat odată două bucăți de brânză la Liverpool. Frumoasă brânză, ce să spun, grasă, gustoasă și cu un miros de două sute cai putere care, hotărât putea să străbată ușor trei mile și să doboare un

trecător la două sute de yarzi. Cum în ziua aceea mă aflam la Liverpool, prietenul meu m-a rugat, dacă n-am nimic împotrivă să duc brânza cu mine la Londra. Omul trebuia să mai rămână la Liverpool vreo două-trei zile, și-și făcea socoteala că n-ar fi bine să țină brânza prea mult timp.

— Cu plăcere, dragă — i-am răspuns — cu plăcere.

M-am dus după brânză și am luat-o cu mine în trăsură. Dar ce trăsură ! Un adevărat obiect de muzeu, târât de un prăpădit de somnambul, care abia-și trăgea sufletul, și al cărui proprietar, într-un moment de entuziasm în timpul conversației l-a numit cal. Am așezat brânza pe capră și am pornit teleap-teleap, cu o viteză care ar fi făcut cinste celui mai iute compresor cu aburi, și toate au mers strună până când am făcut colțul. Acolo, vântul duse un iz de brânză drept în nările roibului. Calul se învioră și, cu un sforăit de groază, o porni cu trei mile pe oră. Vântul continua să bată în direcția lui și înainte ca să ajungem la capătul străzii, calul își dădea pur și simplu sufletul, gonind cu aproape patru mile pe oră și lăsând cu mult în urmă schilozii și doamnele bătrâne și trupeșe.

Fu nevoie de doi hamali, în afară de birjar, ca să-l oprească în stație; și cred că n-ar fi izbutit s-o facă nici atunci, dacă unul din ei n-ar fi avut prezența de spirit să-i pună peste bot o batistă și să aprindă o bucată de hârtie de împachetat.

Mi-am cumpărat biletul și am pășit mândru pe peron, cu brânza sub braț, în timp ce oamenii se dădeau respectuos la o parte din calea mea. Trenul era aglomerat și am fost nevoit să intru într-un compartiment unde se aflau șapte pasageri. Cu toate obiecțiile unui domn bătrân și arțăgos, am intrat. Am așezat brânza în plasă, m-am înghesuit pe bancă, surâzând amabil și spunând că e o zi călduroasă. Nu trecură nici câteva minute și pe bătrân îl apucă neastâmpărul.

— E grozav de închis aerul aici — spuse el.

— Înăbușitor, pur și simplu — adăugă vecinul său.

Începură apoi amândoi să adulmece cu nările în aer, o dată, de două ori, iar la a treia încercare li se tăie respirația, se ridicară fără să rostească un cuvânt și ieșiră. Două minute mai târziu se ridică și o doamnă solidă și, spunând că e rușinos lucru ca o femeie respectabilă și măritată să fie torturată astfel, își luă geamantanul și cele opt pachete și ieși. Ceilalți patru pasageri mai șezură cât mai șezură, până când un bărbat grav, care, judecând după îmbrăcăminte și după întreaga lui înfățișare, părea să fie antreprenor de pompe funebre, spuse că mirosul îi amintește de un cadavru de copil; la care, ceilalți trei pasageri se năpustiră spre ușă, înghiontindu-se și încercând să iasă în același timp.

I-am zâmbit domnului în negru și am observat că, după toate probabilitățile, vom rămânea singuri în compartiment. Omul râse amuzat, spunând că unii fac prea mult caz de nimicuri. Cu toate acestea, după ce am pornit, și el fu cuprins de o ciudată depresiune sufletească, așa că ajungând la Crewe, l-am poftit să coboare ca să bem ceva. A încuviințat bucuros și ne-am dus la restaurant unde am strigat, am bătut din picioare și ne-am fluturat umbrelele cam timp de cincisprezece minute.

Într-un sfârșit, veni o tânără doamnă ca să ne întrebe dacă dorim ceva.

— Dumneata ce iei? l-am întrebat pe prietenul meu.

— Domnișoară, dați-mi vă rog niște brandy simplu, de o jumătate de coroană — făcu el.

După ce-l dădu de dușcă, se îndepărtă binișor și se aciuă într-un alt compartiment — un gest de om laș, după părerea mea.

De la Crewe înainte am rămas singur în compartiment, deși trenul era înțesat de lume. Pe drum, la diferite gări, la vederea unui Compartiment gol, călătorii dădeau năvală, strigând:

— Aici, Mary ! Vino repede, locuri câte vrei.

— Am găsit. Loc berechet, Tom, vino-ncoace!

Veneau în goană, cărând geamantane grele și bătându-se la ușă ca să intre cei dintâi. Unul deschi dea în cele din urmă ușa, urca treptele, se clătina și cădea în brațele celui din spatele lui. Veneau apoi, pe rând, ceilalți, trăgeau aerul adânc în piept, îi apuca amețeala și se-nghesuiau în celelalte compartimente sau plăteau diferența și călătoreau cu clasa întâia.

Am coborât ia Euston și am dus brânza acasă, la prietenul meu. Când soția lui intră în cameră, miroși o clipă aerul din jur și spuse:

— Ce se întâmplă? Să nu-mi ascunzi nimic, te rog !

— Niște brânza — i-am răspuns. Tom a cumpărat-o la Liverpool și m-a rugat să v-o aduc.

Am adăugat apoi că sper să găsesc înțelegere la ea, că eu unul nu am nici în clin, nici în mânecă cu brânza. Mi-a dat numaidecât toate asigurările, dar a subliniat că o să stea de vorbă cu Tom când se va întoarce.

Prietenul meu fu reținut la Liverpool mai mult decât se așteptase; și deoarece trei zile mai târziu nu se întorsese încă, soția lui îmi făcu o vizită.

— Ce spunea Tom despre brânza aceea? mă întrebă ea.

I-am răspuns că potrivit instrucțiunilor lui Tom, trebuia ținută într-un loc umed.

— Și să nu se atingă nimeni de ea — am adăugat.

— Nu — cred căi se va atinge cineva. El a mirosit-o?

— Așa bănuiesc. Făcea impresia chiar că-a îndrăgit-o.

— Crezi căi o să se supere — mă întrebă ea – dacă o să-i dau un *sovereign* unui om ca s-o ducă de aici și s-o îngroape?

— Mă tem că asta i-ar alunga zâmbetul de pe buze pentru totdeauna.

Deodată, o fulgeră un gând:

— N-ai vrea s-o ții la dumneata până când se întoarce Tom? Să ți-o trimit, ce zici?

— Doamnă — am răspuns eu — mie unuia îmi place mirosul de brânză. Și de călătoria pe care am făcut-o cu brânza de la Liverpool la Londra, mai zilele trecute, îmi voi aminti întotdeauna ca de un final plăcut al unui concediu plăcut. Totuși, în lumea asta trebuie să ținem seama și de ceilalți.

Doamna sub al cărei acoperiș am cinstea să locuiesc, e văduvă și, după câte știu, s-ar putea să fie și orfană. Dumneaei se împotrivește cu vehemență

— Aș zice chiar cu elocvență — oricărei tentative de-a i se impune ceva, cum spune dânsa. Îmi dau seama instinctiv că prezența brânzei în casa ei ar socoti-o o

astfel de „impunere”; și nu trebuie să se spună niciodată despre mine că am căutat să jignesc o văduvă și o orfană.

— Foarte bine — spuse soția prietenului meu, ridicându-se — nu mai am atunci de adăugat decât căi o să-mi iau copiii și o să mă mut la un hotel până când cineva o să mănânce brânza aceea: Refuz să mai locuiesc sub același acoperiș cu ea.

Se ținu de cuvânt și înainte de a pleca își lăsă casa în grija unei menajere care, fiind întrebată dacă poate suporta mirosul, răspunse: „Ce miros?” și care, atunci când i se puse brânza sub nas și fu rugată să tragă puternic aerul în piept, spuse că parcă-parcă, deslușește un vag miros de pepene. Se ajunse astfel la concluzia că atmosfera nu îi este întru totul neprielnică femeii, așa că fu lăsată în casă.

Nota de plată a hotelului s-a ridicat la cincisprezece guinee, iar prietenul meu, când a făcut socoteala tuturor cheltuielilor, a constatat că brânza îl costase opt șilingi și șase pence livra. Așa stând lucrurile, el mărturisi ca deși se dă în vânt după o bucată de brânză bună, cheltuiala aceasta era mai mare decât îi îngăduia buzunarul. În consecință, se hotărî să scape de ea. O aruncă în canal, dar fu silit s-o pescuiască din nou, deoarece luntrașii se plângeau că îi apuca leșinul. Apoi, într-o noapte fără lună, o lăsă în cimitirul parohiei.

Paznicul o descoperi și făcu un tărăboi grozav, spunând că s-a pus la cale un complot împotriva lui: o să fie treziți morții din morminte, și el o să-și piardă slujba!

Până la urmă, prietenul meu izbuti să se descotorosească de brânză, îngropând-o pe plaja unui oraș de pe litoral. Locul își câștigă o adevărată faimă.

Vizitatorii spuneau că nu și-au dat seama până atunci cât de tare e aerul, și ani de-a rândul după aceea, ofticoșii și oamenii cu plămânii slabi au dat năvală într-acolo.

Harris mă întrebă dacă am vizitat vreodată labirintul de la Hampton Court. El, unul, intrase odată ca să-i arate cuiva drumul. Îl studiase după hartă și labirintul părea atât de simplu, încât aproape că nu făcea cele două pence taxate la intrare. După părerea lui Harris, harta aceea fusese făcută de un poznaș — nu corespundea de loc realității și-i în ducea pe toți în eroare. Victima fusese un văr de la țară al lui Harris.

— Intrăm în labirint — îi spuse Harris — doar așa, ca să poți spune că l-ai vizitat, dar să știi că e foarte simplu. De fapt, e ridicol să i se spună labirint. Mergem drept înainte, apoi o luăm la dreapta, după primul colț. Ne plimbăm apoi împrejur vreo zece minute și ne întoarcem să luăm masa.

Nu trecuse mult și se-ntâlniră înăuntru cu câteva persoane care spuneau că se află acolo de trei sferturi de oră și că s-au săturat până-n gât. Harris îi pofti să-l urmeze, dacă vor; le spuse că el intră acum și după ce-o să facă înconjurul o să se în drepte spre ieșire. Oamenii n-au știut cum să-i mulțumească, s-au înșirat în spatele lui și l-au urmat.

Pe drum, alți vizitatori, sătui de atâta peregrinare, s-au alăturat grupului, până când toate persoanele din labirint au fost atrase în ceata lui Harris. Unii, care renunțaseră la orice speranță de a mai ieși vreodată sau de a-și mai revedea căminul și prietenii, au prins curaj la vederea lui Harris și a grupului său și au intrat

în formația lui, binecuvântându-l pe salvator. După socotelile lui Harris, cam vreo douăzeci de oameni îl urmaseră; iar o femeie cu un copil, care-și petrecuse acolo toată dimineața, l-a rugat să-i dea voie să-l ia de braț, ca nu cumva să-l piardă.

Harris o ținea mereu pe dreapta, dar drumul nu se mai isprăvea.

— E un labirint foarte mare — observă vărul lui Harris.

— A, e unul din cele mai mari în Europa – răspunse Harris.

— Sunt convins de asta — adăugă vărul său. Am făcut două mile, pe puțin.

La un moment dat și lui Harris începu să i se pară destul de curios, dar nu șovăi. Merse mai de parte până când trecură pe lângă o bucată de cozonac de o jumătate de penny, pe care vărul lui Harris o văzuse — punea mâna-n foc — cu șapte minute mai înainte.

— Imposibil! făcu Harris, dar femeia cu copilul se burzului.

— Ba da! Are dreptate! spuse ea. Cu o clipă mai înainte de a-l fi întâlnit pe Harris — pe care, zise ea, ar fi dorit din toată inima să nu-l fi cunoscut niciodată, pentru că, după părerea ei, nu era decât un impostor — ea luase cozonacul din mâna copilului și-l aruncase acolo.

Vorbele ei îl întărâtară pe Harris. El își scoase harta și-și argumentă teoria.

— Harta s-ar putea să fie foarte bună — spuse cineva din grup — cu condiția să știm în ce punct al ei ne aflăm acum.

Harris nu știa și sugeră că cel mai bun lucru ar fi să se întoarcă cu toții la intrare și să pornească din nou. Reînceperea expediției nu stârni prea mult entuziasm cât privește însă reîntoarcerea la locul de intrare în labirint, toată lumea fu de acord. Făcură stânga împrejur și-l urmară pe Harris în direcția opusă. Mai trecură vreo zece minute și se pomeniră în centru.

Harris se gândi la început să susțină că asta fusese de altfel intenția lui, dar cum gloata îl privea cu dușmănie, se hotărî să califice incidentul drept un accident.

Oricum, aveau. Acum o bază de plecare. Știau unde se găsesc. Consultară din nou harta și chestiunea li se păru mai simplă ca oricând, așa că porniră din nou, pentru a treia oară.

Trei minute mai târziu se aflau iar în centru. După aceea, nu mai izbutiră să ajungă nicăieri, pur și simplu. Indiferent de direcția în care por ne-au reveneau numaidecât în centru. Procesul se desfășura cu atâta regularitate, încât unii, mai comozi, se opreau acolo, așteptându-i pe ceilalți să-și facă turul și să revină lângă ei. Harris își scoase din nou harta, dar vederea ei avu darul numai să-nfurie mulțimea. I se spuse că ar face bine să plece și să-și facă dintr-însa moațe pentru păr. Harris le spuse că nu-și poate stăpâni senzația că, într-o anumită măsură, a devenit nepopular.

Până la urmă, mulțimea își pierdu cumpătul, strigând după paznic, care se cățără pe o scară proptită în partea dinafară a zidului, și, prin zbierăte, încercă să le explice pe unde s-o ia.

În clipa aceea, toți erau atât de amețiți încât nu erau în stare să priceapă ceva, așa că omul le spuse să se oprească pe locul unde se găseau și să-l aș trepte acolo. Se ztrânseră ciorchine și așteptară; paznicul coborî și intră în labirint.

Din nefericire, era un paznic tânăr și nou în meserie. După ce intră, nu izbuti să ajungă la ei și se rătăci și el. Din când în când, cei din ceata lui Harris îl zăreau fugind ca apucat de partea cealaltă a gardului viu, apoi îi vedea el pe ei și se năpustea într-acolo *ei* îl așteptau vreo cinci minute, apoi paznicul apărea exact în același ioc și-i întreba unde au fost tot timpul.

Ca să poată ieși, au trebuit să aștepte până când s-a întors de la masă unul din paznicii mai bătrâni ai labirintului.

După părerea lui Harris, era un labirint foarte frumos; și am căzut amândoi de acord ca la întoarcere să încercăm să-l trimitem pe George într-o expediție la Hampton Court.

A doua zi m-am trezit la șase dimineața, ca să constat că și George făcuse ochii mari. Ne-am în tors amândoi pe partea cealaltă și am încercat să adormim din nou, dar n-am reușit. Dacă ar fi existat vreun motiv deosebit, ca să nu trebuiască să adormim din nou, ci, dimpotrivă, să ne sculăm și să ne îmbrăcăm imediat, am fi ațipit cu ochii la ceas și am fi dormit până la zece. Cum însă nu era nicio grabă să ne dăm jos din pat, în cursul următoarelor două ore cel puțin, și cum sculatul nostru la o oră atât de timpurie ar fi fost o prostie curată, probabil că numai datorită perversității inerente lucrurilor, în general, am încercat sentimentul că a mai rămâne în pat încă cinci minute ar fi însemnat moartea pentru noi.

George îmi povesti că un lucru asemănător, nu mai că și mai rău, i se întâmplase lui cu vreo optsprezece luni în urmă, pe când locuia de unul singur în casa unei anume doamne Gippings. Într-o seară i se stricase ceasul și se oprise la opt și un sfert. N-a observat acest lucru imediat, deoarece, dintr-o cauză sau alta, uitase să-l întoarcă înainte de a se duce la culcare — asta nu i se întâmplă adesea — și-l atârnase deasupra pernei fără să se mai uite la el.

Asta s-a întâmplat într-o iarnă, în preajma solstițiului. Orașul era cufundat într-o pâclă deasă s-o tai cu cuțitul; iar George, deșteptându-se dimineața, nu-și putu da seama de timp. El întinse mâna și trase ceasul. Era opt și un sfert.

— Sfinți din ceruri! exclamă George. Și eu care trebuia să fiu în City înainte de nouă! De ce nu m-a sculat nimeni? Ce neobrăzare! Trânti ceasul jos, sări din pat, făcu o baie rece, se spălă, se îmbrăcă, se bărbieri cu apă rece, pentru că nu mai avea timp să aștepte să se încălzească, apoi intră glonț în cameră și se mai uită o dată la ceas.

Dacă zguduitura pe care a suferit-o ceasul când a căzut pe pat a fost sau nu cauza care l-a făcut să pornească, sau care alta fusese pricina, George n-ar fi putut spune; fapt este că de la opt și un sfert ceasul începuse să meargă și arăta acum nouă fără douăzeci.

George îl înșfacă și se repezi sus pe scări. În sufragerie totul era cufundat în beznă și într-o îi niște de mormânt: nici urmă de foc sau de micul dejun. George o făcu de două parale în sinea lui pe doamna Gippings, ferm hotărât s-o ocărască seara, când se va întoarce acasă, apoi se năpusti asupra pălăriei și paltonului, înhăță umbrela și se grăbi spre ieșire. Zăvorul ușii nu era nici măcar tras. George o afurisi pe doamna Gippings spunând că e o babă leneșă, se miră că oamenii nu

se scoală la o oră decentă, descuie ușa, trase zăvorul și o zbughi afară. După ce alergă într-un suflet cale de vreun sfert de milă, începu să i se pară ciudat că sunt atât de puțini oameni pe străzi și că prăvăliile sunt închise. Indiscutabil, era o dimineață foarte întunecoasă și cețoasă, totuși era cam straniu să întrerup! orice activitate din pricina aceasta. El trebuia să se ducă la birou și să muncească; alții de ce să trândăvească — numai pentru că era ceață și întuneric?

Ajunse, în sfârșit, la Holborn. Nu era tras niciun oblon, nu se zărea niciun autobus. Puteau fi văzuți numai trei oameni, dintre care unul era un gardist, apoi o căruță plină cu verze și o gabrioletă jalnică la înfățișare. George își scoase ceasul și se uită la el: era nouă fără cinci minute. Stătu locului și-și luă pulsul. Se aplecă și-și pipăi picioarele.

Apoi, cu ceasul în mână, se apropie de gardist și-l întrebă dacă știe ce oră e.

— Ce oră e? făcu gardistul, măsurându-l bănui tor din cap până în picioare. Așteaptă numai puțin și o să auzi orologiul.

George își ciuli urechile și un orologiu de prin împrejurimi se execută numaidecât.

— Dar a bătut numai de trei ori! exclamă George cu tonul unui om jignit, după ce isprăvi de socotit.

— Păi cât ai vrea să fie? replică gardistul.

— Nouă — răspunse George, arătându-i ceasul.

— Dumneata știi unde domiciliezi? întrebă cu asprime păzitorul ordinii publice.

George se gândi puțin și dădu adresa.

— Așa? făcu omul. Ei, fă bine și du-te acasă cu ceas cu tot — și vezi să nu se mai repete.

Și George o porni către casă, copleșit de gânduri. Prima hotărâre pe care o luă când intră în apartamentul lui fu să se dezbrace și să se culce iar; dar când se gândi că va trebui să se îmbrace și să se spele încă o dată, preferă să se culce îmbrăcat în fotoliu.

Nu fu însă chip să adoarmă; în toată viața lui nu se simțise mai treaz ca acum — așa că aprinse lampa, scoase șahul și începu să joace de unul singur. Dar nici șahul nu avu darul să-l învioreze – era o îndeletnicire plicticoasă la culme. George renunță și încercă să citească. Cum însă nici lectura nu reuși să-l amuze, își puse iar haina și ieși să facă o plimbare.

Afară era pustiu și. Trist, iar toți gardienii pe care-i întâlnea în cale îl priveau bănuitor, își îndreptau lanternele spre el și se luau pe urmele sale.

Această împrejurare îl afectă atât de mult pe George, încât până la urmă începu el însuși să creadă, că; într-adevăr, a comis cine știe ce nelegiuire, și ajunse să se furișeze pe străzile lăturalnice și să se ascundă în gangurile întunecoase, ori de câte ori auzea apropiindu-se tropăitul bocancilor ocârmuirii.

Bineînțeles, o astfel de comportare mări vigilența forței publice, ai cărei reprezentanți veneau întins la el, îl scoteau de prin ganguri și-l întrebau ce face acolo; iar când el răspundea „nimic”, adăugând că ieșise doar să facă o plimbare matinală (la patru dimineața), oamenii se uitau la el ca și cum le-ar veni tare greu

să-l creadă, iar doi polițiști în haine civile s-au ținut după el până acasă pentru a se convinge că într-adevăr locuia unde le spusese lor.

După ce au văzut că deschide ușa cu propria sa cheie, s-au instalat vizavi și au început să supravegheze casa.

George se gândea să aprindă focul și să-și pregătească ceva demâncare, doar așa, ca să-și mai alunge urâtul; dar nu mai era în stare să facă nicio treabă ca lumea — de la găleata cu cărbuni și până la lin guriță, toate îi picau din mâini sau formau obstacole de care se împiedica, și făcea un zgomot atât de mare, încât se gândi cu groază că s-ar putea s-o deștepte pe doamna Gippings, că doamna Gippings

— Încredințată că au venit hoții — va deschide fereastra ca să strige „poliția!” și atunci cei doi detectivi o să dea buzna în casă, o să-l pună în cătușe și o să-l ducă la poliție.

Pradă unei stări de nervozitate morbidă, George își zugrăvea procesul, felul în care încearcă să le explice jurații circumstanțele reale și cum nu-l crede nimeni, și cum e condamnat la douăzeci de ani muncă silnică, și cum mama lui se stinge de inima rea. Renunță așadar să-și mai pregătească micul dejun, se înfășură în palton și stătu în fotoliu până la șapte și jumătate, când venă doamna Gippings…

Regiunea Streatley-Goring e un mare centru pescăresc — un adevărat paradis al peștilor. Știucă, ocheană, văduviță, porcușori și țipari, câți vrei – n-ai decât să te așezi pe malul fluviului și să dai cu undița la pește cât e ziua de Mare.

Așa fac unii și nu prind nimic. N-am întâlnit încă pe cineva care să fi pescuit în Tamisa altceva decât boiștean și pisici moarte; dar asta, firește, nu are întru ’nimic de-a face cu pescuitul. Ghidul pescăresc local nu spune un cuvânt despre posibilitatea de a prinde ceva. Se mulțumește să spună că „e un loc bun pentru pescuit”; și în măsura în care cunosc și eu regiunea, sunt întru totul pregătit să sprijin această afirmație.

Nu există loc pe glob unde să poți pescui mai mult și o perioadă mai îndelungată. Unii pescari vin aici și pescuiesc s-o lună. Poți să stai și să pescuiești și un an, dacă ai chef — e totuna.

„Călăuza pescarului de pe Tamisa” spune, că „prin preajma locului se găsesc știuci și bibani”, dar aici „Călăuza” greșește. E posibil ca prin partea locului să fie știuci și bibani. De fapt, știu precis că sunt.

Se-ntâmplă să vezi bancuri întregi când te duci să faci o plimbare pe malul fluviului; atunci vin și ies pe jumătate din apă, cu gurile deschise, așteptând biscuiți. Dacă, iarăși, te duci să te scalzi, se strâng grămadă, îți barează drumul și te scot din sărite.

În niciun caz însă nu „se prind” cu o fărâmă de vierme la capătul unui cârlig — asta nu !

Personal, nu sunt un bun pescuitor. Pe vremuri acordasem acestei preocupări o atenție deosebită și aveam impresia că fac progrese frumușele; dar maeștrii consacrați m-au sfătuit să renunț pentru că — ziceau ei — nu voi excela niciodată în această artă. Erau de părere că arunc undița cu o deosebită îndemânare, că am

aplicații, precum și suficientă lenevie constituțională; totuși, erau convinși că nu voi fi niciodată un bun pescar. Nu aveam destulă imaginație.

Ca poet — ziceau ei — ca scriitor de romane foileton, ca reporter sau ceva în genul acesta, aș fi putut corespunde; dar de la un pescuitor cu undița pe Tamisa se cerea mai multă fantezie și mai multă inventivitate decât aveam eu.

Unii au impresia că tot ce se cere unui pescar e să știe să toarne la minciuni cât mai gogonate fără să roșească — dar asta e o greșeală. Simpla lor inventare nu folosește la nimic; o poate face și un ageamiu. Adevăratul pescuitor cu undița se cunoaște după amănuntele cele mai mici, după tu șale cu care înfrumusețează probabilitățile, după aerul de veracitate scrupuloasă, aproape pedantă, pe care-l imprimă povestirilor sale. Oricine poate spune: „Aseară am prins cincisprezece duzini de bibani” sau „lunea trecută am pus mina pe un porcușor care cântărea optsprezece livre și măsura trei picioare, de la cap la coadă”.

Nu e nevoie de nicio artă pentru așa ceva. E o chestie care cere curaj, atâta tot.

Unui desăvârșit pescuitor cu undița i-ar fi pur și simplu rușine să spună o astfel de minciună. Metoda lui e o știință în sine.

El intră în casă cu pălăria pe cap, se instalează pe un scaun confortabil, și aprinde pipa și începe să pufăie în tăcere. Pe cei tineri îi lasă să trăncănească un răstimp, apoi, profitând de un moment de liniște, își scoate luleaua din gură și scuturând-o de grătarul căminului observă:

— Marți seara am dat o lovitură, nu glumă — dar e mai bine să nu povestesc nimănui despre asta.

— Cum așa? De ce? întreabă toți.

— Fiindcă sunt convins că n-o să mă creadă nimeni — răspunde bătrânul vulpoi, fără cea mai mică umbră de părere de rău în glas, în vreme ce își umple pipa din nou și-i cere birtașului încă un whisky scoțian de trei șilingi.

Urmează o pauză — nimeni nu se simte îndeajuns de sigur pe sine ca să-l contrazică pe bătrân, care trebuie să continue fără pic de încurajare.

— Nu — spune el meditativ. N-aș crede-o nici eu dacă mi-ar spune cineva — și totuși, e adevărat. Am stat acolo toată după amiaza fără să prind nimic — afară de vreo câteva duzini de văduvițe și țipari — și mă pregăteam să plec când, deodată, am simțit o smucitură violentă la undiță. Mi-am spus că e un alt peștișor și am dat să ridic undița.

Ei bine, să fiu afurisit dacă am putut sălta undița. Mi-a trebuit o jumătate de ceas — auziți, domnilor, o jumătate de ceas! — ca să scot peștele acela la mal; eram convins, ce mai, că din clipă-n clipă mi se Rupe undița ! Când colo, ce credeți că era? Un nisetru! Un nisetru de patruzeci de livre! Și asta, pescuit cu undița, măi frate ! Cred și eu că faceți ochii mari! Jupâne, încă un whisky, te rog!

După aceea se apucă să povestească despre uimirea tuturor acelora care au văzut minunea, cum l-a primit nevastă-sa și ce comentarii a făcut Joe Buggles.

Un birtaș de pe Tamisa, pe care l-am întrebat odată dacă nu se plictisește tot ascultând năzdrăvăniile pescarilor, mi-a răspuns:

— O, nu, domnule, cel puțin nu acum. La început mă dădeau gata, însă acum,

să fiu al naibii! și eu și nevastă-mea, le ascultăm ziulica întreagă. Te obișnuiești, te obișnuiești.

Am cunoscut cândva un tânăr foarte scrupulos, care în momentul când s-a apucat de pescuit și-a făgăduit solemn că nu-și va exagera isprăvile cu mai mult de douăzeci și cinci la sută !

— Dacă prind patruzeci de pești — zicea el — o să le spun la toți că am prins cincizeci, și așa mai departe. Nu voi trece însă de această limită, pentru că e un păcat să minți.

Dar planul cu douăzeci și cinci la sută nu dădu rezultatele dorite. Nu-l putea de loc pune în aplicare. Cel mai mare număr de pești prinși într-o singură zi era de trei, și e imposibil să adaugi douăzeci și cinci la sută la acest număr — cel puțin atunci când e vorba de pești.

Omul își ridică așadar procentajul la treizeci și trei și o treime la sută, dar nu izbutea să se descurce nici în felul acesta dacă prindea numai unul sau doi pești. Pentru a simplifica lucrurile, se ho târî să dubleze cantitatea.

După ce folosi acest sistem vreo două luni de zile, se declară din nou nesatisfăcut. Nu-l credea nimeni când spunea că nu a făcut altceva decât să dubleze numărul, iar modestia lui îl punea în inferioritate vădită față de ceilalți pescuitori cu undița.

Dacă prindea trei pești și spunea că a pescuit șase, îl cuprindea o invidie dureroasă auzindu-l pe un altul, despre care știa precis că nu a prins decât un singur pește, lăudându-se în fața oamenilor cu două duzini.

În consecință, făcu un ultim legământ cu sine însuși, legământ pe care l-a respectat cu sfințenie de atunci încoace și care consta din aceea că în zecea numărul peștilor prinși; fiecare pește prins conta ca zece și cu zece începea. Dacă, de exemplu, nu prindea niciun pește, spunea că a prins zece.

Potrivit acestui sistem, nu putea prinde niciodată mai puțin de zece pești. Zece era cifra de bază.

Dacă, iarăși, se întâmpla să prindă un pește, urca la douăzeci, în timp ce doi și trei contau respectiv — ca treizeci și patruzeci, și așa mai departe.

E un plan simplu și practic, în ultima vreme s-a propus chiar să fie adoptat de întreaga breaslă a pescarilor. Și-ntr-adevăr, acum vreo doi ani, Comitetul Asociației Pescuitorilor de pe Tamisa a recomandat votarea planului, dar câțiva dintre membrii mai bătrâni s-au opus. Aceștia ar fi luat proiectul în considerare dacă numărul de pești ar fi fost dublat, fiecare pește contând ca douăzeci.

Dacă în timpul unei excursii pe fluviu dispuneți de o seară liberă, vă sfătuiesc să intrați într-unul din hanurile satului și să luați loc în sala de con sumație. Veți întâlni acolo, cu siguranță, unul sau doi pescari amatori, așezați la un pahar de grog.

și ei vă vor servi, într-o jumătate de oră, destule basme pescărești, ca să suferiți de indigestie o lună de zile.

George și cu mine — nu știu ce se întâmplase cu Harris, care după ce s-a dus să se bărbierească pe la douăsprezece și ceva și s-a întors apoi ca să-și

văcsuiască ghetele, a dispărut fără urmă, patruzeci de minute pe ceas — George, eu și câinele, care va să zică, rămânând de capul nostru, am făcut *o* plimbare până la Wallingford în cea de a doua seară și la întoarcere am intrat la un han de pe malul Tamisei, ca să ne odihnim și, în general, să ne mai dregem.

Am luat loc în sala de primire și acolo am cunoscut un moșneag care trăgea vârtos dintr-o lulea de lut și cu care am intrat numaidecât în vorbă.

Moșneagul făcu observația că a fost o zi tare frumoasă, noi am adăugat că ziua de ieri a fost splendidă, apoi ne-am spus unul altuia că mâine va fi negreșit o zi minunată, iar George interveni spunând că recolta pare promițătoare.

Apoi, într-un fel sau altul, i-am dat să înțeleagă că nu suntem de prin partea locului și că avem de gând să plecăm a doua zi.

Conversația fu întreruptă de o pauză, în timpul căreia privirile noastre au rătăcit prin încăpere.

În cele din urmă, ele ni s-au oprit asupra unei mari cutii de sticlă, veche și prăfuită, așezată foarte sus deasupra căminului și conținând un păstrăv. Păstrăvul ăsta mă fascină — era un monstru de pește.

Adevărul este că la prima vedere crezusem că e un morun.

— A! făcu moșneagul, urmărindu-mi privirea. E un exemplar grozav, nu-i așa?

— Este — am murmurat eu. E o namilă, nu un pește.

Iar George îl întrebă pe bătrân:

— Cât crezi că poate să cântărească?

— Optsprezece livre șase uncii — spuse prietenul nostru, sculându-se și scoțându-și haina. Da – urmă el — la trei ale lunii viitoare se împlinesc șaisprezece ani de când l-am prins. L-am prins colo, lângă pod, cu un boiștean. Îmi spuseseră oamenii că e în apă, iar eu am zis că am să-l prind. Și până la urmă, tot al meu a fost! Nu prea se mai întâlnesc pești de mărimea asta pe aici. Noapte bună, domnilor, noapte bună.

Moșneagul ieși și ne lăsă singuri.

După cele ce auzisem, nu ne venea să ne luăm ochii de la peștele acela. Într-adevăr, era un pește extraordinar. Ne uitam încă la el, când un cărăuș, care tocmai se oprise la han, se apropie de ușa camerei cu o halbă de bere în mână și se uită lung la păstrăv.

— Măricel păstrăv — făcu George, întorcându-se spre noul venit.

— Cred și eu! răspunse omul și după ce mai trase o înghițitură, adăugă: erați aici când a fost pescuit?

— Nu — i-am răspuns noi. Nu suntem de prin partea locului.

— A I făcu cărăușul. Atunci desigur… n-aveați de unde să fiți aici. Cred că sunt vreo cinci ani de când l-am prins.

— Dumneata l-ai prins? am întrebat eu.

— Eu — răspunse moșneagul mucalit. L-am prins chiar lângă ecluză — mă rog, lângă ceea ce era ecluza pe atunci — într-o vineri după masă. Culmea este că l-am prins cu o musculiță. Mă dusesem să pescuiesc știuci — numai la păstrăvi nu-mi era gândul! — și când am văzut cogeamite dihania agățată de sforicică,

să-mi vină amețeală, nu alta! Gândiți-vă, cântărește douăzeci și șase de livre. Noapte bună, domnilor, noapte bună!

Peste alte cinci minute intră un al treilea, descriindu-ne cum l-a prins el într-o dimineață cu un viermușor. După ce plecă, un individ de vârstă mijlocie, flegmatic și cu înfățișare gravă, intră înăuntru și se așeză lângă fereastră.

Câtva timp niciunul din noi nu scoase o vorbă; dar, în cele din urmă, George se întoarse către noul venit și-i spuse:

— Vă rog să mă iertați — sper că n-o să luați în nume de rău libertatea pe care ne-o îngăduim noi, niște străini veniți de departe — dar ți-am rămâne îndatorați dacă ne-ai povesti cum ai prins păstrăvul de colo.

— Dar cine v-a spus că l-am prins eu? ne întrebă el, mirat.

I-am răspuns că nu ne-a spus nimeni, dar că instinctiv, simțeam că el a făcut isprava asta.

— E uimitor — de-a dreptul uimitor — râse străinul flegmatic. Nu vă înșelați câtuși de puțin. Eu l-am prins. Dar să ghicești asta ! Pe onoarea mea, e nemaipomenit !

Ne-a povestit apoi cum i-a trebuit o jumătate de oră ca să-l scoată la mal și cum și-a rupt undița – păsămite, când l-a cântărit acasă, păstrăvul avea nu mai puțin de treizeci și patru de livre.

După ce plecă el, intră hangiul. Când i-am istorisit toate poveștile pe care le auzisem despre peștele acela, să-l fi văzut pe hangiu cum s-a por nit pe râs ! Nu-i vorbă, și noi râdeam, și încă cu lacrimi.

— Auzi dumneata! Jim Bates, și Joe Muggles, și domnul Jones, și bătrânul Milly Maunders să le spună că l-au prins ei! Ha! ha! ha I să nu mori de râs? hohoti bătrânul, ținându-se de pântece. Auzi, să mi-l dea ei mie, ea să-mi împodobesc salonul!!! Ha! ha ! ha !

După care ne spuse adevărata istorie a peștelui.

Îl pescuise el însuși eu mulți ani în urmă, pe când era băiat — și nu datorită vreunui meșteșug deosebit, ci datorită acelui noroc care îl urmărește întotdeauna pe un băiat când acesta fuge de la școală și se duce să pescuiască, într-o după amiază însorită, cu o bucată de ață legată la capătul unui băț.

Păstrăvul acela l-a scăpat de burdușeală acasă și până și învățătorul a declarat că făcea mai mult decât regula de trei simplă și exercițiile, laolaltă.

În momentul acela cineva îl strigă pe hangiu, iar George și cu mine ne întoarserăm din nou privirile către pește.

Într-adevăr, era un păstrăv impresionant. Cu cât îl priveam, cu atât ne minunam mai mult.

George era atât de copleșit, încât se urcă pe speteaza unui scaun, ca să-l contemple mai bine.

Scaunul lunecă, George se agăță cu desperare de cutia de sticlă, aceasta căzu jos și se sparse, iar George și scaunul se prăbușiră peste ea.

— Sper că peștele n-a pățit nimic — am strigat eu alarmat.

— Cred că nu — spuse George, culegându-se de jos cu grijă și privind în jur.

Adevărul era altul. Păstrăvul zăcea pe dușumea, sfărâmat în o mie de cioburi — zic o mie, dar e posibil să fi fost numai nouă sute. Nu le-am numărat.

Ni s-a părut ciudat și de neînțeles ca un păstrăv împăiat să se sfărâme în bucăți în felul acesta.

Da. Ar fi fost ciudat și de neînțeles dacă ar fi fost împăiat. Dar — nu era.

Păstrăvul era făcut din alabastru.

TRADUCERE: L. LEVIȚCHI

G. K. CHESTERTON
1 8 7 4 — 1 9 5 6

Gilbert Keith Chesterton a reacționat și el împotriva platitudinii și mulțumirii de sine, care a făcut ca burghezia engleză din timpul reginei Victoria să-și afle în literatură nenumărate și crude portrete. Dar creația lui literară n-a luat calea criticii socialiste, împinsă până la rădăcini, pe care a adoptat-o Bernard Shaw, ci s-a împrăștiat pe căi diverge, uneori contradictorii. Împotriva platitudinii el a cultivat un nou romantism, strecurând în viața de fiecare zi neobișnuitul, fantezia, aventura (Chesterton a scris și povestiri fantastice și polițiste). Dar ridicându-se împotriva mărginirii și platitudinii a lunecat pe făgașul iraționalismului și a misticismului, al unui catolicism jovial. De aceea, în scrierile lui vom vedea învecinându-se atitudini progresiste cu consecințele retrograde ale misticismului. Ciu dat este că scriitorul cheltuiește multă inteligență pentru a combate inteligența și rațiunea.

Dar dacă toate operele sale beletristice sau critice trebuie cernute, observațiile critice de amănunt sunt mereu pătrunzătoare. Și pasiunea lui pentru râsul. Din toată inima, stârnit prin cea mai liberă intervenție d fanteziei, e irezistibilă. *Clubul ocupațiilor bizare,* din care extragem paginile de mai jos, cuprinde un nu măr de povestiri grotești, construite toate pe baza aceluiași rol predominant al absurdului.

Câteva persoane diferite își câștigă existența practicând cele mai bizare îndeletniciri, pe care de altfel le aflăm totdeauna la urmă, printr-o surpriză comică.

Chesterton a scris romane și piese, versuri umoristice, mai multe volume de povestiri polițiste având ca erou un preot catolic — părintele Brown care descoperă pe vinovați mai mult prin înțelegere umană decât prin deducție — eseuri, dintre care două faimoase volume despre Shaw și despre Chaucer.

STRANIA VIZITĂ A VICARULUI

Revolta Materiei împotriva Omului (în care cred) a luat acum o înfățișare ciudată. Războiul împotriva noastră îl poartă mai degrabă lucrurile mărunte, decât cele mari. Și pot să adaug — ne înving.

Oasele ultimului mamut au pierit de mult; astăzi reprezintă o ruină impresionantă; furtunile nu ne mai înghit corăbiile și nici munții cu miez de foc nu ne mai prefac cetățile în iad. În schimb, ducem un război crunt și veșnic cu lucrurile

mărunte: mai ales cu microbii și bufonii de guler. Mă luptam (crunt și de la egal la egal) cu un buton, pe care încercam să-l introduc în gulerul cămășii, în timp ce mă gândeam la cele de mai sus, când deodată cineva ciocăni cu putere în ușă.

În primul moment, îmi dădu prin gând că Basil Grant o fi venit să mă ia. El și cu mine fusesem poftiți la aceeași cină (în vederea căreia eram pe cale de-a mă îmbrăca) și poate că se gândise să treacă pe la mine, deși hotărâsem să mergem fie care separat. Era vorba de o afacere intimă și confidențială, ce trebuia să se discute la masa unei doamne cumsecade și fără fasoane, din lumea politică, o veche prietenă de-a lui.

Ne poftise pe amândoi, ca să ne întâlnim cu un al treilea oaspete, un oarecare căpitan Fraser, care-și câștigase un nume și devenise o autoritate în materie de cimpanzei. Deoarece Basil era vechi prieten cu gazda, în timp ce eu n-o văzusem niciodată, mi se părea firesc ca el (cu pătrunderea lui dintotdeauna în chestiuni mondene) să se fi hotărât să vină să mă ia; asta ca să se spargă mai ușor gheata. Teoria, la fel ca toate teoriile mele, era desăvârșită; dar realitatea e că nu venise Basil.

Mi s-a întins o carte de vizită pe care era scris:

Rev. Ellis Shorter, iar dedesubt, cu creionul, dar într-un scris care, în ciuda grabei, trăda o finețe de gentleman, cu o nuanță depresivă*: „Cu rugămintea de a mi se acorda favoarea unei conversații de câteva minute, într-o problemă dintre cele mai urgente”.*

Biruisem butonul, proclamând astfel supremația divinității asupra tuturor lucrurilor (un adevăr de neprețuit) și îmbrăcându-mi grăbit vesta și surtucul, m-am repezit spre salon. Omul s-a ridicat când am intrat, agitându-și brațele ca o focă; nu pot folosi altă comparație. Flutura un șal scoțian aruncat pe brațul drept; flutura o pereche de mănuși impresionante, negre; își flutura hainele; pot spune, fără exagerare, că-și flutura și pleoapele, în clipa când se ridică. Era un cleric bătrân, cu fruntea prelungită de o chelie, cu părul alb, favorite albe, un bătrân agitat și fremătător. Mi-a spus:

— Îmi pare foarte rău. Nespus de rău. Atât de rău. Am venit, tot ce pot să spun, să spun în apă rarea mea, este că am venit într-o chestiune importantă. Vă rog să mă iertați.

I-am spus că-l iert din toată inima și am așteptat.

— Ceea ce am să vă spun — a început el cu glas întrerupt — e atât de îngrozitor, atât de îngrozitor! Știți, eu am dus o viață liniștită.

Eu ardeam de nerăbdare, fiindcă era îndoielnic că voi mai ajunge la timp pentru masă. Dar era ceva în aerul de amărăciune cinstită al bătrânului care părea să-mi deschidă orizontul unei vieți mai largi și mai tragice decât fusese a mea.

I-am spus, cu blândețe:

— Vă rog să continuați.

Totuși, bătrânul gentleman, fiind gentleman și bătrân deopotrivă, băgă de seamă tainica mea ne răbdare și păru și mai descumpănit.

— Îmi pare atât de rău — spuse încet. N-aș fi venit, dacă — dacă nu m-ar fi

îndemnat prietenul dumneavoastră, maiorul Brown.

— Maiorul Brown? am făcut eu, cu oarecare interes.

— Da — spuse reverendul Shorter, înfrigurat, fluturându-și șalul scoțian. Mi-a spus că i-ați fost de ajutor într-un mare impas — și impasul meu, vai! domnul meu, e o chestiune de viață și de moarte !

M-am ridicat brusc, într-o stare de uluire acută.

— Durează mult, domnule Shorter? l-am întrebat.

Trebuie să plec chiar acum într-o vizită.

S-a ridicat și el, tremurând din cap până-n picioare, dar totuși, cu toată paralizia morală care-l lovise, se ridică cu demnitatea vârstei și a funcției sale.

— N-am dreptul, domnule Swinburne, n-am niciun drept — spuse el. Dacă trebuie să vă duceți în vizită, aveți, firește, toată dreptatea — cea mai perfectă dreptate. Dar când vă veți întoarce, un om va fi mort.

Și s-a așezat, tremurând ca o gelatină.

În aceste două minute, masa trivială care mă aștepta se redusese la nimic, se înecase în mintea mea. Nu mai voiam să vizitez o văduvă din lumea politică și nici pe un căpitan, colecționar de maimuțe; voiam să aud ce-l adusese pe acest bătrânel de ispravă în atingere cu primejdii imediate.

— Doriți un trabuc? l-am întrebat.

— Nu, mulțumesc — îmi răspunse, nespus de stingherit, ca și cum a nu fuma trabuc însemna o pacoste socială.

— Un pahar cu vin? l-am întrebat.

— Nu, mulțumesc, nu, mulțumesc; nu acum – repetă el, cu înfrigurarea nebună a oamenilor care nu prea beau și încearcă să te convingă că în orice altă seară a săptămânii sunt în stare să bea o noapte întreagă punch cu rom. Nu acum, vă mulțumesc.

— Ce altceva vă pot oferi? am întrebat, părându-mi cu adevărat rău pentru moșul ăsta bine crescut. Un ceai?

Am deslușit o luptă în ochii lui și am biruit. Când i-am dat ceașca cu ceai, a băut-o ca un alcoolic care înghite rachiu. După aceea, s-a lăsat pe spate și a spus:

— Prin câte am trecut, domnule Swinburne ! Eu nu sunt învățat cu emoții din astea. În calitatea mea de vicar al satului Chuntsey… din Essex — a strecurat cuvintele astea în treacăt, cu o degajare în care se deslușea vanitatea — nu știam că lucruri din acestea se întâmplă.

— Ce lucruri se întâmplă? întrebai eu.

Omul s-a îndreptat pe scaun, cu bruscă demnitate.

— Ca vicar în Chuntsey, Essex — spuse — n-am fost niciodată îmbrăcat cu sila ca femeie bătrână și împins să iau parte la o crimă, sub înfățișarea unei babe. Niciodată. Poate că experiența mea e mică. Poate că e neîndestulătoare. Dar nu mi s-a întâmplat niciodată până acum.

— N-am auzit nici eu — am spus — că ar face parte din îndatoririle unui cleric. Dar eu nu mă prea pricep în chestiuni bisericești. Scuză-mă dacă, poate, nu te-am urmărit bine. Îmbrăcat ca ce?

— Ca babă — spuse vicarul solemn — ca babă.

Mă gândeam în taină că nu era nevoie de mari transformări ca să scoți din el o babă, dar, desigur, lucrul era mai degrabă tragic decât comic și am spus, plin de respect:

— Pot să vă întreb cum s-a întâmplat?

— Să încep cu începutul — spuse domnul Shorter — și să vă spun povestea mea cât pot mai exact.

Azi dimineață, la orele unsprezece și șaptesprezece minute, am plecat de la casa parohială ca să mă duc la unele întâlniri și să fac câteva vizite prin sat.

M-am dus mai întâi la domnul Jervis, casierul Ligii pentru distracții creștine, cu care am aranjat niște treburi în legătură cu pretențiile lui Parkes, grădinarul, cu privire la netezirea terenului de tenis.

Pe urmă, am vizitat-o pe doamna Arnett, enoriașă de nădejde și foarte bisericoasă,.; dar mereu țintuită la pat. A scris câteva cărți religioase și o carte cu versuri, intitulată (dacă nu mă înșală memoria) „Eglantine”.

Spunea toate astea nu numai cu chibzuială, dar cu o notă ce poate fi numită o expresie contradictorie de chibzuială înfrigurată. Cred că păstra în cap amintirea detectivilor din romanele polițiste, care pretind cu severitate să nu fie omis nimic.

— După aceea, m-am dus — continuă el, cu aceeași meticulozitate înnebunitoare — la domnul Carr (nu domnul James Carr, bineînțeles: domnul Robert Carr), care îl ajuta câtva timp pe organistul nostru; și, după ce m-am sfătuit cu el (în chestiunea unui copil de cor care e învinuit, nu pot încă spune dacă pe drept sau nu, de a fi găurit te vile orgii), m-am abătut pe la locuința domnișoarei Brett, unde se țin întâlnirile asociației caritabile Dorcas. Întâlnirile acestea se țin de obicei la casa parohială, dar fiindcă soția mea nu se simte bine, domnișoara Brett, proaspăt venită în satul nostru, a avut bunăvoința să le țină în casa ei. De obicei, asociația Dorcas se află în întregime sub conducerea soției mele, și cu excepția domnișoarei Brett, care, cum spuneam, e foarte activă, aproape că nu știu alți membri. Totuși, făgăduisem să trec pe acolo, și așa am și făcut.

Când am sosit, mai erau numai patru domnișoare bătrâne, împreună cu domnișoara Brett, și erau toate foarte ocupate cu cusutul. Este, desigur, foarte greu pentru oricine, oricât ar fi de pătruns de necesitatea de a expune în astfel de cazuri faptele în întregime și cu exactitate, să-și amintească și să repete amănuntele precise ale unei conversații, mai ales ale unei conversații care (deși inspirată de cel mai lăudabil și frumos zel pentru fapte bune) era dintre acelea care nu prea impresionează urechea ascultătorului în momentul când are loc; conversația aceasta avea drept subiect — ăă — mai ales șorțulețele. Totuși, mi-amintesc limpede că una dintre domnișoarele bătrâne (o persoană slabă, cu un șal de lână), căreia parcă-i era frig și care, sunt sigur, mi-a fost recomandată ca domnișoara James; a observat că vremea e foarte schimbătoare. După aceea, domnișoara Brett mi-a oferit un ceai, pe care l-am primit, dar nu-mi amintesc cu ce cuvinte. Domnișoara Brett este o persoană scurtă și îndesată, cu părul alb. Singura persoană din grup care mi-a mai atras atenția a fost domnișoara Mowbray, o femeie

mică și elegantă, cu purtări aristocratice, păr argintiu, un glas răsunător și culori frumoase. Era persoana cea mai energică din toată societatea; iar părerile ei în chestiunea șorțulețelor, deși exprimată cu un respect firesc față de mine, erau temeinice și înaintate. În afară de ea (deși toate cele cinci doamne erau îmbrăcate simplu și în negru), nu se poate tăgădui că celelalte arătau, cum ar spune niște tineri mondeni, cam jerpelite.

După ce-am stat de vorbă vreo zece minute, m-am ridicat să plec și, în clipa aceea, am auzit ceva – nu pot să vă descriu — ceva ce mi s-a părut — dar zău că nu pot să vă descriu.

— Ce-ați auzit? întrebai eu, cu o oarecare ne răbdare în glas.

— Am. Auzit — spuse vicarul solemn — am auzit-o pe domnișoara Mowbray (cea cu părul argintiu) adresându-i domnișoarei James (cea cu șalul de lână) niște cuvinte uimitoare. Le-am încredințat pe loc memoriei și, de îndată ce împrejurările mi-au îngăduit, le-am notat pe o bucățică de hârtie. Cred că o am aici. A scotocit prin buzunare, scoțând tot felul de lucruri nevinovate; carnețele, circulare și programe de concerte sătești. Am auzit-o pe domni șoara Mowbray spunând următoarele cuvinte către domnișoara James: „Dă-i drumul, Bill!”

După ce mi-a dat această știre, m-a privit țintă, timp de câteva clipe, grav și neclintit, ca și cum ar fi fost conștient că în privința asta n-avea nicio îndoială asupra faptelor. Pe urmă a continuat, întorcându-și capul pleșuv mai mult către foc:

— Lucrul mi s-a părut neobișnuit. Nu puteam cu niciun chip să înțeleg. Mai întâi, mi s-a părut ciudat ca o fată bătrână să spună altei fete bătrâne „Bill”.

Se prea poate, după cum spuneam, ca experiența mea să fie incompletă; poate că între ele și numai în cercuri de domnișoare, fetele bătrâne să aibă purtări mai barbare decât credeam eu. Dar mi se părea straniu și aproape aș fi putut să jur (dar, vă rog să nu înțelegeți fraza mea greșit) — eram, pe atunci, îndemnat să afirm că aceste cuvinte: „Dă-i drumul, Bill” nu erau de fel rostite cu acea intonație aristocratică, despre care vă spuneam că până atunci caracteriza conversația domnișoarei Mowbray. Adevărul e că aceste cuvinte: „Dă-i drumul, Bill” ar fi fost, după câte îmi închipui, nepotrivite pentru o intonație aristocratică.

Repet, deci, că am fost surprins de această frază. Dar am fost și mai surprins când, uitându-mă uluit în jur, cu pălăria și umbrela în mână, am văzut-o pe domnișoara cea slabă, cu șalul de lână, sprijinindu-se dreaptă de ușa prin care tocmai mă pregăteam să ies. Tot mai împletea la ciorap și mi-am închipuit că poziția aceasta dreaptă, în fața ușii, era doar o ciudățenie de fată bătrână și o dovadă că persoana uitase intenția mea de a pleca.

Am spus, senin: „Îmi pare rău că vă deranjez, domnișoară James, dar trebuie să plec”. M-am — ăă — m-am oprit, pentru că răspunsul ei, deși scurt și foarte precis, era de așa natură încât îndreptățea și făcea firească oprirea mea. Și cuvintele astea le-am notat. Habar n-am ce înseamnă; așa încât, n-am putut decât să le redau. A spus – și dl. Shorter se uită cu priviri de miop la hârtiile lui — a spus: „Ține-ți fleanca, grăsane!” și a mai adăugat ceva, care suna cam așa: „Umflă-l!”, sau poate: „Umflați-l!” Și pe urmă a plesnit ultima coardă a înțelegerii din ființa mea,

sau poate din univers. De lângă cămin, stimata și săritoarea mea prietenă, domnișoara Brett, a spus: „Vâră-i căpățâna într-un sac, Sam, și leagă-l bine. Gura! O să vă umfle și pe voi într-o bună zi dacă lucrați ca la teatru!”

Capul mi se învârtea. Să fi fost cu putință, așa cum îmi închipuisem eu cu o clipă mai înainte, ca niște domnișoare bătrâne să fi înființat un soi de cerc năbădăios, din care toți ceilalți erau excluși?

Mi-aminteam nelămurit, din vremea studiilor mele clasice (am fost, pe vremuri, studios în felul meu, dar acum din păcate, ruginesc), mi-aminteam de tainele grupului Bona Dea și de francmasoneria aceea femeiască. Mi-aminteam de sabaturile de vrăjitoare. Ba chiar, în delirul meu absurd, încercam să-mi amintesc un vers despre nimfele Dianei, când domnișoara Mowbray mă cuprinse pe la spate, în brațele ei. În clipa aceea, am știut că nu sunt brațe de femeie.

Domnișoara Brett — sau aceea pe care o crezu sem domnișoara Brett — stătea în fața mea, cu un revolver mare în mână și un rânjet larg pe față.

Domnișoara James tot mai stătea sprijinită de ușă, dar adoptase o atitudine cu desăvârșire nouă și atât de nefeminină, încât te simțeai zguduit privind-o.

Lovea din călcâie, stând cu mâini-le în buzunar și cu boneta într-o parte. Era bărbat. Vreau să zic, că el era fe… nu, vreau să zic că mi-am dat seama că în loc de a fi femeie — ea — adică el — adică era vorba de un bărbat.

Domnul Shorter arăta nespus de agitat și-și fiu tura brațele mai tare ca oricând și, odată cu ele, și șalul scoțian, în timp ce se ostenea să potrivească genurile. Vorbi mai departe, cu o nervozitate și mai înfrigurată.

— Cât despre domnișoara Mowbray, ea — adică el — mă ținea ca într-un cerc de fier. Brațul lui – adică al ei — era în jurul gâtului — vreau să zic al gâtului meu — și nu puteam nici să țip. Domnișoara Brett — adică domnul Brett, sau cel puțin domnul nu știu care, care nu era domnișoara Brett — stătea cu revolverul îndreptat spre mine. Celelalte două domnișoare — adică ăă — domni — scotoceau într-un cufăr, mai în fund. Totul era, în sfârșit, limpede: erau asasini deghizați în femei, ca să mă răpească pe mine! Să-l răpească pe vicarul din satul Chuntsey, Essex ! Dar de ce? Din nonconformism?

Bruta de la ușă strigă cu nepăsare: „Urniți-vă mai repede! Arătați-i ramolitului care-i chestia, și să-i dăm drumul!” „Dă-l dracului — spuse domnișoara Brett — adică omul cu revolver — de ce să-i arătăm care-i chestia?” „Eu zic să faceți bine să-i arătați — spuse cel de la ușă, căruia îi ziceau Bill.

Up. Om care știe ce face e cât zece care nu știu, chiar dacă-i un nătărău de popă!” „Bill zice bine — făcu vocea răgușită a omului care mă ținea pe mine (fusese glasul domnișoarei Mowbray). Scoate tabloul, Harry!”

Omul cu revolver străbătu odaia până în locul unde celelalte două femei — adică bărbați — răscoleau niște bagaje și le ceru un lucru, pe care ele i-l dădură. Se întoarse înapoi și mi-l arătă. Și, față de uimirea pe care mi-o pricinui, toate surprizele de până atunci ale acestei zile îngrozitoare păliră dintr-odată.

Era portretul meu. Numai faptul că un astfel de tablou se afla în mâinile acestor ticăloși ar fi fost de ajuns ca să-mi producă o oarecare surpriză; atât și nimic mai

mult. Dar n-am simțit doar o surpriză oarecare. Asemănarea era izbitoare și însoțită de toate accesoriile studioului obișnuit de fotografii.

Îmi sprijineam capul în mână și mă proiectam pe un peisaj pictat, reprezentând un ținut împădurit.

Era limpede că nu e vorba de un instantaneu, era limpede că pozasem pentru această fotografie. Dar adevărul era că eu nu pozasem niciodată pentru o astfel de fotografie. Era o fotografie pe care eu n-o făcusem niciodată.

M-am holbat din nou la ea. Mi se părea foarte retușată; tabloul era acoperit cu sticlă și înrămat, iar sticla atenua unele amănunte. Dar, fără indoială, fața era a mea, ochii ai mei, gura, nasul, capul și mâna, pozate toate la un fotograf de meserie. Iar eu nu pozasem niciodată în fața unui astfel de fotograf.

„Priviți minunea! făcu omul cu revolverul, pe un ton glumeț, foarte nelalocul lui. Părinte, pregătește-te să dai ochii cu Dumnezeu”. Și spunând asta, scoase geamul din ramă. În clipa când geamul începu să se miște, mi-am dat seama că o parte din tablou era pictată pe sticlă cu alb de China, și anume favoritele și gulerul de pastor. Dedesubt era, portretul unei doamne bătrâne, îmbrăcată într-o rochie neagră, cu capul sprijinit în mână, în fața unui peisaj împădurit. Doamna bătrână semăna cu mine, cum seamănă o picătură de apă cu alta. Nu fusese nevoie decât de favorite și guler, ca să devină eu, din cap până-n picioare.

„Nostim, hai? făcu cel numit Harry, punând geamul înapoi. Asemănare izbitoare, părinte! Fain pentru bătrâna doamnă! Fain și pentru dumneata! Și putem adăuga, fain mai ales pentru noi, fiindcă o să iasă ceva bunicel de aici. Îl cunoști pe colonelul Hawker, ăl de s-a stabilit în ținut, așa-i?” Am dat din cap. „Ei — făcu cel numit Harry, arătând tabloul — asta-i mă-sa. Cine-l culegea de pe jos când se-mpiedica? Chiar ea!” Și și-a aruncat degetele într-un gest cuprinzător spre fotografia bătrânei doamne, care semăna leit cu mine. „Ia zi-i bătrânului ce are de făcut și basta — izbucni Bill de lângă ușă. Uite, reverende, care-i povestea, n-avem de gând să-ți facem nimic. Dacă vrei, îți dăm și o liră pentru osteneală. Cât despre zdrențele babei, grozav ai să arăți în ele!” „Nu te prea pricepi la explicat, Bill — făcu omul din spatele meu. Domnule Shorter, uite cum stă treaba. Trebuie să avem o întrevedere cu Hawker ăsta, chiar în astă-noapte.

Te pomenești că ne pupă pe toți și ne mai dă și șampanie când ne vede. Pe de altă parte, s-ar putea să nu ne dea. Poate că atunci când om pleca, s-a zis cu el. Poate că nu. Dar de văzut trebuie să-l vedem.

Acum, după cum știi și dumneata, ăsta se închide în casă și nu deschide ușa nimănui; numai că dumneata nu știi de ce, și noi știm. Singurul suflet care poate intra la el e mă-sa. E o potriveală a dracului de nostimă, e un noroc neobișnuit, fiindcă dumneata ești mă-sa!” „Când i-am văzut prima dată poza – spuse Bill, clătinând din cap ca o rumegătoare – când am văzut-o prima oară, mi-am zis: ăsta-i bătrânul Shorter. Chiar așa am zis — bătrânul Shorter”. „Ce aveți de gând, sălbaticilor? am spus eu, gâfâind. Ce trebuie să fac eu?” „Spunem numaidecât, sfinția-ta spuse binevoitor cel cu revolverul. Trebuie să-ți pui niște boarfe” — și arătă spre o bonetă și un teanc de straie femeiești îngrămădite într-un colț al odăii.

— Domnule Swinburne, nu vreau să stărui asupra amănuntelor. N-aveam ce face. Nu mă puteam lupta cu cinci oameni, ca să nu mai pomenesc de pistolul încărcat. În cinci minute, domnule, vicarul din Chuntsey a fost îmbrăcat ca o femeie bătrână

— Ca mama nu știu cui, dacă vreți — și târât din casă, pentru a lua parte la o crimă.

Era spre seară și, iarna, noaptea se lasă repede.

Pe un drum întunecos, bătuți de vânt, porniram spre — casa singuratică a colonelului Hawker, alcătuind poate cortegiul cel mai ciudat ce a umblat vreodată pe drumul acela sau pe oricare altul. Pentru orice privire omenească, după toate aparențele, eram șase doamne bătrâne, foarte respectabile, dar cu mijloace modeste, rochii negre și bonete elegante, cam învechite, e drept; în realitate, eram cinci asasini și o față bisericească.

Vreau să scurtez povestea asta lungă. În timpul drumului, simțeam că mi se învârtește parcă o morișcă în cap, tot gândindu-mă la o cale de scăpare.

Să țip, atâta vreme cât eram departe de orice așezare, ar fi însemnat sinucidere, fiindcă era ușor pentru bandiții aceia să mă înjunghie, să-mi pună căluș la gură și să mă arunce în șanț. Pe de altă parte, să încerc să opresc trecătorii și să le explic cum stau lucrurile era cu neputință tocmai din prin cina nebuniei și a ciudățeniei situației. Cu mult înainte de a fi convins un poștaș sau un căruțaș, care s-ar fi nimerit să treacă pe acolo, de adevărul unei istorii atât de absurde, tovarășii mei ar fi șters-o, — ba m-ar fi luat și pe mine cu ei, ca. pe un amic de-al lor, care a avut nenorocirea să se sclintească sau să se îmbete. Totuși, acest din urmă gând a fost o inspirație: deși una groaznică. Ajunsesem oare până acolo încât vicarul din Chuntsey să se prefacă nebun sau beat? Până acolo ajunsesem.

Am mers mai departe cu ceilalți, pe drumul acela pustiu, ținând pe cât puteam pas cu ei, care mergeau repede, dar totuși cu pas feminin, până când, văzui, în sfârșit, un felinar. Și sub el un polițist. Hotărârea mea era luată. Până să ajungem în dreptul lui, eram cu toții la fel de cuminți, de tăcuți și de iuți. Când am ajuns, eu m-am repezit spre balu strada din marginea drumului și am început să urlu:

„Ura, ura, ura! Sus Britania! Tundeți-vă părul ! Hei-rup! Bău!” Era o situație nu lipsită de noutate pentru un om ca mine.

Polițistul a aruncat numaidecât lumina lanternei asupra mea sau, mai bine zis, asupra babei pono site și bete în care eram travestit. „Vă rog, doamnă” — începu el, aspru. „Mișcă-te și potolește-te, că praf te fac! îmi șuieră Sam răgușit în ureche. Taci, că te jupoi!” Era înfricoșător să auzi cuvintele astea și să vezi domnișoara frumos îmbrobodită care le șoptea.

Eu urlam, urlam de zor — acum mă pornisem. Strigam în gura mare refrene caraghioase, pe care niște tineri vulgari le cântaseră, spre regretul meu, la concertele noastre sătești, mă clătinam încoace și încolo ca o popică gata să se răstoarne. „Dacă nu sunteți în stare să o potoliți pe prietena dumneavoastră, doamnelor — spuse polițistul — voi fi nevoit s-o ridic. E beată și zănatecă rău”.

Eu mi-am îndoit sforțările. Nu fusesem crescut pentru astfel de lucruri; dar cred

că m-am întrecut pe mine însumi. Cuvinte despre care nu știam că le auzisem vreodată îmi ieșeau cu nemiluita din gură.

„Când trecem de ăsta — șopti Bill — ai să urli mai tare; ai să urli cât te-o ține gura, când ți-om arde picioarele!”

De groază, cântam cântecele acelea înspăimântătoare, de chef. În niciun coșmar pe care l-a avut vreodată în somn un om n-a existat ceva mai ucigător, mai groaznic decât fețele celor cinci care mă priveau dintre bonete; siluete de cucoane provinciale, cu fețe de diavoli. Nu pot să-mi închipui că în iad există ceva mai sfâșietor.

Timp de o clipă, am simțit că mă îmbolnăvesc la gândul că tărăboiul însoțitorilor mei și aerul respectabil al straielor noastre îl vor convinge pe polițist și-l vor face să ne lase să trecem. Omul a șovăit, în măsura în care un lucru atât de solid ca un polițist poate fi șovăielnic. Atunci m-am aruncat înainte și mi-am repezit capul în pieptul lui, strigând (dacă îmi amintesc bine): „Măă, ia te uită, fir-ar al naibii să fie!”

În clipa aceea mi-am amintit cel mai limpede că sunt vicarul satului Chuntsey din Essex.

Lovitura asta deznădăjduită m-a salvat. Polițistul m-a înșfăcat de ceafă. „Vii cu mine!” începu el, dar Bill îl întrerupse, imitând minunat glasul miorlăit al unei doamne: „Te rog, nu face atâta caz de sărmana noastră prietenă. O ducem noi în liniște acasă. Bea prea mult, dar altfel e o lady, doar cam excentrică.”, M-a lovit în stomac” — spuse scurt polițistul. „Excentricități geniale” — spuse Sam, serios. „Te rog, dă-mi voie s-o duc acasă” — repetă Bill, reintrând în pielea domnișoarei James. „Are nevoie de îngrijiri”. „Are — făcu polițistul. Dar o îngrijesc eu”. „N-are rost — strigă Bill, înfrigurat.

Are nevoie de prietenele ei. Avem noi o doctorie pentru ea”. „Da — încuviință domnișoara Mowbray, aprinsă — nicio altă doctorie nu face doi bani. E unica”. „Mă simt foarte bine, cucurigu, cucu-cucurigu!” făcu spre veșnica lui rușine vicarul din Chuntsey. „Ia ascultați, doamnelor — spuse aspru polițistul. Mie nu-mi plac aiurelile prietenei dumneavoastră și nu-mi plac nici cântecele ei, nici capul ei în stomacul meu. Și, când mă gândesc mai bine, nu-mi plac nici mutrele dumneavoastră. Am văzut destule femei îmbrăcate așa cuviincios, care ne-au dat de lucru. Cine sunteți?” „N-avem carnetele de identitate la noi — spuse domnișoara Mowbray cu nespusă demnitate. Și nici n-avem de gând să ne lăsăm insultate de orice maimuțoi, care e mojic cu doamnele, atunci când e plătit ca să le apere. Dacă vrei să te folosești de slăbiciunea ne fericitei noastre prietene, firește că legal ai dreptul s-o ridici. Dar dacă-ți închipui că ai vreun drept legal să ne intimidezi pe noi, află că greșești”.

Adevărul și demnitatea acestor cuvinte l-au în mărmurit timp de o clipă pe polițist. Folosindu-se de acest avantaj, cei cinci prigonitori ai mei au în tors. O clipă spre mine niște fețe de osândiți și apoi s-au topit în întuneric. De îndată ce polițistul și-a îndreptat spre ei lanterna și bănuielile, am văzut privirea telegrafică trecând de la o față la alta, privire spunând că nu există altă cale decât retragerea.

Între timp, m-am lăsat încet pe caldarâm, într-o stare de ascuțită meditație. Câtă

vreme bandiții erau cu mine, nu îndrăznisem să părăsesc rolul bețivei.

Fiindcă, dac-aș fi început să vorbesc cu șir și să explic cum stau lucrurile, agentul ar fi crezut că-mi venisem puțin în fire și m-ar fi încredințat prietenelor mele. Acum însă, dacă aveam chef, puteam fără primejdie să-l lămuresc.

Dar, mărturisesc că n-avem chef. Nu se știe niciodată ce se poate întâmpla în viață și, fără îndoială, pe drumul strâmt al datoriei unui cleric, aparținând bisericii Angliei, se Poate ivi nevoia de a se preface într-o bătrână bețivă; dar astfel de nevoi se ivesc, după câte cred eu, destul de rar, și de aceea pot părea unora drept puțin probabile. Închipuiți-vă că s-ar fi răspândit povestea cum că m-aș fi prefăcut a fi beat. Închipuiți-vă că nu toți oamenii ar fi crezut în prefăcătoria mea!

Polițistul m-a urnit săltându-mă în sus. Am pornit domol și am mers încet vreo sută de yarzi. Cu siguranță că polițistul mă credea prea somnoros și slab ca să încerc să scap, așa încât mă ținea ușor.

M-a târât după el, ca pe o momâie oloagă, înceată, dezgustătoare, trecând de o cotitură, două, trei, patru cotituri. La a patra cotitură, m-am smuls de-o dată din mâinile lui și am pornit-o în jos, pe stradă, ca un cerb turbat. Omul era nepregătit, era greoi, afară era întuneric. Iar eu alergam, alergam, alergam și, după cinci minute de goană, mi-am dat seama că am câștigat. După o jumătate de oră eram afară, în câmp, sub binecuvântarea stelelor, și aci am smuls de pe mine șalul acela blestemat și bo neta și le-am îngropat în pământ.

Bătrânul își terminase povestea și se lăsase pe spătarul scaunului. Atât cele povestite cât și felul cum povestise, avuseseră darul să mă impresioneze plăcut, pe măsură ce trecea timpul. Era un pisălog bătrân și pedant, dar dincolo de această înfățișare, deslușeai omul crescut la țară și gentlemanul care-arăta curaj și un instinct cavaleresc în ceasurile de grea cumpănă. Își depănase povestea cu multe întorsături ciudate, dar cu un realism convingător.

— Și acum… — începui eu.

— Și acum — spuse Shorter, aplecându-se din nou înainte, cu ceva care semăna a energie slugarnică — și acum, domnule Swinburne, ce facem cu nenorocitul acela de domnul Hawker? Nu pot să vă spun ce aveau de gând oamenii aceia sau cât de adevărat era ceea ce spuneau. Dar cu siguranță că primejdia există. Eu nu pot să mă duc la poliție, pentru motive pe care le înțelegeți. Între altele, nu m-ar crede. Ce-i de făcut?

Mi-am scos ceasul din buzunar. Se făcuse douăsprezece și jumătate.

— Prietenul meu, Basil Grant — am spus — e omul la care trebuie să ne ducem. Eram amândoi poftiți, în astă-seară, la o cină; dar cred că s-o fi întors acasă. Ai ceva împotrivă să luăm o trăsură?

— Nu, de loc — răspunse el, ridicându-se politicos și adunându-și șalul cel caraghios.

O rablă de trăsură ne-a dus până la clădirile întunecate, cu locuințe muncitorești, din Lambeth, unde locuia Grant; ne-am cățărat pe o scară a ne voioasă de lemn și iată-ne în mansarda lui. Când am intrat în interiorul acela de lemn, plin cu boarfe, ne-a izbit contrastul dintre strălucirea albă a pieptarului cămășii lui Basil și luciul

hainei lui de blană, aruncate pe o bancă de lemn. Omul tocmai era pe cale să bea un pahar cu vin, înainte de a se duce la culcare. Aveam dreptate: se întorsese de la supeu.

L-a ascultat pe reverendul Ellis Shorter repetându-și povestea, cu simplitate sinceră și respectul de care a dat totdeauna dovadă în purtările lui cu orice ființă omenească. La sfârșit, a spus simplu:

— Cunoști pe cineva cu numele de căpitan Fraser?

M-a uimit într-atât că pomenește, fără niciun rost, de meritosul colecționar de cimpanzei, cu care ar fi trebuit să iau masa în seara aceea, încât i-am aruncat lui Grant o privire aspră. Rezultatul a fost că nu m-am uitat spre domnul Shorter. L-am auzit numai răspunzând, cu tonul lui cel mai nervos:

— Nu.

Totuși, Basil părea să găsească ceva ciudat în răspunsul ăsta și, în general, în purtarea bătrânului, fiindcă-și ținea ochii săi mari și albaștri ațintiți asupra clericului și, deși ochii lui priveau liniștiți, totuși parcă-i ieșeau din ce în ce mai mult din or bâte.

— Ești absolut sigur, domnule Shorter — repetă el — că nu-l cunoști pe căpitanul Fraser?

— Absolut — răspunse vicarul, și eram de-a dreptul încurcat văzându-l cum se întoarce la sfiala, ca să nu zic deznădejdea, cu care mi se arătase prima oară.

Basil sări vioi în picioare.

— Atunci e limpede ce avem de făcut. Dumneata nici n-ai început măcar cercetările, dragul meu

Shorter; primul lucru pe care-l avem de făcut este să ne ducem, împreună, la căpitanul Fraser.

— Când? întrebă vicarul, bâlbâindu-se.

— Acum — făcu Basil, și-și vârî o mână în mâneca hainei de blană.

Bătrânul cleric se ridică în picioare, tremurând.

— N-aș crede că e nevoie — spuse el.

Basil își scoase brațul din mâneca hainei de blană, aruncă haina din nou pe scaun și-și băgă mâinile în buzunar.

— Aha! făcu el, apăsat. Va să zică nu credeți că e nevoie; atunci — și rosti cuvintele acestea limpede și hotărât — atunci, domnule Ellis Shorter, nu pot apune decât că mi-ar plăcea să vă văd fără favorite.

La cuvintele astea m-am ridicat și eu în picioare, fiindcă începuse marea tragedie a vieții mele. Deși viața, în neîntreruptă legătură cu Basil, era minunată și senzațională, avusesem întotdeauna părerea că frumusețea și senzațiile acelea se învecinau cu nebunia. El trăia mereu, având acea rațiune a lucrurilor care-i face pe oameni să-și piardă rațiunea.

Și resimțeam scrânteala lui, așa cum resimt oamenii moartea unor prieteni; adică cu durere în inimă.

Lucrul se putea întâmpla oricând, pe un câmp, într-o trăsură, privind apusul soarelui, fumând o țigară. Se întâmplase acum. În clipa când trebuia să rostească

o judecată menită să salveze viața unui seamăn, Basil Grant înnebunise.

— Favoritele dumitale — strigă el înaintând, și ochii săi împrăștiau scântei. Dă-mi favoritele! Și chelia !

Bătrânul vicar s-a dat, firește, cu un pas înapoi.

Eu am pășit între ei:

— Stai jos, Basil! I-am implorat eu. Ești cam enervat. Termină-ți vinul!

— Favoritele — răspunse el neînduplecat — favoritele !

Și s-a repezit la bătrân, care s-a repezit la ușă, dar a fost oprit. Și atunci, înainte de a ști ce se pe trece, odaia aceea liniștită a fost prefăcută, de către cei doi, în ceva între pantomimă și pandemonium.

Scaunele zburau trosnind, mesele erau azvârlite cu zgomot de tunet, porțelanurile erau împrăștiate în cioburi și, totuși, Basil Grant tot mai sărea și urla la reverendul Ellis Shorter.

Și mai vedeam ceva, care punea capac iluziei mele smintite. Reverendul Ellis Shorter din Chuntsey.

Essex, nu se purta nicidecum așa cum îl văzusem purtându-se până atunci sau cum, ținând seama de vârsta și profesia lui, m-aș fi așteptat să se poarte.

Puterea cu care se ferea, sărea și se lupta ar fi fost uimitoare și la un băiețandru de — șaptesprezece ani, iar la acest bătrân vicar hodorogit părea un soi de vis grotesc. În afară de asta, omul nu părea chiar atât de uimit cum crezusem eu. Ba chiar, în ochii lui citeai un soi de licărire de plăcere, ca și în ochii lui Basil. Dar trebuie să vă spun uluitorul adevăr.

Acum râdeau amândoi.

În cele din urmă, Shorter a trebuit să se dea bătut.

— Ei, lasă, domnule Grant — gâfâi el — mie nu poți să-mi faci nimic. E legal. Și nimeni n-a fost păgubit. E doar o ficțiune socială. Un rezultat al complicatei noastre societăți, domnule Grant.

— Nu te învinuiesc, omule — spuse Basil, calm.

Dar vreau favoritele dumitale. Și chelia. Sunt ale căpitanului Fraser?

— Nu, nu — făcu domnul Shorter, râzând — le procurăm chiar noi. Nu sunt ale căpitanului Fraser.

— Ce naiba or mai fi toate astea? am întrebat (eu, aproape țipând. E un coșmar infernal? Cum poate chelia domnului Shorter să aparțină căpitanului Fraser? Cum se poate? Ce legătură are căpitanul Fraser cu toată treaba asta? Ce-i cu el?

Doar ai luat masa cu el, Basil!

— Nu — spuse Grant — n-am luat.

— Nu te-ai dus la supeul doamnei Thornton?

I-am întrebat, înmărmurit. De ce?

— Păi — făcu Basil, cu un zâmbet ușor și ciudat

— Adevărul e că am fost reținut de un vizitator.

Ca să fiu precis, e în dormitorul meu.

— În dormitor? repetai eu; dar imaginația mea ajunsese în asemenea stare, încât mi s-ar fi părut tot atât de firesc să-mi spună că vizitatorul e în lada de cărbuni

sau în buzunarul de la vestă.

Grant merse până la o ușă care dădea spre apartament, o deschise și intră. Apoi ieși, cu ultima minune întruchipată, din noaptea aceea. Aduse în salonaș, cu un gest de scuză și ținându-l de ceafă, pe un cleric șchiop, cu chelie, favoriți albi și un șal scoțian.

— Stați jos, domnii mei — strigă Grant, bătând voios din palme. Stați jos cu toții și luați câte un pa har de vin. După cum spuneai, nimeni n-a fost păgubit și dacă căpitanul Fraser mi-ar fi dat să înțeleg despre ce e vorba, l-aș fi scutit de cheltuială.

Nu v-ar fi încântat, așa-i? …

Cei doi gentlemani identici, care sorbeau vinul de Burgundia rânjind identic, râseră cu poftă, iar unul dintre ei trase neglijent de favoriți și-i puse pe masă.

— Basil — spusei eu — dacă-mi ești prieten, scapă-mă. Ce-i asta?

El râse din nou.

— Un exemplar nou, îngerașule, la colecția ta de Meserii ciudate. Acești doi domni (în cinstea cărora am plăcerea să închin) sunt reținători de meserie…

— Ce-o mai fi și asta? întrebai eu.

— E foarte simplu, domnule Swinburne — începu cel care fusese odată reverendul Ellis Shorter din Chuntsey, Essex, și am fost zguduit, auzind cum din făptura aceea solemnă și familiară mie, nu mai iese glasul solemn și familiar, ci tonurile vioaie și apă sate ale unui tânăr orășean. Nu e un lucru foarte important. Suntem plătiți de clienții noștri, ca să ținem de vorbă, sub un pretext nevinovat, oameni pe care — ei vor săi înlăture din cale pentru câteva ceasuri. Și căpitanul Fraser… și aci, zâmbi șovăielnic.

Basil zâmbi și el. Apoi interveni:

— Adevărul e că bunul meu prieten, căpitanul Fraser, voia foarte tare să ne înlăture pe amândoi.

Deseară se îmbarcă pentru Africa de est, iar doamna cu care trebuie să luăm masa este — ăă — este ceea ce se descrie cu expresia „romanul vieții lui”.

A vrut să rămână două ceasuri cu ea și i-a folosit pe acești doi domni, ca să ne oprească acasă, așa încât el să aibă terenul liber.

— Și, firește — îmi spuse răposatul Shorter, cu glas de scuză — fiind silit să țin în casă pe un domn care avea o întâlnire cu o doamnă, trebuia să găsesc ceva pasionant și tare, și oarecum urgent.

Nu puteam să spun o poveste cuminte.

— A ! făcui eu — te-am scutit de cumințenie.

— Mulțumesc, șir — spuse omul, respectuos. Sunt totdeauna recunoscător pentru orice fel de recomandație.

Celălalt își împinse leneș chelia pe spate, descoperind un păr des și roșcat, și începu se vorbească visător, poate sub înrâurirea minunatului vin de Burgundia al lui Basil.

— E uimitor cum se extinde, domnilor ! Biroul nostru are de lucru de dimineață până seara. Nu mă îndoiesc că v-ați ciocnit adesea de noi. Băgați de seamă ! Când un burlac bătrân te plictisește cu povești vânătorești, atunci când tu arzi de

nerăbdare să fii recomandat cuiva, e din biroul nostru. Când vine o doamnă cu treburi bisericești și te ține ore în șir, tocmai când vrei să te duci la familia Robinson, e din biroul nostru. În umbră, vezi mâna Robinsonilor.

— Un singur lucru nu înțeleg — spusei. Amân doi sunteți vicari?

O umbră trecu pe fruntea vremelnicului beneficiar al parohiei din Chuntsey, Essex.

— Asta se poate să fi fost o greșeală, sir – spuse el. Dar n-a fost vina noastră. De vină e mărinimia căpitanului Fraser. A cerut să fie folosită categoria cea mai înaltă din tariful nostru, pentru reținerea dumneavoastră. Și în biroul nostru, tari ful cel mai mare se plătește celor care întruchipează vicari, aceștia fiind cei mai respectabili și pretinzând efortul cel mai mare. Ni se plătește cinci guinee o vizită. Am avut norocul de a mulțumi firma cu munca noastră; și acum suntem mereu vicari. Înainte de asta, doi ani am fost colonei, următorii de pe tarif. Coloneii se plătesc patru guinee.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

JOHN PRIESTLEY
1 8 9 4 – 1 9 8 4

Figură foarte cunoscută în literatura contemporană engleză, John Boynton Priestley păstrează, în special în proza lui, câteva dintre caracterele principale ale marilor săi înaintași realiști: ascuțimea și precizia observației, puterea de obiectivare, forța satirică. Aceste însușiri s-au sprijinit și au fost orientate de o poziție politică în general progresistă, deși în ultimii ani lipsită de consecvență. De această orientare se leagă și interesul fundamental pentru problemele vieții contemporane.

Priestley, oare a desfășurat în timpul ultimului război o multilaterală activitate cetățenească, a scris atunci cărți inspirate din problemele acute ale momentului. *Lumină în blindaj* descrie efortul depus de industria engleză în războiul antihitlerist și combătea antisovietismul. *Trei oameni în haine noi* se ocupa de viața soldaților demobilizați.

De la prima lui carte, *Scurte divertismente,* apărută în 1922, Priestley e cunoscut în egală măsură ca dramaturg și ca prozator. Din teatrul lui s-au jucat în ultimii ani la noi două piese: *Cotitura periculoasă* și *Vizita inspectorului,* cunoscută de spectatorii noștri sub titlul de *Inspectorul de poli fie,* ambele remarcabile prin intensitatea conflictului și vigoarea critică. În Proză, în afară de romanele menționate mai sus și de altele ca *înnoptării* și *Călătorie engleză,* cea mai pe drept faimoasă carte a lui este, fără îndoială, *Tovarăși de drum* (1929), din care am ales paginile ce urmează.

Construit după un vechi procedeu al romanului englez, *Tovarăși de drum* narează aventurile neprevăzute ale unei trupe de cântăreți de music-hall. Trei oameni foarte deosebiți pleacă în același timp din trei puncte deosebite și străbat

Anglia, căutându-și norocul.

Sunt: un profesor — compozitor amator —, fiica unui colonel, un muncitor concediat. Se întâlnesc cu toții cu un grup de actori în restrițe, constituie trupa *Tovarăși de drum* și colindă orașele de provincie. Scriitorul are astfel prilejul să ne plimbe prin locuri și împrejurări felurite, într-o amuzantă călătorie literară.

TOVARĂȘI DE DRUM

A doua zi dimineață; se treziră și. Porniră cu noaptea în cap.

— Ne trebuie o oră ca să ajungem acolo — îi lămuri Joby. Și eu vreau o dugheană bună.

Gustarea de dimineață o luară în grabă — ceai cu pâine, șuncă fiartă — și, încă înainte ca soarele să-și fi croit drum printre nori, înaintau pe șosea.

— Ceva mai rece ca pân-acu' — spuse domnul Oakroyd.

Joby aruncă o privire de expert asupra dimineții.

— Se strică vremea. Azi n-o să mai fie așa cald, o să vedeți. S-ar putea să plouă. Dacă nu azi, mâine. Nu-i nicio treabă ploaia pentru noi. Câteva săptămâni ploioase și să vedeți cum mai vând prăvălia primului cămătar. Să mai zici de marinari! Noi suntem ăi de ne interesează vremea.

Ribsden, un orășel ghemuit, asemănător cu Everwell, dar parcă mai mărișor, era cu susul în jos când sosiră ei. Iarmarocul combinat cu târgul obișnuit umplea piața și urca și pe câteva străzi, ce duceau spre piață. Joby făcu totuși rost de o tarabă așa cum își dorise, așezată chiar în locul unde strada principală dă în piață și — băgă el îndată de seamă — drept în fața unei cârciumi — „La mâna care ajută". N-au putut lua camionul cu ei, ci trebuită să scoată dinăuntru toate lucrurile de care aveau nevoie, tejghele, marfă și apoi să-l gareze într-o stradă lăturalnică, în șir cu alte mașini, căruțe, caravane.

Începură să monteze împreună tejghelele și să le decoreze cu păpuși și animale de cauciuc, dintre care pe cele mai multe trebuiră să le umfle. Din timp în timp, Joby scotea un strigăt când descoperea câte o veche cunoștință, dar lumea n-avea timp de vorbă, cu excepția privitorilor, a mulțimii din târg, alcătuită din băiețași atât de interesați de cele ce se petreceau, încât trebuia să-i alungi-cu înjurături, fetițe care săreau pe caldarâmul străzii de atâta nerăbdare, un polițist cu mustață roșcată, căruia, pare-se, nu-i plăceau târgurile și bâlciurile, și un altul fără mustață, căruia, pare-se, îi plăceau.

Domnul Oakroyd savura din plin fiecare clipă. Îl bucurau tărăboiul, ciocăniturile, strigătele, decorarea tejghelelor, spre care arunca acum o privire mândră și părintească, aerul tare al toamnei, primele raze ale soarelui, mutra de bătrân aventurier și tovărășia atotștiutorului și vorbărețului Joby.

Nu se vedea pe sine ca pe un negustor de păpuși de gumă, deși deveni curând meșter în umflarea și potrivirea lor, ci, toată povestea era — așa cum își mărturisea adesea sieși —, o mare înșelătorie".

Joby întregi preparativele, agățând câteva afișe de stâlpii care susțineau

tejghelele: „Nu-i uitați pe cei mici” țipau afișele către trecători. „Nu există concurență”; „Noi suntem în frunte, alții ne urmează „Iscusința britanică nu poate fi întrecută”.

— Lucru probabil destul de adevărat și care, firește, se cuvine să fie spus, măcar că mai toată marfa domnului Jackson părea să iasă din lăzi cu etichete străine. Iar la mijloc, agățat de grindă, încununându-le pe toate, un afiș mai mare, de un roșu aprins, vestea că „Joby Jackson e din nou aici. Vechea firmă”. După ce făcu toate acestea și-și admiră opera — cu mare mulțumire, Joby avu răgaz să-și în drepte atenția și spre vecinii săi.

Unul dintre ei tocmai cerea puțin spațiu în partea stângă, înghesuindu-și un șevalet și o cutie. Era un bărbat înalt și trecut, îmbrăcat într-o redingotă care strălucea la soare și părea verde în umbră. Nu purta pălărie și avea o claie de păr cărunt la spate, dar nimic în frunte. Avea sprâncene atât de stufoase și de negre, încât îl scuteau de a-și mai bărbieri obrajii, fapt de care, în ultima vreme, proprietarul sprâncenelor profitase din belșug.

— ’neața, Profesore — spuse Joby personajului.

— Bună dimineața — spuse Profesorele, care avea un glas răsunător și dogit. A, domnul Jackson, bună dimineața. Iarăși suntem vecini, așa-i? Cred că te-am văzut l-a Doncaster.

— M-ai. Vezi ce dugheană bună am? și Joby arată cu degetul gros spre „Mâna care ajută”.

— A, da. Nu băgasem de seamă. Da, s-ar putea să-ți fie de folos, domnule Jackson, Am apucat timpul când… Și-și întregi fraza, ducând o mină mare și murdară la gură, ceea ce-i stârni în adâncimi un sunet cavernos, care aducea a râs. Apoi redeveni foarte grav. Pentru mine, nu-l rost de alișveriș pe aici, domnule Jackson. Până una alta o fac și p-asta.

— La fel și noi — spuse Joby. Unde ai mai fost după Doncaster, Profesore?

— Locuri fără nume, ca să zic așa — Tună Profesorele, jalnic. Târguri mici, afaceri proaste, câte o livră de brânză, un yard de muslină, rațe, găini.

Singurătatea rurală, domnule Jackson. Și apoi am apucat și un drum greșit. Dacă m-aș fi ocupat de vindecarea reumatismului sau de tonice digestive, ar fi mers bine, dar acum mă ocup cu Caracterul și Soarta și asta-i treabă de oraș, fără discuție, treabă de oraș. M-am gândit să schimb, dar n-am avut răgaz să-mi fac rost de sticle. Și, în ziua de azi, trebuie să ai sticle. Nu vor să înghită hapuri și pace, domnule Jackson. Ce să-i faci? Vrei să ai puțină grijă de cutia asta? Mă întorc până-n zece minute. Și Profesorele plecă.

— Tipul ăsta ar fi hun de difuzor — spuse domnul Oakroyd, care ascultase convorbirea cu încântare.

— Păi asta și e, dacă vrei să știi — răspunse Joby. E om priceput, Profesorele. Îl cunosc de un car de ani. Știi, e bun de gură, vorbește toate graiurile. Grozav ! Vinde orice. Fără cheltuieli. În branșa lui, numai profituri. Băiat deștept. Și p-ormă și învățat, știi, și cu asta le vine de hac. Pe dumneata și pe mine nu ne-ar crede nimeni dacă ne-am apuca de ce face el. El te face să crezi orice, îți vinde și ghetele

cu care ești încălțat.

— O fi — făcu gânditor domnul Oakroyd. Dar grăsime n-a prins.

— Trage prea mult la măsea. Cu asta se ține. Adresa lui telegrafică: Sugativă. Și pe urmă, nu mai sunt timpurile care au fost, ăsta-i adevărul. Prea-i multă educație prin țară pentru d-alde el. Nu-i mai poate trage pe sfoară. Deodată, schimbă tonul atât de neașteptat, încât îl uimi pe domnul Oakroyd: Doamnelor, poftiți, alegeți. Nouă penny, un șiling, un șiling și șase, doi șilingi, marfă garantată, nu plesnește, nu se rupe, nu arde, nu se înecă, cel mai bun cauciuc astăzi pe piață. Alegeți ce de riți, toate-s cele mai bune!

Ai fi zis că venise primul client.

Acum șirul de oameni care se scurgea printre tejghele era neîntrerupt și din rânduri se ridicau glasuri obraznice. Deocamdată, mulțimea era alcătuită mai ales din femei cu coșuri; amatorii de plăceri aveau să vină mai târziu; dar pentru cei care, ca și Joby, se îndeletniceau cu plăceri de familie, vânzarea zilei începuse. Domnul Oakroyd, care stă tea în dosul tejghelei, descoperea interese noi în viață. Niciodată până atunci nu ajutase cuiva să vândă ceva și acum jocul i se părea distractiv. Oare băiețelul cu pălărie de marinar va izbuti s-o tragă pe maică-sa ca să vadă lighioanele de gumă? Oare femeia cu traistă, care pălăvrăgea fără încetare cu tovarășa ei, răsucind păpușile și animalele, fără mă car să se uite la ele, o să cumpere până la sfârșit ceva, sau intrase numai ca să poată pălăvrăgi în voie? Joby, de obicei, știa tot, așa încât pe unii îi lăsa de capul lor, altora le făcea mărturisiri în chestiunea jucăriilor de gumă, iar pe alții îi silea de-a dreptul să cumpere. Domnul Oakroyd, care încerca să fie de ajutor dar nu prea găsea mare lucru de făcut, își urmărea prietenul cu admirație.

— Ai înțeles, George? spunea Joby, privind drept înainte, dar răsucindu-și gura și clipind foarte re pe de din ochi, o metodă de a intra în vorbă, care făgăduia mărturisiri fără sfârșit. Bagă de seamă la preț și la sporovăială. Îndată o să te rog să-mi ții locul.

După un minut sau două, ar fi fost aproape cu neputință să-i mai auzi mesajul, pentru că vecinul din dreapta își începuse activitatea zilnică. Din prima clipă, acest negustor de linoleum, fără haină, nădușit, intră într-o adevărată furie negustorească, devenind din ce în ce mai furtunos, izbind în sulurile de linoleum, în măsuța lui, izbindu-și mâna, izbind orice cu orice și ajungând într-o asemenea stare de nebunie, încât numai văzându-l te înfierbântai, numai auzindu-l te durea gâtlejul și atunci firește că transformai cumpărarea unui sul de mușama într-o faptă de folos obștesc.

— Să vă spun ce am de gând să fac, oameni buni, oameni bunii — urla el. Pentru saftea, nu vă vând linoleum, vi-l dau. Iată! Și desfășura o lungime, izbind cu patimă în ea. Ăsta-i al dumitale, e modelul cel mai bun, cu dosul de cauciuc, și măsoară patru yarzi ca nimic, fără cincisprezece șilingi nu-l capeți în nicio prăvălie din orașul ăsta sau din oricare alt oraș. Când ajungea aci, trăgea aer în piept ca un muribund și mai izbea o dată în sul. Cinci șilingi !

Patru șilingi și șase 1 Patru șilingi! Și știți ce-o să fac? Trei și șase! Trei și șase

vi-l dau. Așa ! Aici! Dă bucata cealaltă, Charlie ! Iar aici — și o lua de la cap, bătând în sulul nou, fără milă — aveți trei yarzi — acoperiți vestiarul și vă ține o viață întreagă – pun două bucăți. Șase șilingi amândouă. Se holba la mulțime, își ștergea fruntea și-și trecea degetul de jur-împrejurul gulerului zdrențuit și ud. Nu vă vând mușama — începea din nou, și glasul lui suna a convingere desperată într-o lume măcinată de îndoială și frică. Dacă cineva ar fi îndrăznit să spună că, totuși, vinde mușama, omul s-ar fi prefăcut în flacără și fum.

În partea cealaltă, Profesorele se întorsese, își desfășurase șevaletul și acum stătea tăcut, încruntându-se la băiețașii care așteptau să vadă dacă o să se întâmple ceva distractiv.

„Vă cunoașteți destinul? întreba șevaletul și continuă: Profesorul Miro vi-l poate spune. Care e

Mesajul Stelelor? Destinul! Puterea Voinței! Personalitatea! Norocul unei vieți! Nu scăpați ocazia!!!”

Dar până acum, oamenii de ispravă din Ribsden, care se târguiau și flecăreau în lumina soarelui, nu păreau să se sinchisească de tainele întunecate ale vieții. Poate că atunci când se va coborî noaptea asupra lor, aducând cu ea ceata stafiilor, va suna și ceasul Profesorelui. Între timp însă omul încerca zadarnic să înspăimânte trei băiețași, cu sprâncenele sale imense, stând la locul lui într-o tăcere demnă și îndeletnicindu-se cu un teanc de hârtie colorată.

Celălalt vecin al Profesorelui, un tânăr cu fața lată și ochelari, îmbrăcat foarte îngrijit și. Arătând ca un funcționar de bancă zăpăcit, era la fel de gălăgios ca și negustorul de linoleum. Nimeni nu părea să știe ce vinde omul sau măcar dacă vinde ceva. Ținea în mină câteva plicuri comerciale, le scutura în nasul celui de față și vorbea fără în ce tare de un oarecare Walters din Bristol.

— Când domnul Walters din Bristol — urla el, ca și cum ar fi vorbit despre prietenul lui, primul ministru — mi-a dat aceste plicuri, m-a asigurat că în fiecare se găsește o bancnotă și m-a trimis aci, să vi le vând pur și simplu, în chip de reclamă.

Domnul Walters știe și știam și eu, că din asta nu ies bani. E doar o reclamă bună. Și dacă domnul Walters a garantat că în fiecare din plicurile astea se află o bancnotă, mie-mi ajunge. Știam eu că domnul Walters din Bristol n-o să mă trimită după cai verzi pe pereți, vă asigur, oameni buni.

Și continua să asigure oamenii și să le vâre plicurile sub nas.

Puțin timp după ora prânzului, Profesorele își părăsi locul și se apropie de Joby:

— Mă întrebam, domnule Jackson — începu el șoptind confidențial — dacă ai vreun șiling disponibil. Numai până deseară, știi.

Joby făcu semn cu capul spre „Mâna care ajută”.

— Intrăm?

— Da, mă gândeam că poate…

Joby i-o tăie scurt:

— Vii cu mine, Profesore. Ei, George, poți să-mi ții puțin locul? Nu lipsesc mult.

Domnul Oakroyd rămase singur și, înainte ca Joby să se întoarcă, apucase să și vândă un cocostârc roșu aprins, cu picioare de lemn, un polițist care dirijează

circulația, uh copil de cauciuc roz și obez, încasând cu totul patru șilingi, din care știa că cel puțin o jumătate de coroană e câștig net. Era o afacere bună.

Când se înapoie după un ceas, Joby aduse o sticlă de bere și două plăcinte cu carne.

— Nici să te miști nud rost acolo — îl lămuri el — așa că ți-am adus astea. Lasă lucrul și ieși de aici, aerisește-te un pic. Ei, cât ai scos?

Domnul Oakroyd dădu raport asupra vânzării, în timp ce ataca prima dintre plăcinte:

— O pasăre, un copoi și un plod pentru patru biștari.

— George, tu ești un poet pe cinste, crede-mă – spuse Joby, vesel. Profesorele a rămas înăuntru. Acu' pân la ora închiderii, nu mai dăm ochii cu el. Îi place mâna de-l ajută. Dăduse vreo cinci sferturi pe gât când l-am lăsat și toate pe gratis. E în stare să te facă să-i plătești și o căldare plină. Are cap, Profesorele, dar n-aș vrea să fiu în pielea lui în serile care vin.

După ce sfârși cu cele două plăcinte și cu sticla de bere, domnul Oakroyd porni să colinde bâlciul, piața și să cerceteze orașul, iar când se întoarse ca să fumeze o țigară cu, Joby, era aproape ora cea putut.

— Acu', pân la șase nu-i mare lucru de făcut – îi spuse Joby. Poți să te odihnești un pic. Eu mă reped pân' la rabla de-camion, trag o dușcă de vin și mai schimb o vorbă cu băieții. Nu uita că maimuțele sunt doi șilingi bucata. Sunt prima întâi — mă costă pe mine nouă penny.

Negustorul de linoleum și prietenul domnului Walters aveau fiecare câte un auditoriu serios, dar în ceea — ce privește jucăriile de gumă, s-ar fi părut ca intervenise o stagnare vremelnică. Foarte puțini oameni se osteneau măcar să se uite la galantar, în parte, fără îndoială, și fiindcă cei doi vecini erau mult mai pasionați și mai gălăgioși. Singurele întrebări la care trebui să răspundă domnul Oakroyd se refereau la Joby în persoană și nu la marfa lui.

— Ei! Aici stă Joby Jackson, ia zi? Unde-i bătrânul?

— Hoinărește — răspundea domnul Oakroyd și cel interesat o pornea mai departe.

Asta se întâmplă de câteva ori, așa încât domnul Oakroyd începu să adopte un aer știutor față de acești tovarăși întru drumeție.

Dar mai mult decât un început nu fu în stare să facă. Șuvoiul care-l dusese atât de lin în ultimele douăzeci și patru de ore se întoarse pe neașteptate împotriva lui. Unul dintre tovarășii de meserie, care se plimba fără treabă prin mulțime, zări dugheana, se opri și căscă ochii. În timp ce-i întorcea privirile, domnul Oakroyd ajunse la concluzia că tipul nu e plăcut la vedere. După ce rămase pe loc timp de un minut sau două, omul se apropie și începu să cerceteze, cu ochii lui plini de vinișoare roșii, galantarul, afișele, păpușile de gumă și pe vânzătorul stingherit.

Era un bărbat voinic, ai cărui umeri uriași erau acoperiți de un tricou de fotbal; pe bărbia ieșită în afară, avea tuleie de trei-patru zile; omul arăta ca și cum s-ar fi trezit de curând dintr-o beție și s-ar fi simțit foarte prost dispus. Cum stătea așa, pe față începură să i se citească semne de înțelegere. Nu era o mutră plăcută.

Până la urmă, tăcerea o curmă domnul Oakroyd. Nu mai putea să rabde privirea aceea sfredelitoare.

— Vrei o păpușă, drăguțule? întrebă, cu prietenie îndoielnică în glas.

— O păpușă? Uriașul scuipă cu dispreț. Am eu mutră de — om care vrea o caraghioasă de păpușă, ia spune? Pe urmă, dintr-odată, se înfurie înspăimântător, ca un taur întărâtat. Unde-i… — și se porni să-i aplice absentului Joby o serie de epitete care-l scandalizară pe domnul Oakroyd, măcar că le cunoștea pe toate. Unde-i, n-auzi? Și omul izbi cu pumnul lui uriaș în tejghea, de începură să țopăie toți cocostârcii, maimuțele și polițiștii; apoi se aplecă înainte și-și vârî fața în obrajii domnului Oakroyd. Ei — urlă el — nu zici nimic, nătărăule…?

Domnul Oakroyd rămase tăcut și liniștit. Știa el că ăsta-i Jim Summers. Nu putea fi altcineva decât Jim Summers. Își amintea de tot ce auzise despre Jim Summers. Încerca să se gândească, dar îi venea greu.

— Să vă spun ce am de gând să fac, oameni buni — spunea vocea din dreapta. Nu vă vând mușama.

Joby putea să se întoarcă dintr-un moment într-altul. Până una-alta, nu era aici, iar Jim Summers, fără îndoială, era.

— Când domnul Walters din Bris-tol — turuia fără oprire glasul din stânga — a venit și mi-a dat plicurile astea…

Domnul Oakroyd al privea pe Jim Summers în ochi.

— Nu-i aici — bolborosi el.

— Da’ ce, eu nu văd?! Te-am întrebat unde e.

Doar n-ai fi un porc de câine fără glas, ai? Poți să vorbești? Asta-i dugheana lui, este?

Nici artim domnul Oakroyd nu răspunse.

— Ți-aș da una care să-ți deschidă botul — spuse mâniosul Summers, arătând și mai pocit. O să aștept un pic aici.

Acum, domnul Oakroyd își recăpătase glasul:

— N-are rost, nene, Joby Jackson nu-i aici.

— Zici că nu-i aici — strigă celălalt disprețuitor.

Asta-i dugheana lui. Ce, crezi că nu știu!

— O fi — bâigui domnul Oakroyd. Apoi repezit: Vezi că i-am cumpărat-o!

— De când?

— De ieri — răspunse domnul Oakroyd. Am luat-o eu… așa că n-ai să dai de el aici, nene !

Domnul Summers părea încurcat. Nefiind un gânditor, îi trebui câtva timp ca să-și rânduiască ideile.

Apoi deodată se scutură, izbi din nou în tejghea și urlă:

— A fost văzut aici azi dimineață. Zici c-ai cum părat-o ! Pe dracu’ ! Ești un mincinos afurisit.

— Ia vă rog, vă rog! mai domol, mai domol! Ce s-a întâmplat?

Era polițistul cu mustața roșcată, cel căruia, pare-se, nu-i plăceau târgurile și bâlciurile. Acum avea, într-adevăr, un aer foarte aspru.

— Am venit să-ntreb de unul — mormăi Summers — și ăsta zice că nu știe unde e și că dugheana asta e a lui și eu i-am spus că nu-i, fiindcă știu că-i a ăluilalt, asta-i tot.

— Atunci nu văd de ce trebuie să faci atâta tărăboi — spuse polițistul. Ori e a lui, ori nu e, ori e albă, ori e neagră, nu-i treaba dumitale.

— Îi ziceam doar că știu că nu-i a lui, asta-i tot.

— Bine, bine, știu eu ce făceai — strigă polițistul supărat. Și ți-am spus că mie mi se pare că nu-i treaba dumitale.

— Foarte bine — se amestecă domnul Oakroyd, simțind că e timpul să spună și el ceva.

Încercarea se dovedi nefericită. Polițistul, care până acum nu-l slăbea din ochi pe Summers, își mută privirea neplăcută asupra domnului Oakroyd în persoană, căruia nu-i fu ușor s-o înfrupte.

— E drept că nu-i treaba lui — spuse polițistul, tot cu privirea ațintită — dar treaba mea este. După mine, e ceva putred aici. Ziceai că dugheana e a dumitale și nu a cetățeanului de care tot vorbește el.

— Păi — făcu domnul Oakroyd, șovăielnic – într-un fel s-ar putea spune…

— Ce vrei să spui cu „într-un fel”? întrebă polițistul. Ia scoate autorizația.

Domnul Oakroyd se uită la polițist cu gura căs cată. Habar n-avea de autorizații, nici nu știa cum arată o autorizație, cât costă și unde se scoate. Tot ceea ce știa, cu o siguranță dureroasă, era că ar fi trebuit să aibă autorizație, dacă voia ca povestea lui să fie crezută și că habar n-avea cum să explice de ce n-are.

— N-are autorizație — făcu Summers, triumfător.

— Te-a întrebat cineva pe dumneata? întrebă supărat polițistul. Pe urmă se întoarse spre domnul Oakroyd și repetă cu o stăruință înnebunitoare: Scoate autorizația.

Din fericire pentru domnul Oakroyd, metodele arbitrare ale polițistului îl supărau pe Jim Summers, care era cam nesigur din fire și nu iubea poliția. În clipa aceea, l-ai fi putut asemui cu un vulcan fumegând. Își împingea capul între ceilalți doi și repeta, foarte rar și amenințător:

— Am spus eu. N-are autorizație.

— Și eu te întreb: cine vorbește cu dumneata? strigă polițistul dându-i un ghiont. Ia dă-te puțin înapoi.

— Dar cine dracu’ te crezi? strigă Summers, ridicând un pumn uriaș. Ia mai atinge-mă o dată, porc roșcat, și te turtesc pe loc!

— O vorbă dacă mai scoți și mergi cu mine – răspunse polițistul, făcând un pas îndărăt.

— Ei! Ce-i tărăboiul ăsta?

Era Joby, însoțit de un om mic, îndesat, zâmbitor.

Când îl văzu pe însoțitorul lui Joby, Summers scoase un urlet.

— Muss…

Se repezi la el, dar Joby și polițistul i se așezară în drum și, în clipa următoare, nu erau toți decât o amestecătură de brațe și picioare răsucite. Într-o clipă,

mulțimea se strânse, împingându-i spre tejgheaua care se clătina. Domnul Oakroyd, care rămăsese în cealaltă parte și era despărțit de cei încăierați, nu putea face nimic decât să încerce să sprijine tejgheaua. Căzu o ploaie de păsări și mai muțe de cauciuc, așa încât domnul Oakroyd începu să le strângă pe cele rămase în cutiile din spatele tejghelei, apoi, târându-se pe dedesubt, se osteni să culeagă cât mai multe din cele căzute. Se reîntoarse ca să reziste mai departe și să se clatine odată cu tejgheaua. Își luase sarcina să aibă grijă de tejghea

— Așa-și spunea, și făcea și el ce putea. Pentru el, n-ar fi fost loc în încăierare, chiar dacă ar fi vrut să se alăture celorlalți. Temutul Summers se afla acum în inferioritate după ce îl azvârlise pe măruntul Tommy Muss în praf, îi învinețise ochiul lui Joby și-l răsturnase pe polițist. Polițistul avusese timp să fluiere, ceea ce-l aduse pe colegul lui din celălalt capăt al pieței; amândoi împreună puseseră mina pe persoana lui James Summers și-l urniră în cele din urmă, însoțiți de uralele și huiduielile mulțimii.

Domnul Oakroyd ocoli numaidecât tejgheaua și apăru în față, unde începu să culeagă resturile ju cănilor căzute, în timp ce Joby și prietenul său gâfâiau, înjurau, își ștergeau fața și hainele.

— Ia ascultă, nu și-a notat niciun nume? Întrebă Joby, care tot nu-și recăpătase răsuflarea.

— Pe-al meu, cel puțin, nu — spuse domnul Oakroyd.

— Atunci, o ștergem. Ce zici, Tommy? Dacă au nevoie de noi ca martori, trebuie să ne găsească. Hai, strânge calabalâcul, cât poți mai repede! Hai, Tommy! Bravo, George! Am zis, repede, că altfel nu iese nimic. Las să-l ducă pe el la secție, înșele geți. Se întoarse ca să se uite la cei din mulțime, care mai zăboveau. Ei — strigă el — s-a terminat. Azi nu mai e reprezentație, oameni buni. Eliberați locul, proștilor!

Negustorul de linoleum și prietenul domnului Walter din Bristol, folosindu-se de faptul că mulțimea se afla gata adunată lângă ei, își urlară din nou cântecul și-i atraseră pe toți spectatorii, în afară doar de cei mai încăpățânați.

— Mă duc după camion, auzi — spuse Joby – și-l aduc cât pot mai aproape, până la colțul lui Johnny Horner. Cum m-auzi claxonând, vii și aduci cită marfă poți să cari. Demontezi rafturile, George, și lași aici tot ce-i stricat rău.

Și plecă grăbit.

— Neplăcută treabă, domnule Muss — tună o voce, deasupra, în timp ce ei împachetau.

— Ia te uită, Profesorele! spuse Tommy, privind în sus. Cum merge? Noi o tulim!

— Foarte bine, foarte bine, domnule Muss — răspunse Profesorele. La fel aș fi făcut și eu, și am și făcut uneori. Afacerile astea cu poliția judiciară te încurcă. Pe urmă, dacă apari în boxă, strică la profesie. Nu că Summers n-ar merita-o, un huligan, o brută, domnule Muss — oamenii ăștia sunt o pacoste pe drumurile noastre. Nu știu să-și suporte berea, asta-i nenorocirea.

— Uite și rabla — strigă Tommy. Ei, Profesore, nu ne cunoști, s-a înțeles?

— Nu v-am văzut în viața mea — răspunse grav Profesorele. Și strecor eu o vorbă și băieților. Sigur că Summers n-o să spună nume, fiindcă o să-i fiți martori

dușmănoși, deși mă îndoiesc că are minte să înțeleagă asta. Am eu grijă de toate.

Curând, sfârșiră fiecare treaba. Domnul Oakroyd se cocoță în spate, ceilalți doi se așezară în față, și porniră hodorogind din Ribsden, cât i-a dus camionul de repede.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

ROBERT GRAVES
18 9 5 – 1 9 8 5

Există în literatura engleză contemporană un drum destul de frecventat. Poate fi observat mai bine începând cu Bernard Shaw, pentru că acesta l-a reprezentat cu strălucire. Dar îl putem afla și mai înainte. În umorul american, Mark Twain l-a urmat în câteva schițe și în romanul *Un yankeu la curtea regelui Arthur.*

E vorba de un anumit fel de tratare umoristică a istoriei, cu anacronisme intenționate.

Vorba, moravurile oamenilor de acum câteva veacuri sunt înfățișate în termenii zilelor noastre. Mai mult încă, oamenii trecutului sunt puși să vorbească despre epoca lor cu o înțelegere, cu o conștiință istorică pe care n-au putut-o avea. Astfel dialoghează în *Sfânta Ioana* lui Shaw episcopul Cauchon și contele Warwick, ca niște reprezentanți cu mandat istoric cert al feudalismului sau ai catolicismului.

Procedeul a continuat să fie folosit de câțiva prozatori cunoscuți. John Erskine l-a aplicat în romane amuzante și adeseori superficiale.

Cu un umor mai discret, care uneori face loc tonurilor tragice, l-a urmat și Robert Graves atunci când a reconstituit epoca primilor împărați romani. În cărțile cu teme contemporane, satira lui Graves e agilă, de un comic intens, asemănător cu al lui Linklater. *Timbrul Antigua, roșu, de un penny* cuprinde o astfel de imagine ironică a societății contemporane engleze. Dar ciclul de romane *Eu, Claudius împărat. Eu, Claudius zeu, Contele Belizariu* cultivă în special anacronismul intenționat, prin care scriitorul caută să surprindă în adâncime mentalitatea și culoarea epocii. Astfel își con cepe autobiografia Claudius, prezentat ca un filosof ager și pașnic, care își povestește viața și își descrie epoca pe un ton familiar și ironic, cu observații caracteristic moderne.

În acest spirit e dusă discuția despre istorie între Titus-Livius și Pollion, pe care o reproducem aici.

EU, CLAUDIUS ÎMPĂRAT

Eu, Tiberius-Claudius-Drusus-Neron-Germanicus etc. (ce să vă mai pomenesc de pe acum toate titlurile mele!), poreclit până deunăzi de rude, prieteni și intimi „Claudius Idiotul”, „Claudius ăla”, „Claudius Bâlbâitul”, „Clau-Clau-Claudius” sau, mai binevoitor, Sărmanul unchiul Claudius”, mă pregătesc să scriu pentru posteritate ciudatele întâmplări ale vieții mele.

Încep, așadar, cu frageda mea copilărie și voi urma povestirea, până la acea dată fatidică a vieții mele, adică acum opt ani, când, în vârstă de cinci zeci și unu de ani, s-a abătut asupra mea „nenorocirea aurită”, din care nu m-am mai putut apoi descurca.

Lucrarea de față nu este întâia mea carte. Timp de treizeci și cinci de ani, m-au pasionat literatura și, în special, studiile istorice. La Roma, am audiat pe cei mai celebri profesori. Au fost singurele mele ocupații cu adevărat serioase. Cititorii mei să nu se mire deci de iscusința stilului meu; și să se știe că eu însumi, Claudius, scriu această carte, iar nu secretarul meu sau vreunul din scribii oficiali, pe care-i întrebuințează, de obicei, oamenii mari, pentru a le „imortaliza” amintirile, nădăjduind prin asta că retorica va înlocui sărăcia subiectului și lăudăroșia va acoperi viciile. Aici, o jur pe toții zeii, eu sunt și secretarul și propriul meu cronicar; de altfel, ce răsplată aș putea să aștept

— Lăudându-mă — de la mine însumi?

Țin să subliniez de asemenea că această scriere nu e singura istorie a vieții mele, ieșită de sub pana mea. Am mai făcut una, în opt volume, destinată arhivelor orașului. E o poveste lungă, plictisitoare, cu care nu m-am fălit niciodată și pe care am scris-o doar la cererea publică. Adevărul e că în timpul acela, acum doi ani, aveam multe alte lucruri de făcut, așa că am dictat cea mai mare parte din primele patru volume Secretarului meu grec, cerându-i să nu schimbe nimic, decât doar când va fi neapărat nevoie, spre a potrivi frazele și spre a suprima contrazicerile și repetările… Dar, mărturisesc că aproape întreaga a doua jumătate a operei a scris-o, după indicațiile mele, acest Polib. (I-am dat numele vestitului istoric, încă de pe când era un băiețandru sclav.) El și-a format stilul după al meu cu atâta dibăcie, încât, după terminarea operei, nimeni n-ar fi putut spune ce e scris de mine și ce e scris de el.

Repet, opera aceea e plicticoasă, fiindcă situația mea nu-mi îngăduia să-l critic pe împăratul August, unchiul meu de-al doilea după mamă, nici pe cea de a treia și ultima soție a sa, Livia Augusta, care-mi era bunică. Amândoi fuseseră zeificați oficial, iar eu devenisem slujitorul acestui cult. Cât despre cei doi nedemni urmași ai lui August, i-aș fi putut vești cu asprime, dar din decență m-am abținut. Ar fi fost nedrept din parte-mi s-o iert pe Livia sau chiar pe August — vinovat de a se fi lăsat influențat de femeia aceea, ce-i drept iscusită, dar. Atât de perfidă — și să spun adevărul despre ceilalți doi, a căror memorie nu era apărată de religie.

Am înșirat, deci, sumar, doar faptele brute, care nu dau loc la discuții. De pildă, cutare s-a însurat cu cutare fiică a cutăruia, ale cărui demnități le-am amintit, dar n-am spus nimic despre motivele politice ale căsătoriei, nici despre tocmeala din culise între cele două. Familii. Sau, cutare a murit subit, după ce mâncase niște smochine din Africa. Dar nu pomeneam nimic de otravă, sau despre acei cărora

„Întâmplarea” asta le-a fost de folos, decât doar atunci când faptul a fost confirmat de hotărârea unui tribunal penal.

Așadar n-am mințit niciodată, dar nici n-am spus adevărul, așa cum înțeleg să-l spun acum, în toată goliciunea lui.

Se numea Pollion și am să povestesc exact cum l-am cunoscut la o săptămână după logodna mea cu Urgulanilla. Lucram da biblioteca lui Apollon, când îl văzui intrând pe Titus-Livius, întovărășit de un bătrânel sprinten, în togă de senator.

— Crede — spunea Titus-Livius — că ar fi mai bine să renunțăm, dacă nu cumva… A! iată-l pe Suplicius! Dacă există cineva care să știe asta, atunci el trebuie să fie. Bună ziua, Suplicius. Vrei să ne faci un serviciu, lui Asinius Pollion și mie? Vrem să consultăm — o carte: un comentariu asupra tacticii militare a lui Polib, scris de un grec cu numele de Polemocles. Îmi amintesc că am văzut-o aici, odinioară, dar cataloagele nu pomenesc de ea și bibliotecarii nu sunt buni de nimic.

Suplicius își frecă o vreme barba, apoi spuse:

— Greșești. Autorul se numește în realitate Polemocrate și cu tot numele său nu e grec, ci evreu.

Țin minte că acum cincisprezece ani, am văzut cartea asta în rândul de sus, al patrulea după fereastră, în fund. Pe etichetă scria doar: „Disertații asupra tacticii”. Așteaptă, ți-o voi căuta. Nu cred să i se fi schimbat locul.

În clipa aceea, Titus-Livius mă zări.

— Cum îți merge, prietene? îl cunoști, pe fai moșul Asinius Poltion?

I-am salutat.

— Ce citești, băiete? mă întrebă Pollion. Sunt sigur că niște prostii, după felul în care te ascunzi. Tinerii din zilele noastre nu citesc decât prostii.

Se întoarse către Titus-Livius.

— Mă prind pe zece piese de aur, că e vorba de vreo Artă a iubirii sau de vreo pastorală din Arcadia.

— Primesc prinsoarea — zise Titus-Livius. Claudius nu e un băiat ca ceilalți. Ei bine, Claudius, cine a câștigat?

Gângăvind, îi spusei lui Pollion: „

— Sunt fericit să pot spune că ați pierdut.

Pollion încruntă sprâncenele.

— Cum asta? Ești fericit că am pierdut? Așa se vorbește unui bătrân ca mine și mai ales unui senator?

— Am spus-o cu tot respectul. Sunt fericit că ați pierdut, pentru că n-aș vrea să fie numită cartea aceasta „prostie”. Este chiar a dumneavoastră: Istoria războaielor civile, o carte foarte frumoasă, de mi-e îngăduit să-mi spun părerea.

Figura lui Pollion se lumină. El zâmbi, își scoase punga și împinse cu sila piesele de aur spre Titus Livius. Acesta, cu care părea că se află într-un fel de război prietenesc — înțelegeți ce vreau să spun — le tot refuza cu un ton pe jumătate serios, pe jumătate glumeț.

— Scumpul meu Pollion, mi-e cu neputință să iau banii ăștia. Aveai dreptate: tinerii de astăzi citesc numai prostii. Nicio vorbă, te rog: recunosc că am pierdut. Iată cele zece piese de aur: ți le plătesc cu plăcere.

Pollion mi se adresă mie:

— Ascultă-mă, nu știu cine ești, dar îmi pari un om cu bun simț, ai citit operele prietenului meu Titus-Livius? Te întreb, nu sunt ele în orice caz mai superficiale

decât ale mele?

Eu zâmbii:

— Sunt, în orice caz, mai ușor de citit.

— Mai ușor? Cum asta?

— Da, căci el îi pune pe vechii romani se vorbească și să se poarte ca oamenii de astăzi.

Pollion era încântat.

— Aici ai nimerit-o bine, Titus-Livius ! Tu împrumuți romanilor de acum șapte secole idei și cuvântări ridicol de moderne. E ușor de citit, fie, dar nu. E istorie.

Înainte de a povesti mai departe, trebuie să vorbesc două minute despre bătrânul Pollion. Era cel mai înzestrat. om al epocii, fără să-l exceptăm nici pe August. Avea aproape optzeci de ani, mintea pe deplin limpede și era mai viguros decât mulți oameni de șaizeci de ani. Trecuse Rubiconul cu Iulius Cezar, luptase cu el împotriva lui Pompeius, ser vise apoi sub bunicul meu, Marc-Antonius, înaintea rupturii sale cu August. Fusese consul și guverna tor al Spaniei și Lombardiei și i se decernase un triumf după o victorie în Balcani. Fusese protectorul poeților Virgilius și Horațiu și prieten personal cu Cicero, până în ziua când acesta îl scârbise. Era de asemenea și orator distins, autor de tragedii. Dar strălucea mai ales în istorie, căci dragostea lui pentru adevărul absolut, care atingea pedantismul, se împăca greu cu convențiile celorlalte genuri literare. Cu prada adunată cu compania sa din Balcani, fondase o bibliotecă publică, cea dintâi la Roma.

Acum mai există alte două: cea în care ne găseam și alta, ce purta numele bunicii mele Octavia, dar a lui Pollion era cea mai bine organizată din toate trei.

Suplicius găsise cartea și după ce-i mulțumiră.

Pollion și Titus-Livius își reluară discuția.

— Nenorocirea lui Pollion — zise Titus-Livius – este că scriind istoria, se crede obligat să suprime orice sentiment înalt sau poetic: își pune personajele să se miște în modul cel mai șters și când le face să vorbească, le refuză orice talent oratoric.

— Da — spuse Pollion — poezia e poezie, elocvența, elocvență și istoria, istorie. Nu trebuie amestecate.

— Nu zău? spuse Titus-Livius. Eu socotesc că se poate. Altminteri, n-ar trebui să aleg un subiect epic, sub pretext că aparține poeziei, nici să pun în gura generalilor mei frumoase proclamații, din ajun de bătălie, sub pretext că asta încalcă domeniul oratoriei.

— Chiar așa. Istoria este un raport exact a ceea ce s-a întâmplat, a ceea ce au făcut și au spus oamenii, a modului în care au trăit și au murit. Un subiect epic nu face decât să falsifice raportul. Proclamațiile generalilor tăi sunt admirabile, dar sună grozav de fals. Nu numai că nu există nici cea mai mică dovadă pentru vreuna din ele, dar sunt și ne potrivite. Eu am auzit mai multe proclamații din ajun de bătălie decât oricare altul. Ei bine! Cezar și Antoniu, deși oratori excelenți pentru adunările publice, erau prea buni soldați ca să-și încerce elocvența asupra oamenilor lor. Le vorbeau de la om la om: nu le țineau discursuri. Ce cuvântare ne-a ținut Cezar înaintea luptei de la Pharsala? Ne-a vorbit oare de soțiile și de copiii noștri, de

templele sacre ale Romei, de gloria ultimelor campanii? Pe bunul Dumnezeu, nu s-a cățărat pe un trunchi de pin, cu o ridiche uriașă într-o mână și cu un colț de pâine soldățească în cealaltă, și între două înghițituri, glumea cu noi. Și nu glume subțiri; spunea, pur și simplu, lucrurilor pe nume, fără să clipească.

Spunea că viața lui Pompei era castă față de propria lui viață. Tot ce făcea cu ridichea ar fi făcut să râdă și un bou. Îmi amintesc de o anecdotă piperată despre felul în care își câștigase Pompei porecla de „Cel mare” — oh! ridichea aia — și alte mai fără perdea, despre felul în care el însuși își pierduse părul la bazarul din Alexandria. Dacă n-ar fi tânărul ăsta aici, ți le-aș povesti pe amândouă — de altfel, sunt convins că nici nu le-ai pricepe, căci n-ai fost educat în lagărul lui Cezar. Niciun cuvânt despre lupta ce se pregătea, decât doar la sfârșit: „Sărmanul Pompeius! Ce sorți de izbândă are el împotriva lui Iulius Cezar și a oamenilor lui?”

— N-ai scris asta în istoria ta — spuse Titus Livius.

— Nu în edițiile publice — răspunse Polhon. Nu sunt un imbecil. Dacă vrei să-ți împrumut suplimentul secret pe care tocmai l-am sfârșit, o vei găsi acolo. Dar poate că nu te vei osteni să mi-l ceri. Ascultă sfârșitul povestirii: după cum știi, Cezar era un actor de mâna întâi. Îl imita pe Pompei, ținându-și cuvântarea supremă înainte de a se arunca în sabie — iarăși ridichea pe jumătate mâncata. În nu mele lui Pompeius, insulta Zeii Nemuritori, care îngăduie viciului să învingă virtutea. Oamenii se tăvăleau de râs. În cele din urmă, urlă: „Și ea aevărat, chiar dacă o spune Pompei! N-o să tăgăduiți voi, desfrânaților!” A azvârlit apoi în ei cu bucata de ridiche. Ce hohot de râs! Nu s-au mai văzut sol dați că ai lui Cezar. Îți amintești ce cântau la triumful său, după întoarcerea din Galia?

Îl aducem pe destrăbălatul chel:
Romani, închideți-vă soțiile!

— Dragul meu Pollion — spuse Titus-Livius – noi nu discutăm moravurile lui Cezar, ci doar modul cel mai bun de a scrie istoria.

— Ai dreptate. Tânărul și inteligentul nostru prieten aci de față critica doar metoda ta, sub pretextul respectuos de a-ți lăuda ușurința. Mai ai, băiete, alte acuzații de adus împotriva nobilului Titus Livius?

— Nu mă face să roșesc, nobile Pollion — spusei. Admir mult opera lui Titus-Liviu.

— Adevărul, băiete! N-ai observat la el niciodată inexactități istorice? Pari un om care citește mult.

— Aș dori mai bine să nu mă încumet…

— Haide, haide. Trebuie să fie ceva la mijloc.

— Mărturisesc — spusei — că un punct mă nedumerește. E istoria lui Porsenna. După Titus-Livius, Lars Porsenna nu a cucerit Roma; a fost împiedicat întâi de purtarea eroică a — lui Horatius pe pod, apoi înspăimântat de îndrăzneala surprinzătoare a lui Scevola; Titus-Livius povestește că Scevola, prins când încerca să-l omoare pe Porsenna, și-a băgat mâna în flacăra altarului și a jurat că trei sute

de romani făcuseră jurământ ca și el să făptuiască acest omor. După care Porsenna a încheiat pace. Dar i-am văzut mormântul la Clusium; friza reprezintă.ro mani înjunghiați ieșind pe porțile orașului. Se vede un preot etrusc tăind cu niște foarfeci mari barba senatorilor. Și chiar Dionysius din Halicarnas, deși binevoitor cu noi, povestește că Senatul i-a votat lui Porsenna un tron de fildeș, un sceptru, o coroană de aur și o togă triumfală — ceea ce arată limpede că i s-au adus onoruri regești. Se prea poate deci ca, în pofida faptelor lui Horatius și Scevola, Por senna să fi cucerit într-adevăr Roma. Și Arnus, preotul de la Capua (se zice că el e ultimul om în stare să citească inscripții etrusce), mi-a spus vara trecută că din surse etrusce se știe că omul care i-a alungat pe Tarqiiini din Roma n-a fost Brutus, ci

Porsenna și că Brutus și Collatinus, primii doi consuli ai Romei, n-au fost decât perceptorii municipali ai lui Porsenna.

Titus-Livius se supără.

— Mă uimești, Claudius. Ai atât de puțin respect pentru tradiția romană, încât te încrezi în minciunile născocite de dușmanii noștri dintotdeauna pentru a ne micșora gloria?

— Întreb numai — spusei umil — ce s-a întâmplat atunci cu adevărat.

— Haide, Titus-Livius, răspunde tânărului. Ce s-a întâmplat?

— Altă dată — răspunse Titus-Livius — să nu ne îndepărtăm de subiectul nostru, care tratează în general despre cel mai bun mijloc de a scrie istoria.

Prietene Claudius, tu ai ambiții de felul acesta. Pe care dintre noi, bătrânii ăștia venerabili, l-ai alege de model?

— Îl încurcați pe bietul băiat cu gelozia voastră — interveni Suplicius. Ce vreți să vă răspundă?

— Adevărul nu va jigni pe niciunul din noi – replică Pollion.

Îi privii pe amândoi.

— Cred că-l voi alege pe Pollion. Neputând nădăjdui să ating eleganța și inspirația literară a lui Titus-Livius, îmi voi da toată osteneala să imit exactitatea și grija lui Pollion.

Titus-Livius bombăni și se pregăti să plece. Dar Pollion, care-și ascundea cu greu bucuria, îl împiedică.

— Haide, Titus-Livius, nu te supăra pe mine pentru un mic discipol, când tu posezi regimente în întreaga lume. Băiete, ai auzit vreodată povestindu-se istoria bătrânului din Cadix? Nu, nu e o anecdotă porcoasă — de fapt, e mai curând tristă. Bătrânul din Cadix a venit pe jos la Roma. Ce voia el să vadă? Nici templele „nici teatrele, nici statuile, nici mulțimea, nici prăvăliile, nici Senatul, ci un om. Care om? Pe acela care se vede pe monede? Nu, pe unul mai mare. Voia să-l vadă pe prietenul nostru Titus-Livius, ale cărui opere se pare că le cunoștea pe de rost. Îl văzu, îl salută și se întoarse îndată la Cadix, unde muri curând: dezamăgirea și drumul lung întreceau tot ce putea el răbda.

— Oricum — spuse Titus-Livius — cititorii mei sunt adevărați cititori. Știi tu, băiete, cum și-a stabilit Pollion reputația? E bogat, are o casă mare și frumoasă și un bucătar desăvârșit. El invită un nu măr de persoane, care se interesează de

literatură și le servește o masă fără cusur, după care pune mâna încet pe ultimul volum al Istoriei sale. „Prieteni — le spune el umil — iată aici câteva pasaje de care nu sunt tocmai sigur. Am lucrat mult la ele, dar le lipsește cizelarea finală și sper că voi le-o veți da. Cu îngăduința voastră…” Și începe să citească. Nimeni nu ascultă: toți au burta plină. Se gândesc: „Bucătarul ăsta e un geniu. Chefalii cu sos acru, sturzii umpluți, mistrețul cu trufe… N-am mai mâncat atât de bine de la… de la ultima audiție a lui Pollion, mi se pare. Ah! iată-l din nou pe sclavul cu vin… Vinul ăsta de Cipru ! Pollion are dreptate: face mai mult decât toate vinurile grecești din piață”. În timpul acesta, vocea plăcută a lui Pollion îngână blând, ca cea a unui. Preot la un sacrificiu într-o seară de vară. Din. Vreme în vreme, el în treabă umil: „Ei bine? Ce spuneți?” Și toată lumea, gândindu-se din nou la prepelițe sau poate la prăjituri: „Admirabil, admirabil, Pollion!” Câteodată se oprește: „Să vedem ce cuvânt se potrivește aici? Trebuie să spun că la întoarcerea lor, trimișii au „convins” tribul să se revolte, sau că l-au „ațâtat” la revoltă? Sau că raporturile lor au „influențat tribul în sensul revoltei”. De fapt eu cred că ei au redat fără părtinire tot ce văzuseră. Un murmur se ridică de pe paturi: «„influențat”, Pollion. Pune „influențat”.» „Mulțumesc, prieteni — răspunde el – sunteți prea buni. Sclavule, adu pene și cuțitul de ascuțit! Dacă îmi îngăduiți, voi corecta asta pe loc”. Apoi publică volumul și trimite fiecărui oaspete câte un exemplar gratuit. La baia publică, pălăvrăgind cu prietenii, aceștia spun: „Ai citit cartea asta? Minunată… Cel mai mare istoric al epocii. Și nu pregetă totuși să consulte pe oamenii de gust asupra amănuntelor de stil. Cuvântul ăsta „influențat”, eu l-am găsit…”

— E adevărat — spuse Pollion — bucătarul meu este prea bun. Data viitoare, îl voi împrumuta pe al tău. Împreună cu câteva duzini de sticle din așa-zisul tău Falerno; voi fi astfel sigur că găsesc critici sinceri.

Suplicius făcu un gest rugător.

— Vă rog, prieteni, discuția devine personală!

Titus-Livius voia să plece. Dar Pollion, zâmbind către prietenul său, spuse tare:

— Titus-Livius e un om de treabă. Păcat că are boala asta… E numită boala lui Padova.

La aceste cuvinte, Titus-Livius se opri scurt.

— Ce-i cu Padova? Nu voi îngădui să se vorbească rău de ea.

Pollion îmi explică:

— E locul unde s-a născut, știi doar: undeva, în provinciile din nord. Există acolo un izvor frumos și cald, înzestrat cu însușiri extraordinare. Totdeauna îl poți recunoaște pe un padovan. Fie că se scaldă în apa izvorului, fie că o beau — și am auzit că ei fac ambele lucruri în același timp. Sunt în stare padovenii să creadă tot ce vor și să-i facă și pe alții s-o creadă. Astfel și-a dobândit orașul o mare reputație comercială, păturile și covoarele lor nu valorează mai mult ca altele, dimpotrivă, oile lor sunt galbene și lâna grosolană. Dar. Și le văd albe și moi ca penele de gânsac, ba au reușit să convingă și restul lumii de asta.

Luai și eu parte la glumă:

— Oi galbene! Ce raritate! Cum ajung oare așa?

— Desigur că foind apa izvorului, care conține sulf. Toți locuitorii din Padova sunt galbeni. Privește-l pe Titus-Livius.

Acesta se apropie încet de noi.

— Gluma e glumă, Pollion, și știu s-o înțeleg. Dar problema istoriei e — serioasă. M-am înșelat poate, care istoric n-a făcut-o vreodată? Cel puțin n-am mințit cu știință, de asta nu mă poți învinui. Adopt bucuros toate episoadele legendare ce se referă la subiectul meu — căci chiar dacă nu sunt adevărate în amănunte, cu siguranță că sunt adevărate ca spirit. Când găsesc două versiuni ale aceluiași episod, aleg pe aceea care se apropie mai mult de subiectul meu.

— Nu voi merge să scotocesc cimitirele etrusce ca să descopăr a treia versiune, care le-ar contra zice poate pe amândouă. La ce bun?

— Pentru a servi cauza adevărului — spuse blând Pollion. Asta nu înseamnă nimic?

— Și dacă, servind cauza adevărului, ajungem să-i prezentăm pe strămoșii noștri ca pe niște lași, mincinoși și trădători?

— Îl las să răspundă pe băiatul ăsta care-și începe viața. Haide, tinere, răspunde!

Eu vorbii cu sfială:

— La începutul istoriei sale, Titus-Livius deplânge ticăloșia modernă și făgăduiește să arate că îmbogățirea Romei se datorează decăderii virtuților antice. Declară că primele capitole îi vor fi cele mai plăcute la scris, pentru că în acest timp va putea uita de perversitatea. Timpurilor moderne. Dar uitând de perversitatea modernă, n-a uitat el uneori și de cea veche?

— Ei? întrebă Titus-Livius, clipind din ochi.

— Ei bine! bâlbâii eu — există oare o deosebire atât de mare între perversitatea celor vechi și a noastră? Este poate numai o deosebire de grad și de prilej.

— Văd — spuse Pollion — că padovanul nu te-a făcut să vezi în alb oile lui galbene.

Mă simțeam foarte stânjenit.

— Îmi place mai mult să-l citesc pe Titus-Livius decât pe oricare altul — repetai.

— Da, da — zise Pollion — tocmai asta zicea bătrânul din Cadix. Dar și tu ești acum cam dezamăgit, așa-i? Porsenna, Scevola, Brutus și ceilalți îți rămân în gât.

— Nu e vorba de o decepție. Nu m-am gândit înainte, dar acuma văd că există două moduri de a scrie istoria: să arăți oamenilor adevărul, sau să-i îndemni la virtute. Tu și cu Titus-Livius reprezentați aceste moduri deosebite. Dar poate că ele nu sunt chiar de neîmpăcat.

— Băiete, ești un orator — spuse Pollion încântat.

Suplicius stătea într-un picior, ținându-și-l pe celălalt în mână, și-și făcea noduri din barbă, cum avea obiceiul când era nerăbdător sau nervos.

— Da — zise el în încheiere — lui Titus-Livius nu-i vor lipsi niciodată cititorii. Lumii îi place să fie „îndemnată la virtutea antică” de un scriitor fermecător, mai ales când el are în același timp grija să te asigure că civilizația modernă face de acum înainte cu neputință această virtute. Dar simpli povestitori de adevăr, „groparii

care îmbălsămează cadavrul istoriei”, ca să citez epigrama lui Catul asupra nobilului Pollion, acei care nu povestesc mai mult decât s-a întâmplat într-adevăr — au nevoie, ca să-și rețină auditorii, de un bucătar bun și de o pivniță plină cu vin de Cipru.

De astă dată, Titus-Livius se înfurie.

— Pollion — spuse el — toate astea nu înseamnă nimic. Tânărul Claudius a fost socotit totdeauna de familie și de prieteni ca un imbecil desăvârșit; numai eu nu crezusem până astăzi. Poți să-ți păstrezi discipolul, iar Suplicius să-l perfecționeze; în tot orașul nu există un profesor mai bun de stupiditate.

Apoi ne dădu la despărțire o ultimă lovitură, ca părții, spunând: *„Et apud Apollinem istum Pollionis Polliuctorem diutissime polleat”* — adică, deși în grecește se pierde jocul de cuvinte — „și să trăiască întru mulți ani la altarul acelui Apollo funebru al lui Pollio!” apoi plecă pufnind.

Pollion strigă vesel în urma lui:

— *Quod certe pollicitur Pollio, Pollucibiliter pollebit puer* (Pollio ți-o făgăduiește; iar băiatul va înflori strașnic).

Când rămaseră singuri — Suplicius plecase să caute o carte — Pollion mă întrebă:

— Cine ești, băiete? Te numești Claudius, nu-i așa? Se vede că faci parte dintr-o familie bună, dar nu te cunosc.

— Sunt Tiberius-Claudius-Drusus-Nero-Germanicus.

— Doamne sfinte! Dar Titus-Livius are dreptate: treci drept un idiot.

— Da. Familiei mele îi e rușine de mine, pentru că sunt bâlbâit, șchiop și adesea bolnav. Așa că ies rar în lume.

— Dar de aci, până să te socotească idiot! Ești unul dintre cei mai inteligenți tineri pe care i-am întâlnit de ani de zile.

— Ești prea bun.

— Nicidecum, pe zei! și ce bine l-ai încurcat pe Titus-Livius în privința lui Lars Porsenna! Titus Livius n-are conștiință, ăsta-i adevărul. L-am prins adesea. Într-o zi l-am întrebat dacă și lui îi vine tot atât de greu ca și mie să descopere. Tableta de aramă de care are nevoie, în învălmășala arhivelor publice… Ah, de loc” — mi-a răspuns. Închipuie-ți că nici n-a pus vreodată piciorul acolo ca să veri fiice măcar vreun fapt. Dar spune-mi, pentru ce citeai istoria mea?

— Citeam despre asediul Perușiei. Bunicul meu – știi, primul soț al Liviei — se afla acolo. Strâng material pentru a scrie viața tatălui meu: profesorul meu Atenodor mi-a indicat cartea ta, spunându-mi că este o operă cinstită. Fostul meu profesor, Marcus-Porcius Caton, îmi spusese că e un șir de minciuni, și tocmai acest lucru mă îndemna să-l cred pe Atenodor.

— Da, cartea mea nu poate să-i placă lui Caton. Catonii luptau de cealaltă pante și eu am contribuit să-l gonesc pe bunicul său din Sicilia. Dar mi se pare că tu ești primul istoric tânăr pe care l-am întâlnit vreodată. Istoria e o distracție de moșneag.

Când vei începe să câștigi bătălii ca tatăl și bunicul tău?

— Poate când voi fi bătrân.

— El începu să râdă.

— Nu văd de ce un istoric versat în studiul tacticii n-ar putea fi și un comandant de neînvins, cu condiția să aibă îndrăzneală și oaste bună…

— Și ofițeri buni de stat major — întrerupsei eu, gândindu-mă la Celon.

— Și ofițeri buni, desigur — chiar dacă n-au purtat niciodată în viață sabia și scutul.

Îndrăznii atunci să-l întreb de ce fusese poreclit „Ultimul roman”. Asta păru a-i face plăcere. Râspunse:

August mi-a dat titlul ăsta când m-a invitat să mă unesc cu el pentru a lupta împotriva bunicului tău Antoniu. L-am întrebat drept cine mă ia — Antoniu fusese unul dintre cei mai buni prieteni ai mei. „Asinius Pollion — îmi spuse — cred că ești într-adevăr ultimul roman. Ucigașul ăsta de Cassius nu merită un asemenea titlu!” „Dacă sunt — răspunsei — a cui e vina? Și a cui va fi vina dacă, după ce-l vei fi zdrobit pe Antoniu, nimeni altul decât mine nu va îndrăzni să mai ridice capul în prezența ta, șau să vorbească neîntrebat în fața ta?”

„Nu va fi vina mea, Asinius — spuse el pe un ton de scuză. Nu eu am declarat războiul, ci Antoniu.

Îndată ce-l voi învinge, fără îndoială că voi restabili Republica”. „Dacă nobila Livia nu va spune. Veto” — i-am răspuns.

Apoi bătrânul mă luă de umeri:

— În privința asta, Claudius, îți voi spune ceva.

Sunt foarte bătrân și deși par încă verde, mă apropii de sfârșit. Până în trei zile voi muri, o știu. În apropierea morții devii ciudat de lucid… Ascultă-mă. Dorești să ai o viață lungă și bine împlinită cu onoruri la sfârșit?

— Da.

— Ei bine! Exagerează-ți șchiopătatul, bâlbâie-te înadins, prefă-te des bolnav, lasă-ți gândul să rătăcească, dă din cap și frânge-ți mâinile cu orice prilej public sau semipublic. Dacă ai vedea ceea ce văd eu, ai înțelege că e singurul sorț de salvare și poate chiar de glorie.

Răspunsei:

— Istoria lui Brutus, a primului Brutus, pe care o redă Titus-Livius, e poate inexactă, dar e adevărată. Și el s-a prefăcut idiot, ca să poată restabili mai bine libertățile poporului.

— Ce spui? Libertățile poporului? Crezi în ele?

Gândeam că tânăra generație a uitat și de numele lor.

— Tatăl și bunicul meu credeau în ele…

— Da — întrerupse Pollion deodată — și din cauza asta au murit.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că pentru asta au fost otrăviți.

— Otrăviți?! De cine?

— Sst! nu țipa tare, băiete. Nu-ți voi spune niciun nume. Dar îți voi dovedi că nu repet numai palavrageli lipsite de temei. Scrii viața tatălui tău, nu-i așa?

— Da.

— Ei bine! vei vedea că n-ai să fii lăsat să treci cu povestirea de un anumit punct. Și persoana care te va opri…

Suplicius se întorcea târându-și picioarele: astfel că până la plecare nu ne mai spuserăm nimic interesant. Când mă despărțit de Pollion, el mă luă la o parte și murmură:

— Adio, tinere Claudius! Nu face nebunii cu privire la libertățile poporului. Nu e încă momentul.

Înainte de a se îmbunătăți lucrurile trebuie întâi să se înrăutățească.

Spuse apoi mai tare:

— Încă ceva. Dacă după moartea mea vei descoperi vreo greșeală însemnată în cărțile mele, îți permit

— Și îți voi da și autorizația oficială — să faci corectări în supliment. Ține-le la zi; o carte îmbătrânită nu mai e bună decât să învelească peștele.

— Mă voi simți foarte onorat — răspunsei.

Peste trei zile, Pollion muri. Îmi lăsă prin testament colecția lui de Istorii latine din primele secole.

Totuși, colecțiile nu mi s-au dat; unchiul meu Tiberius pretinse că îi erau destinate lui și că asemănarea numelor noastre era cauza erorii. Cât despre autorizația oficială de a-i corecta cărțile, ea fu luată de toți drept o glumă. Îmi ținui totuși făgăduiala făcută lui Pollion, cam după douăzeci de ani. Îl tratase foarte aspru pe Cicero — un om vanitos, nehotărât, fricos. Cu toate că eram de părerea lui, crezui de cuviință să atrag atenția că Cicero nu era totuși un trădător, după cum spunea Pollion, în baza unor anumite scrisori. Recunoscusem în aceste scrisori plastografia lui Clodius Pulcher, care-l urmărea pe Cicero pentru că depusese ca martor împotriva lui, atunci când fusese acuzat a fi luat parte — deghizat în muzicantă — la sacrificiile aduse Zeiței Bunei.

Clodius Pulcher era și el unul dintre Claudienii cei răi.

TRADUCERE: SILVIAN IOSIFESCU

ERIC LINKLATER
1 8 9 9 – 1 9 7 4

Linklater face parte clin generația de umoriști ai Angliei care s-a afirmat între cele două războaie mondiale alături de Robert Graves și Evelyn Waugh. Ca și la aceștia, umorul lui discret, dar care nu disprețuiește nici situațiile bufe, nu devine niciodată faciltate. Fără să pătrundă până la esența sistemului social, umorul lui Linklater are adâncime critică. Fie că ironizează respectabilitatea britanică dintr-un orășel de provincie, fie că povestește peripețiile unui erou zăpăcit și ghinionist, fie că descrie viața din Statele Unite, Linklater se dovedește fantezist în invenția comică, dar riguros. În observație. În situațiile cele mai năstrușnice, comportarea și limbajul personajelor sunt notate cu o exactitate malițioasă, care sporește comicul. În *Juan în America,* un gangster pios, — după ce și-a lichidat câțiva adversari, ține

fiicei lui o cuvântare morală, într-un limbaj gangstero-comercial.

Printre principalele romane ale lui. Linklater sunt *Fecunditatea e totul, Magnus Merriman.* Dar fără îndoială că pe drept cel mai faimos rămâne *Juan în America.* Construit după procedeele vechiului roman picaresc, care de la Defoe și Fielding — la Dickens, a avut în Anglia atâția străluciți reprezentanți, romanul cuprinde aventurile unui urmaș al legendarului Don Juan, plecat să-și caute norocul în Statele Unite. Juan Motley trăiește viața cu pasiuni sportive din colegiile americanee, nimerește între contrabandiștii de alcool — suntem în epoca prohibiției — e violonist în orchestra-fantomă a unui miliardar, e figurant la Hollywood, are o aventură cu fiica unui gangster. Se încheagă astfel unul dintre cele mai spirituale și mai crude documente satirice dintre multele câte au fost consacrate modului de viață american.

JUAN ÎN AMERICA
Cap. VIII

……

Când sosi, casa domnului Pumpenstempel, de obicei cufundată în întuneric, avea toate ferestrele luminate; Intrarea strălucea de lumină, iar ușa era deschisă. Juan intră, întrebându-se ce s-o fi întâmplat. Curând descoperi.

În sala de concerte îl găsi pe Nikitin stând de vorbă cu un grup de străini. Erau vreo zece sau doisprezece, iar unul dintre ei, care vorbea mai tare decât ceilalți și părea să se bucure de autoritate, era un bărbat înalt și trupeș, a cărui înfățișare fioroasă la origine se mai muia.se din pricina grăsimii adunate după atâta trai îmbelșugat. Avea sprâncene îngrozi tor de stufoase și ochi albaștri, mânioși, și era cu jumătate de cap mai înalt decât Nikitin. Prin sală se mai aflau vreo treizeci sau patruzeci de oameni, pare-se oaspeți de mai mică însemnătate, iar jumătate din orchestră stătea îngrămădită, ca o turmă de oi speriate, sus, pe scenă. Catastrofa, pe care toate acestea o vesteau evident, era atât de mare, încât necazurile personale ale lui Juan pieriră, iar el rămase, timp de câteva clipe, cu ochii ațintiți asupra străinilor și bântuit de sentimente asemănătoare cu cele ale lui Macbeth, când copacii din Dunsinane încep să înainteze.

Spre mirarea lui Juan, Nikitin nu păru încurcat când dădu ochii cu patronul lui. Când sosise și-l găsise pe domnul Pumpenstempel așteptându-l, îl apucase tremuriciul și un fel de slăbiciune, de parcă și-ar fi pierdut măruntaiele. Jumătate din cantitatea obișnuită de sânge îi fugi din creier, iar el privea cu fața albă spre omul pe care dintre toți locuitorii lumii dorea cel mai puțin să-l vadă. Dar domnul Pumpenstempel era atât de preocupat să-și explice sosirea lui neașteptată, încât nici nu luă în seamă încurcătura lui Nikitin.

— Eram în vizită împreună la niște prieteni din Kingston, capitala Jamaicii — spuse el — și de odată soției mele i-a venit ideea să vadă Canalul Panamá. Eu nu simțeam un imbold deosebit, dar fiindcă ea mi-a spus: „Ce rost are să cumperi un iaht, dacă nu-ți place să vezi lucruri noi?”… E vorba de afurisitul ăla de iaht minunat,

pe care l-am cum părat. Trebuie să vii să-l vezi… Ei, și cum toți voiau (eram un grup întreg pe bord), am traversat Canalul și am luat-o spre nord, ca să vedem și noi Costa Rica și Nicaragua. Eu am și ceva interese de afaceri prin America Centrală. Pe urmă, domnișoara Comber, pe care o vezi, a avut chef să vadă México City, așa încât ne-am oprit câteva zile la Acapulco și ne-am repezit până acolo. Și, după aceea, nu prea mai știam ce să facem până când bătrânul Bostock — unchiul nevestei mele — a spus că în insula Vancouver e rost de pescuit un somon grozav, așa încât nevesti-mii i s-a năzărit că vrea să pescuiască și am hotărât s-o pornim spre nord, măcar că e o distanță frumușică de la Acapulco la Vancouver. Și, trecând pe aici, m-am gândit c-ar fi drăguț să ne oprim și să mai aruncăm o privire la vechea noastră casă. A fost pur și simplu un noroc că am picat în ziua când aveți repetiție, și acum, că suntem aici, cred că n-ar fi rău să ascultăm un cântecel. Ce zici, dragă? Doamna Pumpenstempel voia cu orice preț să asculte muzică, iar ceilalți membri ai excursiei pe iaht spuneau că e un noroc să poată asculta o orchestră așa vestită.

— Totul e în ordine, Nikitin? întrebă domnul Pumpenstempel. Băieți-s gata toți pentru chestia asta?

— De îndată ce vor fi aici, voi fi gata — spuse fără vlagă Nikitin.

În timpul expunerii domnului Pumpenstempel, își recăpătase stăpânirea de sine și hotărâse că, dacă nu se produce o minune, trebuie să se resemneze filosofic la o înfrângere. Norocul de până atunci nu putea să dureze o veșnicie și apoi pusese deoparte destui bani ca să stea câtăva vreme fără lucru. „Ah, să fii bătrân și să stai toată ziua în fotoliu 1” se gândea el. Dar, *che sara, sara*[53]*.* Voi avea curajul unui fatalist, hotărî el și adăugă în grabă o rugăciune, bună pentru minuni.

— Atunci e minunat — spuse domnul Pumpen stempel. Ce-ar fi să luăm o sticlă de șampanie, până când telefonează doamna Pumpenstempel unor vecini, ca să vină și ei să asculte concertul? Cred că-i dovadă de egoism să ne bucurăm numai noi de muzică bună, și prin jur sunt nenumărați oameni nebuni după — fir-ar să fie, nu pot să-mi amintesc numele astea latine! — vreau să spun compozitorii voștri ăștia de soi.

Șampania îi făcu foarte bine lui Nikitin, și după trei pahare era aproape sigur că se va întâmpla o minune de un fel sau altul. Între timp, câte doi, câte trei, sosiră și membrii orchestrei și Nikitin își dădu toată osteneala ca să-l împiedice pe domnul Pumpenstempel de a-i privi prea de aproape. Ară tău mai compromițător ca oricând și, înspăimântați cum erau de vizitatorii neașteptați, se strânseseră într-un grup dubios, în fundul scenei. Aveau haine jerpelite, puchini în ochi, erau murdari și cu negi pe față; niște tipi greoi, fălcoși și burtoși, de care Nikitin se rușina tare. Dar Dumnezeu era mare și, printr-o minune, putea să-i facă să cânte la fel de minunat cum cânta orchestra dintâi. Sosi Isadore

Cohen. Pe Isadore te puteai bizui că va face tot ce-i va sta în putință. După el sosi harpistul, cel de semăna cu Irod, apoi mititelul lui cel zâmbăreț, un picolo, care

---

[53] În limba italiană : Ce-o fi, o fi. (n. t.)

s-ar fi potrivit mai bine în infirmeria unei închisori, apoi cele trei viori de-a doua, toți trei albi ca ceara, niște prăpădiți, amețiți de stupefiante. Așa urâți cum erau, îi fuseseră de folos lui Nikitin, fiindcă le plătea o nimica toată, iar după scripte, luau salarii grase. „Ei, trebuie să luăm lucrurile așa cum sunt — hotărî el — și să întâmpinăm nenorocirile ca niște bărbați”. Mai dădu pe gât puțină șampanie. „Dar nu e cazul să deznădăjduim încă — se gândea — fiindcă se mai poate întâmpla ceva neprevăzut”.

Când apăru Juan, Nikitin îl chemă cu măreție și-l prezentă familiei Pumpenstempel.

— Domnul Juan Motley, violonistul englez. Domnul Motley e nou venit în orchestră și a fost un noroc că l-am obținut.

Noroc că am pe cineva, pe care pot să-l arăt de aproape, vru să spună, văzând că înfățișarea lui Juan îi impresiona plăcut pe Pumpenstempeli. Apucaseră să observe înfățișarea ciudată a celorlalți muzicanți, și Nikitin se simțea ușurat văzându-i acum ocupați cu Juan. Îl întrebară în ce orchestră cântase înainte și Juan a fost la înălțime, rostind în cascadă niște nume vestite. Dar, în timp ce se lăuda cu cunoștința lui sir Henry Wood, Coates, Toscanini și Stokowski, se întreba cum naiba o să facă Nikitin ca să iasă din bucluc.

— Ei, ce-o să ascultăm? întrebă domnul Pumpenstempel. Orchestra ara în păr și se adunase un număr mulțumitor de oaspeți. Ce ne dai, Nikitin?

— Orice doriți — spuse Nikitin — mie mi-e totuna.

— Sunt în formă băieții, ai? Ia unul din voi, zi ceți un nume. Cred că am o orchestră clasa întâi

— Nu prea-s băieții frumoși, dar Nikitin spune că-și cunosc meseria, așa încât voi trebuie să spuneți ce doriți.

Membrii excursiei își frământară mintea ca să-și amintească numele vreunei compoziții muzicale, iar oaspeții chemați din vecini dădură și ei vreo câteva sugestii.

— Pe rând, pe rând — spuse binevoitor domnul Pumpenstempel. Ei, cine a vorbit primul?

Domnișoara Comber prinse ocazia din zbor. Era o femeie cu înfățișarea flămândă, cu ochii bulbucați și dinții ieșiți în afară, și îl urmărise tot timpul pe

Juan cu admirație.

— Cred c-ar trebui să ascultăm *Don Juan* de Strauss în cinstea ultimului recrutat din orchestră — spuse ea, holbându-se la cel pe care-l măgulea.

Juan se înclină țeapăn și Nikitin ridică din umeri.

— Cum vreți — spuse — mie mi-e totuna.

— Dă-i drumul — făcu domnul Pumpenstem pel, voios. Atunci începem cu *Don Juan.*

„Și tot cu el o să și sfârșim”, gândea Juan, în timp ce se îndrepta împreună cu Nikitin spre bibliotecă.

— Ce ne facem? întrebă. Nu putem cânta ches tia asta, știi doar.

— Pumpenstempel habar n-are de muzică – spuse nervos Nikitin. N-o să știe

dac-o cânți sau nu.

— Dar alții or să știe.

— Poate c-o să se întâmple ceva. Poate ia foc casa sau începe un cutremur. Nu poți să știi niciodată. Pe aici sunt cutremure și poate se iscă unul

În astă-seară, Nikitin refuza să mai asculte obiecții.

Biblioteca era în dezordine și a durat până când a izbutit Nikitin să găsească *Don Juan.* Bufnea și bodogănea în timp ce căuta prin rafturi sau se uita prin grămada de partituri. În cele din urmă, găsi ceea ce căuta și încărcându-l pe Juan cu un teanc, îi spuse să împartă partiturile. Din nefericire, printre partiturile lui Strauss se aflau câteva partituri pentru corn și alte alămuri din uvertura la *Vasul Fantomă,* ceea ce Juan nu băgă de seamă. Orchestra luă loc cu un scârțâit lugubru de scaune.

Cei mai mulți erau înspăimântați și singura lor mângâiere era gândul că orice s-o întâmpla, vina va fi a lui Nikitin. Cercare se pricepeau își acordară instrumentele, iar cei care nu se pricepeau își ștergeau pe furiș mâinile nădușite, de pantaloni, privind cu uluire la notele muzicale ce li se puneau în față.

Juan ședea lângă Isadore, printre primele viori, iar ovreiașul, cu ochii măriți de așteptare înfrigurată, mormăia:

— O să fie rău. O să fie rău de tot. Ai să vezi.

Alături de ei, unul sughița de teamă, iar flautistul, care semăna cu Filip al IV-lea, regele Spaniei, nu-și putea stăpâni clănțănitul dinților. Harpistul, care semăna cu Irod, stătea, negru și sprâncenat, netulburat de nicio emoție, iar mititelul, înspăimântat de locul pe care-l ocupa în rândul întâi din dreapta al scenei, cu greu își stăpânea lacrimile.

Concertmaistrul, un bun muzician, sărăcit de o familie numeroasă, urmărea cu deznădejde neascunsă cum înaintează Nikitin încet spre scenă, se înclină în fața aplauzelor politicoase și se întoarse spre oamenii lui.

Nikitin stătea cu ochii închiși, rugându-se în șoaptă să vină un cutremur. Un cutremur puternic și imediat. Dar nu veni niciun cutremur. Gemu și își îndreptă umerii. Dacă. Dumnezeu se va abține de la minuni, el va trebui să fie fatalist și să întâmpine nenorocirea ca un bărbat. Se gândi la banii depuși la bancă patruzeci de mii de dolari în cap — și, ciocănind de două ori în pupitru, ridică brațele, într-un gest de comandă.

Nenorociți! din fața lui își pregătiră instrumentele, întrebându-se însă dacă într-adevăr li se cerea să cânte. Cu ochi uimiți și neîncrezători urmăreau bagheta care se lăsa…

Vârful coborî împreună — mai bine zis doar cei câți știau să cânte — viorile atacară tema cu care se deschide Don *Juan,* iar alămurile — tipii mustăcioși, burtoși, buboși, rococo — suflară acordul violent, cu care începe. *Vasul Fantomă.*

Nikitin se clătină, ca și cum ar fi fost împușcat, și cât pe ce să cadă de unde era cocoțat. După câteva scârțâituri și bubuituri, care se stinseră, zgomotul din fața lui muri, în timp ce din spate se auzeau chicote de râs, iar glasul supărat al domnului Pumpenstempel întrebă:

— Ce dracu' s-a întâmplat?

Deși tare zguduit, Nikitin se prefăcu a nu fi observat întreruperea și, aplecându-se înainte, cu o expresie de necrezută ferocitate, șuieră către suflători:

— Liniște, neghiobilor!

Era prea emoționat ca să ghicească ce se întâmplase și luă tărăboiul acela misterios drept o altă lovitură a sorții.

Apoi începu din nou și, în timp ce alămurile păstrau o tăcere nedumerită — căci partiturile ce le stăteau în față pretindeau acțiune, ceilalți atacară din nou uvertura la *Don Juan.* Muzica avea un sunet sinistru, căci jumătate pierduseră măsura iar câțiva dintre ei, care nu știau să cânte de loc, ci imitau doar gesturile tovarășilor lor, mai lăsau câteodată arcușul să scape necontrolat pe coarde. Totuși, cele trei teme puteau fi recunoscute.

Dar împletirea contrapunctată care urma depășea puterea unei astfel de formații și, ascultând scârțâitul.

Nikitin își dădu seama că nu-l va putea înșela nici chiar pe domnul Pumpenstempel; un cutremur nu putea face altceva decât să șteargă amintirea acestei infamii. Auzea râsetele și protestele ascultătorilor, dar fiindcă nu era în stare să-și adune curajul în așa măsură încât să poată da ochi cu patronul său și să recunoască înșelăciunea, dirija mai departe…

Într-o clipă, trebuiau să intre suflătorii. Asta însemna gălăgie și mai mare. Poate că gălăgia va ascunde găurile îngrozitoare din țesătura asta muzicală sfâșiată. Nikitin se holbă la suflători și le urlă îndemnul să se pregătească. Ăștia erau neghiobii care-i mai răsturnaseră o dată căruța. Suflătorii, văzându-l cum se strâmbă în direcția lor, înspăimântați de prima lor greșeală, iar acum cu desăvârșire zăpăciți, se uitau unul la altul, murmurând:

— Dumnezeu știe ce-o să iasă! Dar la noi se uită!

Obrajii lor rumeni, păliseră iar mustățile li se pleoștiseră, dar se uitară supuși la partituri și-și lin seră buzele, în semn de pregătire.

Bagheta lui Nikitin îi amenință și, din nou, fan fără cu care se deschide uvertura la *Vasul Fantomă* înecă toate celelalte instrumente în zăngănitul ală murilor.

Mâinile lui Nikitin căzură neputincioase. Timp de o clipă i se păru că Dumnezeu îl mântuise trimițându-i un cutremur, dar îndată își recunoscu înfrângerea. Asculta sunetul îngrozitor emis de trompetistul olandezului, bătut de vânturi la cheremul valurilor, în timp ce vasul fantomatic înainta în furtună și se cutremură la gândul destinului său?

Toate celelalte instrumente amuțiseră, doar înstăpânții suflători continuau.

Domnul Pumpenstempel sări de pe scaun și urlă.:

— Opriți hărmălaia asta!

Cornii vibrară până tăcură, dar mititelul lui Irod, înspăimântat de apariția feței stacojii și a ochilor albaștri ai domnului Pumpenstempel, se agăță, ca să se sprijine, de coardele harpei și scoase din ele o cascadă de sunete fără noimă, dar batjocoritoare care-l făcură să plângă de frică.

În timp ce el plângea, domnul Pumpenstempel se sui furios pe scenă și-i arătă

pumnul lui Nikitin. Ascultătorii se opriseră din râs ca să asculte.

— Vrei să zici că adunătura asta de mortăciuni e o orchestră? urlă el. Ești un impostor, domnule !

Un escroc blestemat! Un șarlatan și un bandit i s-o pățești, fiindcă ți-ai bătut joc în halul ăsta. De mine și de oaspeții mei. Zău c-ai s-o pățești! Crede-ai c-ai să mă faci să înghit una ca asta? Vă bag pe toți la răcoare, pe tine cu orchestra ta cu tot pentru complot, deturnare de fonduri și înșelăciune de rând !

Domnul Pumpenstempel lovea cu picioarele în podea ca un turbat, în timp ce ascultătorii își părăsiseră locurile și se îngrămădiseră curioși lângă scenă, ca să-i dea ghes. Nikitin clătina trist «din cap, dar vederea bărbii lui roșcate care se mișca, fu prea mult pentru milionar; acesta o apucă cu o mină, iar cu cealaltă, strânsă pumn, îl izbi pe Nikitin. În nas.

Nikitin schelălăi de durere și ar fi căzut dacă domnul Pumpenstempel nu l-ar fi ținut mai departe de barbă.

Dintre muzicanți, numai Juan încerca să intervină, când văzu că milionarul se pregătea să ca pete lovitura. Ceilalți stăteau pe loc, tremurând de spaimă, dar Juan făcu un salt înainte și încercă să-l tragă pe Nikitin. Domnul Pumpenstempel îi trânti una cu dosul palmei, ceea ce-l trimise pe noul ața cant de-a rostogolul. Căzu printre violoncele. Încă de le prima intrare a suflătorilor, Juan se căznise să-și ascundă râsul și apoi se amestecase în încăierare — deopotrivă ca să se ușureze și ca să-l apere pe Nikitin — cu nepăsarea omului care se bate doar din distracție. Căzând într-o îngrămădeală de scaune, violoncele și partituri muzicale, veselia lui crescu și mai tare. Se uită în jur, căutând un instrument potrivit ca să dea grai veseliei sale și descoperi în spate un contrabas. Îl apucă cu amândouă mâinile și, făcând vânt acestui uriaș fără greutate, se aruncă înainte, ca să-l spargă în capul domnului Pumpenstempel. Se auzi un sunet ca o tobă și un pocnet ca de pușcă, în clipa când pântecul contra basului plesni, înghițind căpățâna milionarului. O voce înnebunită lătră în pântecul răsunător, iar domnul Pumpenstempel se clătină într-o parte și în alta, peste marginea estradei, pentru a cădea în cele din urmă în brațele prietenilor săi.

Ca niște oi înfricoșate, membrii orchestrei rupseră acum rândurile și fugiră de pe scenă, apucând-o pe cele două scări laterale, lăsând în urmă un naufragiu de foi volante și de pupitre răsturnate. Niki tin mergea în capul vălmășagului, pufnind, bodogănind și dând din coate. Ascultătorii încercară, fără prea multă vlagă, să-i oprească, dar muzicanții, împinși de unica idee a salvării, erau o forță căreia nimic nu i se putea împotrivi. Juan, amețit timp de o clipă de tărăboiul pe care-l dezlănțuise, își veni în fire la timp pentru a urma vălmășagul muzicanților care dădeau bir cu fugiții.

În întunericul de afară, văzu înaintea lui și în părți umbre negre, care fugeau orbește de mânia ce o stârniseră. Mai auzea gălăgia furioasă dinăuntru, dominată de glasul înfricoșător al domnului Pumpenstempel. Umbrele se îndepărtară în galop de el.

El râdea cu hohote, așa încât nu putea să fugă, și curând se trezi singur. Râse,

ținându-se de burtă, râsul acela care-l cuprinde pe un copil sau pe un sălbatic în fața spectacolului deșănțat al unei farse neîngrădite. Noaptea era neagră, și nu era țipenie de om pe străzile mărginite de copaci. Cerul era rotund ca o bășică cu care se joacă măscăricii. Nu exista rațiune în stele, iar seriozitatea lumii părea o popică ce se bălăbănește pe gheață. Cum o atingi, se răstoarnă. N-ai decât să arunci solemnitatea peste gard și ai să vezi picioarele nebuniei, sau să iei gravitatea de călcâi și ai să vezi cum sare batjocura pe scenă, ca dracul dintr-o piesă veche…

„Doamne, ce lucru nesigur e seriozitatea! u se gândea Juan, ostenindu-se să cugete serios la tot ce se întâmplase.

TRADUCERE: VERA CĂLIN

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 2
D. DEFOE - MOLL FLANDERS 6
J. SWIFT - CĂLĂTORIILE LUI GULLIVER 15
POVESTEA BUTOIULUI 31
H. FIELDING - JOSEPH ANDREWS 36
TOM JONES 38
L. STERNE - TRISTRAM SHANDY 50
O CĂLĂTORIE SENTIMENTALĂ PRIN FRANȚA ȘI ITALIA 54
T. SMOLLETT - HUMPHREY CLINKER 57
O. GOLDSMITH - VICARUL DIN WAKEFIELD 64
CETĂȚEANUL LUMII 66
J. AUSTEN - MÂNDRIE ȘI PREJUDECATĂ 70
E. GASKELL - CRANFORD 77
W. THACKERAY - BÂLCIUL DEȘERTĂCIUNILOR 80
CARTEA SNOBILOR 96
CH. DICKENS - DOCUMENTELE POSTUME ALE CLUBULUI PICKWICK 104
MARTIN CHUZZLEWIT 123
G. ELIOT - SILAS MARNER 132
L. CARROLL - ALICE ÎN ȚARA MINUNILOR 135
S. BUTLER - EREWHON 146
O. WILDE - STAFIA FAMILIEI CANTERVILLE 152
B. SHAW - SERENADA 174
W. W. JACOBS - O TRĂSNAIE CIUDATĂ 181
J. K. JEROME - TREI ÎNTR-O BARCĂ 190
G. K. CHESTERTON - STRANIA VIZITĂ A VICARULUI 204
J. PRIESTLEY - TOVARĂȘI DE DRUM 218
R. GRAVES - EU, CLAUDIUS ÎMPĂRAT 226
E. LINKLATER - JUAN ÎN AMERICA 237